

BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ I ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH W 2014 R.

Studia i analizy statystyczne

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

KRAKÓW 2015

Opracowanie publikacji	Urząd Statystyczny w Krakowie
pod kierunkiem	dr Krzysztofa Jakóbika
Opracowanie i redakcja techniczna	Oddział w Tarnowie
Autorzy opracowania:	Anna Gubernat Danuta Kalista Antonina Setlak Jan Szarek Małgorzata Szopa
Skład komputerowy, wykresy i mapy	Elżbieta Niemiec
Naliczanie tablic:	Sebastian Hebda Matylda Koczwara Mateusz Słomski
Tłumaczenie	Marcin Łacic
Projekt okładki	Lidia Motrenko-Makuch
Druk i oprawa	Zakład Wydawnictw Statystycznych 00-925 Warszawa, al. Niepodległości 208

ISSN 2083-3423

Przy publikowaniu danych prosimy o podanie źródła

Urząd Statystyczny w Krakowie
31-223 Kraków, ul. Kazimierza Wyki 3
tel. 12 415 60 11; fax: 12 361 01 92
e-mail: sekretariatuskrrk@stat.gov.pl
<http://krakow.stat.gov.pl>

PRZEDMOWA

Prezentowana Państwu publikacja „**Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych w 2014 r.**” przedstawia zbiorowości gospodarstw domowych i ich członków - beneficjentów pomocy społecznej oraz rodziny pobierające świadczenia rodzinne. Jest wydawana z częstotliwością co dwa lata. Stanowi kontynuację i aktualizację informacji przedstawionych w publikacjach wydanych pod tym samym tytułem, a dotyczących lat 2008, 2010 i 2012.

Publikacja została w całości opracowana na podstawie danych pochodzących z rejestrów administracyjnych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W analizie wykorzystano dane z baz Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Edukacji Narodowej, a także z obu systemów ubezpieczeń społecznych - ZUS i KRUS.

Opracowanie zawiera liczne charakterystyki gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej oraz ich członków - uwzględniające cechy demograficzne, społeczne i ekonomiczne tych zbiorowości. Kontynuowana jest tematyka o beneficjentach świadczeń z funduszu alimentacyjnego, prezentowana po raz pierwszy w 2012 r.

W niniejszym wydaniu większą uwagę zwrócono na ubogie gospodarstwa domowe, czyli takie w których dochód na osobę nie przekraczał kryterium uprawniającego do świadczeń pieniężnych, z wyszczególnieniem gospodarstw osób samotnie gospodarujących oraz gospodarstw z dziećmi na utrzymaniu.

Ponadto, w związku z rosnącą liczbą uchodźców w naszym kraju, po raz pierwszy zamieszczono podstawowe dane o pomocy socjalnej dla cudzoziemców. Wzbogacenie tematyki w tym zakresie było możliwe dzięki danym otrzymanym z Urzędu do Spraw Cudzoziemców, któremu składamy podziękowania za pozytywną odpowiedź na naszą propozycję i przygotowanie potrzebnych informacji.

Ważnym elementem opracowania są uwarunkowania pomocy społecznej w ujęciu ich zróżnicowania terytorialnego, a poziom korzystania z pomocy społecznej zaprezentowano nie tylko w układzie województw i podregionów, ale także powiatów i gmin. W opracowaniu przedstawiono również zależności korzystania z pomocy społecznej w relacji do wybranych istotnych czynników warunkujących konieczność otrzymywania pomocy.

Mamy nadzieję, że publikacja ta będzie przydatna dla instytucji i organizacji działających w sferze szeroko pojętej polityki społecznej oraz okaże się interesująca dla wszystkich czytelników chcących wzbogacić swą wiedzę w zakresie funkcjonowania systemu pomocy społecznej w Polsce.

D y r e k t o r
Urzędu Statystycznego w Krakowie

dr Krzysztof Jakóbiak

Kraków, grudzień 2015 r.

PREFACE

The publication "**Beneficiaries of social assistance and family benefits in 2014**" presents households and their members - beneficiaries of social assistance as well as families receiving family benefits. It is published every two years and constitutes a continuation and update of information presented in the publications of the same name for the years 2008, 2010 and 2012.

The publication was prepared entirely on the basis of data from administrative registers of the Ministry of Labour and Social Policy. Data from database of the Ministry of Finance, the Ministry of National Education as well of both social insurance systems (ZUS and KRUS) were used in the analysis.

The elaboration contains numerous characteristics of households and their members benefiting from social assistance with consideration of demographic, social and economic features of those communities. The subject matter regarding beneficiaries from the alimony fund, presented for the first time in 2012 has been continued in the publication.

In this year's edition more attention was given to poor households, i.e. those where an income per capita is below the level of entitlement to cash benefits, including persons keeping a single household as well as households with dependent children.

Moreover, due to the increasing number of refugees in our country, basic data on social assistance for foreigners have been provided for the first time. Enrichment of this subject matter was possible thanks to data obtained from the Office for Foreigners. We would like to thank to the Office for the positive response and preparing necessary information.

Conditions of social assistance in their territorial differentiation are an important element of the elaboration, and the level of benefiting from social assistance was presented not only in voivodship and subregion layout but also by powiats and gminas. The relations of benefiting from social assistance to selected essential factors determining the necessity of receiving assistance were also presented in the elaboration.

We hope that this publication will be useful for institutions and organizations acting in the sphere of broadly understood social policy and will be interesting to all readers who want to enrich their knowledge on the functioning of social assistance system in Poland.

Director
of the Statistical Office in Kraków

Krzysztof Jakóbiak, Ph.D.

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
Objaśnienia znaków umownych. Skrót	17
UWAGI OGÓLNE	18
UWAGI METODYCZNE	19
Zakres podmiotowy i przedmiotowy	19
Źródła danych	22
Objaśnienia podstawowych pojęć	24
Ocena jakości Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej za 2014 r.	35
WPROWADZENIE	36
Rozdział I. ŚRODOWISKOWA POMOC SPOŁECZNA I JEJ UWARUNKOWANIA	37
1. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej	37
2. Uwarunkowania pomocy społecznej	38
2.1. Czynniki makrostrukturalne warunkujące korzystanie z pomocy społecznej	39
2.2. Cechy gospodarstw domowych i osób potrzebujących wsparcia z pomocy społecznej	45
3. Trwałość korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej	47
Rozdział II. BENEFICJENCI ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ	49
1. GOSPODARSTWA DOMOWE	49
1.1. Gospodarstwa z dochodem poniżej kryterium dochodowego	50
1.1.1. Gospodarstwa jednoosobowe	51
1.1.1.1. Przyczyny przyznania świadczeń	51
1.1.1.2. Formy pomocy	51
1.1.1.3. Charakterystyka demograficzna samotnie gospodarujących	52
1.1.1.4. Charakterystyka społeczno-ekonomiczna samotnie gospodarujących ..	52
1.1.2. Gospodarstwa wieloosobowe	55
1.1.2.1. Typy gospodarstw domowych i rodzin	55
1.1.2.2. Źródła utrzymania i dochód na osobę w gospodarstwach wieloosobowych	55
1.1.2.3. Przyczyny przyznania świadczeń i formy pomocy gospodarstwom wieloosobowym	56
1.2. Gospodarstwa z dochodem powyżej kryterium dochodowego	57
1.2.1. Formy pomocy	58
1.2.2. Przyczyny przyznania świadczeń	58
2. CZŁONKOWIE GOSPODARSTW DOMOWYCH	59
2.1. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej i zmiany w ich populacji w latach 2008-2014	59
2.2. Częstość korzystania z pomocy społecznej według grup wieku beneficjentów	60
2.3. Członkowie gospodarstw z dochodem poniżej kryterium dochodowego	60
2.3.1. Beneficjenci według płci i grup wieku	61
2.3.2. Beneficjenci z problemami zdrowotnymi	62
2.3.3. Beneficjenci według poziomu wykształcenia	63
2.3.4. Aktywność zawodowa beneficjentów pomocy społecznej	64
2.3.5. Źródła i poziom własnych dochodów beneficjentów w gospodarstwach wieloosobowych	67

	Str.	
2.4. Członkowie gospodarstw z dochodem powyżej kryterium dochodowego	69	
2.4.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna beneficjentów	69	
2.4.2. Źródła i poziom własnych dochodów beneficjentów w gospodarstwach wieloosobowych	70	
Rozdział III. POMOC DLA CUDZOZIEMCÓW	71	
1. Pomoc socjalna	71	
2. Świadczenia pomocy społecznej	72	
Rozdział IV. BENEFICJENCI ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH	74	
1. Beneficjenci świadczeń zależnych od dochodu	74	
2. Beneficjenci zasiłku rodzinnego	76	
2.1. Świadczeniobiorcy dodatków do zasiłku rodzinnego	78	
3. Beneficjenci świadczeń opiekuńczych	79	
Rozdział V. BENEFICJENCI ŚWIADCZEŃ Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO.....	80	
1. Rodziny z dziećmi uprawnionymi do świadczenia	80	
2. Dzieci w rodzinach uprawnione do świadczenia według grup wieku	81	
PODSUMOWANIE	82	
SPIS TABLIC		
	Nr	Str.
Część tabelaryczna		
Gospodarstwa domowe i ich członkowie oraz osoby bezdomne korzystające z pomocy społecznej według regionów, województw, podregionów w 2014 r.	1	85
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej według wielkości i ich udział w populacji gospodarstw ogółem w 2014 r.	2	91
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej według wielkości i według wysokości miesięcznego dochodu na osobę w gospodarstwie w 2014 r.	3	92
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej z dochodem na osobę poniżej kryterium według liczby pokoleń i wielkości w 2014 r.	4	93
Struktura gospodarstw domowych z dochodem na osobę poniżej kryterium według głównej przyczyny przyznania świadczeń w 2014 r.	5	94
Struktura gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej z dochodem na osobę poniżej kryterium według głównego źródła utrzymania w 2014 r.	6	95
Osoby w gospodarstwach domowych i bezdomni korzystający z pomocy społecznej według płci i grup wieku w 2014 r.	7	96
Osoby w wieku 25 lat i więcej w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej z dochodem na osobę poniżej kryterium według poziomu wykształcenia w 2014 r.	8	98
Aktywność ekonomiczna osób w wieku produkcyjnym, członków gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej z dochodem na osobę poniżej kryterium w 2014 r.	9	100
Rodziny z dziećmi pobierające świadczenia rodzinne według liczby dzieci w rodzinie oraz rodziny niepełne i z dzieckiem niepełnosprawnym według regionów, województw i podregionów w 2014 r.	10	101
Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych według województw, podregionów, powiatów i gmin w 2014 r.	11	Plik xlsx

SPIS WYKRESÓW	Nr	Str.
Struktura beneficjentów stacjonarnych form pomocy społecznej w 2014 r.	1	36
Zależność udziału korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem względem miernika poziomu życia ludności w 2014 r.	2	41
Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem	3	48-49
Rozkład udziału osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem według gmin	4	48-49
Rozkład miernika poziomu życia ludności według gmin	5	48-49
Struktura osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2011-2014 według liczby lat korzystania z pomocy	6	48-49
Udział osób trwale korzystających z pomocy społecznej w liczbie beneficjentów ogółem w 2014 r.	7	48-49
Struktura osób bezdomnych trwale korzystających z pomocy społecznej według grup wieku w 2014 r.	8	48-49
Rozkład udziału trwale korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem według gmin w 2014 r.	9	48-49
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	10	54-55
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i zasięg korzystania z pomocy społecznej według klas wielkości miejscowości w 2014 r.	11	54-55
Struktura gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej według wielkości w 2014 r.	12	54-55
Struktura gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej według kryterium dochodowego i wielkości w 2014 r.	13	54-55
Struktura gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej według kryterium dochodowego i miejsca zamieszkania w 2014 r.	14	54-55
Gospodarstwa domowe z dochodem na osobę poniżej kryterium korzystające z pomocy społecznej	15	54-55
Struktura ubogich gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej według głównej przyczyny przyznania świadczeń w 2014 r.	16	54-55
Odsetek gospodarstw ogółem i jednoosobowych w populacji ubogich beneficjentów według głównych form otrzymanej pomocy w 2014 r.	17	54-55
Struktura ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18-64 lata według grup wieku w 2014 r.	18	54-55
Ubodzy samotnie gospodarujący w wieku produkcyjnym korzystający z pomocy społecznej według stanu zdrowia w 2014 r.	19	54-55
Ubodzy samotnie gospodarujący w wieku produkcyjnym korzystający z pomocy społecznej według stopnia niepełnosprawności w 2014 r.	20	54-55
Struktura ludności ogółem w wieku 20-64 lata w 2011 r. oraz ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w tym wieku w 2014 r. według poziomu wykształcenia	21	54-55
Struktura ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w 2014 r. oraz ludności ogółem w 2011 r. w wybranych grupach wieku według poziomu wykształcenia	22	54-55
Struktura ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18-64 lata według statusu na rynku pracy i bezrobotnych według grup wieku w 2014 r.	23	54-55
Struktura ubogich samotnie gospodarujących korzystających z pomocy społecznej według miesięcznego dochodu na osobę w 2014 r.	24	54-55

SPIS WYKRESÓW (cd.)	Nr	Str.
Struktura ubogich gospodarstw ogółem i jednoosobowych - beneficjentów pomocy społecznej według głównego źródła utrzymania w 2014 r.	25	54-55
Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2014 r.	26	54-55
Wieloosobowe ubogie gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej według typu w 2014 r.	27	58-59
Struktura rodzin w jednorodzinnych ubogich gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej według typów w 2014 r.	28	58-59
Struktura ubogich gospodarstw ogółem i wieloosobowych - beneficjentów pomocy społecznej według głównego źródła utrzymania w 2014 r.	29	58-59
Struktura ubogich gospodarstw z dziećmi - beneficjentów pomocy społecznej według głównego źródła utrzymania w 2014 r.	30	58-59
Struktura ubogich gospodarstw korzystających z pomocy społecznej - ogółem i wieloosobowych według miesięcznego dochodu na osobę w 2014 r.	31	58-59
Struktura ubogich gospodarstw korzystających z pomocy społecznej - ogółem i wieloosobowych według głównej przyczyny przyznania świadczeń w 2014 r.	32	58-59
Odsetek grup gospodarstw w populacji ubogich beneficjentów pomocy społecznej według głównych form otrzymanej pomocy w 2014 r.	33	58-59
Odsetek gospodarstw korzystających z pomocy społecznej według głównych form otrzymanej pomocy w 2014 r.	34	58-59
Odsetek gospodarstw z dochodem powyżej kryterium korzystających z pomocy społecznej według wybranych rodzajów otrzymanych świadczeń w 2014 r.	35	58-59
Struktura gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej według głównej przyczyny przyznania świadczeń w 2014 r.	36	58-59
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej	37	68-69
Dynamika beneficjentów według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.	38	68-69
Udział beneficjentów w ludności ogółem według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.	39	68-69
Ubodzy beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej ogółem i w gospodarstwach wieloosobowych	40	68-69
Struktura dzieci w wieku poniżej 18 lat na utrzymaniu w ubogich gospodarstwach domowych według grup wieku i miejsca zamieszkania w 2014 r.	41	68-69
Dzieci do 18 lat na utrzymaniu w ubogich gospodarstwach domowych według typu gospodarstwa domowego w 2014 r.	42	68-69
Udział osób niepełnosprawnych prawnie w ludności ogółem oraz w populacji ubogich beneficjentów pomocy społecznej według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.	43	68-69
Udział osób niepełnosprawnych wśród beneficjentów w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.	44	68-69
Udział chorych wśród ubogich beneficjentów w gospodarstwach wieloosobowych według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.	45	68-69
Struktura ludności ogółem oraz ubogich beneficjentów w wieku 25 lat i więcej w 2014 r. według poziomu wykształcenia	46	68-69
Struktura ubogich beneficjentów według poziomu wykształcenia w wybranych grupach wieku w 2014 r.	47	68-69
Struktura ubogich beneficjentów w wieku 25 lat i więcej według płci i poziomu wykształcenia w 2014 r.	48	68-69

SPIS WYKRESÓW (cd.)	Nr	Str.
Udział beneficjentów w wieku produkcyjnym aktywnych zawodowo i udział bezrobotnych w tej grupie w ubogich gospodarstwach wieloosobowych w 2014 r.	49	68-69
Udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo beneficjentów w wieku produkcyjnym w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według płci i grup wieku w 2014 r.	50	68-69
Udział bezrobotnych beneficjentów w wieku produkcyjnym w liczbie aktywnych zawodowo w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według miejsca zamieszkania i grup wieku w 2014 r.	51	68-69
Bezrobotni w wieku 18-24 lata i 50 lat i więcej w rejestrze bezrobotnych oraz w ośrodkach pomocy społecznej w 2014 r.	52	68-69
Szacowany udział bezrobotnych beneficjentów pomocy społecznej w liczbie bezrobotnych zarejestrowanych według wybranych grup wieku i płci w 2014 r.	53	68-69
Udział biernych zawodowo w ogólnej liczbie beneficjentów w grupach wieku produkcyjnego w ubogich gospodarstwach wieloosobowych w 2014 r.	54	68-69
Struktura beneficjentów w grupach wieku produkcyjnego w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według możliwych przyczyn bierności zawodowej w 2014 r.	55	68-69
Beneficjenci w grupie wieku produkcyjnego 25 lat i więcej w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według poziomu wykształcenia i pozycji na rynku pracy w 2014 r.	56	68-69
Udział posiadających własne źródła dochodu wśród ubogich beneficjentów w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym w 2014 r.	57	68-69
Udział posiadających własne źródła dochodu wśród ubogich beneficjentów według płci i w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym w 2014 r.	58	68-69
Mediana przeciętnego miesięcznego dochodu indywidualnego netto osiąganego przez ubogich beneficjentów gospodarstw wieloosobowych według źródeł uzyskania w 2014 r.	59	68-69
Członkowie gospodarstw domowych o dochodach na osobę powyżej kryterium dochodowego	60	70-71
Struktura beneficjentów w gospodarstwach o dochodzie na osobę powyżej kryterium dochodowego według typu gospodarstwa i ekonomicznych grup wieku w 2014 r.	61	70-71
Udział kobiet w populacji beneficjentów w gospodarstwach domowych o dochodzie poniżej i powyżej kryterium dochodowego według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.	62	70-71
Udział osób niepełnosprawnych wśród beneficjentów w gospodarstwach domowych o dochodach na osobę powyżej i poniżej kryterium dochodowego w 2014 r.	63	70-71
Struktura beneficjentów w wieku 18-64 lata w gospodarstwach domowych o dochodach na osobę powyżej i poniżej kryterium dochodowego według pozycji na rynku pracy w 2014 r.	64	70-71
Cudzoziemcy korzystający z pomocy socjalnej i ich struktura według miejsca przebywania	65	72-73
Struktura cudzoziemców korzystających z pomocy socjalnej w 2014 r. według obywatelstwa	66	72-73
Cudzoziemcy - beneficjenci pomocy społecznej	67	72-73
Struktura cudzoziemców - beneficjentów pomocy społecznej według statusu pobytu w 2013 r.	68	72-73
Struktura cudzoziemców - beneficjentów pomocy społecznej według statusu pobytu i obywatelstwa w 2013 r.	69	72-73
Struktura świadczeń pomocy społecznej dla cudzoziemców w 2013 r.	70	72-73
Struktura rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu w 2014 r.	71	78-79

SPIS WYKRESÓW (dok.)	Nr	Str.
Struktura rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu według województw w 2014 r.	72	78-79
Struktura rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu według liczby dzieci w 2014 r.	73	78-79
Udział rodzin wielodzietnych w ogólnej liczbie rodzin pobierających świadczenia rodzinne w 2014 r.	74	78-79
Struktura rodzin beneficjentów świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu według przeciętnego miesięcznego dochodu na osobę w 2014 r.	75	78-79
Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	76	78-79
Struktura dzieci korzystających z zasiłku rodzinnego według wielkości rodzin w 2014 r.	77	78-79
Struktura dodatków do zasiłku rodzinnego w 2014 r.	78	78-79
Struktura liczby świadczeń opiekuńczych w 2014 r.	79	78-79
Struktura dzieci niepełnosprawnych według prawa do zasiłku rodzinnego w 2014 r.	80	78-79
Beneficjenci świadczeń z funduszu alimentacyjnego	81	80-81
Struktura rodzin według liczby dzieci uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego	82	80-81
Struktura rodzin według liczby dzieci uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego według województw w grudniu 2014 r.	83	80-81
MAPY		
Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem oraz udział gospodarstw beneficjentów w gospodarstwach ogółem w 2014 r.	1	48-49
Poziom życia ludności według województw w 2014 r.	2	48-49
Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w 2014 r.	3	48-49
Poziom życia ludności według gmin w 2014 r.	4	48-49
Udział osób trwale korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w 2014 r.	5	48-49
Udział osób trwale korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem według gmin w 2014 r.	6	48-49
Udział gospodarstw bez dochodu w liczbie gospodarstwach jednoosobowych ogółem w 2014 r.	7	54-55
Udział rodzin z dziećmi pobierających świadczenia rodzinne zależny od dochodu w liczbie rodzin z dziećmi ogółem w 2014 r.	8	78-79
Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat korzystających z zasiłku rodzinnego w liczbie dzieci ogółem w 2014 r.	9	78-79
Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat korzystających z zasiłku rodzinnego w liczbie dzieci ogółem według gmin w 2014 r.	10	78-79
Udział dzieci z zasiłkiem pielęgnacyjnym w liczbie dzieci ogółem w 2014 r.	11	78-79
Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat uprawnionych do świadczeń z funduszu alimentacyjnego w liczbie dzieci ogółem w tym wieku w grudniu 2014 r.	12	80-81
SCHEMATY		
Poziom korzystania z pomocy społecznej w zależności od poziomu życia ludności w 2014 r.	1	42
Identyfikacja gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w 2014 r.	2	48-49
Identyfikacja osób w gospodarstwach domowych oraz osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej w 2014 r.	3	48-49

W wersji angielskiej: przedmowa, spis treści

CONTENTS

	<u>Page</u>
PREFACE	4
Symbols and abbreviations	17
GENERAL NOTES	18
METHODOLOGICAL NOTES	19
<i>Subjective and objective scope</i>	19
<i>Sources of data</i>	22
<i>Main definitions</i>	24
<i>Evaluation of quality of the National Monitoring System of Social Assistance for 2014</i>	35
INTRODUCTION	36
Chapter I. COMMUNITY SOCIAL ASSISTANCE AND ITS CONDITIONS.	37
1. <i>Range of benefiting from community social assistance</i>	37
2. <i>Determinants of social assistance</i>	38
2.1. <i>Macro-structural factors determining benefiting from social assistance</i>	39
2.2. <i>Features of households and persons who need support from social assistance</i>	45
3. <i>Permanence of benefiting from community social assistance</i>	47
Chapter II. BENEFICIARIES FROM COMMUNITY SOCIAL ASSISTANCE	49
1. HOUSEHOLDS	49
1.1. <i>Households with income below the income criterion</i>	50
1.1.1. <i>One-person households</i>	51
1.1.1.1. <i>Reasons for granting benefits</i>	51
1.1.1.2. <i>Forms of assistance</i>	51
1.1.1.3. <i>Demographic characteristics of persons keeping a single household</i>	52
1.1.1.4. <i>Socio-economic characteristics of persons keeping a single household</i>	52
1.1.2. <i>Multi-person households</i>	55
1.1.2.1. <i>Types of multi-person households and families</i>	55
1.1.2.2. <i>Sources of maintenance and income per capita in multi-person households</i>	55
1.1.2.3. <i>Reasons for granting benefits and forms of assistance to multi-person households</i>	56
1.2. <i>Households with income above the income criterion</i>	57
1.2.1. <i>Forms of assistance</i>	58
1.2.2. <i>Reasons for granting benefits</i>	58
2. MEMBERS OF HOUSEHOLDS	59
2.1. <i>Beneficiaries from community social assistance and changes in their population in the years 2008-2014</i>	59
2.2. <i>Frequency of benefiting from social assistance by age groups of beneficiaries</i> ..	60
2.3. <i>Members of households with income below the income criterion</i>	60
2.3.1. <i>Beneficiaries by sex and age groups</i>	61
2.3.2. <i>Beneficiaries with health problems</i>	62
2.3.3. <i>Beneficiaries by educational level</i>	63
2.3.4. <i>Professional activity of beneficiaries from social assistance</i>	64
2.3.5. <i>Sources and the level of own income of beneficiaries in multi-person households</i>	67

	<u>Page</u>
2.4. Members of households with income above the income criterion	69
2.4.1. Socio-demographic characteristics of beneficiaries	69
2.4.2. Sources and the level of own income of beneficiaries in multi-person households	70
Chapter III. ASSISTANCE FOR FOREIGNERS	71
1. Social assistance	71
2. Benefits from social assistance	72
Chapter IV. BENEFICIARIES FROM FAMILY BENEFITS	74
1. Beneficiaries from benefits dependent on income	74
2. Beneficiaries from family allowance	76
2.1. Beneficiaries of supplements from family benefits	78
3. Beneficiaries from attendance benefits	79
Chapter V. BENEFICIARIES FROM ALIMONY FUND	80
1. Families with children entitled to a benefit	80
2. Children in families entitled to a benefit by age groups	81
CONCLUSION	82

LIST OF TABLES

	<u>No.</u>	<u>Page</u>
Tabular part		
<i>Households and their members as well as homeless persons benefiting from social assistance by regions, voivodships, subregions in 2014 .....</i>	1	85
<i>Households benefiting from social assistance by size and their share in total number of households in 2014 .....</i>	2	91
<i>Households benefiting from social assistance by size and by amount of monthly income per capita in a household in 2014 .....</i>	3	92
<i>Households benefiting from social assistance with income per capita below criterion by number of generations and size in 2014 .....</i>	4	93
<i>Structure of households with income per capita below criterion by main reason for granting benefits in 2014 .....</i>	5	94
<i>Structure of households benefiting from social assistance with income per capita below criterion by main source of maintenance in 2014 .....</i>	6	95
<i>Persons in households and homeless benefiting from social assistance by sex and age groups in 2014 .....</i>	7	96
<i>Persons aged 25 and more in households benefiting from social assistance with income per capita below criterion by educational level in 2014 .....</i>	8	98
<i>Economic activity of persons in working age, members of households benefiting from social assistance with income per capita below criterion in 2014 .....</i>	9	100
<i>Families with children receiving family benefits by number of children in a family as well as single-parent families and with disabled children by regions, voivodships and subregions in 2014 .....</i>	10	101
<i>Beneficiaries from social assistance and family benefits by voivodships, subregions, powiats and gminas in 2014 .....</i>	11	xlsx file

LIST OF GRAPHS	No.	Page
<i>Structure of beneficiaries from stationary forms of social assistance in 2014 .....</i>	1	36
<i>Relation between a share of persons benefiting from social assistance in total population and a living standard measure in 2014 .....</i>	2	41
<i>Share of persons benefiting from social assistance in total population .....</i>	3	48-49
<i>Distribution of share of persons benefiting from social assistance in total population by gminas .....</i>	4	48-49
<i>Distribution of living standard measure by gminas .....</i>	5	48-49
<i>Structure of persons benefiting from social assistance in the years 2011-2014 by the number of years of benefiting from assistance .....</i>	6	48-49
<i>Share of persons permanently benefiting from social assistance in total beneficiaries in 2014 .....</i>	7	48-49
<i>Structure of homeless persons permanently benefiting from social assistance by age groups in 2014 .....</i>	8	48-49
<i>Distribution of share of persons permanently benefiting from social assistance in total population by gminas in 2014 .....</i>	9	48-49
<i>Households benefiting from social assistance .....</i>	10	54-55
<i>Average monthly disposable income and range of benefiting from social assistance by size classes of localities in 2014 .....</i>	11	54-55
<i>Structure of households of beneficiaries from social assistance by size in 2014 .....</i>	12	54-55
<i>Structure of households of beneficiaries from social assistance by income criterion and size in 2014 .....</i>	13	54-55
<i>Structure of households of beneficiaries from social assistance by income criterion and place of residence in 2014 .....</i>	14	54-55
<i>Households with income per capita below criterion benefiting from social assistance .....</i>	15	54-55
<i>Structure of poor households benefiting from social assistance by main reason of granting benefits in 2014 .....</i>	16	54-55
<i>Percentage of total households and one-person households in population of poor beneficiaries by main forms of receiving assistance in 2014 .....</i>	17	54-55
<i>Structure of poor beneficiaries from social assistance keeping a single household aged 18-64 by age groups in 2014 .....</i>	18	54-55
<i>Poor persons keeping a single household in working age benefiting from social assistance by state of health in 2014 .....</i>	19	54-55
<i>Poor persons keeping a single household in working age benefiting from social assistance by degree of disability in 2014 .....</i>	20	54-55
<i>Structure of total population aged 20-64 in 2011 as well as poor persons keeping a single household - beneficiaries social assistance in this age in 2014 by educational level.....</i>	21	54-55
<i>Structure of poor persons keeping a single household benefiting from social assistance in 2014 as well as total population in 2011 in selected age groups by educational level .....</i>	22	54-55
<i>Structure of poor persons keeping a single household benefiting from social assistance aged 18-64 by status on the labour market and unemployed persons by age groups in 2014 .....</i>	23	54-55
<i>Structure of poor persons keeping a single household benefiting from social assistance by monthly income per capita in 2014 .....</i>	24	54-55

LIST OF GRAPHS (cont.)	No.	Page
<i>Structure of total poor households and one-person households - beneficiaries from social assistance by main source of maintenance in 2014 .....</i>	25	54-55
<i>Registered unemployment rate in 2014 .....</i>	26	54-55
<i>Multi-person poor households benefiting from social assistance by type in 2014 .....</i>	27	58-59
<i>Structure of families in single-family poor households benefiting from social assistance by types in 2014 .....</i>	28	58-59
<i>Structure of total poor households and multi-person households - beneficiaries from social assistance by main source of maintenance in 2014 .....</i>	29	58-59
<i>Structure of poor households with children - beneficiaries from social assistance by main source of maintenance in 2014 .....</i>	30	58-59
<i>Structure of total poor households and poor multi-person households benefiting from social assistance by monthly income per capita in 2014 .....</i>	31	58-59
<i>Structure of total poor households and poor multi-person households benefiting from social assistance by main reason for awarding benefits in 2014 .....</i>	32	58-59
<i>Percentage of groups of households in the number of poor beneficiaries from social assistance by main forms of received assistance in 2014 .....</i>	33	58-59
<i>Percentage of households benefiting from social assistance by main forms of received assistance in 2014 .....</i>	34	58-59
<i>Percentage of households with income above criterion benefiting from social assistance by selected types of received benefits in 2014 .....</i>	35	58-59
<i>Structure of households benefiting from social assistance by main reason for awarding benefits in 2014 .....</i>	36	58-59
<i>Beneficiaries of community social assistance .....</i>	37	68-69
<i>Dynamics of beneficiaries by economic age groups in 2014 .....</i>	38	68-69
<i>Share of beneficiaries in total population by economic age groups in 2014 .....</i>	39	68-69
<i>Total poor beneficiaries from social assistance and in multi-person households .....</i>	40	68-69
<i>Structure of dependent children under age 18 in poor households by age groups and place of residence in 2014 .....</i>	41	68-69
<i>Dependent children up 18 years old in poor households by type of household in 2014 .....</i>	42	68-69
<i>Share of persons legally disabled in total population as well as in population of poor beneficiaries from social assistance by economic age groups in 2014 .....</i>	43	68-69
<i>Share of disabled persons among beneficiaries in poor multi-person households by economic age groups in 2014 .....</i>	44	68-69
<i>Share of ill persons among beneficiaries in poor multi-person households by economic age groups in 2014 .....</i>	45	68-69
<i>Structure of total population as well as poor beneficiaries aged 25 and more in 2014 by educational level .....</i>	46	68-69
<i>Structure of poor beneficiaries by educational level in selected age groups in 2014 ..</i>	47	68-69
<i>Structure of poor beneficiaries aged 25 and more by sex and educational level in 2014 r. ....</i>	48	68-69
<i>Share of professionally active beneficiaries in working age and share of unemployed in that group in poor multi-person households in 2014 .....</i>	49	68-69
<i>Share of unemployed in professionally active beneficiaries in working age in poor multi-person households by sex and age groups in 2014 .....</i>	50	68-69

LIST OF GRAPHS (cont.)	No.	Page
<i>Share of unemployed beneficiaries in working age in the number of professionally active persons in poor multi-person households by place of residence and age groups in 2014</i>	51	68-69
<i>The unemployed aged 18-24 as well as 50 and more in register of the unemployed as well as in social assistance centres in 2014</i>	52	68-69
<i>Estimated share of unemployed beneficiaries from social assistance in the number of registered unemployed by selected age groups and sex in 2014</i>	53	68-69
<i>Share of economically inactive persons in total number of beneficiaries in working age groups in poor multi-person households in 2014</i>	54	68-69
<i>Structure of beneficiaries in working age groups in poor multi-person households by potential reasons for economical inactivity in 2014</i>	55	68-69
<i>Beneficiaries in group of working age 25 and more in poor multi-person households, by educational level and status on the labour market in 2014</i>	56	68-69
<i>Share of persons having their own source of income among poor beneficiaries in working and post-working age in 2014</i>	57	68-69
<i>Share of persons having their own source of income among poor beneficiaries by sex and in working and post-working age in 2014</i>	58	68-69
<i>Median of the average monthly individual net income achieved by poor beneficiaries in multi-person households by sources of obtaining in 2014</i>	59	68-69
<i>Members of households with income per capita above the income criterion</i>	60	70-71
<i>Structure of beneficiaries in households with income per capita above the income criterion by type of household and economic age groups in 2014</i>	61	70-71
<i>Share of women in population of beneficiaries in households with income below and above the income criterion by economic age groups in 2014</i>	62	70-71
<i>Share of disabled persons among beneficiaries in households with income per capita above and below the income criterion in 2014</i>	63	70-71
<i>Structure of beneficiaries aged 18-64 in households with income above and below the income criterion by status on the labour market in 2014</i>	64	70-71
<i>Foreigners benefiting from social assistance and their structure by place of stay</i>	65	72-73
<i>Structure of foreigners benefiting from social assistance in 2014 by citizenship</i>	66	72-73
<i>Foreigners - beneficiaries from social assistance</i>	67	72-73
<i>Structure of foreigners - beneficiaries from social assistance by status of residence in 2013</i>	68	72-73
<i>Structure of foreigners - beneficiaries from social assistance by status of residence and citizenship in 2013</i>	69	72-73
<i>Structure of social assistance benefits for foreigners in 2013</i>	70	72-73
<i>Structure of families receiving family benefits dependent on an income in 2014</i>	71	78-79
<i>Structure of families receiving family benefits dependent on an income by voivodships in 2014</i>	72	78-79
<i>Structure of families receiving family benefits dependent on an income by number of children in 2014</i>	73	78-79
<i>Share of families with many children in total number of families receiving family benefits in 2014</i>	74	78-79
<i>Structure of families of beneficiaries from family benefits dependent on an income by average monthly income per capita in 2014</i>	75	78-79
<i>Share of children below 18 years old, for whom parents received a family allowance in total number of children at that age</i>	76	78-79
<i>Structure of children receiving family allowance by size of families in 2014</i>	77	78-79

LIST OF GRAPHS (cont.)	No.	Page
<i>Structure of supplements to family allowance in 2014</i>	78	78-79
<i>Structure of attendance benefits in 2014</i>	79	78-79
<i>Structure of disabled children by the right to family allowance in 2014</i>	80	78-79
<i>Beneficiaries from the alimony fund</i>	81	80-81
<i>Structure of families by the number of children entitled to benefit from the alimony fund</i>	82	80-81
<i>Structure of families by the number of children entitled to benefit from the alimony fund by voivodships in December 2014</i>	83	80-81
MAPS		
<i>Share of beneficiaries from social assistance in total population as well as share of beneficiaries' households in total households in 2014</i>	1	48-49
<i>Standard of living by voivodships in 2014</i>	2	48-49
<i>Share of beneficiaries from social assistance in total population in 2014</i>	3	48-49
<i>Standard of living by gminas in 2014</i>	4	48-49
<i>Share of persons permanently benefiting from social assistance in total population in 2014</i>	5	48-49
<i>Share of persons permanently benefiting from social assistance in total population by gminas in 2014</i>	6	48-49
<i>Share of households with no income in total one-person households in 2014</i>	7	58-59
<i>Share of families with children receiving family benefits dependent on income in total families with children in 2014</i>	8	82-83
<i>Share of children under age 18 receiving family benefits in total number of children in 2014</i>	9	82-83
<i>Share of children under age 18 receiving family benefits in total number of children by gminas in 2014</i>	10	82-83
<i>Share of disabled children with nursing allowance in total number of children in 2014</i>	11	82-83
<i>Share of children under age 18 entitled to benefits from alimony fund in total number of children in that age in December 2014</i>	12	84-85
DIAGRAMS		
<i>Level of benefiting from social assistance depending on living standard in 2014</i>	1	42
<i>Identification of households benefiting from social assistance in 2014</i>	2	48-49
<i>Identification of persons in households as well as homeless persons benefiting from social assistance in 2014</i>	3	48-49

In English: preface, contents

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska /-/ – zjawisko nie wystąpiło.

Kropka (.) – zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych.

Zero (0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5.

(0,0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.

Znak x – wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy jest niemożliwe lub niecelowe.

„w tym” – oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

SKRÓTY

GUS – Główny Urząd Statystyczny

NSP – Narodowy Spis Powszechny

MPiPS – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

KRUS – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

KSMPS – Krajowy System Monitoringu Pomocy Społecznej

OPS – Ośrodek Pomocy Społecznej

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

EOG – Europejski Obszar Gospodarczy

UWAGI OGÓLNE

- 1) Dane prezentowane dla regionów, województw, podregionów, powiatów i gmin odpowiadają poziomom 1, 2, 3, 4 i 5 Nomenklatury Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych (NTS) opracowanej na podstawie Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) obowiązującej w krajach Unii Europejskiej. Regiony (poziom 1) grupują jednostki szczebla wojewódzkiego (poziom 2); podregiony (poziom 3) grupują jednostki szczebla powiatowego (poziom 4). Od 1 stycznia 2008 r. do 31 grudnia 2014 r. obowiązywał¹ podział kraju na 66 podregionów (NTS 3), wynikający ze zmiany Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych na poziomie 3, wprowadzonej Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. (Dz. U. Nr 214, poz. 1573).
- 2) Informacje w podziale według regionów, województw, podregionów, powiatów i gmin oraz w podziale na miasta i wieś podano w podziale administracyjnym według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r., a tam gdzie dane dotyczą lat wcześniejszych według stanu na dzień 31 grudnia odpowiedniego roku. Przez „miasta” rozumie się gminy miejskie oraz miasta w gminach miejsko-wiejskich, przez „wieś” - gminy wiejskie oraz obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich.
- 3) Zastosowany w opisie beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej podział według stopni urbanizacji oznacza: stopień wysoki - obszar cechuje się gęstością zaludnienia wynoszącą ponad 500 mieszkańców na kilometr², a ogólna liczba mieszkańców na tym terenie wynosi co najmniej 50 tys.; stopień średni - to grupa sąsiadujących lokalnych terenów nienależących do obszarów gęsto zaludnionych, dla których gęstość zaludnienia wynosi ponad 100 mieszkańców na kilometr², gdzie ogólna liczba ludności wynosi co najmniej 50 tys., lub teren ten przylega do obszaru gęsto zaludnionego; poziom niski - to grupa sąsiadujących ze sobą lokalnych obszarów nienależących do żadnego z dwóch wyżej wymienionych poziomów².
- 4) Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
- 5) Przeliczeń na 1 mieszkańca lub 1 tys. ludności dokonano w zależności od cechy. Jeżeli dane dotyczyły stanu w końcu roku (np. liczba beneficjentów świadczeń z funduszu alimentacyjnego), przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawisk w ciągu roku (np. liczba beneficjentów pomocy społecznej; dochód rozporządzalny) - według stanu w dniu 30 VI.
- 6) Ze względu na zaokrąglenia danych w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.
- 7) Do bilansów ludności od 2008 r. za podstawę przyjęto wyniki ostatniego spisu powszechnego ludności z 2011. W publikacjach za 2008 i 2010 r. podstawę bilansu ludności stanowiły wyniki NSP 2002, dlatego niektóre wskaźniki dotyczące beneficjentów pomocy społecznej dla lat 2008-2010 mogą różnić się od tych prezentowanych w opracowaniach przed 2012 r.

¹ Od 1 stycznia 2015 r. obowiązuje wersja NUTS 2013 zwiększająca liczbę podregionów do 77, pozostałe poziomy pozostały bez zmian. Nowy podział będzie uwzględniony w tablicach w kolejnej edycji.

² Wykorzystano uwagi z opracowania: http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/dochody-i-warunki-zycia-ludnosci-polski-raport-z-badania-eu-silc-2010_6_6.html – str. 38.

UWAGI METODYCZNE

Zakres podmiotowy i przedmiotowy

W opracowaniu analizą objęto gospodarstwa domowe i ich członków - beneficjentów pomocy społecznej, świadczonej z poziomu gminy w miejscu zamieszkania, którzy w 2014 r. otrzymali jakąkolwiek pomoc w tym zakresie. Gospodarstwa domowe i osoby przedstawiono w głównych przekrojach demograficznych i społeczno-ekonomicznych. Szerszej analizie poddano gospodarstwa ubogie³ jedno i wieloosobowe. Gospodarstwa wieloosobowe przedstawiono z uwzględnieniem ich wielkości, typów, składu pokoleniowego oraz podstawowych struktur społeczno-demograficznych członków tych gospodarstw.

Ponadto, przedstawiono podstawowe informacje o odbiorcach pomocy świadczonej z poziomu powiatów w formach instytucjonalnych i w systemie pieczy zastępczej dla dzieci, za pośrednictwem powiatowych centrów pomocy rodzinie.

W dalszej części analizy opisano rodziny, które w 2014 r. otrzymały świadczenia rodzinne⁴ i świadczenia z funduszu alimentacyjnego, oraz przedstawiono skalę korzystania z tych świadczeń przez dzieci w wieku poniżej 18 lat.

Przedmiotem analizy jest sytuacja społeczno-ekonomiczna gospodarstw domowych, które otrzymały w ośrodkach pomocy społecznej świadczenia wymienione w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 182, z późniejszymi zmianami,); w zakresie świadczeń rodzinnych - struktura rodzin i dzieci, które skorzystały ze świadczeń na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2013 r., poz. 1456 z późniejszymi zmianami), a w zakresie świadczeń z funduszu alimentacyjnego - struktura rodzin i dzieci, które skorzystały z tych świadczeń na podstawie ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2012 r., poz. 1128 z późniejszymi zmianami).

W myśl ustawy o pomocy społecznej podstawowym warunkiem przyznania pomocy jest zaistnienie jednego z problemów określonych w artykule 7 (wyszczególnienie w dalszej części uwag metodycznych), a ponadto - dla świadczeń pieniężnych - warunkiem jest wysokość dochodu, który w 2014 r. nie mógł przekraczać dla osoby w rodzinie - 456 zł, a dla osoby samotnie gospodarującej - 542 zł. Analiza nie obejmuje gospodarstw domowych i osób, z którymi nie przeprowadzono pełnego wywiadu środowiskowego, między innymi ponad 2,5 tys. gospodarstw z ponad 6,3 tys. członków tych gospodarstw, które w 2014 r. otrzymały zasiłek celowy na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiołową lub ekologiczną.

Zgodnie z ustawą o świadczeniach rodzinnych, podstawą decyzji o wypłacie zasiłków rodzinnych jest kryterium dochodowe, które do 31 października 2014 r. wynosiło 539 zł na osobę lub 623 zł, jeśli w rodzinie wychowywało się dziecko niepełnosprawne. Od 1 listopada 2014 r. te kwoty wzrosły odpowiednio do 574 zł i 664 zł. W grupie świadczeń opiekuńczych, w przypadku zasiłku

³ Patrz objaśnienia podstawowych pojęć str. 25.

⁴ Tematyka ujęta po raz ostatni w związku z przeniesieniem do badania: Świadczenia na rzecz rodziny.

pielęgnacyjnego i świadczenia pielęgnacyjnego podstawą decyzji jest dokument potwierdzający niepełnosprawność lub stopień niepełnosprawności.

Od stycznia 2013 r. funkcjonuje specjalny zasiłek opiekuńczy. Jednym z warunków jego otrzymania jest kryterium dochodowe ustalone na takim samym poziomie jak w przypadku kryterium dla zasiłku rodzinnego w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym. Także od stycznia 2013 r. wprowadzono granicę dochodu uprawniającą do ubiegania się o jednorazową zapomogę związaną z urodzeniem dziecka, tzw. "becikowe". W tym przypadku jest to kwota 1922 zł na osobę w rodzinie.

Według ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów podstawą ubiegania się o świadczenie z funduszu alimentacyjnego jest bezskuteczność wyegzekwowania alimentów od rodzica potwierdzona tytułem wykonawczym przez sąd. Drugim warunkiem jest dochód na osobę w rodzinie, który w 2014 r. nie mógł przekraczać 725 zł.

Cześć analityczna została wzbogacona o podstawowe dane o pomocy socjalnej dla cudzoziemców, a w podsumowaniu zamieszczono dane o pomocy świadczonej przez organizacje pozarządowe - stowarzyszenia, fundacje i organizacje wyznaniowe.

a) charakterystyka systemu środowiskowej pomocy społecznej

Obecny system pomocy społecznej funkcjonuje od 1 maja 2004 r. Prawo do świadczeń w tym systemie przysługuje osobom i rodzinom, które nie są w stanie same pokonać trudnych sytuacji życiowych, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. W ustawie o pomocy społecznej wyodrębniono pieniężne i niepieniężne⁵ świadczenia pomocy społecznej.

Podstawowym warunkiem otrzymania świadczeń pieniężnych jest dochód, którego wysokość nie przekracza kryteriów dochodowych ustalonych w oparciu o próg interwencji socjalnej. W przypadku niektórych świadczeń kryterium dochodowe może być podwyższone uchwałą rady gminy. Ponadto, warunkiem otrzymania świadczenia jest wystąpienie jednego z problemów określonych w art.7 ustawy. Niezależnie od kryteriów dochodowych, w systemie pomocy społecznej są zarejestrowane osoby objęte świadczeniami częściowo lub całkowicie odpłatnymi. Do tego typu świadczeń należą usługi opiekuńcze.

Osoba lub rodzina, ubiegająca się o pomoc społeczną, zgłasza się do ośrodka pomocy społecznej w miejscu zamieszkania. Decyzje o przyznaniu pomocy wymagają uprzednio przeprowadzenia przez pracownika socjalnego rodzinnego wywiadu środowiskowego.

Formularz wywiadu środowiskowego jest wieloczęściowy. Dla pomocy świadczonej w miejscu zamieszkania wypełniane są te części, które dotyczą osób i rodzin ubiegających się o przyznanie świadczeń po raz pierwszy, po raz kolejny oraz aktualizacje ich danych. W przypadku osób lub rodzin korzystających ze stałych form pomocy, aktualizacje sporządza się - pomimo braku zmiany danych - nie rzadziej, niż co 6 miesięcy. Wzór kwestionariusza i sposób realizacji wywiadu w 2014 r. regulowało rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 8 czerwca 2012 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego (Dz. U. poz. 712).

---

⁵ Patrz objaśnienia podstawowych pojęć str. 31.

b) charakterystyka systemu świadczeń rodzinnych

System świadczeń rodzinnych oparty jest o zasadę pomocniczości, uwzględniającą regułę, że osobami w pierwszej kolejności zobowiązanymi do łożenia na utrzymanie dzieci są ich rodzice. W przypadku, gdy ich środki i uprawnienia są niewystarczające do wychowania i utrzymania dzieci, przysługuje pomoc państwa w postaci świadczeń rodzinnych.

Świadczenia rodzinne i koszty ich obsługi są finansowane ze środków budżetu państwa w formie dotacji celowej. Ustawa zawiera przepisy pozwalające gminom dodatkowo wspierać rodziny w ramach systemu świadczeń rodzinnych - poprzez przyznanie w drodze uchwały rady gminy jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka lub poprzez zwiększenie kwot dodatków do zasiłku rodzinnego. Te dodatkowe świadczenia gminy finansują ze środków własnych.

Obecny system świadczeń rodzinnych funkcjonuje od 1 maja 2004 r. Ustalenie prawa do świadczeń rodzinnych oraz ich wypłata następują na wniosek: rodzica, opiekuna prawnego dziecka, albo innej osoby upoważnionej do reprezentowania dziecka; pełnoletniej osoby uczącej się lub pełnoletniej osoby niepełnosprawnej. Wniosek składa się w urzędzie gminy lub miasta właściwym ze względu na miejsce zamieszkania osoby, której dotyczy wniosek.

Zgodnie z ustawą są trzy „grupy” świadczeń rodzinnych⁶:

1. zasiłek rodzinny i dodatki do niego;
2. świadczenia opiekuńcze;
3. zapomogi związane z urodzeniem dziecka.

Wraz z zasiłkiem rodzinnym można jednocześnie pobierać kilka rodzajów dodatków. Do każdego z dodatków wymagane jest spełnienie dodatkowych warunków związanych z tytułem jego przyznania. Jeżeli osoba została umieszczona w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie albo dziecko w pieczy zastępczej świadczenia rodzinne nie przysługują.

c) charakterystyka systemu pomocy osobom uprawnionym do alimentów

Fundusz alimentacyjny stanowi system wspierania osób uprawnionych do alimentów. Istnienie tego systemu wynika z konstytucyjnej zasady pomocniczości, która nakłada na państwo obowiązek wspierania tych osób ubogich, które nie są w stanie samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb i nie otrzymują należnego im wsparcia od osób będących w kręgu zobowiązanych wobec nich do alimentacji.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego⁷ realizowane są ze środków budżetu państwa przekazywanych gminom w formie dotacji celowej na świadczenia rodzinne. Przyznawanie i wypłata tych świadczeń oraz podejmowanie działań wobec dłużników alimentacyjnych są zadaniem zleconym gminie z zakresu administracji rządowej.

Obecny system pomocy osobom uprawnionym do alimentów funkcjonuje od 1 października 2008 r. Ustalenie prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz ich wypłata następują na wniosek

---

⁶ Patrz objaśnienia podstawowych pojęć str. 33-34.

⁷ Patrz, j.w.

osoby uprawnionej lub jej przedstawiciela ustawowego. Wniosek składa się w urzędzie gminy lub miasta właściwym ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej. Jeżeli osoba uprawniona została umieszczona w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie albo w pieczy zastępczej świadczenie alimentacyjne nie przysługuje.

Źródła danych

W publikacji wykorzystano:

1. Dane administracyjne Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej:

- a. nieidentyfikowalne dane jednostkowe za lata 2008-2014, z systemu informacyjnego pomocy społecznej, zebrane w Krajowym Systemie Monitoringu Pomocy Społecznej.

Krajowy System Monitoringu Pomocy Społecznej jest to baza danych generowanych elektronicznie za pomocą Statystycznej Aplikacji Centralnej (SAC) przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Podstawą działania systemu w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej są klasyfikacje w postaci Słowników Centralnych, które są uporządkowanym zestawem kodów wraz z opisami i dotyczą wszystkich informacji gromadzonych w systemie.

Krajowy System Monitoringu Pomocy Społecznej zawiera informacje o beneficjentach pomocy społecznej i zrealizowanych świadczeniach. W zakresie danych o gospodarstwach domowych, które otrzymały pomoc „z wymagalnością wywiadu” zbiór ten jest zasilany informacjami uzyskanymi w wywiadzie środowiskowym, przeprowadzonym przez pracowników socjalnych gminnych ośrodków pomocy społecznej. Wywiad środowiskowy przeprowadza się w celu ustalenia sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osoby lub rodziny.

- b. sprawozdania resortowe MPiPS-03 za okres I-XII dla lat 2008-2014, które w wersji elektronicznej sporządziły ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie, zawierające dane zbiorcze o udzielonych świadczeniach i beneficjentach w poszczególnych latach.

Ośrodek Pomocy Społecznej (OPS) to jednostka organizacyjna pomocy społecznej na poziomie gminy, realizująca zadania z zakresu pomocy społecznej - własne i zlecone gminie. W zależności od statusu gminy funkcjonują: gminne, miejsko - gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) to jednostka organizacyjna pomocy społecznej na poziomie powiatu, realizująca zadania z zakresu pomocy społecznej - własne i zlecone starostwu. W miastach na prawach powiatu zadania PCPR realizują miejskie ośrodki pomocy społecznej.

- c. nieidentyfikowalne dane jednostkowe za lata 2012-2014 z bazy Krajowego Systemu Monitoringu Świadczeń Rodzinnych. Informacje te pochodzą z wniosków składanych w gminie na okres zasiłkowy trwający od 1 listopada roku poprzedniego do 31 października roku sprawozdawczego oraz z wniosków składanych na kolejny okres zasiłkowy,

- d. dane zagregowane na poziomie gmin, pochodzące z kwartalnych sprawozdań z realizacji świadczeń rodzinnych za lata 2008-2014, generowanych elektronicznie w bazie danych Krajowego Systemu Monitoringu Świadczeń Rodzinnych,
- e. sprawozdania z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, za IV kwartał w latach 2012-2014, zagregowane na poziomie województw ze sprawozdań sporządzanych przez gminy. Sprawozdania zasilają Centralną Bazę Danych Świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego i osób uprawnionych do alimentów poprzez aplikację statystyczną sFundusz. Sprawozdania mają charakter rzeczowo-finansowy, a ich zakres w odniesieniu do danych za lata 2012-2014 określało rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdań z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. Nr 288, poz. 1694),
- f. nieidentyfikowalny zbiór danych jednostkowych o bezrobotnych zarejestrowanych w rejestrze bezrobotnych i poszukujących pracy według stanu na koniec 2014 r., prowadzony przez powiatowe urzędy pracy na podstawie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 listopada 2012 r. (Dz. U. poz. 1299).

2. Dane administracyjne Ministerstwa Finansów

- nieidentyfikowalny zbiór danych jednostkowych dla osób fizycznych zawierający dane o wysokości rocznego przychodu brutto, za rok podatkowy 2013, według źródeł zdefiniowanych w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 361 z późniejszymi zmianami).

3. Dane administracyjne systemów zabezpieczenia społecznego ZUS i KRUS

- nieidentyfikowalny zbiór danych jednostkowych o osobach fizycznych, według stanu na koniec 2014 r., otrzymujących świadczenia emerytalno-rentowe na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 1440 z późniejszymi zmianami), oraz ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednolity Dz. U. 2008, Nr 50, poz. 291 z późniejszymi zmianami).

4. Sprawozdawczość Głównego Urzędu Statystycznego za 2014 r. - sprawozdania PS-01, PS-02 i PS-03, które są źródłem informacji o instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej oraz o zakładach stacjonarnej pomocy społecznej.

5. Pozostałe dane statystyczne pochodzą z bazy informacyjnej GUS, głównie z Banku Danych Lokalnych lub publikacji tematycznych dostępnych na stronie www.stat.gov.pl.

Objaśnienia podstawowych pojęć

1. Beneficjenci pomocy społecznej - to pojęcie stosuje się zamiennie z określeniem korzystających z pomocy społecznej. W publikacji wyodrębniono:

a. beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej⁸ rozumianych jako:

- populacja gospodarstw domowych, które w danym roku otrzymały pomoc materialną lub rzeczową za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej,
- zbiorowość wszystkich członków tych gospodarstw oraz osób bezdomnych, bez względu na to kto i jakie świadczenie otrzymał. Co do zasady, każdy rodzaj i forma pomocy są przyznawane decyzją imiennie, na konkretną osobę i w zależności od charakteru świadczenia są „adresowane” zazwyczaj na jedną pełnoletnią osobę w wieloosobowej rodzinie. Niemniej autorzy przyjęli takie ujęcie kierując się tym, że każda forma pomocy wywiera choćby niewielki wpływ na sytuację bytową wszystkich osób pozostających we wspólnym gospodarstwie. Dodatkowym uzasadnieniem takiego ujęcia jest to, że przy rozpatrywaniu wniosku o pomoc społeczną analizowana jest sytuacja materialna wszystkich członków gospodarstwa domowego osoby ubiegającej się o wsparcie i wyliczany jest dochód na osobę w jej gospodarstwie⁹.

Uwaga. Definicja: osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej (świadczonej przez ośrodki pomocy społecznej) jest stosowana w badaniu 1.25.07¹⁰ w odniesieniu do grupy świadczeniobiorców¹¹, czyli tylko tych osób, na które imiennie została wystawiona decyzja przyznająca świadczenie (dane w sprawozdaniu MPiPS-03). Stąd mimo merytorycznej spójności (świadczeniobiorcy są częścią ogółu beneficjentów) liczba korzystających z pomocy społecznej prezentowana na podstawie sprawozdania MPiPS-03 jest znacznie mniejsza, gdyż nie obejmuje wszystkich osób w tych gospodarstwach.

b. beneficjentów stacjonarnych form pomocy społecznej - rozumianych jako osoby, które w 2014 r. były mieszkańcami zakładów pomocy społecznej lub korzystały z form systemu pieczy zastępczej.

2. System pieczy zastępczej - obejmuje:

- a. formy instytucjonalne działające jako: placówki opiekuńczo-wychowawcze; regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne; interwencyjne ośrodki preadopcyjne, a także placówki wsparcia dziennego,
- b. rodzinną pieczę zastępczą działającą jako rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka.

3. Beneficjenci świadczeń rodzinnych to: po pierwsze - biorcy tych świadczeń, czyli rodziny pobierające świadczenia na dzieci pozostające na utrzymaniu oraz osoby pełnoletnie uprawnione do świadczeń na siebie; po drugie - zbiorowość dzieci, na które były wypłacane zasiłki rodzinne.

⁸ <http://bip.stat.gov.pl/dzialalnosc-statystyki-publicznej/program-badan-statystycznych/pbssp-2014> - badanie 1.25.11

⁹ Powszechnie stosowane określenie „dochód na osobę w rodzinie” w przypadku świadczeń pomocy społecznej oznacza dochód na osobę w gospodarstwie domowym.

¹⁰ Patrz program badań jak w przypisie 8.

¹¹ Np.: Za 2014 r. tabl. 93 str. 216 publikacji GUS <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoeczna/pomoc-spoeczna-i-opieka-nad-dzieckiem-i-rodzina-w-2014-r-,10.6.html>.

4. Beneficjenci świadczenia z funduszu alimentacyjnego, to: po pierwsze - biorcy tych świadczeń, czyli rodziny z dziećmi uprawnionymi do świadczenia pozostającymi na utrzymaniu oraz osoby pełnoletnie uprawnione do świadczenia na siebie; po drugie - zbiorowość dzieci, na które było wypłacane świadczenie.

Uwaga. Liczbę dzieci według grup wieku wyszacowano na podstawie danych ze sprawozdania z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, za IV kwartał danego roku (wykorzystano strukturę świadczeń wypłaconych w grudniu - w korelacji ze strukturą świadczeń wypłaconych przeciętnie miesięcznie w roku, według grup wieku osób uprawnionych wykazaną w części A i liczbę osób z części F sprawozdania).

5. Rodzaj problemu według ustawy o pomocy społecznej jest to powód udzielenia pomocy, który w przypadku świadczeń pieniężnych musi wystąpić jednocześnie z dochodem nie przekraczającym kryterium dochodowego.

Ustawa w art. 7 pkt 2-15 wymienia 14 takich problemów, w publikacji ujęto 13, gdyż jak zaznaczono wcześniej - klęska żywiołowa lub ekologiczna zostały wyłączone.

Dokonano grupowania problemów, następująco:

- **brak pracy** (bezrobocie),
- **zdrowotne** - niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba,
- **rodzinne** - potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, sieroctwo, przemoc w rodzinie,
- **społeczne** - bezdomność, alkoholizm lub narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- **pozostałe** - zdarzenie losowe lub sytuacja kryzysowa, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy (ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na warunkowy pobyt czasowy), potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi.

Uwaga. Do analizy gospodarstw ustalono „problem główny”. W arkuszu wywiadu środowiskowego jest możliwość wpisania do 5 problemów. W systemie informatycznym do którego są wprowadzane dane z wywiadu środowiskowego najczęściej rejestrowano 3-5 różnych problemów. Jako główny wybrano ten, który został wpisany na pierwszym miejscu.

6. Kryterium dochodowe to poziom miesięcznego dochodu osoby samotnie gospodarującej lub dochodu na osobę w rodzinie, określonego zgodnie z art. 8 ust.1 ustawy o pomocy społecznej, który uprawnia do ubiegania się o świadczenie pieniężne. Kryterium dochodowe określa ustawową granicę ubóstwa.

7. Ubogie gospodarstwa domowe to takie, w których dochód na osobę samotnie gospodarującą (gospodarstwo jednoosobowe) lub osobę w rodzinie nie przekraczał kryterium dochodowego. To pojęcie wprowadzono na potrzeby niniejszej publikacji i stosuje się je zamiennie z określeniem „gospodarstwa z niskim dochodem”.

8. Zasięg korzystania z pomocy społecznej oznacza wyrażony w procentach udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w populacji ogółem.

9. Osoby trwale korzystające z pomocy społecznej to osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej, z dochodami niższymi w roku badania i przynajmniej w ciągu dwóch z trzech poprzednich lat od przyjętego dla danego roku kryterium dochodowego. Dla członków wieloosobowych gospodarstw domowych uwzględniano dochód na jedną osobę w gospodarstwie domowym, a dla osób samotnie gospodarujących i bezdomnych ich dochody własne.

10. Gospodarstwo domowe zgodnie z metodologią GUS¹² jest to zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się. (W podstawowym podziale wyróżniane są gospodarstwa rodzinne i nierodzinne, a w nierodzinnych jednoosobowe i wieloosobowe). W ustawie o pomocy społecznej - osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące oznaczają rodzinę.

11. Rodzina według metodologii GUS oznacza zespół osób wyodrębniony w ramach gospodarstwa domowego na podstawie kryteriów biologicznych. Rodzinę stanowią więc dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (kohabitanci) - osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko. Tak więc, rodzina obejmuje parę bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. Rozróżnia się następujące typy rodzin: małżeństwa bez dzieci; małżeństwa z dziećmi; partnerzy bez dzieci; partnerzy z dziećmi; samotne matki z dziećmi i samotni ojcowie z dziećmi.

W KSMPS występuje Słownik Centralny „Kod Składu Rodziny” z następującą strukturą:

Jednorodzinne

małżeństwo bez dzieci

małżeństwo z dzieckiem (dziećmi)

rodzina niepełna (samotny rodzic z dzieckiem/dziećmi)

konkubinat bez dzieci

konkubinat z dzieckiem (dziećmi)

Wielorodzinne

dwurodzinne

trzyrodzinne

Nierodzinne

jednoosobowe

wieloosobowe

Pozycje w powyższym słowniku można przyjąć za odpowiednik typów gospodarstw domowych i typów rodzin według GUS.

Kod składu rodziny jest ustalany przez pracownika socjalnego w czasie rejestracji wywiadu i często jest niezgodny z faktycznym składem gospodarstwa domowego. Z tego powodu standaryzacji typów

¹² Jeżeli nie zaznaczono inaczej objaśnienia pojęć według metodologii GUS pochodzą ze strony: <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/>

gospodarstw domowych i typów rodzin zgodnie z typologią GUS dokonuje się w oparciu o wiek i stan cywilny członków gospodarstwa domowego oraz ich stopień pokrewieństwa z głową tego gospodarstwa.

Trudność sprawia wyodrębnienie i analiza rodzin wchodzących w skład gospodarstw domowych wielorodzinnych.

W świetle objaśnień zawartych w punktach 10 i 11, zbiorowość rodzin w Krajowym Systemie Monitoringu Pomocy Społecznej traktuje się w niniejszej publikacji, jako zbiorowość gospodarstw domowych - beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej.

12. Rodzina, zgodnie z ustawą o świadczeniach rodzinnych to następujący jej członkowie: małżonkowie, rodzice dzieci (lub opiekun faktyczny dziecka) oraz pozostające na utrzymaniu dzieci w wieku do ukończenia 25 roku życia, a także dziecko, które ukończyło 25 rok życia legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeżeli w związku z tą niepełnosprawnością rodzinie przysługuje świadczenie pielęgnacyjne.

13. Rodzina wielodzietna zgodnie z ustawą o świadczeniach rodzinnych to rodzina wychowująca troje i więcej dzieci mających prawo do zasiłku rodzinnego.

W analizie beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej wyszczególnia się gospodarstwa domowe z trojgiem i więcej dzieci na utrzymaniu.

14. Głowa gospodarstwa domowego jest to osoba, która całkowicie lub w przeważającej części dostarcza środków utrzymania danemu gospodarstwu. Jeżeli dwie lub więcej osób dostarczają środków utrzymania w jednakowym stopniu, za głowę gospodarstwa domowego uznaje się tę osobę, która tymi środkami rozporządza.

Taka definicja była przyjęta w metodologii NSP 2002 oraz występuje w bieżących badaniach aktywności ekonomicznej ludności (BAEL); a w NSP 2011 oraz w badaniach budżetów gospodarstw domowych funkcjonuje pojęcie „osoba odniesienia” z definicją bardzo podobną jak głowa gospodarstwa domowego. W spisach powszechnych, w stosunku do głowy gospodarstwa (osoby odniesienia) jest ustalany stopień pokrewieństwa każdego członka danego gospodarstwa domowego i na tej podstawie wraz z dodatkowymi informacjami (daty: urodzenia, ew. zawarcia związku małżeńskiego oraz płci), są wyodrębniane rodziny, ich liczba i typy.

W Słownikach Centralnych KSMPS w kategorii „Rola w Rodzinie”, występują następujące opisy kodów jednocyfrowych: głowa rodziny; inny członek wspólnego gospodarstwa; inna osoba (nie wspólne gospodarstwo domowe). Za uszczegółowienie pierwszych dwóch kodów, można uznać kategorię „Stopień pokrewieństwa” z kodami dwucyfrowymi. W tej kategorii dla głowy rodziny występuje kod z opisem „nie dotyczy”.

Analiza odpowiednich zapisów w wymienionych wyżej kategoriach pozwala na wyodrębnienie głowy rodziny, jako osoby, w stosunku do której, ustala się stopień pokrewieństwa wszystkich pozostałych osób wchodzących w skład gospodarstwa. Brakuje zatem drugiego istotnego kryterium, dostarczania środków na utrzymanie gospodarstwa. W związku z tym przywoływane w analizie charakterystyki

populacji głów gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej nie mogą być porównywane z kategorią głów gospodarstw domowych (osób odniesienia) wyodrębnianych w NSP i innych badaniach GUS.

W świetle powyższych objaśnień, mimo zaznaczonych różnic, zbiorowość „głów” rodzin w Krajowym Systemie Monitoringu Pomocy Społecznej traktuje się w niniejszej publikacji, jako zbiorowość „głów” gospodarstw domowych.

15. Dziecko na utrzymaniu - według metodologii GUS¹³ jest to osoba w wieku 0-14 lat będąca w składzie gospodarstwa domowego, lub osoba w wieku 15-25 lat, o ile nie posiada własnego źródła utrzymania i nie pozostaje w związku małżeńskim.

W ustawie o świadczeniach rodzinnych, ilekroć jest mowa o dziecku, oznacza to dziecko - pozostające na utrzymaniu w wieku do ukończenia 25 roku życia - własne, małżonka oraz dziecko, w sprawie którego toczy się postępowanie o przysposobienie lub dziecko znajdujące się pod opieką prawną.

Ilekroć w charakterystyce beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej jest mowa o gospodarstwach domowych z dziećmi, oznacza to gospodarstwa z dziećmi na utrzymaniu. Dla potrzeb niniejszej publikacji przyjęto uproszczone kryterium, biorąc pod uwagę gospodarstwa w składzie których występuje co najmniej 1 osoba w wieku poniżej 18 lat, czyli przedprodukcyjnym.

16. Osoba niepełnosprawna według metodologii GUS to osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony (osoba niepełnosprawna prawnie) lub osoba, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (osoba niepełnosprawna biologicznie). W ograniczeniu sprawności chodzi o stan długotrwały, tzn. trwający lub przewidywany, że będzie trwał 6 miesięcy lub dłużej. W ustawie o świadczeniach rodzinnych wyróżnia się:

- **dziecko niepełnosprawne** - to osoba w wieku poniżej 16 roku życia, która posiada orzeczenie o niepełnosprawności określone w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych - *definicja związana z uprawnieniem do zasiłku pielęgnacyjnego*.
- **pełnoletnią¹⁴ osobę niepełnosprawną** - to osoba w wieku 16-74 lata legitymująca się orzeczeniem o znacznym, a w określonych przypadkach umiarkowanym, stopniu niepełnosprawności a także osoba, która ukończyła 75 lat i nie ma prawa do dodatku pielęgnacyjnego.

17. Bezdomny według metodologii GUS¹⁵ to osoba, która z różnych przyczyn - ekonomicznych, rodzinnych lub administracyjnych - deklaruje brak stałego miejsca zamieszkania. Do osób bezdomnych nie należy zaliczać takich, które są pozbawione dachu nad głową z powodu zdarzenia losowego (kataklizmu, powodzi, pożaru itp.).

¹³ Zasady Metodyczne Badania Budżetów Gospodarstw Domowych.

¹⁴ W kontekście prawa do zasiłku pielęgnacyjnego. W niniejszej definicji uściślono nieprecyzyjne zapisy z ustawy.

¹⁵ Metodologia NSP 2011. http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/ludnosc-stan-i-struktura-demograficzno-spoeczna-nsp-2011_16_1.html

18. Osoba bezdomna w ustawie o pomocy społecznej oznacza osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.

Uwaga. Wyboru osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej dokonano według zasad zbliżonych do definicji GUS, tzn. wyłączone wszystkie rodziny oraz osoby, które straciły mieszkanie z powodu zdarzenia losowego, albo klęski żywiołowej lub ekologicznej.

19. Cudzoziemiec - osoba, która nie posiada polskiego obywatelstwa.

20. Liczba ludności ogółem/beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej według ekonomicznych grup wieku oznacza osoby w wieku:

- przedprodukcyjnym 0-17 lat, co stosuje się zamiennie z określeniem „w wieku poniżej 18 lat”,
- produkcyjnym - mężczyzn w wieku 18-64 lata i kobiety w wieku 18-59 lat, w tym:
  - mobilnym - 18-44 lata,
  - niemobilnym - 45-59/64 lata,
- poprodukcyjnym (emerytalnym) - mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej, co stosuje się zamiennie z oznaczeniem (65+ mężczyźni i 60+ kobiety).

21. Pokoleniowe grupy wieku wyróżniono w celu szerszej charakterystyki gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej. Za podstawę grupowania przyjęto przedziały wieku stosowane w opracowaniach NSP 2011 (0-29 lat - pokolenie osób młodych; 30-59 lat - pokolenie w średnim wieku; 60 lat i więcej - pokolenie osób starszych).

22. Liczba pokoleń została ustalona w wieloosobowych gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej, przy czym w gospodarstwach trzy-pokoleniowych (dzieci - rodzice - dziadkowie) ujęto także te z pokoleniem pradiadków. Za podstawę grupowania przyjęto typy gospodarstw, skład rodziny, stopnie pokrewieństwa, ponadto w niektórych przypadkach - wiek osób.

Dokonano następującego podziału gospodarstw:

- jednopokoleniowe - małżeństwo/konkubinat bez dzieci lub rodzeństwo, albo inni krewni w zbliżonym wieku,
- dwupokoleniowe - małżeństwo/konkubinat z dzieckiem/dziećmi małżeństwo/konkubinat z wnukiem/wnukami; samotny rodzic z dzieckiem/dziećmi; samotna babcia/dziadek z wnukiem/wnukami; albo rodzeństwo, w którym występuje różnica pokoleniowa (min. 16 lat),
- trzypokoleniowe - małżeństwo/konkubinat z dzieckiem/dziećmi oraz obydwojgiem lub jednym z rodziców (i/lub dziadków) któregośkolwiek z współmałżonków/konkubentów; samotny rodzic z dzieckiem/dziećmi oraz obydwojgiem lub jednym z rodziców (i/lub dziadków) własnych lub drugiego rodzica dziecka.

23. Poziom wykształcenia według metodologii GUS określa najwyższy ukończony cykl kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie lub formie uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskane świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły niezależnie od trybu jej ukończenia (dzienny, wieczorowy, zaoczny czy eksternistyczny).

W badaniach GUS poziom wykształcenia ustala się dla osób w wieku 13 lat i więcej. Obowiązuje następująca klasyfikacja poziomu wykształcenia: wyższe (w tym z tytułem inżyniera, licencjata); policealne; średnie (zawodowe i ogólnokształcące); zasadnicze zawodowe; gimnazjalne, podstawowe ukończone; podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego.

W Słowniku Centralnym występuje kategoria „Rodzaj wykształcenia”, a w niej 16 kodów, przy czym 10 dotyczy wykształcenia ukończonego, a 6 kontynuacji nauki. W zakresie wykształcenia ukończonego istnieje możliwość standaryzacji, czyli doprowadzenia do zgodności z klasyfikacją GUS. Dla beneficjentów pomocy społecznej, którzy kontynuują naukę, poziom wykształcenia ukończonego został ustalony wtórnie na podstawie kodów szkół uczniów (podstawowej, gimnazjum, średniej/ponadgimnazjalnej, policealnej/pomaturalnej oraz studentów). W tych przypadkach poziom wykształcenia ukończonego przyjęto o jeden poziom niższy od kontynuowanego.

24. Aktywność ekonomiczna według metodologii GUS oznacza status na rynku pracy. Wyróżnia się podstawowe kategorie: pracujący (wykonujący pracę przynoszącą im zarobek lub dochód), bezrobotni (zarejestrowani i niezarejestrowani) oraz bierni zawodowo. W Słownikach Centralnych jednocyfrowy kod pozycji na rynku pracy jest zbieżny z klasyfikacją GUS.

25. Stopa bezrobocia według metodologii GUS, oznacza udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo, czyli sumie pracujących i bezrobotnych. W przypadku bezrobocia rejestrowanego definicja odnosi się do osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy i aktywnych zawodowo będących sumą zarejestrowanych osób bezrobotnych i pracujących w jednostkach sektora publicznego i prywatnego. Liczba pracujących nie uwzględnia pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

26. Główne źródło utrzymania osób zostało ustalone na podstawie Słowników Centralnych kategoria zmiennej „Źródło dochodu osoby” oraz kwot dochodu miesięcznego netto z poszczególnych źródeł.

27. Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego określono na podstawie kwoty najwyższego dochodu indywidualnego członków tego gospodarstwa. W przypadku tego samego źródła utrzymania kilku osób, dochód sumowano. Na potrzeby publikacji autorzy opracowania dokonali grupowania źródeł dochodu osób i gospodarstw domowych następująco:

A. Dochody z pracy: najemnej stałej, najemnej dorywczej, na własny rachunek (poza rolnictwem indywidualnym), na własny rachunek w swoim gospodarstwie rolnym (użytkowanie lub pomoc w gospodarstwie rodzinnym),

B. Niezarobkowe źródła utrzymania: emerytura (pracownicza, kombatancka), emerytura rolnicza, renta rodzinna, renta z tytułu niezdolności do pracy (pracownicza, rolnicza), renta socjalna, zasiłek dla bezrobotnych, alimenty, zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne, pozostałe źródła niezarobkowe.

28. Dochód w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej - oznacza sumę miesięcznych dochodów netto (po odliczeniu zaliczek na podatek dochodowy, podatków od dochodów z własności oraz składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne), z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku, lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Do dochodu nie wlicza się jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego oraz wartości świadczeń w naturze. Dochód pomniejsza się o kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób. Dochód rodziny stanowi sumę miesięcznych dochodów osób w rodzinie.

29. Dochód rodziny w rozumieniu ustawy o świadczeniach rodzinnych stanowi przeciętny miesięczny dochód netto członków rodziny (faktycznie mieszkających razem) uzyskany w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy.

30. Dochód na osobę w rodzinie oznacza w obu ustawach wymienionych w poz. 26 i 27, dochód rodziny podzielony przez liczbę osób w rodzinie.

31. Dochód rozporządzalny - według metodologii GUS¹⁶ definiowany jest jako suma bieżących dochodów gospodarstwa domowego - z poszczególnych źródeł: dochody z pracy, z własności, świadczenia z ubezpieczeń społecznych, świadczenia pomocy społecznej, pozostałe dochody - pomniejszona o:

- zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych, płacone przez płatnika w imieniu podatnika od dochodów z pracy najemnej oraz od niektórych świadczeń z ubezpieczenia społecznego,
- podatki płacone przez osoby pracujące na rachunek własny,
- podatki od dochodów z własności,
- składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

W skład dochodu rozporzadzalnego wchodzi dochody pieniężne i niepieniężne, w tym spożycie naturalne (towary i usługi konsumpcyjne pobrane na potrzeby gospodarstwa domowego z własnego gospodarstwa rolnego lub z działalności gospodarczej prowadzonej na własny rachunek) oraz towary i usługi otrzymane nieodpłatnie.

¹⁶ Badania Budżetów Gospodarstw Domowych.

32. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej z poziomu gminy (OPS) - to głównie zasiłki stałe, okresowe i celowe, a z poziomu powiatu (PCPR) - głównie formy pomocy finansowej dla osób opuszczających rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, wsparcie dla cudzoziemców itp.

33. Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej, to pomoc w formie: schronienia, posiłku, ubrania, usług opiekuńczych, pracy socjalnej, poradnictwa specjalistycznego w szczególności prawnego, psychologicznego, pedagogicznego a także w formie pobytu w ośrodkach wsparcia.

34. Świadczenia dla gospodarstw domowych z dochodem powyżej kryterium dochodowego to niezależne od dochodu świadczenia niepieniężne, a w szczególnych ściśle określonych w ustawie o pomocy społecznej warunkach świadczenia pieniężne w formie zasiłku celowego i w rzadkich przypadkach - zasiłku okresowego. Ustawa dopuszcza także możliwość otrzymania świadczenia częściowo lub całkowicie odpłatnego.

35. Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku przysługuje rodzicom/rodzicowi (opiekunowi) dziecka. W sporadycznych przypadkach zasiłek jest przyznawany indywidualnie dla uczących się osób w wieku powyżej 18 lat nie pozostających na utrzymaniu rodziców. Zasiłek przysługuje na dziecko w wieku poniżej 18 lat. Jeżeli dziecko nie kontynuuje nauki, to z dniem osiągnięcia 18 lat, rodzic/opiekun traci prawo do zasiłku rodzinnego na to dziecko. Jeżeli dziecko kontynuuje naukę w szkole ponadgimnazjalnej, policealnej lub wyższej, to zasiłek rodzinny przysługuje do ukończenia 21 lat, albo 24 lat, jeżeli równocześnie legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

36. Dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują z następujących tytułów:

- a. urodzenia dziecka - świadczenie jednorazowe;
- b. opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego;
- c. samotnego wychowywania dziecka;
- d. wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej;
- e. kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego;
- f. rozpoczęcia roku szkolnego;
- g. podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania.

37. Świadczenie opiekuńcze - zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Zasiłek przysługuje niezależnie od dochodu rodziny i osoby, a przeznaczony jest dla niepełnosprawnych dzieci i niepełnosprawnych osób dorosłych oraz dla osób, które ukończyły 75 lat. Do zasiłku pielęgnacyjnego nie mają prawa osoby, które nabyły uprawnienie do dodatku pielęgnacyjnego oraz osoby umieszczone w instytucjach zapewniających nieodpłatnie całodobowe utrzymanie.

38. Świadczenie opiekuńcze - świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej z powodu opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym wymagającym szczególnej opieki lub osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności (jeżeli niepełnosprawność nastąpiła do określonego wieku). Świadczenie przysługuje niezależnie od dochodu rodziny i przeznaczone jest dla rodzica/opiekuna dziecka niepełnosprawnego, albo innej osoby spokrewnionej na której ciąży obowiązek alimentacyjny.

39. Świadczenie opiekuńcze - specjalny zasiłek opiekuńczy został wprowadzony z początkiem 2013 r. i przysługuje osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2012 r., poz. 788) ciąży obowiązek alimentacyjny, jeżeli rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, a w określonych przypadkach orzeczeniem o niepełnosprawności ze wskazaniami.

40. Zapomogi związane z urodzeniem się dziecka - to:

- a. jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, finansowana ze środków budżetu państwa, tzw. „becikowe”. Do końca 2012 r. przysługiwała niezależnie od dochodów rodziny.
- b. także jednorazowa zapomoga uchwalana i wypłacana przez gminę ze środków własnych gminy. W przypadku tego świadczenia gmina sama decyduje, czy będzie dodatkowo realizować tego rodzaju świadczenie, ustala kryteria nabycia prawa do świadczenia oraz jego wysokość.

41. Świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje dziecku, które ma zasądzone od rodzica alimenty, jeżeli ich egzekucja jest bezskuteczna. Świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje osobie uprawnionej do osiągnięcia przez nią 18 lat, a w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do osiągnięcia przez nią 25 lat, oraz w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności - bezterminowo.

42. Mediana, czyli wartość środkowa, to wartość cechy w szeregu uporządkowanym, powyżej i poniżej której znajduje się jednakowa liczba obserwacji.

Pozostałe wyjaśnienia metodyczne i definicje innych sygnalizowanych w publikacji pojęć Czytelnik znajdzie w Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej, a bardziej szczegółowe uwagi — dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki — w publikacjach tematycznych oraz w serii „Zeszyty metodyczne i klasyfikacje”.

Etapy metody taksonomicznej - obliczenie miernika syntetycznego

1. Wybór cech stanowiących reprezentację zjawiska.
2. Ustalenie zbioru cech diagnostycznych poprzez eliminację cech statystycznych:
  - o małej zmienności (współczynnik zmienności mniejszy od wartości progowej),
  - wysoko ze sobą skorelowanych (wartość bezwzględna współczynnika korelacji powyżej wartości progowej).
3. Podział cech diagnostycznych na stymulanty i destymulanty.
4. Normalizacja cech diagnostycznych
  - dla stymulant

$$z_{ij} = \frac{x_{ij}}{\max_i \{x_{ij}\}}, \max \{x_{ij}\} \neq 0$$

- dla destymulant

$$z_{ij} = \frac{\min_i \{x_{ij}\}}{x_{ij}}, x_{ij} \neq 0$$

gdzie: x_{ij} - to wartość j-tej cechy w i-tym obiekcie

z_{ij} - to znormalizowana wartość j-tej cechy w i-tym obiekcie

5. Obliczenie syntetycznych mierników. Zastąpienie wartości wielu normalizowanych zmiennych diagnostycznych, charakteryzujących dany obiekt, wartością agregatową, w tym wypadku przyjęto miarę syntetyczną opartą na średniej arytmetycznej.

Ocena jakości danych Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej za 2014 r.

Dane zasilające KSMPS, rejestrowane w ośrodkach pomocy społecznej są kontrolowane w momencie ich rejestracji, następnie na etapie przekazywania danych do urzędów wojewódzkich i dalej do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, według zasad Statystycznej Aplikacji Centralnej.

W Urzędzie Statystycznym w Krakowie pozyskane dane administracyjne poddawane są dodatkowej kontroli i weryfikacji w oparciu o samodzielnie opracowane założenia kontroli i korekty.

Oceny kompletności zarejestrowanych gospodarstw domowych i osób korzystających z pomocy społecznej w KSMPS dokonano w oparciu o:

- Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju TERYT (w KSMPS brak danych dla 2 ośrodków pomocy społecznej),
- zagregowane dane gminne ze sprawozdania MPiPS-03 (kompletność w KSMPS dla gospodarstw domowych wynosiła 98,8%, dla osób 98,5%).

Dla wszystkich cech opisujących gospodarstwa i osoby w zbiorach administracyjnych zarejestrowano wartości. Niemniej jednak niektóre słowniki zawierają kody: inne, żadne lub nieustalone. Kody te są nadużywane przez pracowników rejestrujących dane z wywiadu środowiskowego, co jest równoznaczne z przedmiotowym brakiem danych. Najwięcej takich sytuacji odnotowano dla rodzaju wykształcenia - 10% ogółu osób, kodu pokrewieństwa członków rodziny - 6,3% ogółu zarejestrowanych osób w gospodarstwach wieloosobowych.

Przy pomocy opracowanych założeń kontroli wykryto błędy logiczne w zapisach dotyczących około 548 tys. osób, co stanowiło 18,8% zbioru.

Dla zmiennych dotyczących osób, tam, gdzie było to możliwe dane imputowano stosując odpowiednie reguły. Imputacja dotyczyła brakujących, błędnych lub niespójnych odpowiedzi. Wskaźnik imputacji najwyższe wartości osiągnął dla kodu rodzaju wykształcenia 17,3%. Algorytm ustalający wykształcenie uwzględniał wiek osoby w chwili przeprowadzania wywiadu środowiskowego. Wskaźnik imputacji kodu pokrewieństw wynosił 7,0% w gospodarstwach wieloosobowych. Algorytm ustalający pokrewieństwo uwzględniał wiek członka rodziny w porównaniu do wieku głowy gospodarstwa domowego, płeć, stan cywilny.

W dalszej kolejności wykonano standaryzację¹⁷ danych zarejestrowanych według zasad stosowanych w MPiPS, co miało na celu uzyskanie zgodności z metodologią stosowaną w badaniach statystyki publicznej. Po zakończeniu etapu redagowania, wyszacowano dane dla gospodarstw domowych i osób w 163 gminach z niską kompletnością zapisów. Liczebność gospodarstw domowych i osób w gospodarstwach domowych ustalono wykorzystując pomocniczo sprawozdania MPiPS-03, po uwzględnieniu różnic metodologicznych obydwu źródeł, estymator regresyjny oraz dane z poprzednich okresów sprawozdawczych. W latach 2008-2014 zastosowano takie same metody szacunku, co pozwala na porównanie danych w czasie.

¹⁷ Standaryzacja danych w zakresie poziomu wykształcenia i stopnia pokrewieństwa została opisana w uwagach metodycznych str.26-27, str. 30.

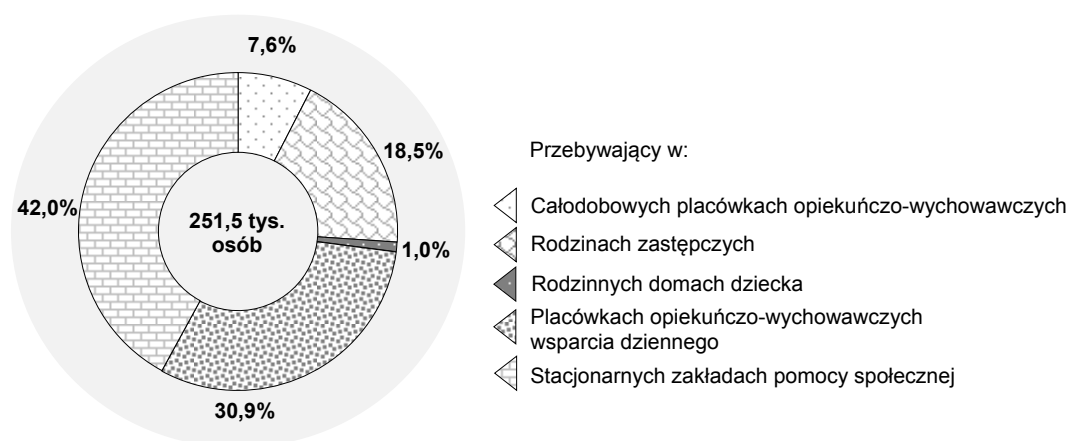
WPROWADZENIE

Pomoc społeczna i świadczenia rodzinne, to dwa oddzielne, ale uzupełniające się systemy. Pomoc społeczna jest kierowana do osób i rodzin o najniższych dochodach. Natomiast przy określaniu uprawnień do świadczeń rodzinnych kryterium dochodowe jest trochę wyższe, gdyż ten system jest nastawiony na wsparcie w wychowaniu dzieci w rodzinach gorzej sytuowanych oraz na wsparcie tych rodzin w sytuacji, gdy znajdują się w nich osoby niepełnosprawne lub ciężko chore. Do rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi są ponadto kierowane świadczenia niezależne od wysokości dochodu.

Uzupełnieniem dwóch powyższych systemów są: - system wspierania osób uprawnionych do alimentów, które nie otrzymują należnego im wsparcia ze strony osób do tego zobowiązanych, oraz wyodrębniony od 2012 r. z pomocy społecznej - system pieczy zastępczej.

W pomocy społecznej wyróżnia się **stacjonarne formy pomocy**, zapewniające miejsce, utrzymanie oraz całodobową pomoc i opiekę oraz pomoc w zorganizowanych formach w ciągu dnia np.: w placówkach wsparcia dziennego. Specyficznie zorganizowane formy pomocy występują w systemie pieczy zastępczej. Temat stacjonarnych form pomocy społecznej oraz pieczy zastępczej został szeroko przedstawiony w publikacji „Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 r.”¹⁸ W niniejszym opracowaniu należy wspomnieć, że w 2014 r. w placówkach pomocy społecznej i innych zorganizowanych formach pomocy o charakterze stacjonarnym - które wyszczególniono na wykresie 1 - skorzystało z pomocy blisko 252 tys. osób.

Wykres 1. Struktura beneficjentów stacjonarnych form pomocy społecznej w 2014 r.

Przywołana wyżej pomoc w formach „stacjonarnych”, to zadania powiatu realizowane przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie. Świadczenia pomocy społecznej realizowane przez gminy, to środowiskowa pomoc społeczna, a beneficjenci tej pomocy są głównym tematem niniejszej publikacji.

¹⁸ Patrz: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoeczna/pomoc-spoeczna-i-opieka-nad-dzieckiem-i-rodzina-w-2014-r-,10.6.html>

ROZDZIAŁ I. ŚRODOWISKOWA POMOC SPOŁECZNA I JEJ UWARUNKOWANIA

Ośrodki pomocy społecznej świadczą powszechną w swoim zasięgu pomoc w innych formach, niż wspomniane we wprowadzeniu powiatowe centra pomocy rodzinie. Pomoc ta jest udzielana dla rodzin i osób w miejscu zamieszkania i stąd jest określana jako środowiskowa pomoc społeczna.

1. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej

W 2014 r. z pomocy świadczonej przez ośrodki pomocy społecznej (OPS)¹⁹ skorzystało 1145,8 tys. gospodarstw domowych i 2954,0 tys. osób (członkowie gospodarstw domowych i osoby bezdomne). Udział gospodarstw domowych i osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczby gospodarstw²⁰ i ludności Polski²¹ wynosił odpowiednio 8,4% i 7,7%. Znakomitą większość osób korzystających z pomocy społecznej 99,0% stanowili członkowie gospodarstw domowych, a pozostały 1,0% to osoby bezdomne.

W układzie przestrzennym według województw występuje silne zróżnicowanie zasięgu korzystania z pomocy społecznej gospodarstw domowych i osób - mapa 1 (pomiędzy str. 48-49).

W 2014 r. - podobnie jak w latach poprzednich począwszy od 2008 r. najwięcej gospodarstw domowych korzystało z pomocy społecznej w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie ich udział w populacji gospodarstw domowych ogółem wynosił 14,1%, a najmniej w województwie śląskim - 5,7%. W analizowanym roku najczęściej z pomocy społecznej korzystała ludność w województwach: warmińsko-mazurskim - 12,8% ogółu mieszkańców, kujawsko-pomorskim i podkarpackim po 10,5%. Najmniej - 5,3% ogółu ludności korzystało z pomocy społecznej w województwie śląskim oraz w województwie dolnośląskim 5,8%. Zmienność udziału korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności wynosiła 24,4%.

W latach 2008-2011 obserwowano spadek zasięgu korzystania z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności. Zwiększenie od 1 października 2012 r. poziomu kryterium dochodowego stanowiącego podstawę przyznania świadczeń pomocy społecznej spowodowało opisywaną tendencję. W 2012 r. zasięg korzystania z pomocy społecznej utrzymywał się na poziomie roku poprzedniego, po czym w 2013 r. nastąpił niewielki wzrost o 0,2 p. proc. W 2014 r. w porównaniu do roku poprzedniego obserwuje się ponowne zmniejszenie się udziału korzystających z pomocy o 0,6 p. proc. (w 2013 r. - 8,3%, a w 2014 r. - 7,7%). W ostatnim opisywanym roku spadek wskaźnika wystąpił we wszystkich województwach, największy o 1,2 p. proc. odnotowano w województwach warmińsko-mazurskim oraz zachodniopomorskim. W województwach z najmniejszym udziałem korzystających z pomocy społecznej (śląskim, dolnośląskim, opolskim, małopolskim, mazowieckim) obserwowano równocześnie najmniejszy jego spadek w porównaniu do roku ubiegłego nie przekraczający 0,5 p. proc. - wykres 3 (pomiędzy str. 48-49).

Spadek zasięgu korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej to konsekwencja wzrostu przeciętnego dochodu rozporządzalnego ogółem na 1 osobę, co wynikało ze wzrostu dochodów, a także zmiany w strukturze demograficznej gospodarstw domowych i ich wielkości. W omawianych

¹⁹ Patrz Uwagi metodyczne str. 20.

²⁰ Według NSP 2011, www.stat.gov.pl

²¹ Według bilansu GUS – stan w dniu 30 VI 2014 r.

latach obserwowano spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz udziału rodzin wielodzietnych, a tym samym spadek liczby osób na utrzymaniu w gospodarstwach domowych. Równocześnie nastąpił wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Stałe dochody osób pracujących oraz stałe dochody osób w wieku poprodukcyjnym w postaci emerytur wspomagały budżety domowe szczególnie wieloosobowych gospodarstw domowych. Obserwowane zmiany cech społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych w skali kraju rozkładają się z różnym nasileniem w przekroju terytorialnym warunkując spadek udziału ogólnej liczby beneficjentów pomocy społecznej w województwach.

Na poziomie lokalnym wystąpiło zdecydowanie większe zróżnicowanie udziału korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem niż na poziomie województw. Zmienność wskaźnika pomiędzy gminami wynosiła 49,1% i była blisko dwukrotnie wyższa niż w przekroju województw i niższa o 1,0 p. proc. w porównaniu do wskaźnika sprzed dwóch lat.

Gminy o najniższym udziale beneficjentów występują w południowej części Polski, w obszarze od Krakowa do Wrocławia, przy czym największe ich skupienie występuje w województwie śląskim. Rozpiętość wskaźnika pomiędzy gminami była najwyższa w województwach lubelskim, podkarpackim, kujawsko-pomorskim (ponad 30 p. proc.) a najniższa w województwach: śląskim i wielkopolskim (poniżej 17 p. proc.). Gminy o największym udziale beneficjentów pomocy społecznej w populacji ogółem położone są w województwach północnej i wschodniej części Polski - mapa 3 (pomiędzy str. 48-49).

W całej zbiorowości 2479 gmin udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem najczęściej lokował się w przedziale 5-10% - wykres 4 (pomiędzy str. 48-49). Taki poziom korzystania z pomocy społecznej wystąpił w blisko 42% gmin. Liczną była też grupa gmin - blisko 30%, w których korzystający z pomocy stanowili od 10,0% do 15,0% ogółu ich mieszkańców. W ponad 12% wszystkich gmin poziom korzystania z pomocy społecznej lokował się w przedziale 15-20%.

Gminy, w których częstość korzystania z pomocy społecznej była najwyższa, powyżej 20% ogółu mieszkańców, stanowiły 5,7% wszystkich gmin a te, w których mieszkańcy stosunkowo najmniej korzystali z pomocy - na poziomie poniżej 5% stanowiły ponad 10,4% ogółu gmin.

Od 2008 r. z roku na rok obserwuje się wzrost liczby gmin z udziałem korzystających z pomocy społecznej nie wyższym niż 15% i spadek liczby gmin ze wskaźnikiem powyżej 15%.

W województwie warmińsko-mazurskim w blisko 60% gmin ten udział był wyższy niż 15%. W województwie kujawsko-pomorskim i podkarpackim udział korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem przekraczał 15% w około 30% gmin, a w województwach podlaskim, pomorskim, zachodniopomorskim w ponad 25% gmin w każdym z tych województw.

Na mapie 3 można także zauważyć, że w dużych miastach i w gminach do nich przyległych udział beneficjentów w populacji ogółem był niższy niż w gminach bardziej oddalonych.

2. Uwarunkowania pomocy społecznej

Wielowymiarowa ocena zjawisk generujących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej jest podstawą podejmowania działań wspomagających usamodzielnianie osób znajdujących się w trudnej sytuacji, rozwijania nowych form pomocy społecznej, a także alokacji środków przeznaczonych na wypłacanie należnych świadczeń.

Istotne jest określenie determinant korzystania z pomocy społecznej, które wyznaczono na dwa sposoby poprzez:

- analizę makroekonomiczną wpływu rozwoju społeczno-gospodarczego województw na poziom korzystania z pomocy społecznej,
- identyfikację grup społeczno-ekonomicznych objętych pomocą społeczną.

2.1. Czynniki makrostrukturalne warunkujące korzystanie z pomocy społecznej

W celu ustalenia wpływu rozwoju społeczno-gospodarczego na poziom korzystania z pomocy społecznej zastosowano:

- wskaźnik udziału korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem określający skalę korzystania z pomocy społecznej,
- miernik syntetyczny poziomu życia ludności integrujący dane z różnych dziedzin, za pomocą metody taksonomicznej²².

Do porównań wybrano cechy charakteryzujące efektywność gospodarczą województw, sytuację na rynku pracy, dochody i wydatki mieszkańców oraz zasobność wyrażającą się w wyposażeniu gospodarstw w niektóre przedmioty trwałego użytkowania. Wybrane cechy są stymulantami (wzrost wartości cechy decyduje o lepszym poziomie życia ludności) oraz destymulantami (wzrost wartości cechy decyduje o gorszym poziomie życia ludności).

O wyborze cech, poza kryterium merytorycznym, zdecydowała także ich zmienność oraz kryterium współliniowości (cechy nie były silnie skorelowane, a więc nie powielają informacji). Analizę przeprowadzono w przekrojach województw i gmin. Ostatecznie uwzględniono następujące cechy diagnostyczne:

dla województw

- wskaźnik urbanizacji (S)²³,
- podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności (S),
- udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem (D)²⁴,
- udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem (S)²⁵,
- wskaźnik czasowych emigracji zagranicznych na 1 tys. ludności (D)²⁶,
- odsetek młodzieży w wieku 16-18 lat, która nie kontynuowała nauki po ukończeniu gimnazjum w roku szkolnym 2013/2014 (D),
- pracujący w gospodarce narodowej na 1 tys. ludności²⁷ (S),
- pracujący w sektorze przemysłowym na 1 tys. ludności²⁸ (S),

²² Patrz uwagi metodyczne str. 34.

²³ S - stymulanta, D – destymulanta.

²⁴ Poprawność charakteru zmiennej zweryfikowano ex post przyjmując założenie, że wszystkie stymulanty powinny być ze sobą skorelowane dodatnio, podobnie jak wszystkie destymulanty. Omawiany wskaźnik po weryfikacji określono jako destymulantę, co ma uzasadnienie merytoryczne. Rozpatrując zjawisko w skali makro dzieci to inwestycja społeczna pozwalająca między innymi zachować odpowiednie proporcje między pokoleniami, a więc w ujęciu długoterminowym wskaźnik jest stymulantą. Rozpatrując wskaźnik udziału dzieci w kontekście poziomu życia ludności cecha jest destymulantą.

²⁵ Omawiany wskaźnik po weryfikacji ex post określono jako stymulantę, co ma uzasadnienie merytoryczne, ponieważ ta grupa wiekowa posiada w większości stale relatywnie wysokie dochody w postaci emerytur.

²⁶ Według NSP 2011.

²⁷ Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

²⁸ j.w.

- pracujący w sektorze rolnictwo na 1 tys. ludności (łącznie z łowiectwem i leśnictwem)²⁹ (D),
- stopa bezrobocia rejestrowanego (D),
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (S),
- przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny w gospodarstwie domowym utrzymującym się z rolnictwa indywidualnego na 1 osobę w zł (S),
- udział gospodarstw domowych z liczbą dzieci 3 i więcej w ogólnej liczbie gospodarstw domowych (D)³⁰.

dla gmin

- podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności (S),
- udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem (D),
- udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem (S),
- udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (S)³¹,
- udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (D),
- mediana przychodów rocznych (S)³²,
- saldo migracji stałej dla lat 2010-2014 na 1 tys. ludności (S),
- dochody własne gmin z podatku CIT na 1 mieszkańca (S).

Wymienione cechy stanowiły podstawę do wyliczenia miernika syntetycznego w oparciu, o który utworzono cztery grupy województw o podobnym poziomie życia ludności mapa 2 (pomiędzy str. 48-49).

W 2014 r. najwyższy poziom życia odnotowano w województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i łódzkim. W grupie województw o wysokim poziomie życia znalazły się województwa: dolnośląskie, małopolskie i świętokrzyskie.

Poziom życia relatywnie niski stwierdzono w województwach: lubelskim, pomorskim, podlaskim, kujawsko-pomorskim, lubuskim, opolskim i zachodniopomorskim. W grupie województw o najniższym poziomie życia ludności znalazły się województwa: podkarpackie i warmińsko-mazurskie.

Miernik syntetyczny województwa warmińsko-mazurskiego z najmniej korzystnym poziomem życia musiałby wzrosnąć 1,4-krotnie, aby osiągnąć poziom miernika w województwie mazowieckim, w którym ludziom żyło się najlepiej. W 2014 r. współczynnik zmienności mierników syntetycznych wynosił 10,0%.

Zróznicowanie poziomu życia widoczne było także w przekroju gmin - mapa 4 (pomiędzy str. 48-49). Podziału gmin na grupy o podobnym poziomie życia mieszkańców dokonano w oparciu o miernik poziomu życia integrujący cechy wymienione wyżej. Współczynnik zmienności miernika poziomu życia w gminach w porównaniu do odpowiedniego współczynnika w województwach był wyższy i wynosił 12,6%.

²⁹ j.w.

³⁰ Według NSP 2011

³¹ Źródło: Dane Ministerstwa Finansów - nieidentyfikowalny zbiór danych jednostkowych osób fizycznych zawierający dane o wysokości rocznego przychodu brutto według źródeł zdefiniowanych w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r., o podatku dochodowym osób fizycznych (Dz. U. Nr 14, poz. 176 z póź. zm.). Dane za 2013 r.

³² Źródło: - jak w notce 31.

Miernik syntetyczny gminy z najmniej korzystnym poziomem życia musiałby wzrosnąć ponad 2-krotnie, aby osiągnąć poziom gminy, w której ludziom żyło się najlepiej. Najwyższa rozpiętość wskaźnika pomiędzy gminami wystąpiła w województwach: mazowieckim i wielkopolskim, a najniższa w województwach: świętokrzyskim, podkarpackim i opolskim.

W około 15% gmin (w 375 gminach) poziom życia ludności był bardzo niski, a w 397 gminach (16,0% wszystkich gmin) był bardzo wysoki. Gminy o najniższym poziomie życia położone są w województwach północnej i wschodniej części Polski - mapa 4 (pomiędzy str. 48-49).

W połowie gmin województwa warmińsko-mazurskiego, w blisko 30% gmin kujawsko-pomorskiego oraz w około 25% gmin województw: pomorskiego i lubelskiego odnotowano najniższy poziom życia.

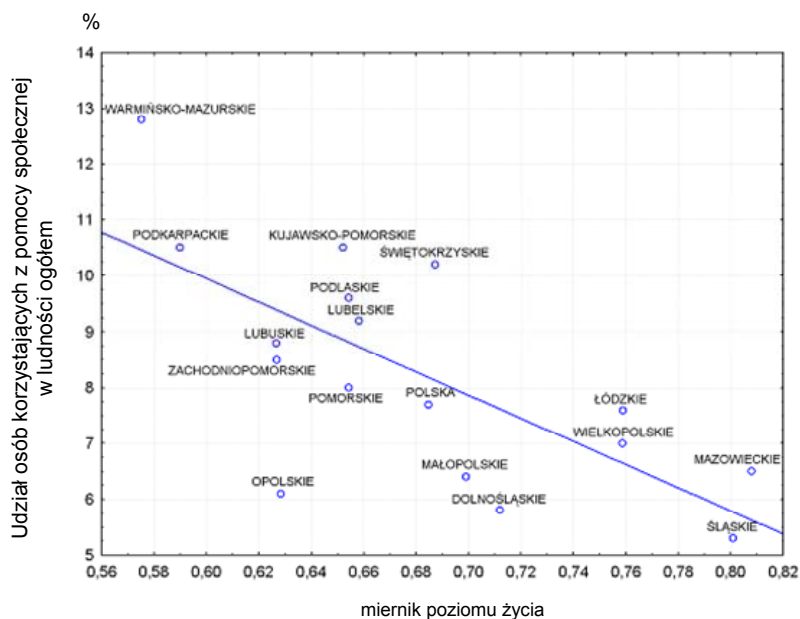
Największa liczba gmin z najwyższym poziomem życia znajdowała się w województwach: śląskim (ponad 55% gmin), dolnośląskim (26,0% gmin), mazowieckim (ponad 21%) i wielkopolskim (blisko 22%). Gminy z najwyższym poziomem życia zlokalizowane są w pobliżu dużych miast. Szczególnie duży obszar korzystnego wpływu wielkiego miasta na otaczające gminy obserwuje się w sąsiedztwie Warszawy, Poznania, Wrocławia, Katowic i Krakowa.

W 2014 r. w porównaniu z 2012 r. zmniejszyła się liczba gmin z niskimi miernikami poziomu życia i równocześnie zwiększyła się liczba gmin z wyższymi miernikami - wykres 5 (pomiędzy str. 48-49).

Zależność pomiędzy poziomem życia ludności, a udziałem korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem pozwoliła ustalić cechy warunkujące skalę korzystania z pomocy społecznej.

W 2014 r. podobnie jak w latach poprzednich obserwuje się znaczne zróżnicowanie przestrzenne poziomu życia ludności oraz poziomu korzystania z pomocy społecznej. Pomiędzy tymi dwoma zjawiskami występuje wysoka zależność - wykres 2 i schemat 1 (str.42). Czynniki warunkujące niższy poziom życia warunkują równocześnie wysoki poziom korzystania z pomocy społecznej i odwrotnie.

Wykres 2. Zależność udziału korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem względem miernika poziomu życia ludności w 2014 r.

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS oraz GUS.

Schemat 1. Poziom korzystania z pomocy społecznej w zależności od poziomu życia ludności w 2014 r.

		POZIOM ŻYCIA LUDNOŚCI			
		NAJNIŻSZY	NISKI	WYSOKI	NAJWYŻSZY
UDZIAŁ OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI OGÓLEM	NAJWYŻSZY	warmińsko-mazurskie			
	WYSOKI	podkarpackie	lubelskie podlaskie kujawsko-pomorskie	świętokrzyskie	
	NISKI		pomorskie lubuskie zachodnio-pomorskie		łódzkie
	NAJNIŻSZY		opolskie	dolnośląskie małopolskie	mazowieckie śląskie wielkopolskie

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

W województwach z najwyższym poziomem życia, tj. mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i łódzkim odnotowuje się bliski lub wyższy od średniej krajowej wskaźnik PKB na 1 mieszkańca oraz wskaźnik liczby pracujących na 1 tys. ludności. Stopa bezrobocia w tych województwach była niższa od średniej krajowej (11,5%) poza województwem łódzkim (11,9%). Skutki ekonomiczne wymienionych pozytywnych zjawisk gospodarczych to poziom dochodów gospodarstw domowych zbliżony lub wyższy od przeciętnego w Polsce.

Wyższy dochód rozporządzalny na 1 osobę, to wyższe wydatki oraz inne proporcje w strukturze tych wydatków. W gospodarstwach domowych o najlepszej kondycji ekonomicznej występuje relatywnie niski udział wydatków na żywność oraz stosunkowo wysoki udział wydatków na edukację oraz rekreację i kulturę.

Opisany poziom życia przekładał się na częstość korzystania z pomocy społecznej. Zasięg korzystania z pomocy społecznej w województwie mazowieckim wynosił 6,5%, podczas gdy odpowiedni wskaźnik z wyłączeniem Warszawy kształtował się na poziomie 8,2%. Udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem był najniższy w województwie śląskim (5,3%). Tak niski wskaźnik to następstwo kumulacji niskiego udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym z niskim udziałem rodzin wielodzietnych oraz niskiej stopy bezrobocia, dużego udziału ludności w wieku poprodukcyjnym z relatywnie najwyższymi w kraju świadczeniami emerytalno-rentowymi z górnictwa, hutnictwa i przedsiębiorstw przemysłu paliwowo-energetycznego.

Województwo wielkopolskie również należało do grupy województw z najniższym udziałem beneficjentów pomocy społecznej (7,0%), a w województwie łódzkim, w którym cechy charakteryzujące poziom życia ludności były mniej korzystne, zasięg korzystania z pomocy społecznej wynosił 7,6%.

W województwach z najniższym poziomem życia (warmińsko-mazurskim i podkarpackim) obserwuje się niski stopień urbanizacji (miasta poniżej 20 tys. mieszkańców i wieś, bez ośrodków miejskich o silnym oddziaływaniu zewnętrznym). W tych województwach obserwuje się słabszy rozwój gospodarczy i niższą aktywność gospodarczą. Liczba podmiotów gospodarki narodowej przypadająca

na 10 tys. ludności była znacznie niższa niż przeciętnie w Polsce. Brak rozwiniętego przemysłu oraz słaby rozwój sektora usług, to przyczyny wysokiego poziomu bezrobocia. Cechy charakteryzujące poziom sytuacji bytowej ludności w znakomitej większości były niekorzystne w porównaniu do średniej krajowej. W tych województwach częściej występują gospodarstwa domowe, gdzie głównym źródłem utrzymania są świadczenia emerytalno-rentowe z wcześniejszych niskich wynagrodzeń, bądź z pracy w niskotowarowych indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Wysoka stopa bezrobocia oraz niskie przeciętne miesięczne wynagrodzenia mają wpływ na poziom miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę, który w omawianej grupie województw był niższy od średniej krajowej (1340 zł). W województwie warmińsko-mazurskim dochód wynosił blisko 1230 zł na osobę, w podkarpackim 1053 zł.

Dodatkowym czynnikiem wpływającym na tak niski dochód rozporządzalny w województwie podkarpackim był najwyższy w Polsce udział rodzin wielodzietnych w ogólnej liczbie rodzin (blisko 9%, w Polsce blisko 6%). W województwie podkarpackim przeciętnie w gospodarstwie domowym odnotowano 3,05 osób przy czym 0,97 osób pozostawało na utrzymaniu (odpowiednio w skali kraju 2,73 i 0,79). W województwie warmińsko-mazurskim te relacje są korzystniejsze, przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2,64 przy przeciętnej liczbie osób na utrzymaniu 0,76.

Konsekwencją niskich dochodów ludności w omawianej grupie województw była, kształtująca się znacznie poniżej średniej krajowej, kwota przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę. W województwie podkarpackim przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę wynosiły 901 zł, w województwie warmińsko-mazurskim 923 zł, przy średniej krajowej - 1079 zł.

Również struktura wydatków potwierdza, że poziom życia ludności na tym obszarze był relatywnie niski. W przypadku gorszej sytuacji dochodowej w pierwszej kolejności chronione są potrzeby podstawowe niższego rzędu, w tym żywnościowe. Potrzeby związane z edukacją, rekreacją i kulturą zaspakajane są w dalszej kolejności.

W skali kraju przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw domowych na edukację na 1 mieszkańca wynosiły blisko 12 zł. W omawianych województwach wskaźnik był niższy od średniej krajowej i nie przekroczył 7 zł. Niski udział wydatków na edukację jest niepokojący, ponieważ w wymienionych województwach występuje wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat) osiągający w obydwu województwach blisko 19%. Wskazuje to, że potrzeby w zakresie wydatków na edukację powinny być relatywnie wyższe, tym bardziej, że w omawianych województwach obserwuje się również wysoki udział rodzin wielodzietnych w populacji rodzin ogółem³³ (8,7% w województwie podkarpackim, 6,5% w województwie warmińsko-mazurskim, wobec 5,7% dla Polski ogółem).

Szczególnie niepokojąca sytuacja występuje w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie bardzo wysoki odsetek - ponad 16% młodzieży w wieku 16-18 lat nie kontynuuje nauki po ukończeniu gimnazjum (dla porównania średnio w kraju powyżej 11%, a w województwie podkarpackim ponad 9%). Zwiększenie możliwości edukacyjnych, przy obecnej strukturze demograficznej, mogłoby być szansą rozwoju tego województwa.

---

³³ Dane według NSP 2011.

Potwierdzeniem gorszej sytuacji bytowej ludności omawianych województw i braku perspektyw poprawy było głęboko ujemne saldo migracji (województwo warmińsko-mazurskie - minus 2,5 osób na 1 tys. ludności, województwo podkarpackie - minus 1,1 osób na 1 tys. ludności), będące w dużej mierze następstwem emigracji zarobkowej w poszukiwaniu pracy lub pracy lepiej płatnej. W mniejszym stopniu było ono wynikiem emigracji edukacyjnej na wyższe uczelnie, po ukończeniu których młodzież pozostaje w dużych miastach.

Wymienione cechy nie gwarantują wystarczającego materialnego poziomu życia ludności, co determinuje wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem. W województwie warmińsko-mazurskim kumulację wielu negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych obserwuje się przez cały analizowany okres od 2008 r. Następnym był najwyższy w Polsce udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem osiągający w 2014 r. poziom 12,8%. W województwie podkarpackim wskaźnik ten również był wysoki i wynosił 10,5%. Dla porównania przeciętnie w Polsce w 2014 r. z pomocy społecznej korzystało 7,7% ogółu ludności.

Wszystkie zjawiska i procesy społeczno-gospodarcze obserwowane na poziomie województw były jeszcze bardziej widoczne w przekroju gmin. Zróżnicowanie poziomu życia wynikało z położenia gmin w strefie oddziaływania miast wojewódzkich, a głównie metropolii warszawskiej, poznańskiej, wrocławskiej, krakowskiej, łódzkiej, ale także w pobliżu mniejszych miast, które są siedzibami powiatów. Dla przykładu korzystne wskaźniki dla województwa mazowieckiego generuje stolica i aglomeracja warszawska. Poziom życia uzależniony był także od położenia względem szlaków komunikacyjnych, atrakcyjnego krajobrazu, działania władz samorządowych oraz aktywności społeczności lokalnych.

Zróżnicowanie poziomu życia było konsekwencją obserwowanych w ostatnich latach zmian społeczno-gospodarczych, tzw. procesu suburbanizacji gmin położonych w sąsiedztwie większych miast. Wzrost zamożności ich mieszkańców oraz rosnąca uciążliwość życia w mieście powodują, że ludność przemieszcza się z centrum miast na bardziej atrakcyjne tereny pobliskich gmin. Równocześnie wzrasta znaczenie miast jako miejsca pracy.

Efektom migracji ludności z miast do gmin ościennych było m.in. przenoszenie działalności gospodarczej, zwłaszcza handlowej i produkcyjnej, z centrum miast na ich obrzeża. Gminy otaczające miasta pełnią uzupełniające funkcje mieszkaniowe i gospodarcze. Odnotowano w nich wysokie dodatnie saldo migracji ludności przy relatywnie niższym udziale osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym.

Mieszkańcy tych gmin wykorzystują bliskie położenie miast oraz dogodne połączenia komunikacyjne ułatwiające dojazd do pracy w mieście. Notuje się tam wysoki udział osób utrzymujących się z pracy najemnej i z pracy na rachunek własny. Poziom życia ludności w miastach oraz w okalających je gminach wiejskich można określić jako wysoki przy równoczesnym niskim udziale osób korzystających z pomocy społecznej.

Najniższy poziom życia ludności występował z reguły w gminach peryferyjnych, oddalonych od aglomeracji miejskich i większych miast - mapa 4 (pomiędzy str. 48-49), a także oddalonych od ważniejszych szlaków komunikacyjnych. Niedogodności związane ze słabą siecią transportową i komunikacyjną zmniejszają szanse gospodarcze tych gmin i możliwości pracy ich mieszkańców

w oddalonych miastach. Najgorszą sytuację odnotowano w gminach, gdzie głównym źródłem utrzymania była praca w niskotowarowych indywidualnych gospodarstwach rolnych. Potwierdzeniem gorszej sytuacji bytowej w gminach położonych peryferyjnie było głęboko ujemne saldo migracji w tych gminach i wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej.

Reasumując główne czynniki makrostrukturalne skali korzystania z pomocy społecznej w województwach to:

- słaby rozwój gospodarczy charakteryzujący się niskim poziomem PKB na 1 mieszkańca oraz niską aktywnością gospodarczą, brakiem kapitału, słabszym popytem na towary i usługi przedsiębiorstw,
- wysoka stopa bezrobocia rejestrowanego,
- niskie przeciętne miesięczne dochody rozporządalne na 1 osobę,
- wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym,
- wysoki odsetek ludzi młodych przedwcześnie opuszczających system szkolny, przy równoczesnym ograniczeniu wydatków na edukację przez gospodarstwa domowe,
- niski stopień urbanizacji, brak dużych ośrodków miejskich z silnym oddziaływaniem zewnętrznym,
- głęboko ujemne saldo migracji, którego jedną z przyczyn była emigracja zarobkowa najbardziej mobilnych ludzi młodych często z wykształceniem wyższym lub średnim,
- kumulacja wielu negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych obserwowana przez wiele lat.

2.2. Cechy gospodarstw domowych i osób potrzebujących wsparcia z pomocy społecznej

Opisane zjawiska warunkujące skalę korzystania z pomocy społecznej mają odzwierciedlenie w strukturze beneficjentów pomocy społecznej. Populację gospodarstw domowych i osób korzystających z pomocy społecznej podzielono według wybranych kryteriów, co pozwoliło zidentyfikować grupy społeczno-ekonomiczne najbardziej narażone na potrzebę korzystania z pomocy społecznej. Duży udział osób korzystających z pomocy społecznej w grupie, przy jednoczesnym zróżnicowaniu wartości pomiędzy grupami wskazuje na duży wpływ badanej cechy na potrzebę korzystania z pomocy społecznej³⁴ - schemat 3 (pomiędzy str. 48-49).

Pierwszą grupą szczególnie narażoną na korzystanie z pomocy społecznej są osoby niepracujące w wieku produkcyjnym (45,9% ogółu beneficjentów) przy czym ponad 3/4 z nich było członkami gospodarstw z dochodami poniżej kryterium dochodowego. Wśród osób niepracujących korzystających z pomocy 24,4%, to osoby bezrobotne (w porównaniu z 2013 r. spadek o 0,7 p. proc.), a 21,5% to osoby biernie zawodowo (w porównaniu z 2013 r. wzrost o 0,2 p. proc.). Przyczyny bierności zawodowej to: choroba, niepełnosprawność, nauka, obowiązki rodzinne związane z opieką nad dziećmi, w związku z czym osoby te nie poszukiwały pracy. W większości niepracujący beneficjenci byli w wieku produkcyjnym mobilnym. Wśród osób w wieku produkcyjnym niemobilnym obserwuje się utratę motywacji do poszukiwania pracy z powodu braku nadziei na jej znalezienie. Powoduje to utrwalanie bezrobocia.

---

³⁴ T. Panek „Ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówności”, Warszawa 2011.

Drugą grupą narażoną na korzystanie z pomocy społecznej są dzieci i młodzież w wieku poniżej 18 lat, które w 2014 r. stanowiły ponad 35% ogółu beneficjentów (w porównaniu z 2013 r. spadek o 0,4 p. proc.). Ponad 1/3 z nich to dzieci w wieku 7-12 lat (w porównaniu z 2013 r. wzrost o 0,2 p. proc.).

Ponad trzy razy częściej z pomocy społecznej korzystają osoby z wykształceniem poniżej średniego niż osoby z wykształceniem średnim i wyższym.

Praca nie chroni przed potrzebą korzystania z pomocy społecznej, ale znacznie ogranicza udział osób pracujących w liczbie beneficjentów ogółem, który wynosił 11,4% (w porównaniu z 2013 r. wzrost o 0,1 p. proc.). Dodatkowo wśród pracujących beneficjentów pomocy ponad połowa z nich była członkami gospodarstw z dochodami poniżej kryterium. Przyczyną korzystania z pomocy społecznej gospodarstw osób ze stosunkowo wysokim dochodem własnym była konieczność utrzymania z takiego dochodu wieloosobowego gospodarstwa domowego.

W niewielkim stopniu na potrzebę korzystania z pomocy społecznej narażone są osoby w wieku poprodukcyjnym, które stanowiły 7,6% ogółu beneficjentów (w porównaniu z 2013 r. wzrost o 0,9 p. proc.). Najwyższy udział osób korzystających z pomocy społecznej w wieku poprodukcyjnym odnotowano w grupie wieku 65-74 lata (2,9% ogółu beneficjentów). W kolejnych grupach wieku poprodukcyjnego ten udział zmniejsza się osiągając najniższą wartość 1,2% w grupie wieku 85 lat i więcej. W każdej grupie wieku poprodukcyjnego, w porównaniu z 2013 r., odnotowano wzrost udziału beneficjentów. Osoby w wieku poprodukcyjnym posiadają zwykle emerytury, których przeciętna wysokość była wyższa niż kryterium dochodowe, co znajduje odzwierciedlenie w strukturze korzystających z pomocy. Beneficjenci w wieku poprodukcyjnym w gospodarstwach z dochodami powyżej kryterium dochodowego stanowili blisko 3/4 korzystających z pomocy społecznej w tym wieku. W tym przedziale wieku ponad 2,5 krotnie częściej z pomocy społecznej korzystają kobiety niż mężczyźni, co było następstwem wcześniejszej niższej aktywności zawodowej kobiet, niższych wynagrodzeń kobiet (w konsekwencji niższych emerytur) oraz dłuższego trwania życia kobiet. Beneficjenci pomocy społecznej w wieku poprodukcyjnym częściej mieszkają w mieście niż na wsi.

Na schemacie 2 (pomiędzy str. 48-49) przedstawiono identyfikację gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej.

Gospodarstwa wieloosobowe z dwójką i większą liczbą dzieci na utrzymaniu stanowiły 27,6% ogółu gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej. W porównaniu z 2013 r. odnotowano zmniejszenie udziału tych gospodarstw o 0,9 p. proc., co wynikało ze spadku udziału gospodarstw domowych z dochodami poniżej kryterium dochodowego. Wśród gospodarstw wieloosobowych korzystających z pomocy blisko 1/4 stanowiły osoby samotne z dziećmi.

Znaczny udział wśród gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej stanowią gospodarstwa jednoosobowe osób w wieku produkcyjnym (30,3%).

Po uwzględnieniu przeprowadzonej powyżej identyfikacji grup społeczno-ekonomicznych objętych pomocą społeczną można określić cechy gospodarstw domowych i osób narażonych na potrzebę korzystania z pomocy społecznej.

- bezrobocie, bierność zawodowa, której przyczyną może być m.in.:
  - niski poziom wykształcenia (bariera podjęcia pracy lub przyczyna wykonywania pracy nisko płatnej),
  - niepełnosprawność, długotrwała choroba (ograniczająca aktywność zawodową),
- niski dochód własny lub jego brak jako konsekwencja bezrobocia lub bierności zawodowej,
- dzieci na utrzymaniu zwiększają potrzebę korzystania gospodarstw domowych z pomocy społecznej,
- wychowywanie dzieci/dziecka przez jedno z rodziców (rodziny niepełne).

Cechy gospodarstw domowych i osób narażonych na potrzebę korzystania z pomocy społecznej w porównaniu do lat poprzednich nie zmieniły się.

W każdym z województw występują inne grupy najbardziej zagrożone potrzebą korzystania z pomocy społecznej.

3. Trwałość korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej

Osoby trwale korzystające z pomocy społecznej to osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej z dochodami³⁵ niższymi w roku badania i przynajmniej w ciągu dwóch z trzech poprzednich lat od przyjętego dla danego roku kryterium dochodowego przyznania pomocy społecznej.

W analizie trwałości korzystania z pomocy społecznej obserwacją w latach 2011-2014 objęto członków gospodarstw domowych z dochodami poniżej kryterium przyznania pomocy społecznej oraz osoby bezdomne z dochodami poniżej kryterium. Zidentyfikowano osoby, które były beneficjentami po raz pierwszy w 2014 r. oraz takie, które znajdują się w trudnej sytuacji materialnej od wielu lat.

Wśród zdefiniowanych powyżej osób po raz pierwszy w 2014 r. ze świadczeń skorzystało 19,3% osób. Pozostałe osoby korzystały z pomocy społecznej nie tylko w 2014 r., ale także w latach 2011-2013. Przez wszystkie cztery lata z pomocy społecznej korzystało 38,7% ogółu beneficjentów w 2014 r. - wykres 6 (pomiędzy str. 48-49).

W 2014 r. trwale z pomocy społecznej korzystało 1,2 mln osób, co stanowiło 3,2% ogółu ludności kraju i 60,8% ogółu beneficjentów pomocy społecznej w 2014 r.

Najwyższe trwale uzależnienie od korzystania z pomocy społecznej występuje w grupie województw o niskim poziomie życia ludności i wysokim udziale korzystających z pomocy społecznej w populacji ogółem. Wolniejsze tempo rozwoju regionów nie pozwalało na istotną poprawę sytuacji osób korzystających z pomocy społecznej. Dodatkową przyczyną mającą wpływ na uzależnienie od korzystania z pomocy społecznej w tych województwach była koncentracja osób potrzebujących pomocy na znacznym ich obszarze.

Opisane zależności mają odzwierciedlenie zarówno w poziomie zasięgu trwałego korzystania z pomocy społecznej, jak również w udziale osób trwale korzystających z pomocy społecznej w liczbie beneficjentów ogółem w województwie.

Najwyższy zasięg trwałego korzystania z pomocy społecznej odnotowano w województwach: warmińsko-mazurskim - 6,3% (65,8% ogółu beneficjentów pomocy społecznej), kujawsko-pomorskim - 5,0% (65,2% ogółu beneficjentów pomocy społecznej), podlaskim i podkarpackim - 4,6% (odpowiednio 65,1% i 65,6% ogółu beneficjentów pomocy społecznej), świętokrzyskim - 4,3% (62,7%

³⁵ Dla członków gospodarstw domowych uwzględniano dochód na jedną osobę w gospodarstwie domowym, a dla osób bezdomnych ich dochody własne.

ogółu beneficjentów pomocy społecznej) i lubelskim 4,1% (64,7% ogółu beneficjentów pomocy społecznej). Zróżnicowania terytorialne obydwu wskaźników przedstawiono na mapie 5 i wykresie 7 (pomiędzy str. 48-49).

Najniższy zasięg trwale korzystających z pomocy społecznej poniżej 3,0% odnotowano w województwach: śląskim - 2,0% (54,6% ogółu beneficjentów pomocy społecznej), dolnośląskim - 2,3% (53,2% ogółu beneficjentów pomocy społecznej), wielkopolskim i opolskim - 2,4% (odpowiednio 52,9% i 58,2% ogółu beneficjentów pomocy społecznej), w małopolskim - 2,5% (59,8% ogółu beneficjentów pomocy społecznej) i mazowieckim - 2,7% (60,7% ogółu beneficjentów pomocy społecznej).

Większość trwale korzystających z pomocy społecznej to mieszkańcy wsi (57,5% ogółu trwale korzystających z pomocy).

Zasięg trwałego korzystania z pomocy społecznej dzieci i młodzieży do 18 roku życia wynosił 6,4% (35,6% ogółu trwale korzystających z pomocy), osób w wieku produkcyjnym - 3,1% (60,8% ogółu trwale korzystających z pomocy). Zasięg trwałego korzystania z pomocy społecznej osób w wieku poprodukcyjnym wynosił 0,6%, a udział w ogólnej liczbie trwale korzystających z pomocy społecznej 3,6%.

Wśród osób w wieku produkcyjnym trwale korzystających z pomocy społecznej w większości to osoby w wieku mobilnym (ponad 58% ogółu osób trwale korzystających w tym wieku), blisko 86% z nich to osoby niepracujące, a ponad 85,0% z nich to osoby z wykształceniem poniżej średniego.

Szczególną uwagę zwracają osoby bezdomne trwale korzystające z pomocy społecznej. Wśród wszystkich 30 tys. osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej połowa to osoby trwale korzystające z pomocy społecznej. Ponad 82% osób bezdomnych trwale korzystających z pomocy społecznej przebywało w miastach. Osoby bezdomne w wieku produkcyjnym stanowiły blisko 86,9% ogółu osób bezdomnych trwale korzystających z pomocy społecznej, w tym większość blisko 67% to osoby w wieku produkcyjnym niemobilnym. Osoby bezdomne w wieku poprodukcyjnym stanowią 13,1% ogółu osób trwale korzystających z pomocy, w tym większość to osoby w wieku 65-74 lata (11,0%). Strukturę osób bezdomnych trwale korzystających z pomocy społecznej według grup wieku przedstawiono na wykresie 8 (pomiędzy str. 48-49).

Największe nasilenie trwałego korzystania z pomocy społecznej obserwuje się w gminach północnej i wschodniej części Polski. Na mapie 6 (pomiędzy str. 48-49) można także zauważyć, że w gminach przyległych do dużych miast zasięg trwałego korzystania z pomocy społecznej był niższy niż w tych bardziej oddalonych. W całej zbiorowości 2479 gmin udział trwale korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem najczęściej lokował się w przedziale 1,0-5,0% - wykres 9 (pomiędzy str. 48-49). Taki poziom korzystania z pomocy społecznej wystąpił w ponad 57% gmin. Liczną była też grupa gmin - ponad 32%, w których długotrwale korzystający z pomocy stanowili od 5,0% do 10,0% ogółu ich mieszkańców.

Gminy, w których częstość trwałego korzystania z pomocy społecznej była najwyższa, powyżej 10% ogółu mieszkańców, stanowiły blisko 7% wszystkich gmin a te, w których mieszkańcy stosunkowo najmniej korzystali trwale z pomocy - na poziomie poniżej 1% stanowiły blisko 4% ogółu gmin.

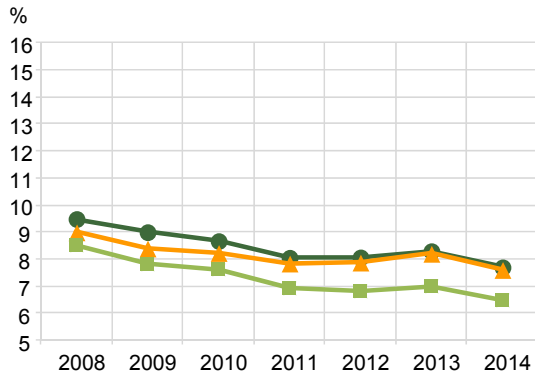
Szczególniej uwagi wymagają te gminy, w których udział trwale korzystających z pomocy społecznej przekraczał 15,0%. Największa liczba takich gmin była skupiona w województwie warmińsko-mazurskim i województwie kujawsko-pomorskim (po 5 gmin w każdym województwie) oraz w województwie mazowieckim i podkarpackim (po 4 gminy w każdym z nich).

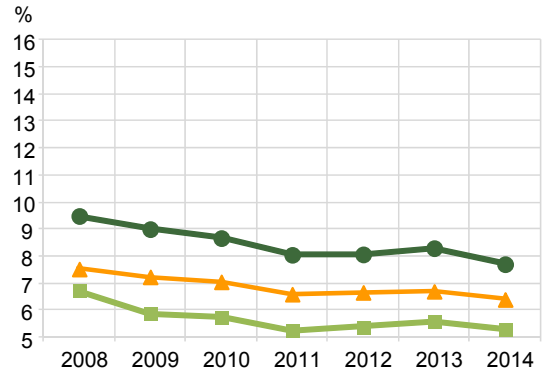
Wykres 3. Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem

Region centralny

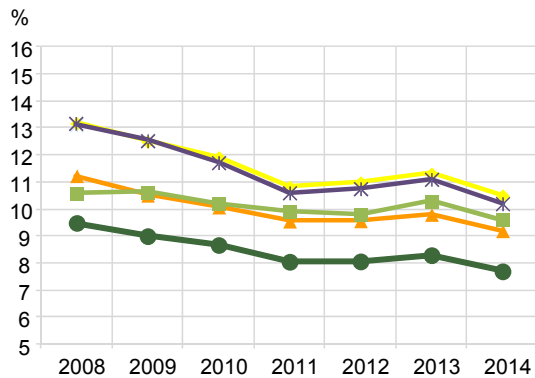
● Polska ▲ woj. łódzkie ■ woj. mazowieckie

Region południowy

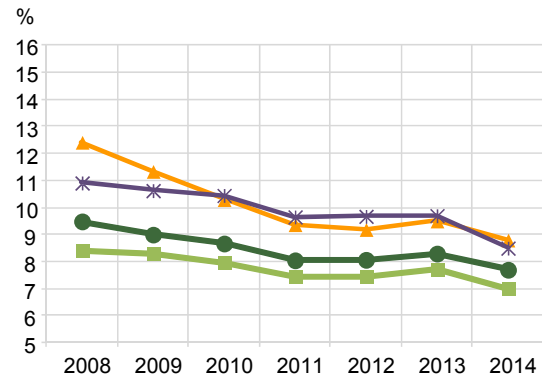
● Polska ▲ woj. małopolskie ■ woj. śląskie

Region wschodni

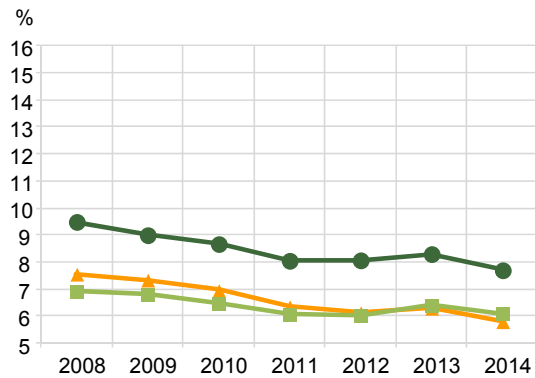
● Polska ▲ woj. lubelskie ■ woj. podlaskie ◆ woj. podkarpackie ✱ woj. świętokrzyskie

Region północno-zachodni

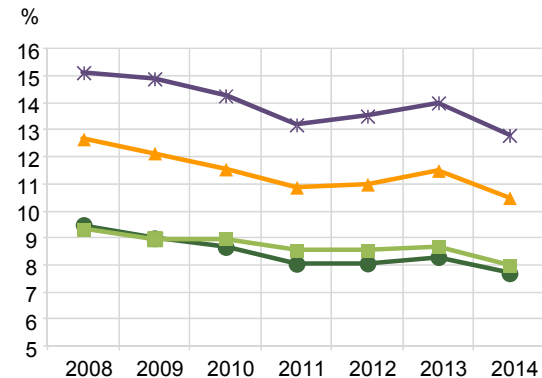
● Polska ▲ woj. lubuskie ■ woj. wielkopolskie ✱ woj. zachodniopomorskie

Region południowo-zachodni

● Polska ▲ woj. dolnośląskie ■ woj. opolskie

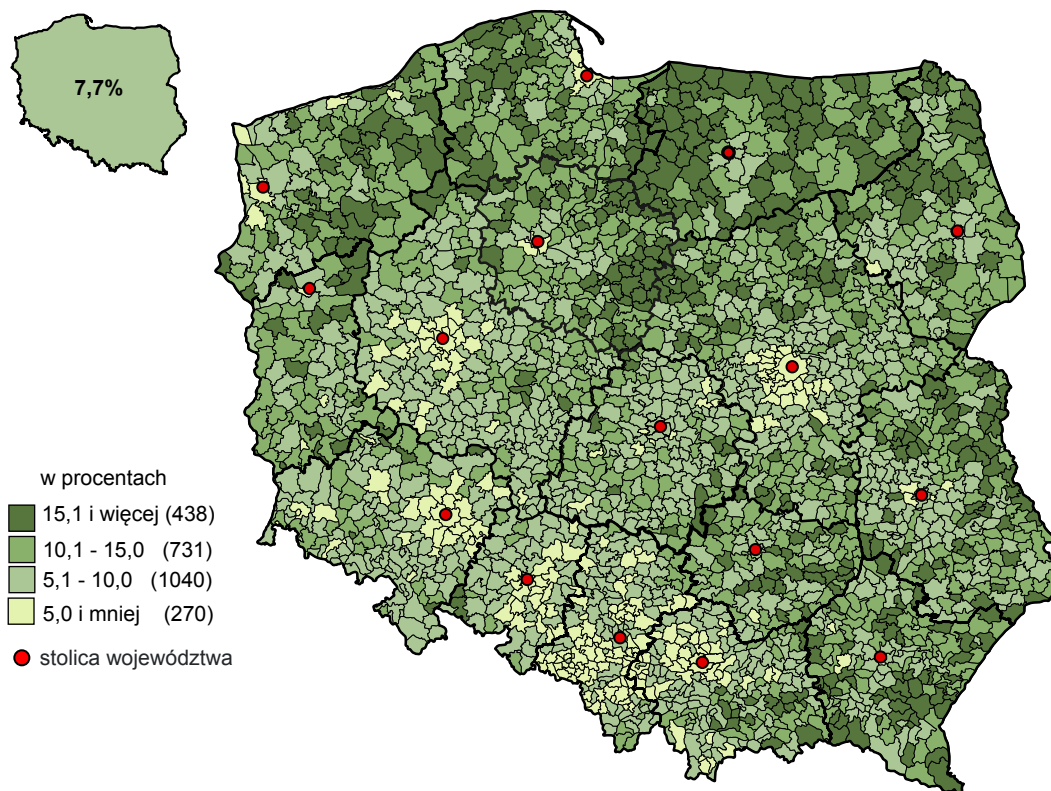
Region północny

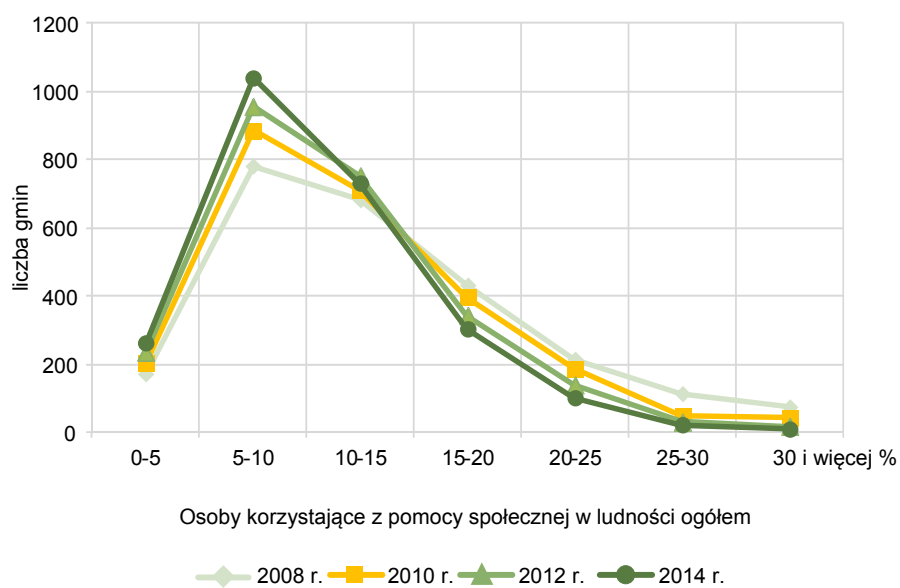
● Polska ▲ woj. kujawsko-pomorskie ■ woj. pomorskie ✱ woj. warmińsko-mazurskie

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

Mapa 3. Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w 2014 r.

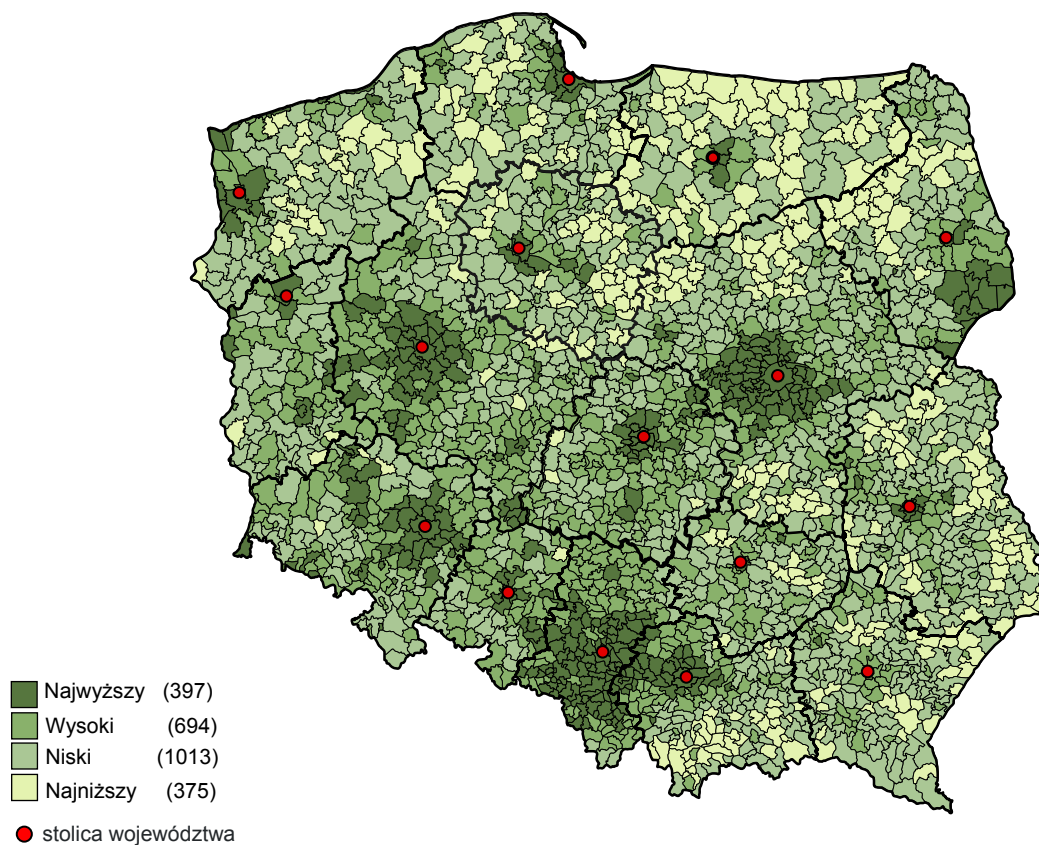

Wykres 4. Rozkład udziału osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem według gmin

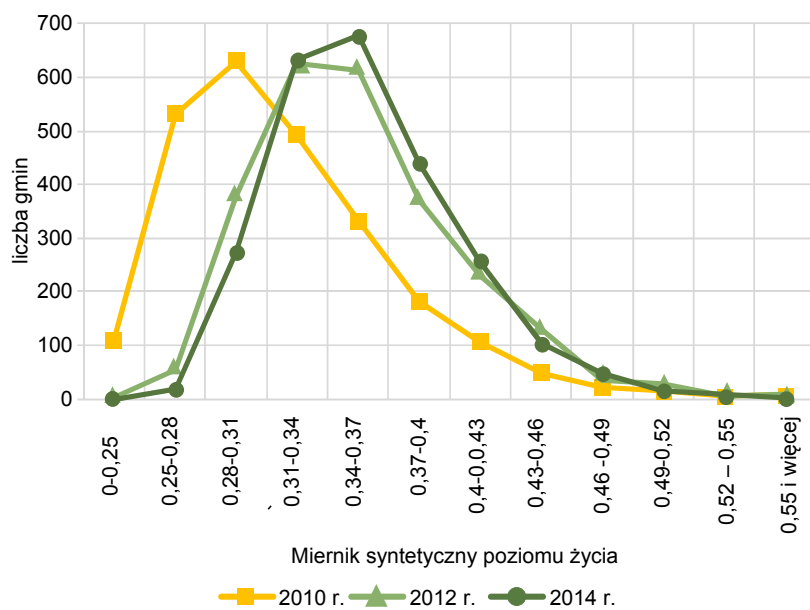

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

Mapa 4. Poziom życia ludności według gmin w 2014 r.

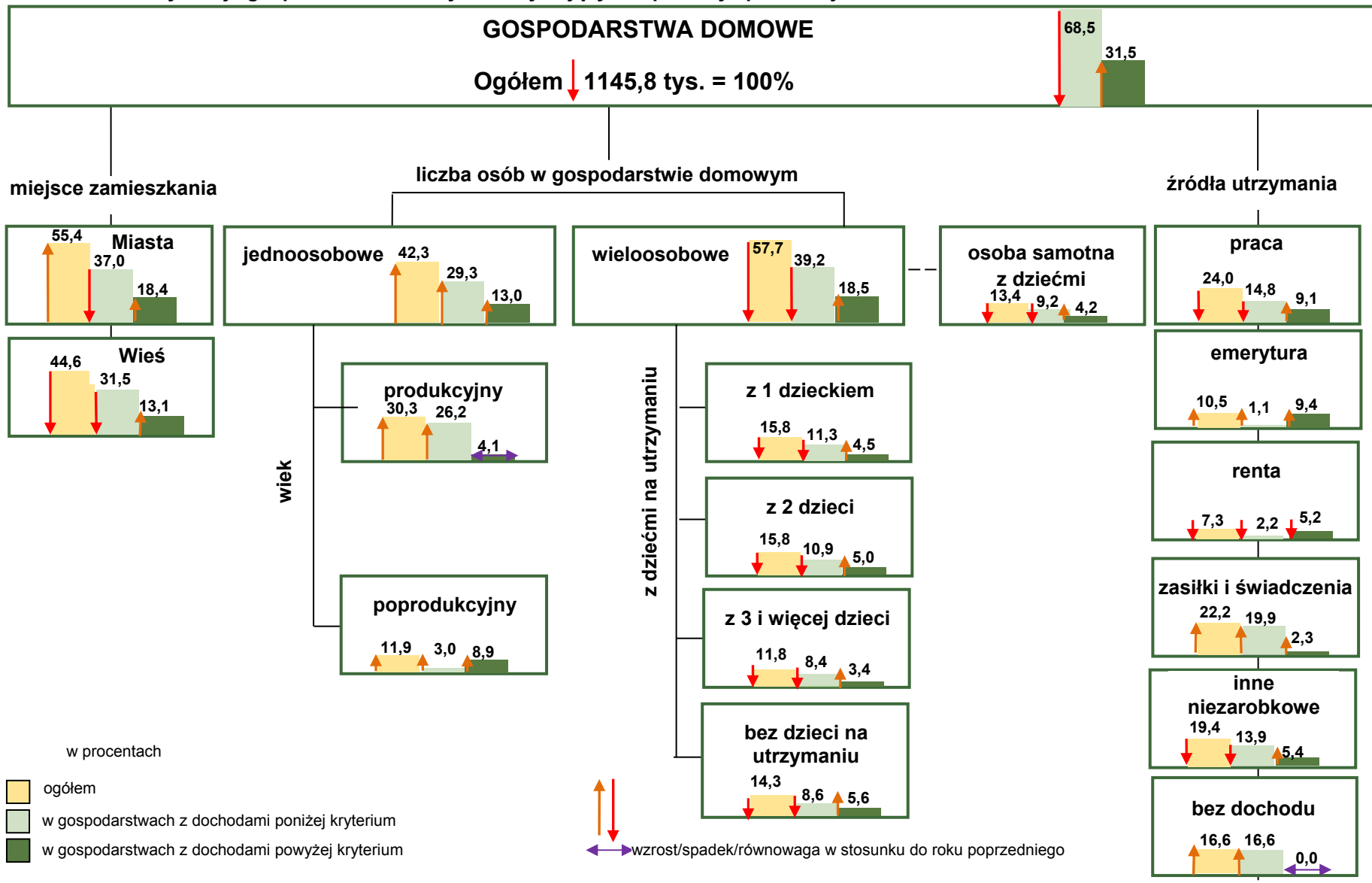

Wykres 5. Rozkład miernika poziomu życia ludności według gmin

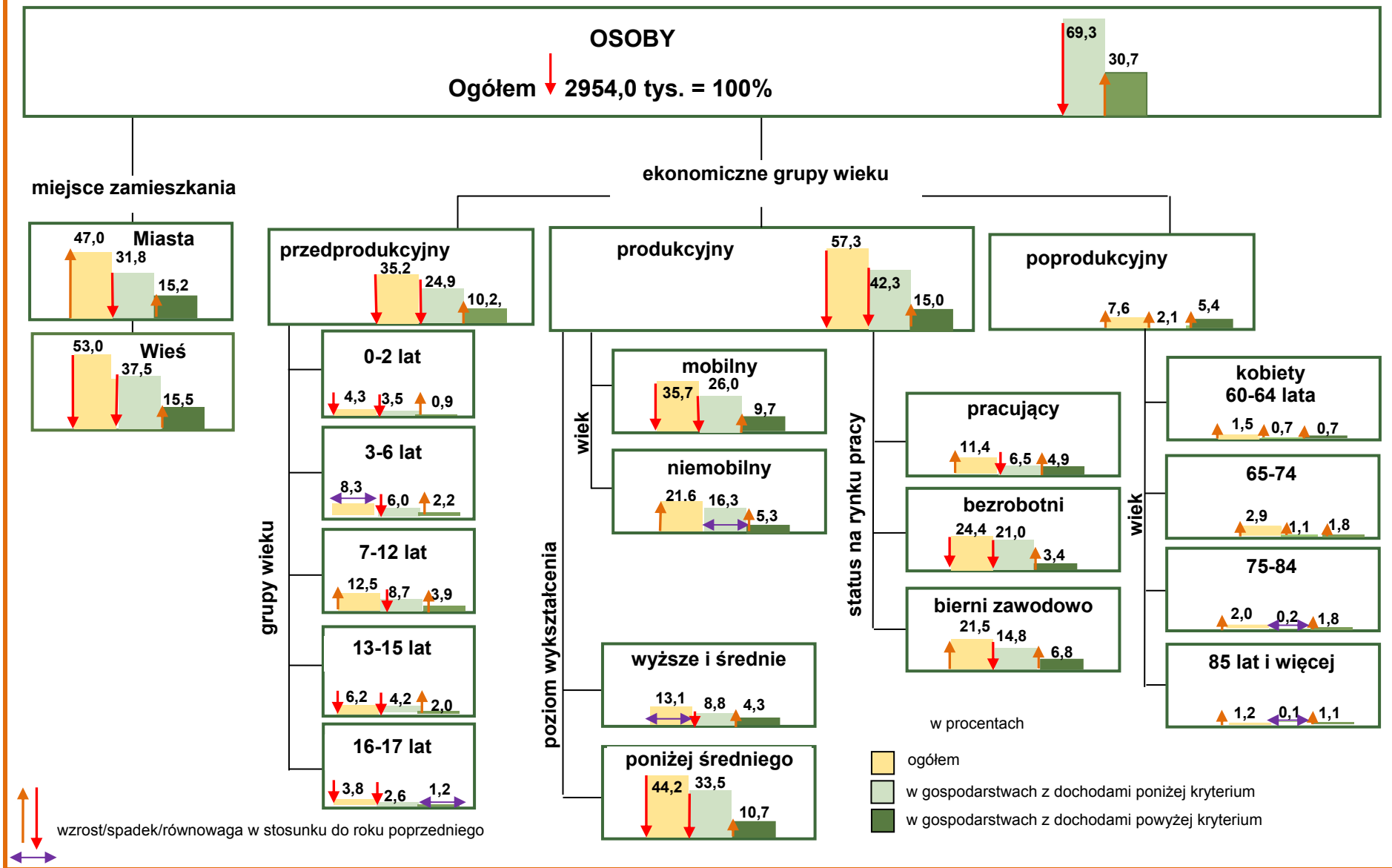

Źródło: dane GUS oraz Ministerstwa Finansów.

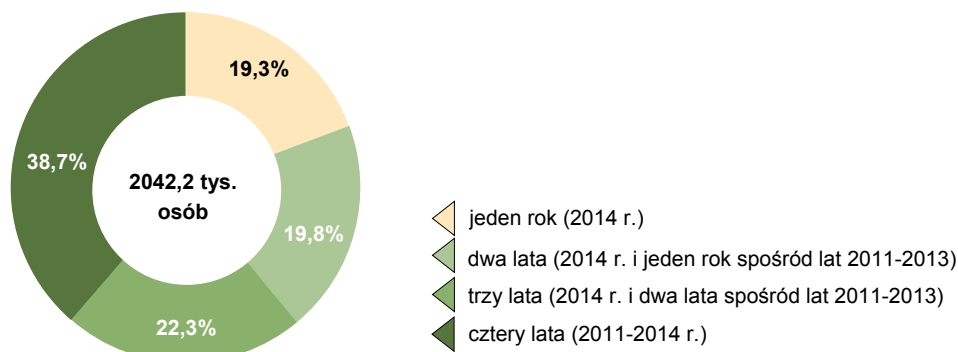
Schemat 2. Identyfikacja gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w 2014 r.

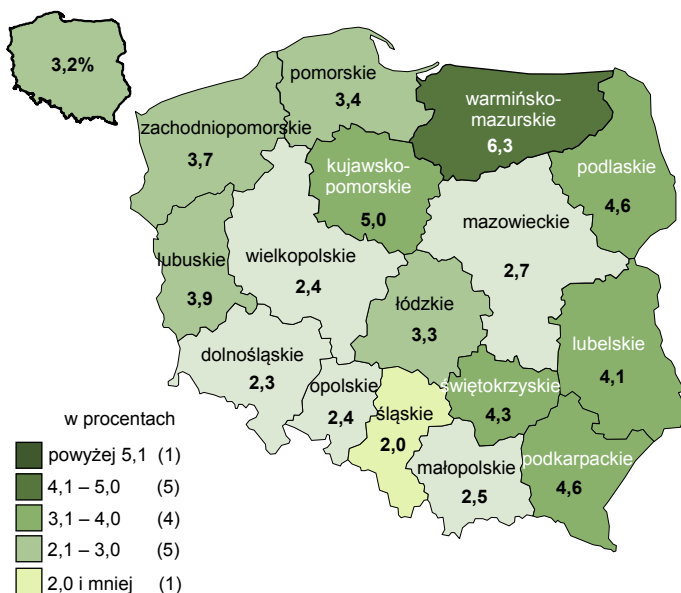
Schemat 3. Identyfikacja osób w gospodarstwach domowych oraz osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej w 2014 r.

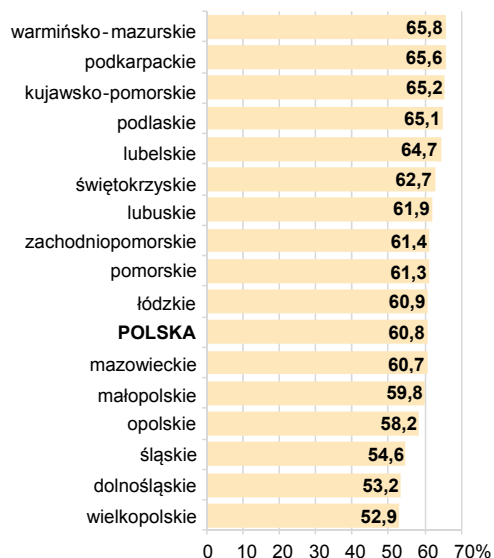
Wykres 6. Struktura osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2011-2014 według liczby lat korzystania z pomocy

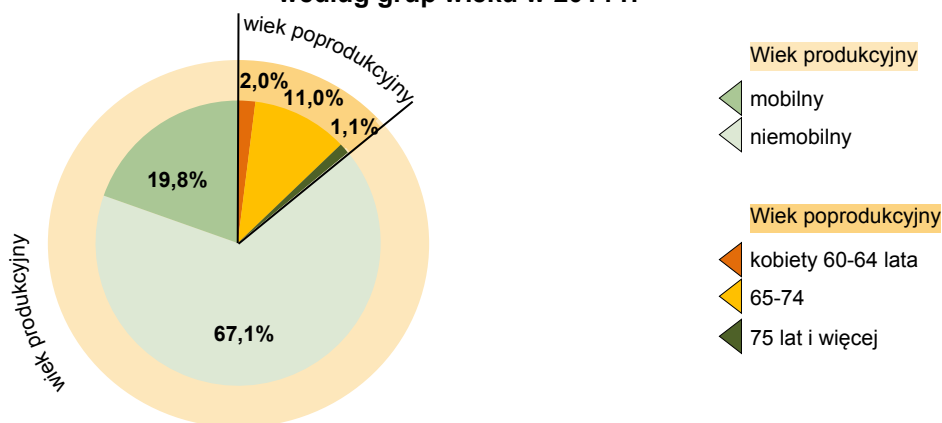
Mapa 5. Udział osób trwale korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w 2014 r.

Wykres 7. Udział osób trwale korzystających z pomocy społecznej w liczbie beneficjentów ogółem w 2014 r.

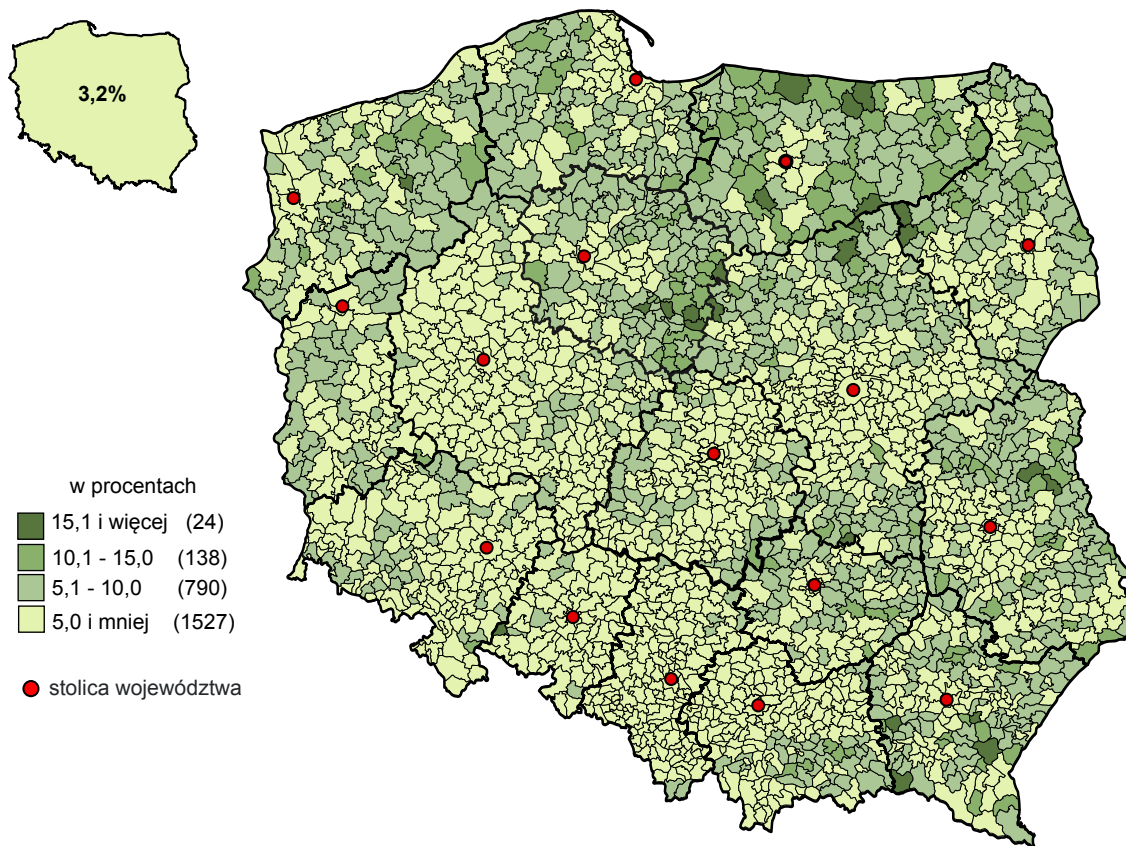

Wykres 8. Struktura osób bezdomnych trwale korzystających z pomocy społecznej według grup wieku w 2014 r.

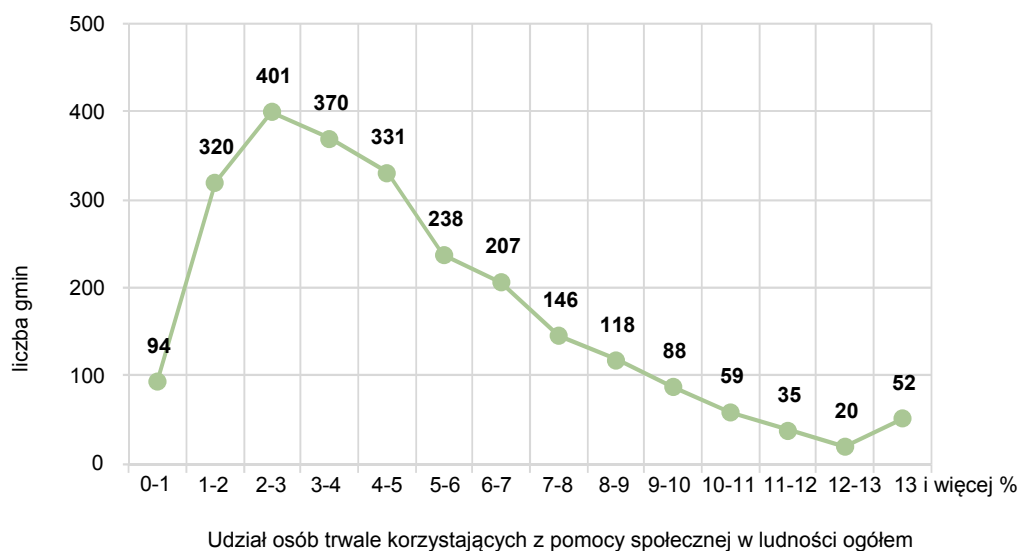

Mapa 6. Udział osób trwale korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem według gmin w 2014 r.

Wykres 9. Rozkład udziału trwale korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem według gmin w 2014 r.

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

ROZDZIAŁ II. BENEFICJENCI ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ³⁶

Pomoc społeczna udzielana ludności w miejscu jej zamieszkania, jest przyznawana dla gospodarstw domowych i osób które nie są w stanie same pokonać trudnych sytuacji życiowych, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Świadczenia są przyznawane po rozpoznaniu i na podstawie pełnej oceny sytuacji gospodarstwa domowego osoby potrzebującej pomocy. Niniejszy rozdział zawiera dane o tych gospodarstwach domowych i osobach, które skorzystały z pomocy społecznej w 2014 r. z retrospekcją podstawowych informacji od 2008 r.

1. GOSPODARSTWA DOMOWE

W 2014 r. pomoc społeczna świadczona w różnych formach przez gminne³⁷ ośrodki pomocy społecznej została skierowana do 8,4% ogółu gospodarstw domowych w Polsce³⁸. W liczbach bezwzględnych było to blisko 1146 tys. gospodarstw i w porównaniu z 2013 r. ich populacja zmniejszyła się o ponad 65 tys., czyli o 5,4%. Zmiany wielkości populacji tych gospodarstw³⁹ w latach 2008-2014 przedstawia wykres 10 (pomiędzy str. 54-55). W analizowanym okresie omawiana zbiorowość do 2011 r. zmniejszała się, a w latach 2012 i 2013 zanotowano jej wzrost. Warto przypomnieć, że od października 2012 r. zostały podwyższone kwoty kryterium dochodowego uprawniającego do ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej i to był powód wzrostu liczby beneficjentów tej pomocy.

Struktura omawianej populacji według miejsca zamieszkania utrzymywała się przez cały okres w podobnej proporcji: około 55% beneficjentów to gospodarstwa domowe w miastach, a około 45% - na wsi. Z ogółu analizowanych gospodarstw w 2014 r. w miastach skorzystało z pomocy ponad 635 tys., a na wsi niemal 511 tys. W porównaniu z 2013 r. liczba tych gospodarstw zmniejszyła się odpowiednio o 5,1% oraz o 5,8%.

Mimo relatywnie większego na wsi niż w miastach spadku liczby gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, częstość korzystania z tej pomocy na wsi jest znacznie wyższa niż w miastach. W 2014 r. współczynnik natężenia, wyrażający liczbę gospodarstw beneficjentów przypadającą na każde 1000 gospodarstw ogółem, na wsi wynosił blisko 116‰ wobec 69‰ w miastach. Zasadniczym powodem tak znaczącej różnicy między miastem i wsią w tym zakresie jest utrwalona i pogłębiająca się dysproporcja w poziomie dochodów. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w Polsce w 2014 r. wynosił 1340 zł⁴⁰, ale w miastach było to 1516 zł, a na wsi 1067 zł, (przy czym ten niski dochód na wsi nieznacznie łagodzi relatywnie niższe koszty utrzymania). Występuje prosta zależność poziomu dochodów i stopnia korzystania z pomocy społecznej, według miejsca zamieszkania co przedstawia wykres 11 (pomiędzy str. 54-55).

Na znacznie mniejszą zamożność gospodarstw domowych na wsi mają wpływ nie tylko niższe dochody indywidualne mieszkańców wsi. Ważnym czynnikiem jest relatywnie większa niż w mieście liczba osób pozostających na utrzymaniu. Wielkość gospodarstw domowych wyznacza

³⁶ Patrz uwagi metodyczne str. 24.

³⁷ W zależności od statusu gminy funkcjonują miejskie, gminne lub miejsko-gminne ośrodki pomocy społecznej.

³⁸ Liczba gospodarstw ogółem według wyników NSP 2011; www.stat.gov.pl.

³⁹ W porównaniu z poprzednią edycją dane dla lat 2008-2012 pomniejszono o osoby bezdomne, które wcześniej były ujęte jako jednoosobowe gospodarstwa domowe.

⁴⁰ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/budzety-gospodarstw-domowych-w-2014-r-9.9.html> - tabl. 23 str. 113.

w największym stopniu liczba dzieci. Według NSP 2011 udział większych gospodarstw (4 i więcej osób) w miastach wynosił 23% ogółu wobec 44% odpowiednio na wsi. Ta odmienna struktura gospodarstw domowych według ich wielkości jest drugim istotnym powodem znacznego zróżnicowania poziomu korzystania z pomocy społecznej między miastem i wsią.

Na wykresie 12 (pomiędzy str. 54-55) przedstawiono strukturę gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej według ich wielkości w miastach i na wsi w 2014 r. Warto zwrócić uwagę, że ogólny wskaźnik korzystania z pomocy społecznej przez gospodarstwa domowe w miastach znacząco zawyżają gospodarstwa jednoosobowe, czyli osoby samotnie gospodarujące, które stanowiły ponad 51% wszystkich gospodarstw korzystających z pomocy społecznej w miastach wobec ponad 31% na wsi.

W analizie beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w obecnym opracowaniu przyjęto podział w zależności od wysokości dochodu na osobę z granicą na poziomie kryterium dochodowego⁴¹. Została wyodrębniona zbiorowość gospodarstw, w których dochód na osobę nie przekraczał tego kryterium oraz zbiorowość z dochodem powyżej tego progu. Strukturę tych dwóch grup gospodarstw przedstawiono na wykresach 13 i 14 (pomiędzy str. 54-55). Z wykazanych wyżej 1146 tys. gospodarstw domowych, które w 2014 r. skorzystały z pomocy OPS, 785 tys., czyli ponad 2/3 to gospodarstwa, w których dochód na osobę nie przekraczał kryterium dochodowego, a 361 tys. czyli blisko 1/3 stanowiły gospodarstwa, w których dochód na osobę był wyższy. Struktura gospodarstw według wielkości oraz w miastach i gminach w jednej i drugiej grupie była podobna jak w całej zbiorowości, większość stanowiły gospodarstwa wieloosobowe oraz gospodarstwa w miastach.

1.1. Gospodarstwa z dochodem poniżej kryterium dochodowego

W poprzedniej edycji⁴² głównym kryterium podziału gospodarstw było korzystanie ze świadczeń zależnych i niezależnych od dochodu i w szerokich charakterystykach przedstawiono gospodarstwa pobierające świadczenia zależne od dochodu. W niniejszym opracowaniu szerszą analizą objęto te, w których dochód na osobę nie przekraczał kwoty kryterium dochodowego ustalonego w art. 8 ustawy o pomocy społecznej. W dalszej analizie ta zbiorowość jest określana jako ubogie gospodarstwa domowe. W uproszczeniu można przyjąć, że zbiorowość gospodarstw ubogich to populacja gospodarstw, które skorzystały ze świadczeń zależnych od dochodu, pomniejszona o grupę gospodarstw korzystających ze świadczeń na podstawie programu rządowego „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”. W przypadku posiłków (lub zasiłków na zakup posiłku) finansowanych z tego programu dochód na osobę samotnie gospodarującą lub dochód na osobę w rodzinie nie mógł przekraczać 150% kryterium dochodowego ustalonego w ustawie o pomocy społecznej. Ponadto ta ustawa dopuszcza podwyższenie kryterium dochodowego przez gminy w przypadku zasiłków okresowych oraz zasiłków celowych, pod warunkiem, że zwiększenie wydatków z tytułu podwyższonych kryteriów gminy zrealizują ze środków własnych.

---

⁴¹ Patrz uwagi metodyczne str. 25.

⁴² <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoleczna/beneficjenci-pomocy-spolecznej-i-swiadczen-rodzinnych-w-2012-r-6.3.html>

Jak wspomniano wcześniej zbiorowość ubogich gospodarstw domowych w 2014 r. liczyła 785 tys., czyli blisko 69% ogółu gospodarstw, które skorzystały z pomocy społecznej. Ten udział był znacznie wyższy w porównaniu z udziałem w latach 2009-2011 i nieznacznie niższy w porównaniu z udziałem w latach 2012 i 2013, co dokładniej przedstawiono na wykresie 15 (pomiędzy str. 54-55). Jeżeli przypomnimy, że podwyższenie kryterium dochodowego miało miejsce w 2012 r. (a wcześniej w 2006 r.), to można zauważyć, że z każdym kolejnym rokiem utrzymywania się kryterium dochodowego na niezmiennym poziomie, wzrasta odsetek gospodarstw, które otrzymały wsparcie mimo przekroczenia tego poziomu.

1.1.1. Gospodarstwa jednoosobowe

W populacji 785 tys. ubogich gospodarstw, które w 2014 r. skorzystały z pomocy społecznej, gospodarstwa jednoosobowe stanowiły blisko 43%, czyli 335 tys. osób. Z tej zbiorowości 217 tys. czyli 65% żyło w miastach, a 118 tys., tj. 35% - na wsi. W porównaniu z 2013 r. liczba osób ubogich samotnie gospodarujących zmniejszyła się o ponad 9%.

1.1.1.1. Przyczyny przyznania świadczeń

Głównym powodem korzystania z pomocy społecznej w tej grupie beneficjentów były problemy zdrowotne. Strukturę gospodarstw jednoosobowych na tle ogółu ubogich gospodarstw według głównej przyczyny⁴³ przyznania świadczeń przedstawiono na wykresie 16 (pomiędzy str. 54-55). Z powodów zdrowotnych pomoc otrzymało ponad 166 tys. osób, czyli blisko połowa wszystkich ubogich beneficjentów samotnie gospodarujących. Niewiele mniejszą, liczącą ponad 155 tys. grupę, tj. ponad 46% stanowili samotnie gospodarujący, którzy otrzymali pomoc z powodu braku pracy. Z powodów społecznych skorzystało z pomocy ponad 8 tys. osób, czyli 2,5% analizowanej zbiorowości beneficjentów.

1.1.1.2. Formy pomocy

Ubogie osoby samotnie gospodarujące otrzymują pomoc w formie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. W 2014 r. pomoc pieniężną otrzymało blisko 99% omawianej zbiorowości, czyli blisko 332 tys. osób. Odsetek gospodarstw jednoosobowych na tle ogółu ubogich gospodarstw korzystających z głównych form świadczeń przedstawiono na wykresie 17 (pomiędzy str. 54-55). Najczęstszą formą pomocy był zasiłek celowy, który otrzymało blisko 57% beneficjentów, tj. ponad 190 tys. osób. Stosunkowo duża grupa licząca blisko 171 tys. osób, czyli ponad 51% ogółu ubogich samotnie gospodarujących świadczeniobiorców miała wypłacany zasiłek okresowy, a ponad 148 tys. osób, tj. ponad 44% - zasiłek stały. Sumując te liczby można stwierdzić, że niemal wszyscy ubodzy samotnie gospodarujący otrzymywali pomoc w formie zasiłku stałego lub okresowego, a duża ich część dodatkowo wsparcie w formie jednorazowego zasiłku celowego.

Ponadto, niezależnie od pomocy finansowej, stosunkowo liczna zbiorowość, ponad 201 tys. osób, tj. około 60% ubogich samotnie gospodarujących skorzystała ze świadczeń niepieniężnych. Częstym rodzajem pomocy w ramach świadczeń niepieniężnych dla samotnie gospodarujących jest praca socjalna oraz pomoc w formie opłacania składki na ubezpieczenie zdrowotne beneficjentom świadczeń pieniężnych.

---

⁴³ Patrz uwagi metodyczne str. 25.

1.1.1.3. Charakterystyka demograficzna samotnie gospodarujących

Przedstawiona wcześniej struktura jednoosobowych ubogich gospodarstw domowych według przyczyn korzystania z pomocy sugeruje, że są to w dużej części gospodarstwa osób w wieku produkcyjnym. W zbiorowości 335 tys. ubogich samotnie gospodarujących, którzy skorzystali z pomocy społecznej w 2014 r. osoby w wieku produkcyjnym stanowiły blisko 90%, czyli ponad 300 tys., w tym blisko 95 tys., to osoby w wieku produkcyjnym mobilnym 18-44 lata. Tylko co dziesiąta osoba w analizowanej populacji była w wieku poprodukcyjnym (kobiety 60+ i mężczyźni 65+). Specyfiką populacji ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej jest bardzo wysoka dysproporcja płci. W tej zbiorowości mężczyźni stanowili niemal 3/4, a w zbiorowości w wieku produkcyjnym udział mężczyzn był jeszcze wyższy.

Warto zwrócić uwagę na strukturę samotnie gospodarujących ubogich beneficjentów z przedziału wieku 18-64 lata według dokładniejszych grup wieku w 2014 r. co przedstawia wykres 18 (pomiędzy str. 54-55). Blisko 48 tys. osób, czyli ponad 15% tej zbiorowości, stanowiła grupa 18-34-latków, a dalsze 15% - osoby w wieku 35-44 lata. Bardzo liczną grupę, blisko 87 tys., tj. ponad 28% tworzyli 45-54-latkowie, a udział osób z najstarszej 10-letniej grupy, czyli w wieku 55-64 lata w analizowanej zbiorowości stanowił ponad 41%, tj. blisko 128 tys. osób.

W przedstawionej wcześniej charakterystyce ubogich samotnie gospodarujących według powodów korzystania z pomocy społecznej, wykazano, że ponad 166 tys. tych osób, czyli niemal połowa otrzymała pomoc z powodów zdrowotnych. Z tej informacji skorelowanej z opisaną wyżej strukturą tych osób według wieku nasuwa się wniosek o bardzo złej kondycji zdrowotnej omawianej zbiorowości. Strukturę ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w wieku produkcyjnym według stanu zdrowia przedstawiono na wykresie 19 (pomiędzy str. 54-55). Według subiektywnej oceny omawianych beneficjentów blisko 36% było chorych przewlekłe, a 28,0% miało inne problemy zdrowotne. Tylko niespełna 37% deklarowało się jako osoby zdrowe i ten udział był niemal 2-krotnie mniejszy niż w zbliżonej wiekowo populacji ogółem⁴⁴.

Subiektywną ocenę stanu zdrowia opisywanej populacji beneficjentów pośrednio weryfikują posiadane orzeczenia o niepełnosprawności, chociaż wiele dysfunkcji organizmu nie jest subiektywnie ocenianych jako choroba. Strukturę analizowanej grupy beneficjentów w tym zakresie przedstawiono na wykresie 20 (pomiędzy str. 54-55). W łącznej liczbie ponad 300 tys. samotnie gospodarujących ubogich beneficjentów w wieku produkcyjnym niemal 2/5, tj. blisko 116 tys. osób posiadało orzeczenie o niepełnosprawności, a w tym blisko 79 tys. orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym.

1.1.1.4. Charakterystyka społeczno-ekonomiczna samotnie gospodarujących

Zbiorowość ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej cechuje bardzo niski poziom wykształcenia. W analizowanej zbiorowości osób w wieku 18-64 lata w 2014 r. wykształcenie co najmniej średnie posiadało mniej niż 20%, a w tym 5% to osoby bez kwalifikacji zawodowych legitymujące się wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Wykształcenie zasadnicze

---

⁴⁴ Na podstawie publikacji „Stan zdrowia ludności Polski w 2009 r.” - <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/stan-zdrowia-ludnosci-polski-w-2009-r.6.5.html>

zawodowe posiadało blisko 40% analizowanej zbiorowości, a dalsze około 39% to osoby, które zakończyły edukację na poziomie obowiązkowym, młodzi - gimnazjalnym⁴⁵, starsi - podstawowym.

Strukturę ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18-64 lata według poziomu wykształcenia i dla porównania odpowiednią strukturę ogółu ludności w podobnym wieku⁴⁶ przedstawiono na wykresie 21 (pomiędzy str. 54-55). Mimo nieznacznej poprawy w porównaniu z 2012 r. struktura wykształcenia ubogich samotnie gospodarujących w 2014 r. kształtowała się na tle ogółu ludności bardzo niekorzystnie. Wspomniana nieznaczna poprawa oznacza niewielkie zwiększenie udziału osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i zmniejszenie udziału osób z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym. Udział osób z wykształceniem co najmniej średnim w analizowanej zbiorowości ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w 2014 r. pozostał na poziomie z 2012 r.

W charakterystyce poziomu wykształcenia populacji samotnie gospodarujących beneficjentów świadczeń zależnych od dochodu w 2012 r. wyodrębniono grupy: 18-24 latków i 25-34 latków, aby zwrócić uwagę, że tylko około 57% z nich miało wykształcenie wykraczające ponad powszechny obowiązek szkolny, czyli te osoby ukończyły co najmniej zasadniczą szkołę zawodową lub szkołę średnią. Analizując sytuację w 2014 r. można stwierdzić, że ten stan pozostał niezmienny, co przy systematycznie rosnącym poziomie wykształcenia ogółu społeczeństwa (a szczególnie w młodszych rocznikach wieku produkcyjnego mobilnego) oznacza pogorszenie sytuacji. Strukturę ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej i dla porównania strukturę ogółu ludności⁴⁷ w grupach wieku z przedziału 20-44 lata według poziomu wykształcenia przedstawiono na wykresie 22 (pomiędzy str. 54-55).

Opisana wyżej charakterystyka poziomu wykształcenia ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18-64 lata w połączeniu z problemami zdrowotnymi i niepełnosprawnością przekłada się na ich pozycję na rynku pracy. Wiele osób bez zawodu i doświadczenia, lub z wykształceniem zawodowym zdobytym przed wielu laty i z umiejętnościami nieprzystającymi do współczesnych wymagań pracodawców, w trudnych realiach nadal wysokiego bezrobocia ma niewielkie szanse na znalezienie pierwszej lub nowej pracy. Stąd w analizowanej zbiorowości w zdecydowanej większości w wieku produkcyjnym (przy nieznacznym udziale kobiet w wieku poprodukcyjnym) jest tak wysoki odsetek osób biernych zawodowo. Strukturę ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18-64 lata według statusu na rynku pracy przedstawia wykres 23 (pomiędzy str. 54-55). W opisywanej populacji bierni zawodowo stanowili 42%, przy czym w wieku produkcyjnym mobilnym ten udział wynosił ponad 33% i wzrósł do ponad 45% w grupie wieku 55+. Udział aktywnych zawodowo wśród ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej to w zasadzie udział bezrobotnych, niemal 57%, gdyż pracujący stanowili niewiele ponad 1%. W porównaniu z sytuacją z 2012 r. minimalnie zmniejszył się udział biernych zawodowo i pracujących, a wzrósł udział bezrobotnych.

---

⁴⁵ Wprowadzający gimnazjum obecny system edukacji, objął po raz pierwszy osoby urodzone w 1986 r.

⁴⁶ Według wyników NSP 2011.

⁴⁷ Według wyników NSP 2011.

Z przedstawionej wyżej charakterystyki demograficznej i społecznej omawianej populacji nasuwa się ogólny wniosek, że ubodzy samotnie gospodarujący beneficjenci pomocy społecznej, to w zdecydowanej większości osoby w wieku produkcyjnym niemobilnym, w złej kondycji zdrowotnej z bardzo niskim poziomem wykształcenia, bezrobotne lub bierne zawodowo, a cała zbiorowość z relatywnie wysokim odsetkiem osób niepełnosprawnych.

Dopełnieniem tej charakterystyki jest skrajnie trudna sytuacja ekonomiczna większości tych osób, gdyż w 2014 r. niemal połowa z nich nie miała własnego źródła dochodu, a dalsze 25% miało dochód na poziomie poniżej połowy kryterium dochodowego, czyli nie przekraczający kwoty 271 zł miesięcznie. Strukturę ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej według wysokości miesięcznego dochodu przedstawia wykres 24 (pomiędzy str. 54-55). Tak niskie dochody pochodzą ze źródeł niezarobkowych, głównie ze świadczeń pozaubezpieczeniowych, które otrzymywało blisko 18% ubogich samotnie gospodarujących i tyle samo z pozostałych niezarobkowych źródeł. Dochody z pracy (najczęściej dorywczej lub sezonowej) deklarowało mniej niż 7%. Strukturę ubogich gospodarstw beneficjentów pomocy społecznej według głównego źródła utrzymania przedstawia wykres 25 (pomiędzy str. 54-55).

W omawianej populacji ponad 335 tys. ubogich samotnie gospodarujących korzystających z pomocy społecznej w 2014 r. było ponad 164 tys. osób bez dochodu. Ta zbiorowość w latach 2010 i 2011 kształtowała się na poziomie około 150 tys., w 2012 przekroczyła 162 tys.⁴⁸, a w 2013 r. wzrosła do około 170 tys. osób, zatem w 2014 r. zanotowano spadek o 3,5%. Wykazana wyżej zbiorowość ponad 164 tys., to osoby na utrzymaniu państwa, organizacji pozarządowych, parafii i osób spokrewnionych, chociaż nie można wykluczyć, że część z nich ukrywa dochody pracując „w szarej strefie”.

Częstość występowania, mierzona udziałem osób bez dochodu, beneficjentów pomocy społecznej w 2014 r. w populacji ogółu jednoosobowych gospodarstw domowych⁴⁹ wynosiła w skali kraju 5,0%. mapa 7 (pomiędzy str. 54-55). Rozpiętość tego wskaźnika wśród województw była znacząca i wynosiła od 2,7% w województwie śląskim do 11,0% w województwie warmińsko-mazurskim. Stosunkowo wysoki udział 8,8% omawianej zbiorowości wystąpił także w województwie kujawsko-pomorskim. Nasilenie występowania osób samotnie gospodarujących bez dochodu można wiązać ze stopą bezrobocia - wykres 26 (pomiędzy str. 54-55). Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje ostatnie miejsce, a kujawsko-pomorskie - drugie od końca w krajowym rankingu tego wskaźnika w 2014 r.

Dla przedstawienia możliwie szerokiej charakterystyki ubogich gospodarstw jednoosobowych celowym było ujęcie cech demograficznych, społecznych i ekonomicznych osób samotnie gospodarujących. W związku z tym w dalszej analizie (Rozdział II pkt 2.3. - Członkowie gospodarstw z dochodem poniżej kryterium, str. 60) - osoby te nie są wyodrębniane z ogółu beneficjentów.

---

⁴⁸ W porównaniu z poprzednią edycją dane dla lat 2010-2012 pomniejszono o osoby bezdomne.

⁴⁹ Liczba gospodarstw jednoosobowych – wyniki NSP 2011.

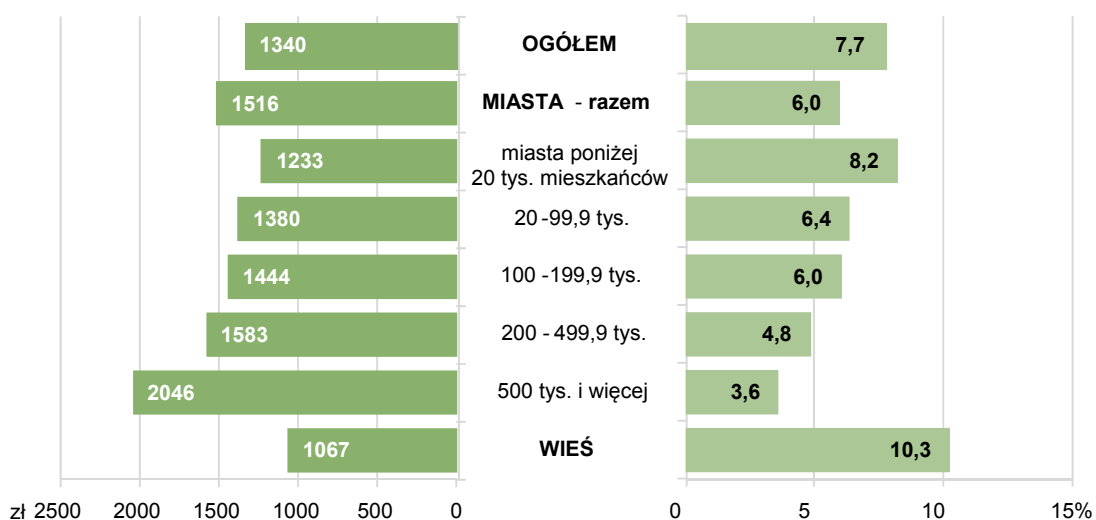
Wykres 10. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej

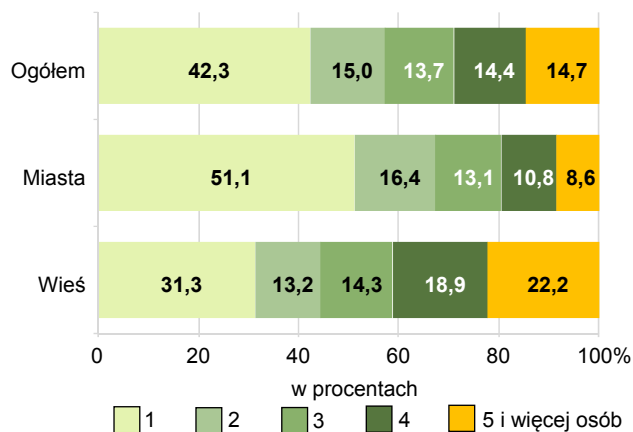
Wykres 11. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i zasięg korzystania z pomocy społecznej według klas wielkości miejscowości w 2014 r.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w zł

Udział beneficjentów w ludności ogółem

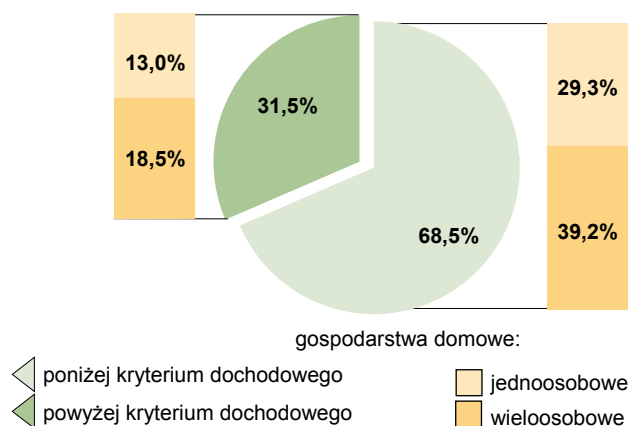

Wykres 12. Struktura gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej według wielkości w 2014 r.

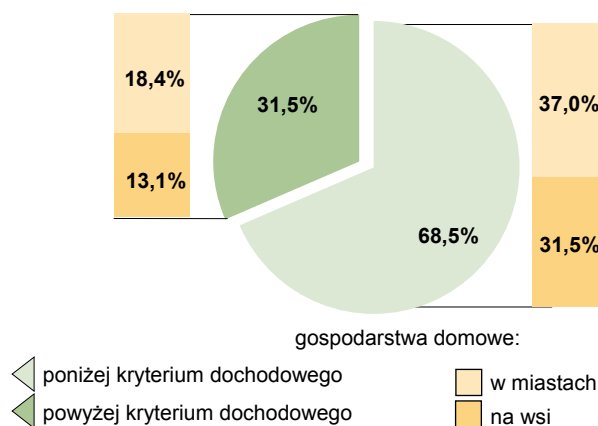

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

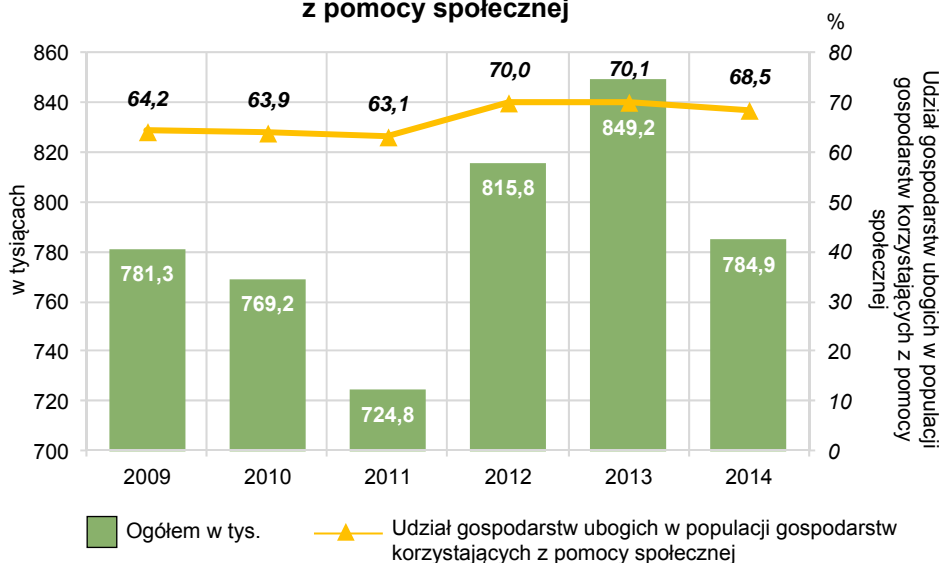
Wykres 13. Struktura gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej według kryterium dochodowego i wielkości w 2014 r.

Wykres 14. Struktura gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej według kryterium dochodowego i miejsca zamieszkania w 2014 r.

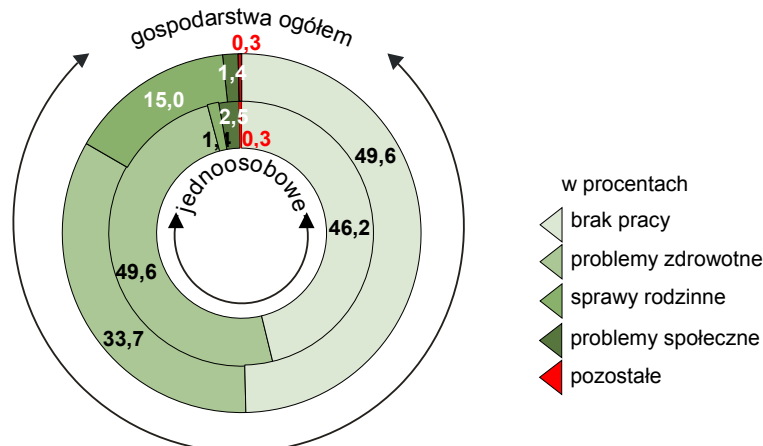
Wykres 15. Gospodarstwa domowe z dochodem na osobę poniżej kryterium korzystające z pomocy społecznej

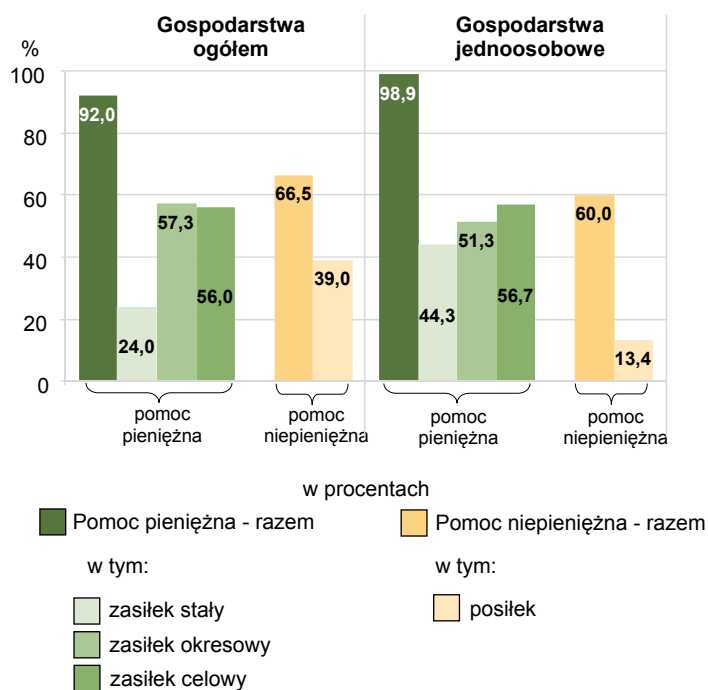
Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

Wykres 16. Struktura ubogich gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej według głównej przyczyny przyznania świadczeń w 2014 r.

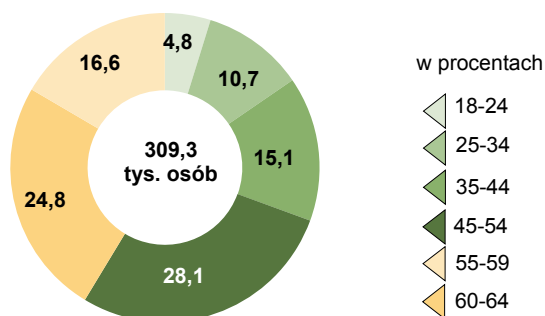

Wykres 17. Odsetek^a gospodarstw ogółem i jednoosobowych w populacji ubogich beneficjentów według głównych form otrzymanej pomocy w 2014 r.

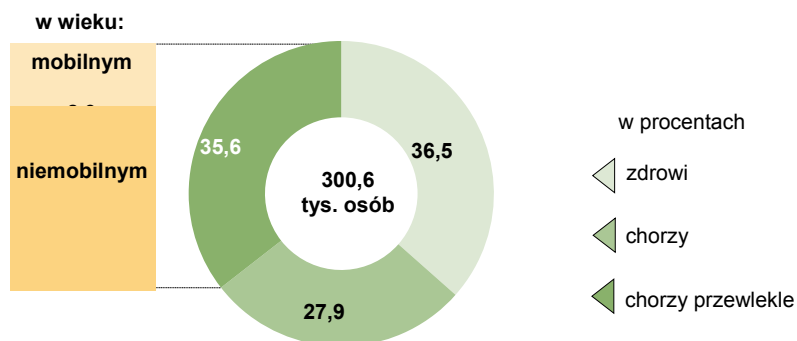

^a Suma udziałów jest większa niż 100%, ponieważ niektóre gospodarstwa otrzymały świadczenia w kilku formach.

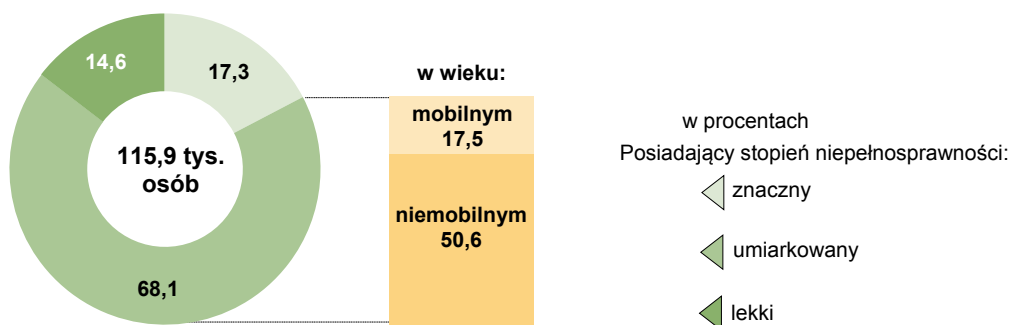
Wykres 18. Struktura ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18-64 lata według grup wieku w 2014 r.

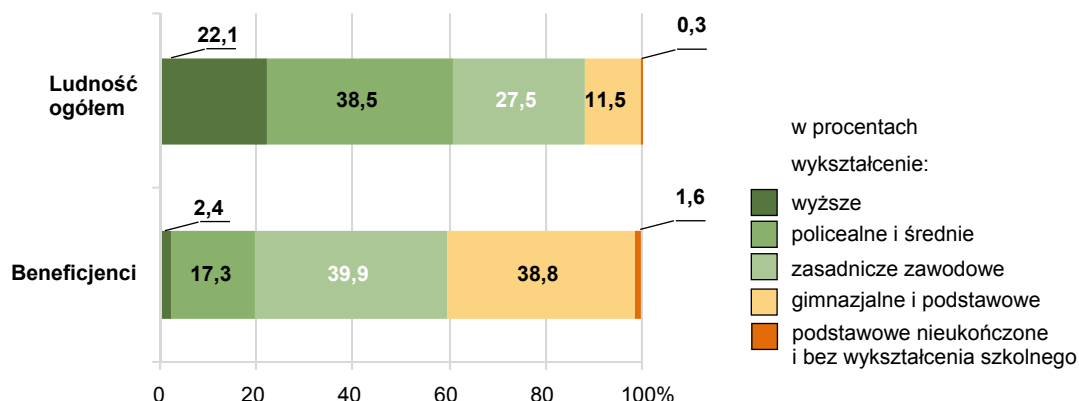
Wykres 19. Ubodzy samotnie gospodarujący w wieku produkcyjnym korzystający z pomocy społecznej według stanu zdrowia w 2014 r.

Wykres 20. Ubodzy samotnie gospodarujący w wieku produkcyjnym korzystający z pomocy społecznej według stopnia niepełnosprawności w 2014 r.

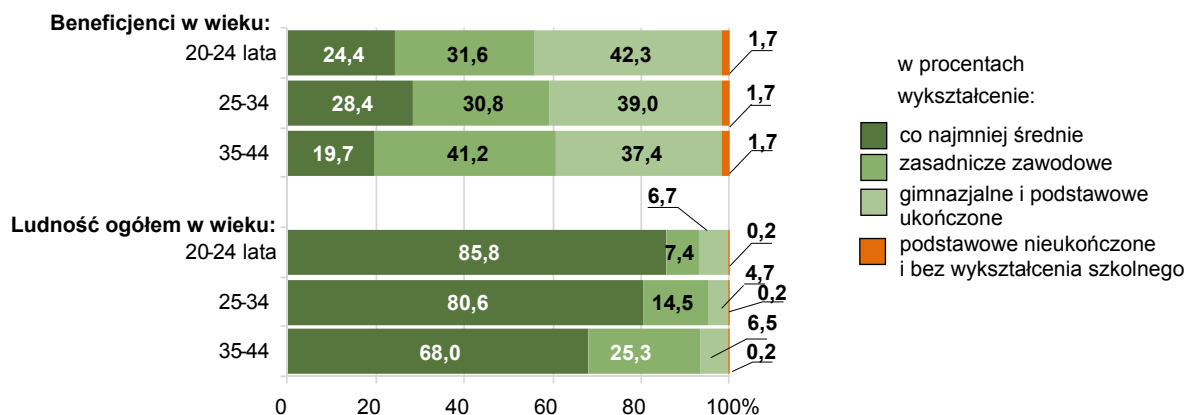

Wykres 21. Struktura ludności ogółem w wieku 20-64 lata w 2011 r.^a oraz ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w tym wieku w 2014 r. według poziomu wykształcenia

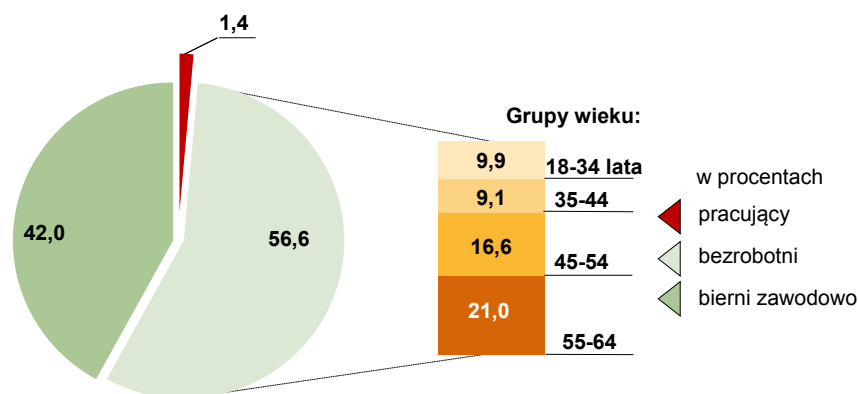
^a Wyniki NSP 2011.

Wykres 22. Struktura ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w 2014 r. oraz ludności ogółem w 2011^a r. w wybranych grupach wieku według poziomu wykształcenia

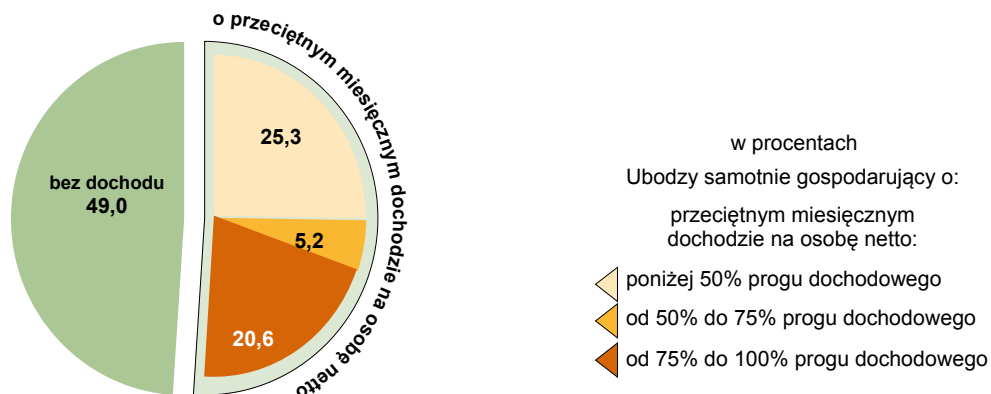
^a Wyniki NSP 2011.

Wykres 23. Struktura ubogich samotnie gospodarujących beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18-64 lata według statusu na rynku pracy i bezrobotnych według grup wieku w 2014 r.

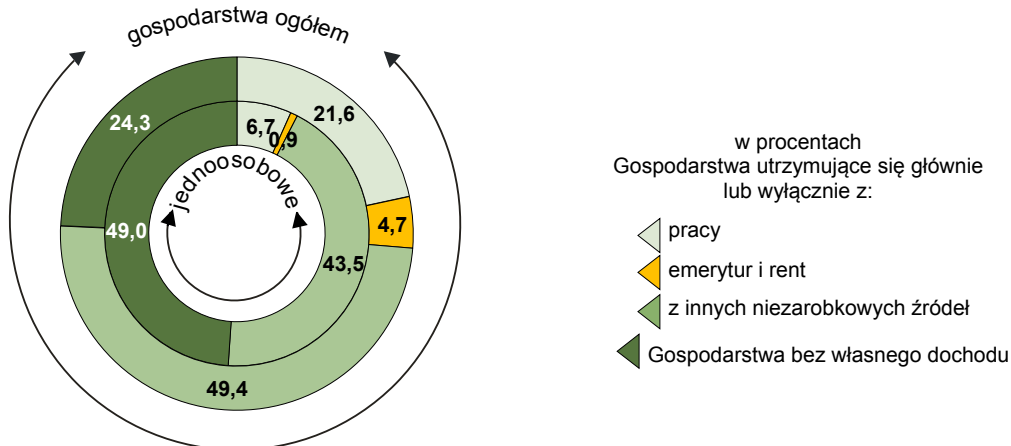

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS i GUS.

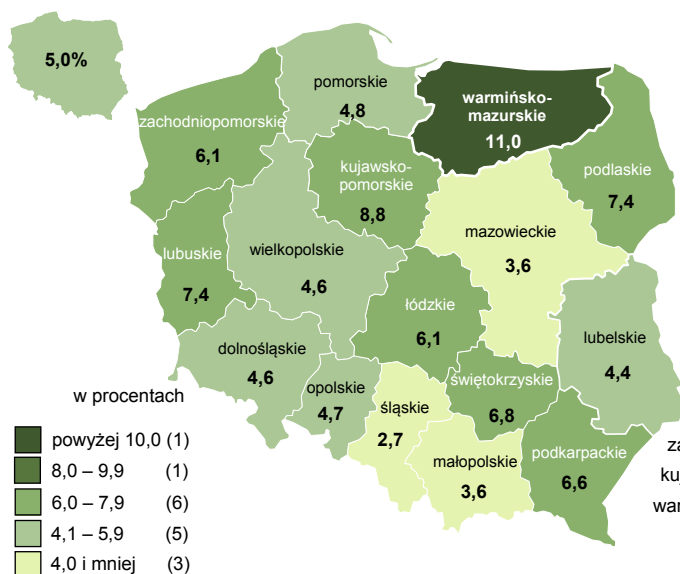
Wykres 24. Struktura ubogich samotnie gospodarujących korzystających z pomocy społecznej według miesięcznego dochodu na osobę w 2014 r.

Wykres 25. Struktura ubogich gospodarstw ogółem i jednoosobowych - beneficjentów pomocy społecznej według głównego źródła utrzymania w 2014 r.

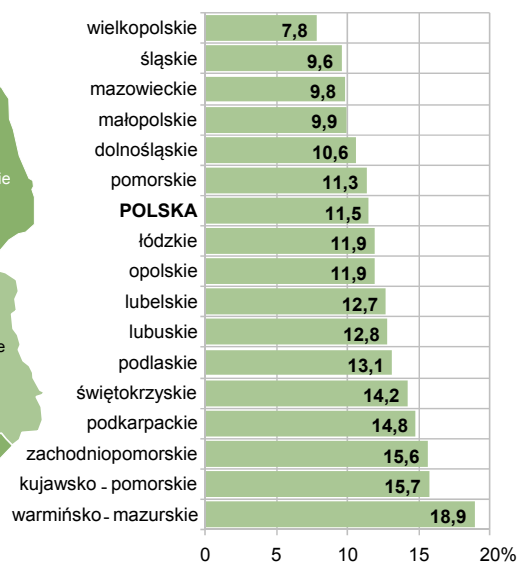

Mapa 7. Udział gospodarstw bez dochodu w liczbie gospodarstw jednoosobowych ogółem w 2014 r.

Wykres 26. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2014 r.

Stan w końcu grudnia

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS i GUS.

1.1.2. Gospodarstwa wieloosobowe

W populacji 785 tys. ubogich gospodarstw, które w 2014 r. skorzystały z pomocy społecznej gospodarstwa wieloosobowe stanowiły ponad 57%, tj. 450 tys. Większość z nich 54% to gospodarstwa na wsi, a 46% - w miastach. Przypomnijmy, że w przypadku gospodarstw jednoosobowych ta relacja wynosiła odpowiednio 35% i 65%. W zbiorowości ubogich gospodarstw domowych na wsi obserwuje się zależność korzystania z pomocy społecznej i wielkości gospodarstw domowych. Im większe gospodarstwa tym częściej korzystają z pomocy społecznej, co jest potwierdzeniem wcześniejszych opinii o niższej zamożności gospodarstw domowych na wsi.

1.1.2.1. Typy gospodarstw domowych i rodzin

W 2014 r. w populacji wieloosobowych gospodarstw beneficjentów pomocy społecznej z dochodem na osobę poniżej kryterium blisko 445 tys., czyli niemal 99% to gospodarstwa rodzinne - wykres 27 (pomiędzy str. 58-59), w tym 434 tys. to gospodarstwa jednorodzinne. W analizowanej zbiorowości występuje niewielka grupa gospodarstw jednorodzinnych z osobą spoza rodziny, niewielki też jest udział gospodarstw wielorodzinnych, a minimalny gospodarstw nierodzinnych, stąd w populacji ubogich gospodarstw wieloosobowych najwięcej jest gospodarstw dwupokoleniowych - ponad 85%, a jednopokoleniowe i trzypokoleniowe stanowią odpowiednio ponad 10% i niespełna 5%. Z ogółu ubogich gospodarstw wieloosobowych korzystających z pomocy społecznej 78% to gospodarstwa z dziećmi⁵⁰ w wieku poniżej 18 lat. W gospodarstwach jednorodzinnych udział rodzin z dziećmi był jeszcze wyższy i wynosił blisko 83%. Obserwuje się istotne zróżnicowanie między miastem i wsią w strukturze rodzin w gospodarstwach jednorodzinnych korzystających z pomocy społecznej według typów rodzin. W analizowanym roku na wsi najliczniejszą grupę z udziałem blisko 54% stanowiły małżeństwa z dziećmi, natomiast w miastach udział tej grupy nieznacznie przekraczał 27%. W miastach dominującą grupą byli samotni rodzice z dziećmi z udziałem blisko 34%, z kolei na wsi udział tej grupy nie sięgał 18%. Stosunkowo duży udział zarówno w miastach jak i na wsi mają rodzice/rodzic z dziećmi w wieku 18 lat i więcej, odpowiednio ponad 17% i blisko 13%. Jak wynika z dalszej analizy dotyczącej członków gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej, znaczna część tej młodzieży nie pracuje i nie kontynuuje nauki. Pełną strukturę rodzin według typów w gospodarstwach jednorodzinnych przedstawia wykres 28 (pomiędzy str. 58-59).

1.1.2.2. Źródła utrzymania i dochód na osobę w gospodarstwach wieloosobowych

Struktura ubogich wieloosobowych gospodarstw domowych, które w 2014 r. skorzystały z pomocy społecznej, według głównego źródła utrzymania, przedstawiona na wykresie 29 (pomiędzy str. 58-59), zdecydowanie różni się od struktury osób ubogich samotnie gospodarujących opisanych w pkt. 1.1.1.4. i przedstawionych na wykresie 25 (pomiędzy str. 54-55).

Wśród gospodarstw wieloosobowych dochody z pracy stanowiły podstawę utrzymania dla blisko 33% beneficjentów, w tym niemal 18% z nich utrzymywało się ze stałej pracy najemnej, a dalsze ponad 10% – z najemnej pracy dorywczej lub sezonowej.

---

⁵⁰ Patrz uwagi metodyczne str. 28.

Największy udział - ponad 61%, w analizowanej zbiorowości beneficjentów pomocy społecznej w 2014 r., miały gospodarstwa utrzymujące się ze źródeł niezarobkowych, w tym z innych świadczeń socjalnych ponad 29%. W populacji tych beneficjentów trzeba wyróżnić grupę gospodarstw posiadających względnie stały dochód w formie emerytury lub renty; udział tej grupy wynosił blisko 8% ogółu analizowanych gospodarstw. Stosunkowo duży udział, ponad 8% miały gospodarstwa utrzymujące się głównie z alimentów, a źródłem utrzymania niewielkich grup gospodarstw były zasiłki dla bezrobotnych oraz zasiłki lub świadczenia pielęgnacyjne. W zbiorowości ubogich gospodarstw wieloosobowych, udział gospodarstw bez dochodu, był (na tle jednoosobowych) stosunkowo niewielki i wynosił niespełna 6%.

Populacja analizowanych gospodarstw domowych z dziećmi pod względem źródeł utrzymania charakteryzuje się najwyższym wśród wszystkich typów gospodarstw beneficjentów udziałem utrzymujących się z dochodów z pracy i najniższym udziałem utrzymujących się z emerytur i rent.

Opisywaną strukturę ubogich wieloosobowych gospodarstw domowych z dziećmi przedstawia wykres 30 (pomiędzy str. 58-59). W tej zbiorowości udział utrzymujących się z pracy sięgał ponad 36%, a z emerytur i rent wynosił poniżej 5%. W zbiorowości gospodarstw z dziećmi relatywnie większe znaczenie, niż w innych typach gospodarstw, mają źródła niezarobkowe w formie alimentów, które stanowiły główne źródło utrzymania blisko 10% ubogich gospodarstw z dziećmi - beneficjentów pomocy społecznej.

Niski dochód na osobę w analizowanych gospodarstwach wynika z realiów utrzymywania się wieloosobowej rodziny z dochodu jednej osoby. W populacji ubogich gospodarstw wieloosobowych, blisko 56% z nich utrzymywała jedna osoba i podobny udział pojedynczych osób utrzymujących gospodarstwo domowe występował wśród gospodarstw z dziećmi. Te pojedyncze dochody są generalnie niewysokie, o czym świadczą opisane wyżej źródła ich pozyskiwania, a w przeliczeniu na jedną osobę w zdecydowanej większości gospodarstw domowych stają się dramatycznie niskie. Z tego powodu blisko 30% ubogich gospodarstw wieloosobowych korzystających z pomocy społecznej miało na osobę dochód mniejszy niż połowa kryterium dochodowego, czyli nie przekraczający kwoty 271 zł, a dalsze 30% dochód nie przekraczający 75% kwoty kryterium, czyli w granicach 271 - 407 zł na osobę. Strukturę analizowanych gospodarstw według dochodu na osobę przedstawia wykres 31 (pomiędzy str. 58-59).

1.1.2.3. Przyczyny przyznania świadczeń i formy pomocy gospodarstwom wieloosobowym

Rozkład przyczyn udzielenia pomocy ubogim gospodarstwom wieloosobowym znacznie różni się od podobnej struktury wśród ubogich osób samotnie gospodarujących. W zbiorowości omawianych gospodarstw wieloosobowych, ponad 52% otrzymało pomoc z powodu braku pracy (bezrobocia), sprawy rodzinne były główną podstawą uzyskania świadczeń w ponad 25% analizowanych gospodarstw, a blisko 22% z nich skorzystało z pomocy z powodów zdrowotnych.

Jak zaznaczono wcześniej spośród ubogich gospodarstw wieloosobowych niemal 78%, to gospodarstwa z dziećmi w wieku poniżej 18 lat. Udział poszczególnych grup przyczyn korzystania z pomocy społecznej przez gospodarstwa z dziećmi jest zbliżony do struktury według tych przyczyn w gospodarstwach wieloosobowych ogółem z przesunięciem między problemami zdrowotnymi, których w gospodarstwach z dziećmi jest relatywnie mniej (poniżej 19%), a problemami rodzinnymi,

które w tych gospodarstwach występują znacznie częściej i z tego powodu skorzystało z pomocy społecznej ponad 30% ubogich gospodarstw z dziećmi. Strukturę analizowanych ubogich gospodarstw ogółem, wieloosobowych oraz gospodarstw z dziećmi, według grup przyczyn udzielenia pomocy przedstawia wykres 32 (pomiędzy str. 58-59).

Gospodarstwa wieloosobowe z dochodem na osobę, poniżej kryterium w 2014 r., częściej otrzymywały pomoc w formie świadczeń pieniężnych, niż niepieniężnych, niemniej odsetek korzystających bliski 87%, był zdecydowanie mniejszy niż wśród ubogich samotnie gospodarujących, gdzie niemal cała (99%) zbiorowość otrzymała świadczenia pieniężne. Wśród ubogich gospodarstw z dziećmi odsetek tych, które otrzymały pomoc pieniężną był jeszcze mniejszy i wynosił poniżej 84%. Porównawczo dane te przedstawiono na wykresie 33 (pomiędzy str. 58-59). Najwięcej ubogich gospodarstw wieloosobowych, niemal 62% otrzymało zasiłek okresowy, a ponad 55% - zasiłek celowy. Gospodarstwa wieloosobowe zdecydowanie rzadziej niż jednoosobowe, korzystały z zasiłku stałego - niespełna 9% (w jednoosobowych ponad 44%). W ubogich gospodarstwach z dziećmi odsetek korzystających ze wszystkich wyżej wyszczególnionych rodzajów świadczeń pieniężnych był jeszcze mniejszy. Niezależnie od pomocy finansowej, ponad 71% ubogich wieloosobowych gospodarstw domowych skorzystało w 2014 r. ze świadczeń niepieniężnych, (w jednoosobowych około 60%). Na ten wysoki odsetek mają wpływ gospodarstwa z dziećmi, z których 79% korzystało ze świadczeń niepieniężnych, w tym 71% z posiłków.

1.2. Gospodarstwa z dochodem powyżej kryterium dochodowego

W początkowej charakterystyce 1146 tys. gospodarstw domowych, które w 2014 r. skorzystały z pomocy społecznej wykazano, że ponad 2/3 to gospodarstwa, w których dochód na osobę nie przekraczał kryterium dochodowego. Populację tych gospodarstw opisano w szerokich przekrojach w pkt. 1.1.

Zbiorowość gospodarstw z dochodem na osobę powyżej kryterium dochodowego liczyła 361 tys., tj. blisko 1/3 ogółu gospodarstw domowych, beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej. Większość gospodarstw z dochodem powyżej ustalonego kryterium to beneficjenci świadczeń na podstawie programu rządowego „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”. W tym przypadku dochód na osobę był podwyższony do 150% kryterium dochodowego ustalonego w ustawie o pomocy społecznej i tym można częściowo uzasadnić stosunkowo liczną zbiorowość gospodarstw i osób korzystających z pomocy społecznej, mimo przekroczenia kryterium dochodowego. Niemniej jednak, jeżeli opisaną wcześniej zbiorowość gospodarstw z dochodem poniżej kryterium uznajemy jako gospodarstwa żyjące w ubóstwie, to zbiorowość uprawnioną do korzystania ze świadczeń na podstawie przywołanego wyżej programu - który dopuszcza wyższy próg dochodowy - można w polskich realiach określić jako gospodarstwa zagrożone ubóstwem.

Drugą zasadniczą grupę beneficjentów z dochodem powyżej kryterium stanowią osoby korzystające najczęściej z usług opiekuńczych.

Struktura omawianych gospodarstw według miejsca zamieszkania - 58% w miastach i 42% na wsi, jest zbliżona do struktury całej populacji gospodarstw beneficjentów pomocy społecznej - odpowiednio 55% i 45%, a udział gospodarstw jednoosobowych poniżej 42% był niemal taki sam jak w całej zbiorowości.

1.2.1. Formy pomocy

Formy udzielonej pomocy, to cecha, która najsilniej odróżnia gospodarstwa z dochodem powyżej kryterium od gospodarstw ubogich. Odsetek gospodarstw, które w 2014 r. otrzymały pomoc w formie świadczeń pieniężnych oraz niepieniężnych porównawczo przedstawiono na wykresie 34 (pomiędzy str. 58-59).

Z wcześniejszej analizy wynika, że wśród gospodarstw ubogich wiele otrzymało więcej niż jedno świadczenie pieniężne, a dodatkowo skorzystało ze świadczeń niepieniężnych. Jeżeli na wykresie 34 (pomiędzy str. 58-59) zsumujemy odsetek gospodarstw, które otrzymały świadczenia pieniężne i niepieniężne to wynika, że prawie 3/5 gospodarstw ubogich skorzystało z co najmniej dwóch rodzajów świadczenia. Wśród ogółu gospodarstw z dochodem powyżej kryterium, więcej niż jeden rodzaj świadczenia otrzymała 1/3 beneficjentów, a w tym wśród gospodarstw jednoosobowych - 1/4. W tej ostatniej grupie liczącej niemal 150 tys. osób samotnie gospodarujących blisko 38% skorzystało z usług opiekuńczych.

Tego typu usługi przysługują według ustawy o pomocy społecznej osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Pomoc w tej formie jest świadczona odpłatnie, przy czym rada gminy określa szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za te usługi oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od tych opłat. Zatem z tej formy pomocy mogą korzystać także zamożne osoby potrzebujące (wówczas pokrywają koszty w 100%). Ponadto powyżej 40% samotnie gospodarujących z dochodem powyżej kryterium korzystało z zasiłków celowych (głównie na zakup posiłków). Rodzaje świadczeń w omawianej grupie gospodarstw przedstawia wykres 35 (pomiędzy str. 58-59).

Gospodarstwa domowe z dziećmi z dochodem powyżej kryterium dochodowego otrzymywały głównie świadczenia niepieniężne - niemal 84%, a w tym w formie posiłku - ponad 75% i w tej grupie udział korzystających z posiłków był wyższy niż wśród ubogich gospodarstw z dziećmi.

1.2.2. Przyczyny przyznania świadczeń

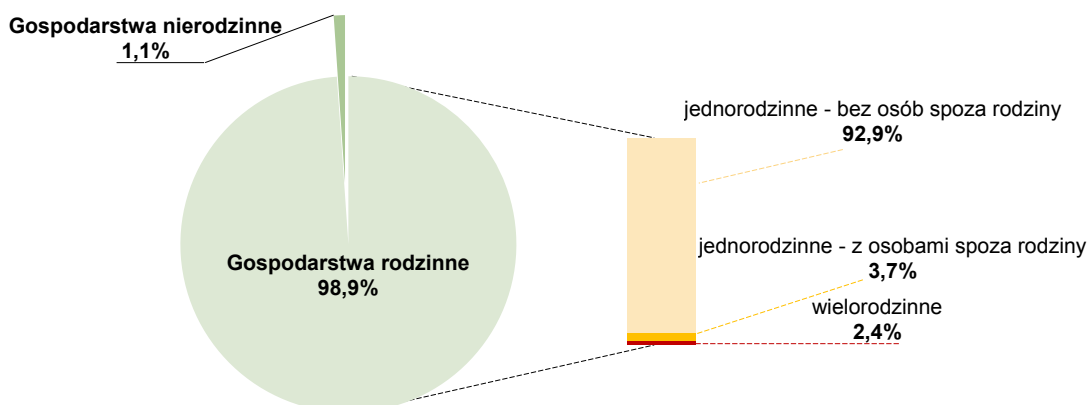
Podobnie jak w przedstawionych wyżej formach pomocy, także w głównych przyczynach korzystania z pomocy społecznej obserwuje się zróżnicowanie pomiędzy grupą gospodarstw ubogich i grupą gospodarstw z dochodem powyżej kryterium. Strukturę tych zbiorowości porównawczo przedstawiono na wykresie 36 (pomiędzy str. 58-59).

W populacji gospodarstw domowych, które korzystają z pomocy społecznej powody ubiegania się o tę pomoc można zgrupować w dwie główne przyczyny: pierwsza to problemy zdrowotne (blisko 44% ogółu gospodarstw, beneficjentów pomocy społecznej); druga - brak pracy (powyżej 39%). W gospodarstwach ubogich na pierwszym miejscu jest brak pracy - niemal 50% gospodarstw skorzystało z pomocy w 2014 r. z tego powodu, a dokładniej charakterystykę tej zbiorowości opisano w pkt. 1.1.

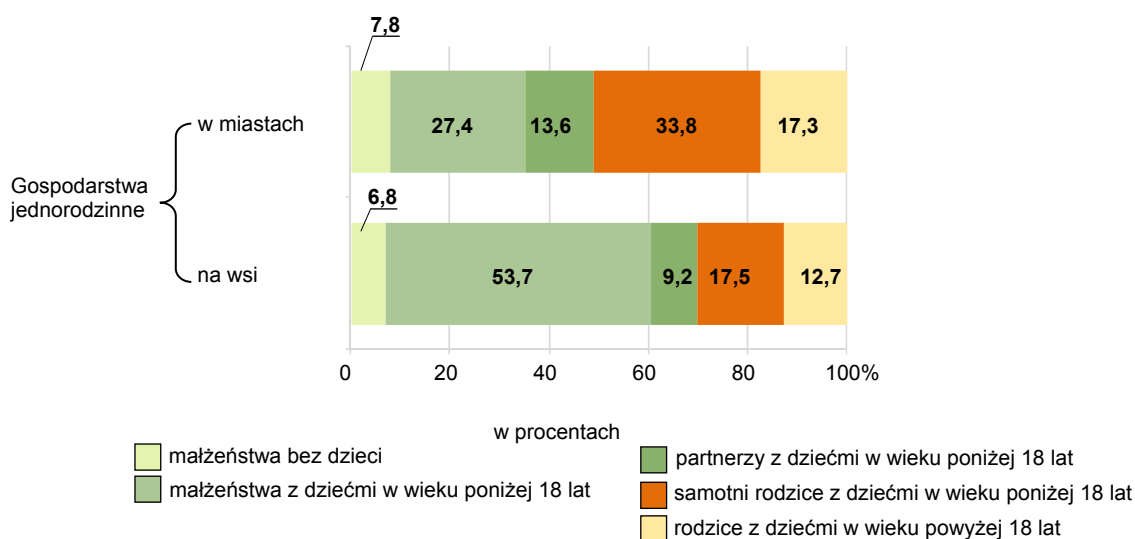
W gospodarstwach z dochodem powyżej kryterium dochodowego - 65% skorzystało z pomocy w 2014 r. z powodu problemów zdrowotnych, czyli niepełnosprawności albo długotrwałej lub ciężkiej choroby. W tej grupie gospodarstw minimalnie większy udział miały problemy rodzinne - ponad 17%, niż brak pracy - około 17%. Struktura gospodarstw z dochodem powyżej kryterium według głównych przyczyn korzystania z pomocy społecznej jest pochodną struktury społeczno-demograficznej członków tych gospodarstw, opisanej w pkt. 2.2.

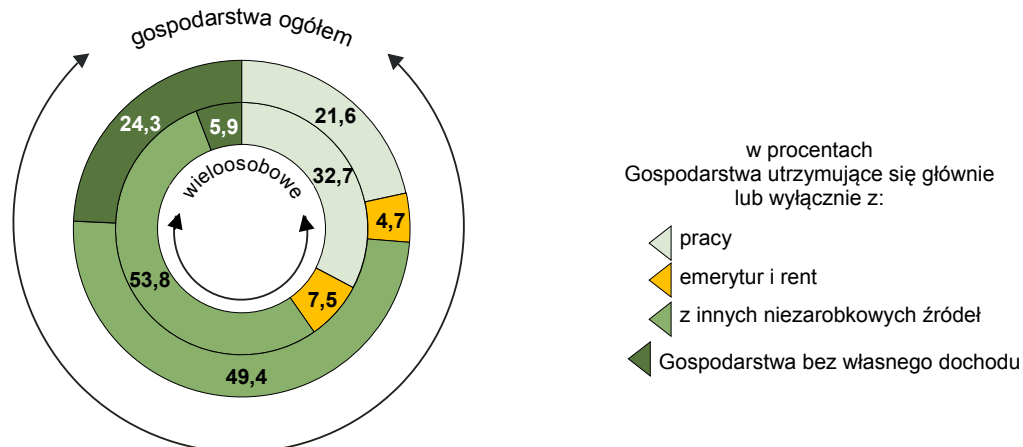
Wykres 27. Wieloosobowe ubogie gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej według typu w 2014 r.

Wykres 28. Struktura rodzin w jednorodzinnych ubogich gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej według typów w 2014 r.

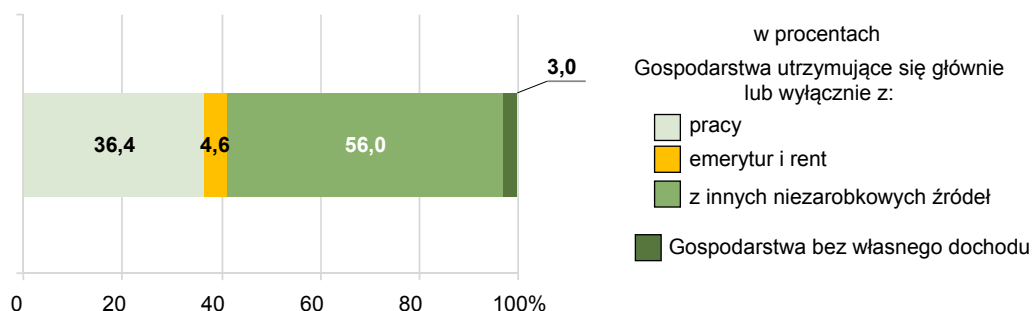

Wykres 29. Struktura ubogich gospodarstw ogółem i wieloosobowych - beneficjentów pomocy społecznej według głównego źródła utrzymania w 2014 r.

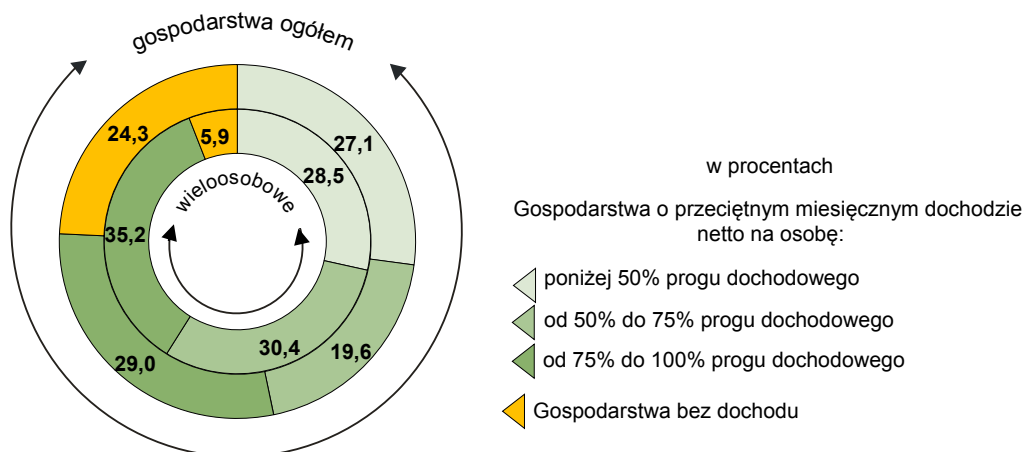

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS i GUS.

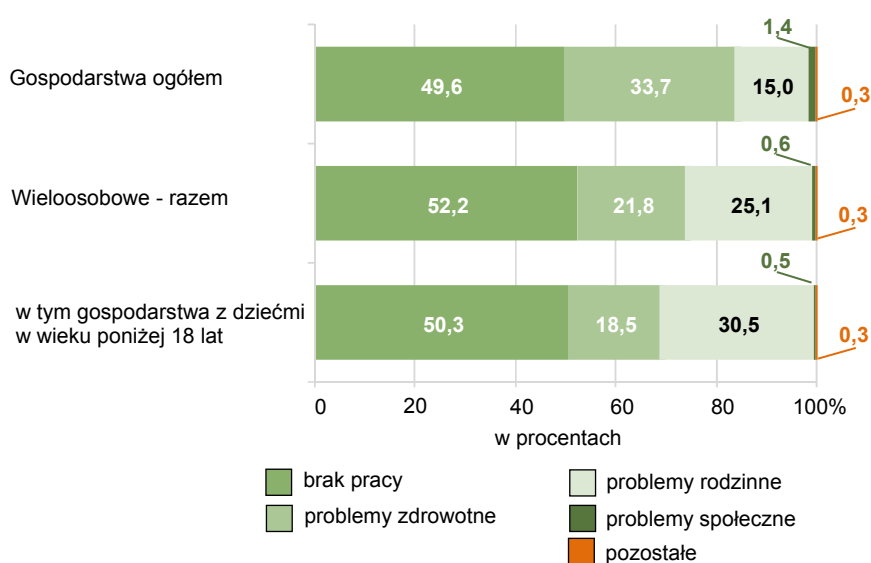
Wykres 30. Struktura ubogich gospodarstw z dziećmi - beneficjentów pomocy społecznej według głównego źródła utrzymania w 2014 r.

Wykres 31. Struktura ubogich gospodarstw korzystających z pomocy społecznej - ogółem i wieloosobowych według miesięcznego dochodu na osobę w 2014 r.

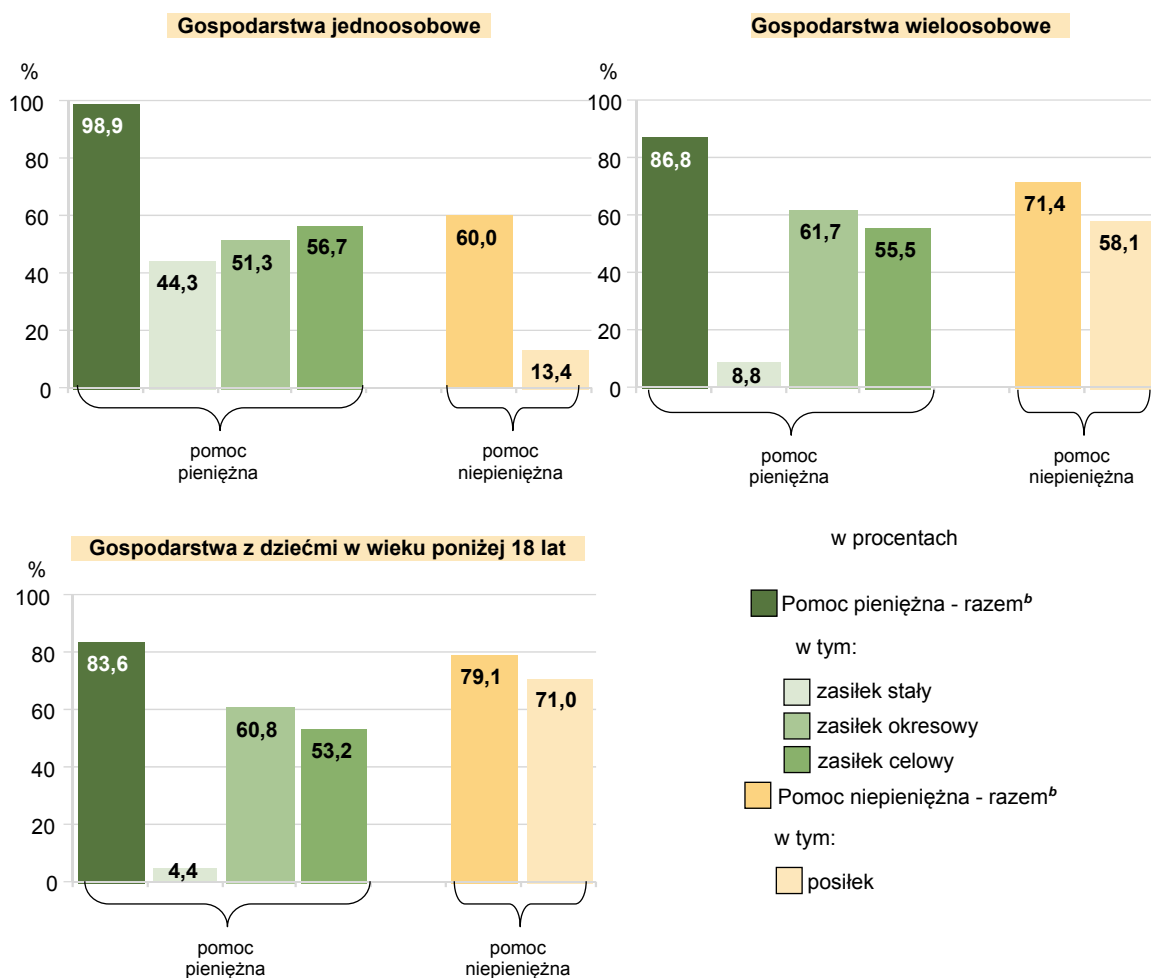
Wykres 32. Struktura ubogich gospodarstw korzystających z pomocy społecznej - ogółem i wieloosobowych według głównej przyczyny przyznania świadczeń w 2014 r.

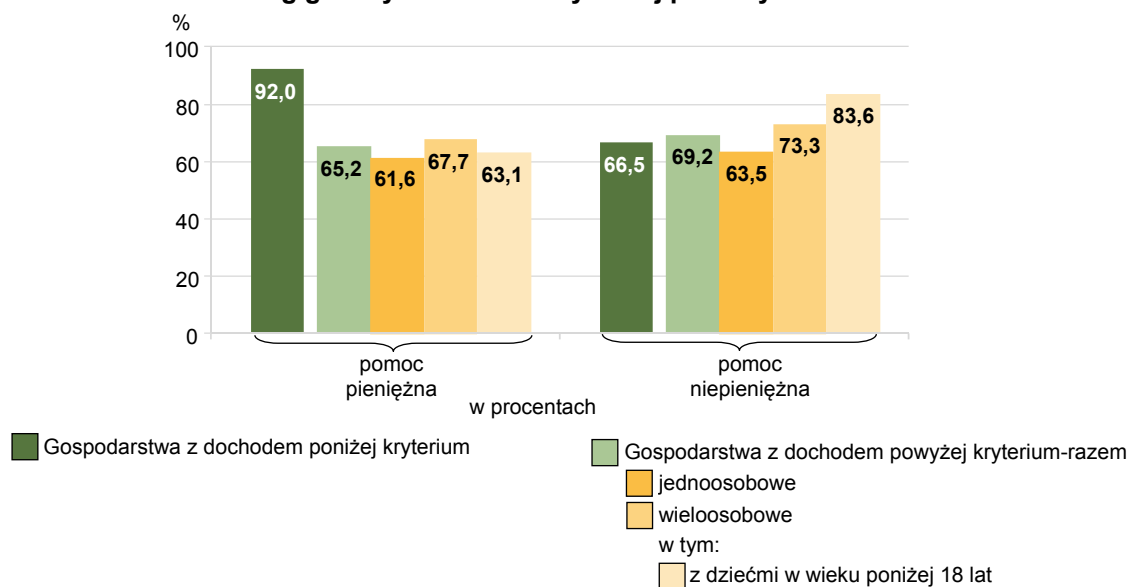
^a Patrz uwagi metodyczne str. 25.

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS i GUS.

Wykres 33. Odsetek grup gospodarstw w populacji ubogich beneficjentów pomocy społecznej według głównych form^{ab} otrzymanej pomocy w 2014 r.

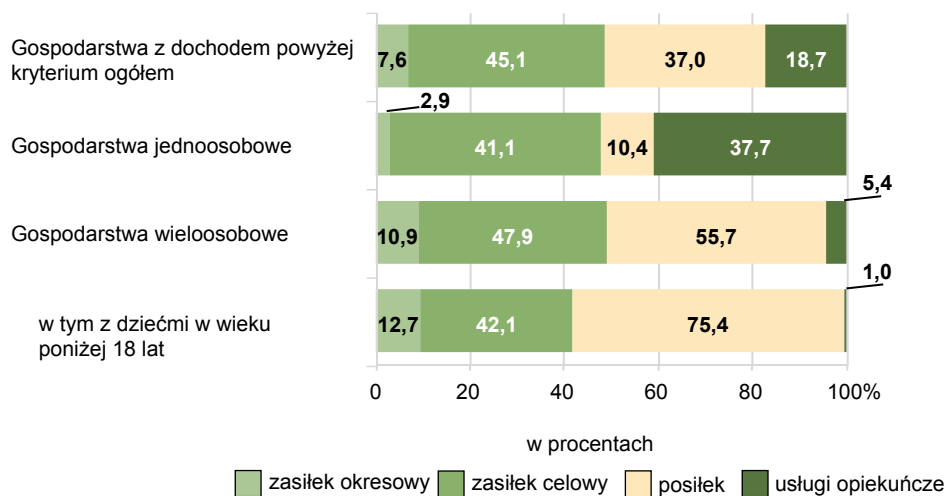
Wykres 34. Odsetek gospodarstw korzystających z pomocy społecznej według głównych form^{ab} otrzymanej pomocy w 2014 r.

^a Patrz uwagi metodyczne str. 32. ^b Sumy udziałów są większe niż 100%, ponieważ niektóre gospodarstwa otrzymały świadczenia w kilku formach.

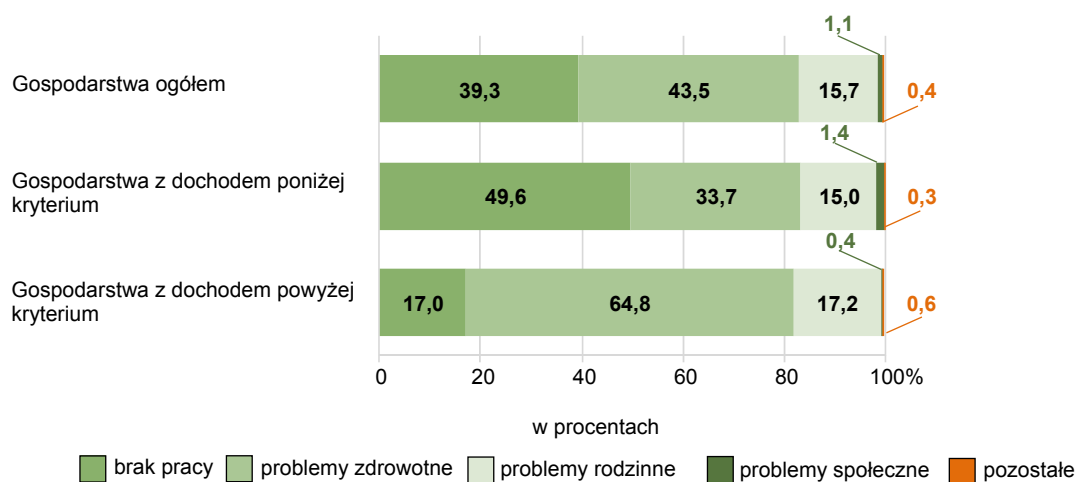
Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS i GUS.

Wykres 35. Odsetek^a gospodarstw z dochodem powyżej kryterium korzystających z pomocy społecznej według wybranych rodzajów otrzymanych świadczeń w 2014 r.

^a Sumy udziałów mogą być większe niż 100%, ponieważ niektóre gospodarstwa mogły otrzymać kilka rodzajów świadczeń.

Wykres 36. Struktura gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej według głównej przyczyny^a przyznania świadczeń w 2014 r.

^a Patrz uwagi metodyczne str. 25.

2. CZŁONKOWIE GOSPODARSTW DOMOWYCH⁵¹

W rozdziale II pkt. 1 przedstawiono charakterystykę gospodarstw domowych, które w 2014 r. otrzymały pomoc społeczną za pośrednictwem lokalnego ośrodka pomocy społecznej.

W niniejszej analizie wszyscy członkowie wieloosobowych gospodarstw domowych są ujęci w populacji beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej⁵², chociaż każdy rodzaj i forma pomocy są przyznawane decyzją imiennie, na konkretną osobę i w zależności od charakteru świadczenia są „adresowane” zazwyczaj na jedną pełnoletnią osobę (świadczeniobiorcę) w wieloosobowej rodzinie. Niemniej autorzy przyjęli takie ujęcie kierując się tym, że każda forma pomocy pośrednio wywiera wpływ na sytuację bytową wszystkich osób pozostających we wspólnym gospodarstwie, a niektóre formy pomocy są przyznawane rodzinie ze względu na dzieci i uczącą się pełnoletnią młodzież pozostającą na utrzymaniu.

2.1. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej i zmiany w ich populacji w latach 2008-2014

W 2014 r. liczba osób, które skorzystały z pomocy społecznej wyniosła 2954,0 tys. osób, w tym 30,0 tys. to osoby bezdomne. W populacji 2924,0 tys. beneficjentów - członków gospodarstwach domowych, ponad 484 tys., czyli blisko 17% stanowiły osoby samotnie gospodarujące tworzące jednoosobowe gospodarstwa domowe, a niemal 2440 tys., to członkowie gospodarstwach domowych wieloosobowych. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w 2014 r. stanowili blisko 8% ogółu mieszkańców Polski i w porównaniu z 2013 r. udział ten zmniejszył się o 0,5 p. proc.

W okresie od 2008 r., od którego prowadzona jest obserwacja korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, do 2011 r. liczba beneficjentów zmniejszała się. W latach 2012-2013 obserwowano niewielkie przyrosty tej zbiorowości, w związku z podwyższeniem od października 2012 r. kryteriów dochodowych, lecz w 2014 r. odnotowano wyraźny spadek liczby beneficjentów pomocy społecznej o niespełna 8%, w odniesieniu do 2013 r. - wykres 37 (pomiędzy str. 68-69). Generalnie mamy więc do czynienia z trwałym jak się wydaje zjawiskiem stopniowego spadku liczby beneficjentów pomocy społecznej, który można powiązać z symptomami poprawy na rynku pracy. Podobne zjawisko, spadku liczby beneficjentów obserwujemy również w systemie świadczeń rodzinnych opisanych w rozdziale III - porównawczo - wykres 76 (pomiędzy str. 78-79).

Głównym powodem zmniejszania się liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej jest spadek liczby dzieci w rodzinach korzystających z tej pomocy. W 2014 r. liczba beneficjentów w wieku poniżej 18 lat (przedprodukcyjnym) w porównaniu z 2008 r. zmniejszyła się o blisko 16%. Warto dodać, że w tym samym okresie populacja dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 lat w Polsce⁵³ zmniejszyła się o blisko 7%. Zauważalnie zmniejszyła się również zbiorowość beneficjentów w wieku produkcyjnym. Jediną grupą, której liczebność w tym okresie wzrosła - o blisko 8%, byli beneficjenci w wieku poprodukcyjnym - wykres 38 (pomiędzy str. 68-69).

⁵¹ Jeżeli nie zaznaczono inaczej, informacje dotyczą członków gospodarstw domowych i osób bezdomnych.

⁵² Patrz uwagi metodyczne str. 24.

⁵³ Dane z 2008 r. doprowadzone do porównywalności z uwzględnieniem wyników NSP 2011

2.2. Częstość korzystania z pomocy społecznej według grup wieku beneficjentów

Znaczącą część zbiorowości beneficjentów pomocy społecznej stanowią dzieci i młodzież w wieku poniżej 18 lat. W 2014 r. odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w populacji beneficjentów ogółem wynosił ponad 35%, osoby w wieku produkcyjnym stanowiły 57,0%, a w wieku poprodukcyjnym - blisko 8%. Jeżeli porównamy te udziały z analogiczną strukturą ludności Polski - odpowiednio 18,0%; 63,0% oraz 19,0%, to zauważymy, że dzieci korzystają z pomocy społecznej zdecydowanie częściej niż dorośli.

Udział beneficjentów w wieku przedprodukcyjnym w populacji ogółem w tym wieku w Polsce wyniósł 15,0%, podczas gdy w populacji w wieku produkcyjnym beneficjenci w 2014 r. stanowili 7,0%, zatem częstość korzystania z pomocy społecznej wśród dzieci była ponad 2 razy wyższa niż wśród dorosłych. Najrzadziej z pomocy społecznej korzystają osoby w wieku 60/65+. W 2014 r. beneficjenci pomocy społecznej w tym wieku, nieznacznie przekraczali 3% ogółu populacji w wieku poprodukcyjnym - wykres 39 (pomiędzy str. 68-69).

Z pomocy społecznej znacznie częściej korzystają mieszkańcy wsi niż miast. W 2014 r. beneficjenci na wsi stanowili ponad 10% ogółu ludności wsi i jest to wskaźnik o 4,3 p. proc. większy od udziału beneficjentów wśród ludności miejskiej.

2.3. Członkowie gospodarstw z dochodem poniżej kryterium dochodowego

Wśród ponad 2,9 mln osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2014 r., blisko 70%, a w liczbach bezwzględnych ponad 2,0 mln osób, to członkowie gospodarstw z przeciętnym miesięcznym dochodem na osobę poniżej tzw. kryterium dochodowego⁵⁴ lub osoby bez dochodu. Są to zatem osoby z gospodarstw domowych, którym udzielono pomocy ze względu na skrajnie trudną sytuację materialną, będącą skutkiem przyczyn obiektywnych, głównie bezrobocia i poważnych problemów zdrowotnych. Ta zbiorowość jest podmiotem dalszej szerokiej analizy i jest określana jako członkowie ubogich gospodarstw domowych lub ubodzy beneficjenci. Zmiany w liczbie tych beneficjentów w latach 2009-2014 przedstawia wykres 40 (pomiędzy str. 68-69). Pozostałe ponad 903 tys. osób, to członkowie gospodarstw, które skorzystały z pomocy społecznej mimo dochodów przekraczających kryterium dochodowe (gospodarstwa opisano w pkt. 1.2.). Głównie są to beneficjenci świadczeń na podstawie programu rządowego „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”, ponadto osoby pobierające świadczenia niezależne od dochodu lub związane z koniecznością pełnego lub częściowego zwrotu kosztów. Zbiorowość członków tych gospodarstw opisano w pkt. 2.4.

W populacji ponad 2020 tys. ubogich beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w 2014 r., ponad 1685 tys. osób, czyli ponad 83%, stanowili członkowie gospodarstw wieloosobowych, głównie jednorodzinnych z dziećmi na utrzymaniu. Na wsi udział beneficjentów z tych gospodarstw był wyższy i wynosił ponad 89%, natomiast w mieście - ponad 76%, czyli o 13 p. proc. mniej niż na wsi.

---

⁵⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 25.

2.3.1. Beneficjenci według płci i grup wieku

Dwie najważniejsze zbiorowości ubogich beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, to dzieci oraz ich rodzice, w tym osoby samotnie wychowujące dzieci. W 2014 r. w zbiorowości ponad 2020 tys. ubogich beneficjentów, kobiety stanowiły blisko 48%. Jednak w gospodarstwach wieloosobowych ich udział był znacznie większy i wynosił ponad 52%. Jedynie wśród dzieci w wieku poniżej 18 lat udział dziewcząt nie sięgał 49%. Z kolei kobiety stanowiły wyraźną większość - 56%, w tej grupie beneficjentów, na których spoczywa obowiązek utrzymywania rodziny, tj. w grupie rodziców i opiekunów. Ten relatywnie wysoki odsetek kobiet jest w części efektem licznej zbiorowości kobiet samotnie wychowujących dzieci, stanowiących ponad 28% wszystkich osób pełniących rolę rodziców lub opiekunów dzieci, ale także efektem „wyłączenia” z gospodarstw wieloosobowych do samotnego gospodarowania licznej grupy stosunkowo młodych mężczyzn, co opisano w pkt 1.1.1.3. W konsekwencji, w podziale na ekonomiczne grupy wieku, liczebna dominacja kobiet jest szczególnie widoczna w grupie wieku produkcyjnego mobilnego oraz wśród osób w wieku poprodukcyjnym. O ile przewaga kobiet wśród osób w wieku poprodukcyjnym jest zgodna ze strukturą płci w ludności ogółem w tym wieku w kraju, to w grupie wieku produkcyjnego mobilnego ta różnica w strukturze według płci beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w gospodarstwach wieloosobowych nie znajduje potwierdzenia w strukturze według płci ludności ogółem.

W 2014 r. w populacji ponad 1685 tys. członków ubogich gospodarstw domowych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, 736,0 tys. osób, czyli blisko 44% to dzieci w wieku poniżej 18 lat. W tej zbiorowości niemal 59% mieszkało na wsi, a w ujęciu według stopni urbanizacji⁵⁵, ponad 60% ubogich beneficjentów w wieku poniżej 18 lat mieszkało w małych miastach i wsiach, czyli na terenach o niskiej gęstości zaludnienia.

Największą, liczącą ponad 280 tys. osób grupę, tj. 38% wśród ogółu omawianych ubogich beneficjentów, stanowią dzieci w wieku poniżej 7 lat, a niewiele mniejszy udział - 34%, mają dzieci w wieku 7-12 lat, czyli uczniowie szkół podstawowych. W miastach udział najmłodszych dzieci (w wieku poniżej 7 lat) w zbiorowości ubogich beneficjentów w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy i wynosił ponad 43%, wobec niespełna 35% na wsi. Z kolei na wsi największą grupę z udziałem niemal 36% stanowią dzieci w wieku 7-12 lat, większy niż w miastach udział mają także dzieci starsze - wykres 41 (pomiędzy str. 68-69).

Zdecydowana większość tj. blisko 70% ubogich beneficjentów ogółem w wieku poniżej 18 lat to dzieci w jednorodzinnych gospodarstwach domowych z obojgiem rodziców (rodziny pełne), przy czym na wsi udział ten przekraczał 78%. W miastach znaczącą zbiorowość stanowią rodziny niepełne. W 2014 r. udział dzieci z tych rodzin, w zbiorowości ubogich beneficjentów w wieku poniżej 18 lat w miastach wynosił ponad 40%. Na wsi odsetek ten był znacznie mniejszy i wynosił niespełna 19% - wykres 42 (pomiędzy str. 68-69).

---

⁵⁵ Stopnie urbanizacji – patrz uwagi ogólne str. 18.

Wśród 736 tys. dzieci - ubogich beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w 2014 r., ponad połowa, to dzieci w gospodarstwach jednorodzinnych, rodzin wielodzietnych, a więc z 3 i więcej dzieci na utrzymaniu. Na wsi ten udział był bliski 60%. Przypomnijmy w tym miejscu, że analiza dotyczy osób w gospodarstwach domowych żyjących w ubóstwie, czyli z przeciętnym dochodem na osobę poniżej progu dochodowego, który w 2014 r. wynosił w rodzinach 456 zł.

A jak w tym kontekście określić sytuację wieloosobowych gospodarstw domowych bez dochodu? Liczba osób w tych gospodarstwach w 2014 r. wyniosła blisko 71 tys., czyli ponad 4% wszystkich beneficjentów z ubogich gospodarstw wieloosobowych. Liczba dzieci w wieku poniżej 18 lat w tych gospodarstwach wyniosła ponad 17 tys., czyli ponad 2% wszystkich dzieci w tym wieku z opisywanych ubogich gospodarstw wieloosobowych korzystających z pomocy społecznej, przy czym w przypadku dzieci do ukończenia 1 roku życia ten udział był znacznie wyższy i wyniósł niemal 5%.

2.3.2. Beneficjenci z problemami zdrowotnymi

W populacji beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej problem niepełnosprawności występuje znacznie częściej niż wśród ludności ogółem. Według wyników NSP 2011, niepełnosprawnych prawnie było 3,1 mln osób, czyli 8,1% ludności naszego kraju. Z ogółu beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w 2014 r. blisko 379 tys. osób miało orzeczenie o niepełnosprawności a ich udział wynosił 13,0%, w tym w populacji ubogich beneficjentów ten udział był niższy i wynosił niespełna 12%.

Na tle ogółu ludności częstość występowania niepełnosprawności w populacji ubogich beneficjentów jest wyższa we wszystkich ekonomicznych grupach wieku, przy czym w grupie wieku produkcyjnego mobilnego - jest blisko 3-krotnie wyższa, a w grupie wieku produkcyjnego niemobilnego - ponad 2-krotnie wyższa - wykres 43 (pomiędzy str. 68-69).

Wśród blisko 236 tys. ubogich beneficjentów niepełnosprawnych, kobiety były w zdecydowanej mniejszości, stanowiąc 38,0% tej zbiorowości. Z ogółu beneficjentów członków ubogich gospodarstw wieloosobowych orzeczenie o niepełnosprawności posiadało blisko 104 tys. tj. ponad 6% tych osób. W sposób naturalny, zjawisko niepełnosprawności występuje częściej u osób starszych. W grupie wieku produkcyjnego niemobilnego niepełnosprawni stanowili ponad 17%, a wśród osób w wieku poprodukcyjnym - blisko 23% ogółu beneficjentów w odpowiednich grupach wieku. W grupie ubogich beneficjentów w wieku poniżej 18 lat, odsetek niepełnosprawnych wyniósł niespełna 3%, przy czym w grupie dzieci w wieku poniżej 16 lat orzeczenie o niepełnosprawności posiadało ponad 2%, a w grupie młodzieży w wieku 16-17 lat blisko 4% - wykres 44 (pomiędzy str. 68-69).

Wśród niepełnosprawnych ubogich beneficjentów w wieku 16 lat i więcej - w stosunku do których orzekany jest stopień niepełnosprawności, blisko 14% posiadało orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu znacznym, co oznacza, że osoby te praktycznie nie mają możliwości zarobkowania (jedynie w warunkach pracy chronionej), a ponadto wiele z nich wymaga opieki innych osób. Najliczniejszą grupę wśród niepełnosprawnych beneficjentów w gospodarstwach wieloosobowych stanowią osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i ich udział wynosił blisko 60% omawianej zbiorowości.

W populacji 2020 tys. ubogich beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej bardzo duży udział mają osoby chore. Jest to grupa, która w 2014 r. liczyła prawie 523 tys. osób, co stanowi blisko 26% ogółu beneficjentów, przy czym 13,0%, czyli ponad 262 tys. to osoby chore przewlekłe. Częstość występowania zjawiska jest większa wśród mężczyzn - blisko 29%, a mniejsza wśród kobiet - niespełna 23%. Udział chorych przewlekłe kształtował się na poziomie blisko 15% wśród mężczyzn i 11,0% wśród kobiet. W zbiorowości ubogich beneficjentów - członków gospodarstw wieloosobowych, udział chorych jest znacznie niższy na tle ogółu ubogich beneficjentów i wynosił mniej niż 18%, a udział chorych przewlekłe nieznacznie przekraczał 8%. Częstość występowania chorych wśród mężczyzn i kobiet ubogich beneficjentów w gospodarstwach wieloosobowych była prawie jednakowa. Osoby chore najczęściej występują w populacji beneficjentów w wieku poprodukcyjnym i relatywnie bardzo często - w wieku produkcyjnym niemobilnym - wykres 45 (pomiędzy str. 68-69).

2.3.3. Beneficjenci według poziomu wykształcenia

W populacji beneficjentów pomocy społecznej występuje „zaburzona” struktura wieku ze względu na nadreprezentację uczących się dzieci i młodzieży, stąd w porównaniach poziomu wykształcenia beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na tle populacji ogółem przyjęto zbiorowości w wieku 25 lat i więcej, czyli po zakończeniu edukacji na najwyższym poziomie.

Według wyników NSP 2011, niemal 54% mieszkańców naszego kraju w wieku 25 lat i więcej legitymowało się wykształceniem co najmniej średnim, ponad 26% populacji stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a poniżej 20%, osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym. Na tym tle struktura ubogich beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej według poziomu wykształcenia w 2014 r. jest bardzo zła i niemal się nie zmieniła w porównaniu z 2012 r., kiedy była przeprowadzona identyczna analiza - wykres 46 (pomiędzy str. 68-69). Niski poziom wykształcenia jest jedną z głównych przyczyn bezrobocia, a brak pracy był w 2014 r. powodem korzystania z pomocy społecznej połowy ubogich gospodarstw domowych.

Szczególną uwagę należy zwrócić na bardzo wysoki - wynoszący blisko 31% udział beneficjentów w grupie wieku 25-34 lata, którzy legitymowali się w 2014 r. wykształceniem tylko na poziomie gimnazjalnym lub podstawowym - wykres 47 (pomiędzy str. 68-69). W populacji ogółem w tym wieku (według NSP 2011 r.) odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym był 5-krotnie mniejszy, a od tamtego czasu zapewne jeszcze się obniżył.

Jednocześnie zauważyć można, zarówno w populacji ogółem jak i wśród beneficjentów pomocy społecznej, że w sposób naturalny zmniejsza się udział osób z najniższym wykształceniem i bez wykształcenia. W rezultacie im młodsze roczniki, tym udział osób z wykształceniem ponadpodstawowym (a dla osób urodzonych po 1985 r. z wykształceniem ponadgimnazjalnym) jest wyższy również wśród beneficjentów pomocy społecznej. Wysoki udział wśród beneficjentów osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (znacznie wyższy również niż udział osób z takim wykształceniem w rejestrze bezrobotnych) wskazuje, że przygotowanie do zawodu na tym poziomie nie wyklucza z rynku pracy, ale utrzymanie się na tym rynku nie zawsze jest możliwe ze względu na nieodpowiednią ofertę pracy.

Dla 25-34 - latków pokolenie ich rodziców, to w większości osoby z przedziału wieku 45-59 lat. Wśród beneficjentów w tym wieku udział osób z wykształceniem co najmniej średnim niewiele przekraczał 16%, co potwierdza opinie socjologów, że osoby z niskim wykształceniem mają również stosunkowo niskie aspiracje wobec poziomu wykształcenia swoich dzieci.

Nadal występują różnice w poziomie wykształcenia beneficjentów - mieszkańców miast i wsi. W populacji ogółem te różnice stopniowo zmniejszają się. W zbiorowości beneficjentów występuje problem trudniejszej dostępności do szkół ponadgimnazjalnych na obszarach peryferyjnych, co w połączeniu z niskim dochodem omawianej populacji może ograniczać ścieżki edukacyjne młodzieży z rodzin beneficjentów mieszkających na wsi. Stąd znacznie większy wśród beneficjentów, mieszkańców miast niż wsi - udział osób z wykształceniem co najmniej średnim, a większy na wsi niż w mieście udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym.

W omawianej populacji ubogich beneficjentów w wieku 25 lat i więcej nie obserwuje się wyraźnej różnicy w udziałach kobiet i mężczyzn z niskim wykształceniem z tego powodu, że wykształcenie gimnazjalne (dawniej podstawowe) ma charakter obowiązkowy. Natomiast większe zróżnicowanie występuje w odsetkach kobiet i mężczyzn z wykształceniem powyżej gimnazjalnego. Wśród kobiet jest nieco większy udział osób z wykształceniem co najmniej średnim, natomiast wśród mężczyzn dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wynika to z faktu, iż kobiety znacznie częściej niż mężczyźni wybór kształcenia przygotowującego do konkretnych zawodów poprzedzają ukończeniem liceum ogólnokształcącego - wykres 48 (pomiędzy str. 68-69).

2.3.4. Aktywność zawodowa beneficjentów pomocy społecznej

Analizę aktywności zawodowej przeprowadzono dla osób w wieku produkcyjnym.

Wskaźniki aktywności zawodowej w populacji ubogich beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej są relatywnie wysokie, z powodu bardzo wysokich wskaźników bezrobocia. Dwie grupy omawianych beneficjentów są w sposób szczególny dotknięte bezrobociem. Pierwszą z nich są osoby w wieku wchodzenia na rynek pracy - 18-24 lata. Cechuje je generalnie niski wskaźnik aktywności zawodowej, który w 2014 r. był na poziomie 36,0%, pozostali to bierni zawodowo (wiele osób w tej grupie wieku jeszcze się uczy). Niemniej wśród aktywnych na rynku pracy, blisko 86% stanowiły osoby bezrobotne - wykres 49 (pomiędzy str. 68-69).

Druga grupa to osoby w wieku 55 lat i więcej. Ta grupa ubogich beneficjentów również ma nieco niższy od przeciętnej dla omawianej zbiorowości wskaźnik aktywności zawodowej, który w 2014 r. wynosił blisko 62%, niemniej wśród aktywnych na rynku pracy zdecydowaną większość 79,0% stanowiły osoby bezskutecznie poszukujące pracy. Jedną z przyczyn trudności w znalezieniu pracy jest stosunkowo niskie wykształcenie. Są to, podobnie jak w rejestrze bezrobotnych przede wszystkim osoby, które pracowały w przeszłości, straciły pracę i nie są w stanie na rynek pracy powrócić.

Znacznie większe problemy ze znalezieniem pracy mają kobiety niż mężczyźni. W analizowanej zbiorowości ubogich beneficjentów pomocy społecznej w 2014 r. udział bezrobotnych wśród aktywnych zawodowo kobiet wyniósł ponad 78% i był o ponad 18 p. proc. wyższy od udziału bezrobotnych wśród aktywnych zawodowo mężczyzn. Kobiety mają też znacznie więcej problemów z wejściem na rynek pracy, o czym świadczą bardzo duże różnice pomiędzy współczynnikami bezrobocia wśród mężczyzn i kobiet w przedziale wieku od 25 do 54 lat, a więc w wieku, w którym

kobiety muszą godzić wychowywanie dzieci i „prowadzenie domu” z wymogami rynku pracy - wykres 50 (pomiędzy str. 68-69).

Status bezrobotnego ma większość aktywnych zawodowo beneficjentów pomocy społecznej zarówno na wsi jak i w mieście. Należy jednak odnotować, że relatywnie częściej bez pracy pozostają beneficjenci mieszkający w miastach, gdzie udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo w 2014 r. wyniósł niemal 79%, czyli o ponad 16 p. proc. więcej niż na wsi, gdzie brak pracy jest nieco łagodzony faktem użytkowania indywidualnych gospodarstw rolnych. Stąd też, o ile problemy z wejściem na rynek pracy osób w wieku 18-24 lata, w tej samej niemal skali dotyczą i miast i wsi, o tyle - zwłaszcza w rocznikach wieku produkcyjnego niemobilnego - udział bezrobotnych na wsi jest wyraźnie niższy w porównaniu do podobnych grup wieku beneficjentów w miastach - wykres 51 (pomiędzy str. 68-69).

– *bezrobotni beneficjenci na tle bezrobocia rejestrowanego⁵⁶ w wybranych grupach wieku*

W tym krótkim rozdziale, zestawiającym dane o bezrobotnych beneficjentach środowiskowej pomocy społecznej z bezrobotnymi zarejestrowanymi w powiatowych urzędach pracy, wykorzystano dane o beneficjentach z gospodarstw domowych o dochodach poniżej progu dochodowego ogółem, a więc zarówno z gospodarstw wieloosobowych jak i osób samotnie gospodarujących.

Według stanu w końcu grudnia 2014 r. powiatowe urzędy pracy miały w ewidencji 1,8 mln bezrobotnych, w tym blisko 17% stanowiły osoby w wieku 18-24 lata. Znacznie większy udział, 26,0% miała druga grupa bezrobotnych będących w wieku 50 lat i więcej. Zarówno pierwsza jak i druga grupa bezrobotnych są zaliczane przez ustawę o promocji zatrudnienia do bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Na podstawie analizy beneficjentów pomocy społecznej według grup wieku, można stwierdzić, że zarejestrowani w urzędach pracy bezrobotni w tych grupach wieku, nie mając szans na zasiłek z Funduszu Pracy, zgłaszają się po pomoc do ośrodków pomocy społecznej - wykres 52 (pomiędzy str. 68-69).

Na podstawie dostępnych informacji można oszacować, że ponad 30% bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy mogło być w 2014 r. objętych środowiskową pomocą społeczną, przy czym w przypadku bezrobotnych w wieku 18-24 lata udział ten wynosił ponad 21%, a dla grupy w wieku 50 lat i więcej - ponad 40%. Te udziały w głównej mierze wyznaczają bezrobotni mężczyźni, którzy w tych grupach wieku stanowią większość zarówno w rejestrach urzędów pracy jak i wśród bezrobotnych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej - wykres 53 (pomiędzy str. 68-69).

Przyczyny tej sytuacji - znacznego zróżnicowania pomiędzy tymi dwiema grupami bezrobotnych jeżeli chodzi o częstość korzystania z pomocy społecznej - mogą wynikać stąd, iż osoby młode nie są jeszcze obciążone rodziną i w związku z tym ich problemy na rynku pracy nie przekładają się jeszcze w sposób wyraźny na ich sytuację dochodową (część pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym z rodzicami). W ośrodkach pomocy społecznej na blisko 608 tys. bezrobotnych w ubogich gospodarstwach w 2014 r., blisko 201 tys., a więc 33,0% to głowy gospodarstw domowych z dziećmi w wieku poniżej 18 lat na utrzymaniu. Dla porównania w rejestrze bezrobotnych odsetek osób z dziećmi na utrzymaniu był wyższy i wyniósł blisko 40%.

---

⁵⁶ Wykorzystano dane o osobach zarejestrowanych jako bezrobotne w rejestrze bezrobotnych i poszukujących pracy w urzędach pracy.

– *bierni zawodowo*

Spośród blisko 1224 tys. ubogich beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w wieku produkcyjnym, niemal 425 tys., tj. blisko 35% to osoby bierne zawodowo, czyli nie pracujące i nie poszukujące pracy. W zbiorowości beneficjentów, członków ubogich gospodarstw wieloosobowych, liczba biernych zawodowo wyniosła ponad 300 tys., a odsetek biernych zawodowo był nieznacznie niższy - wyniósł niespełna 33%. Zdecydowanie najczęściej bierność zawodowa występuje wśród osób młodych. Wśród beneficjentów w przedziale wieku 18-24 lata niemal 65% osób nie pracowało i nie poszukiwało pracy. Drugą grupą osób z przedziału wieku produkcyjnego, o stosunkowo wysokim odsetku - ponad 38% - biernych zawodowo są osoby w wieku 55 lat i więcej - wykres 54 (pomiędzy str. 68-69).

Blisko 115 tys. czyli ponad 38% ogółu biernych zawodowo w wieku produkcyjnym w analizowanej zbiorowości ubogich beneficjentów z gospodarstw wieloosobowych w 2014 r., to osoby w wieku 18-24 lata. Blisko 1/4 z tej grupy miała status ucznia szkoły ponadgimnazjalnej lub wyższej. Można więc przyjąć, że jest to pierwsza z możliwych przyczyn bierności zawodowej tych osób.

Drugą potencjalną okolicznością powodującą bierność zawodową może być niepełnosprawność lub przewlekła choroba. W złym stanie zdrowia pozostawało 34% biernych zawodowo - od blisko 11% w grupie wieku 18-24 lata do ponad 76% w najstarszych rocznikach wieku produkcyjnego.

Tak więc ponad 42% biernych zawodowo ubogich beneficjentów w wieku produkcyjnym z gospodarstw wieloosobowych to osoby uczące się albo chore lub niepełnosprawne: od blisko 38% wśród beneficjentów w wieku 18-24 lata, do ponad 76% w grupie beneficjentów w wieku 55 lat i więcej.

Pozostałe ponad 57% biernych zawodowo w wieku produkcyjnym, to osoby zdrowe i nie uczące się. Warto przy tym zwrócić uwagę na to, że największe odsetki biernych z przyczyn innych niż nauka lub zły stan zdrowia wystąpiły w przedziale wieku 25-44 lata.

Jeżeli dodamy, że częściej biernymi zawodowo z przyczyn innych niż nauka lub choroba są w tym przedziale wieku kobiety, nasuwa się wniosek, że w „innych przyczynach bierności zawodowej” mieszczą się w przypadku dużej części kobiet: obowiązki rodzinne, a zwłaszcza macierzyństwo. W przyczynach bierności zawodowej na wykresie 55 (pomiędzy str. 68-69) została uwzględniona kategoria „opieka rodzicielska”. Zastosowano ją do tych kobiet biernych zawodowo nie uczących się i w dobrym stanie zdrowia, które miały na utrzymaniu przynajmniej jedno dziecko w wieku poniżej 18 lat.

Natomiast wśród mężczyzn beneficjentów w wieku produkcyjnym biernych zawodowo z innych przyczyn niż nauka, choroba, czy niepełnosprawność, częściej niż wśród kobiet mogą występować przypadki pracy nierejestrowanej, nie ujawnianej do wywiadu środowiskowego, lub tak sporadycznej, że nie może ona stanowić nawet części źródła utrzymania. Nie da się też wykluczyć hipotezy, że część tych osób poszukuje pracy „na własną rękę” poza urzędami pracy i nie chce tego ujawniać nawet pracownikowi socjalnemu.

Istotną przyczyną bierności zawodowej w analizowanej zbiorowości beneficjentów pomocy społecznej, może być brak motywacji do szukania pracy i brak wiary w pozytywny efekt tych poszukiwań. Tylko niespełna 21% biernych zawodowo ma wykształcenie minimum średnie (dla porównania udział osób z takim wykształceniem wśród pracujących wynosił niemal 24%). W populacji biernych zawodowo

dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym ponad 44%, a relatywnie bardzo wysoki udział mają osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym ponad 35%. Dla porównania, udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym wśród pracujących wyniósł blisko 25%, a więc był niższy o blisko 11 p. proc. - wykres 56 (pomiędzy str. 68-69).

Warto zwrócić uwagę, że 14,0% ubogich beneficjentów mających status bezrobotnego i ponad 11% biernych zawodowo wykazało, iż w miesiącu poprzedzającym złożenie wniosku o pomoc społeczną utrzymywało się z dochodów z pracy. Najczęściej dotyczyło to, osób w przedziale wieku 35-54 lata. Odnotowano też sytuacje odwrotne, kiedy ponad 43% osób mających status pracującego, nie wykazało w źródłach utrzymania dochodów z pracy, a blisko 57% z tej grupy nie wykazało pracy jako głównego źródła dochodu. Ta druga sytuacja najczęściej, dotyczyła osób w wieku 55 lat i więcej.

To wskazuje, że pewna grupa beneficjentów, w okresie poprzedzającym złożenie wniosku do OPS, pracę traciła, a część ją podejmowała, co potwierdza wyjątkową częstość wykonywania pracy dorywczej, co najczęściej wiąże się z prostą, pracą fizyczną i nisko wynagradzaną. Dane te dobrze charakteryzują dużą zmienność sytuacji ekonomicznej i społecznej ubogich beneficjentów pomocy społecznej oraz ich ciągle zmagania z trudnościami na rynku pracy, przynajmniej pewnej ich części.

2.3.5. Źródła i poziom własnych dochodów beneficjentów w gospodarstwach wieloosobowych

Jak wynika z wcześniejszych ustaleń, wśród beneficjentów pomocy społecznej aktywność zawodowa osób w wieku poniżej 18 lat jest sporadyczna, a posiadanie własnego dochodu w tej kategorii wieku należy do rzadkości. Dlatego też w niniejszym rozdziale omówiono sytuację dochodową blisko 949 tys. osób w wieku 18 lat i więcej - członków ubogich gospodarstw wieloosobowych (sytuacja ubogich samotnie gospodarujących została przedstawiona w pkt 1.1.1.4. i na wykresach 24 i 25 - pomiędzy str. 54-55). W tej populacji tylko niespełna 612 tys. osób, czyli mniej niż 65% miało własne źródła dochodu.

Według NSP 2011 w populacji ogółem w wieku 18 lat i więcej, udział osób posiadających własny dochód wynosił blisko 85%. Różnica ta, podobnie, jak opisana wcześniej zdecydowanie gorsza sytuacja beneficjentów pod względem poziomu wykształcenia, najostrzej ukazuje bardzo trudną sytuację ubogich gospodarstw wieloosobowych wspieranych przez ośrodki pomocy społecznej.

W omawianej zbiorowości najkorzystniej pod tym względem kształtuje się sytuacja osób w wieku poprodukcyjnym, wśród których odsetek posiadających własne źródła dochodu w 2014 r. kształtował się na poziomie blisko 74%. Zdecydowana większość z nich ma zabezpieczenie emerytalne. Pamiętać jednak należy, że wśród ubogich beneficjentów pomocy społecznej zbiorowość osób w wieku poprodukcyjnym jest bardzo nieliczna i w 2014 r., wynosiła niespełna 2% ogółu. Ich obecność wśród ubogich beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej najczęściej wynika stąd, że wchodzi w skład wieloosobowych gospodarstw domowych, w których nierzadko ich dochód stanowi jedyne źródło utrzymania w sytuacji, kiedy młodszy członkowie rodziny pozostają bez pracy - wykres 57 (pomiędzy str. 68-69).

Kobiety znacznie częściej niż mężczyźni deklarują własne źródła utrzymania. Różnica jest dość wyraźna i w 2014 r. wynosiła prawie 24 p. proc., ponadto w różnym stopniu wystąpiła w grupach wieku

produkcyjnego i poprodukcyjnego. Największa dotyczyła beneficjentów w wieku produkcyjnym mobilnym, gdzie wyniosła ponad 26 p. proc., aby stopniowo zmaleć do 9 p. proc. w wieku poprodukcyjnym. Wynika to z faktu, że dominującym źródłem dochodu dla większości beneficjentów pomocy społecznej są zasiłki socjalne, których świadczeniobiorcami (między innymi świadczeń rodzinnych) są najczęściej kobiety - wykres 58 (pomiędzy str. 68-69).

Podstawą utrzymania zdecydowanej większości ubogich beneficjentów pomocy społecznej w wieku produkcyjnym są źródła niezarobkowe. Tylko dla ponad 30% posiadających własne środki na utrzymanie w 2014 r. były to dochody z pracy. Znacznie częściej z pracy utrzymują się mieszkańcy wsi, gdzie udział beneficjentów wykazujących dochody z tego źródła wyniósł ponad 35%, to jest o ponad 10 p. proc. więcej niż w miastach.

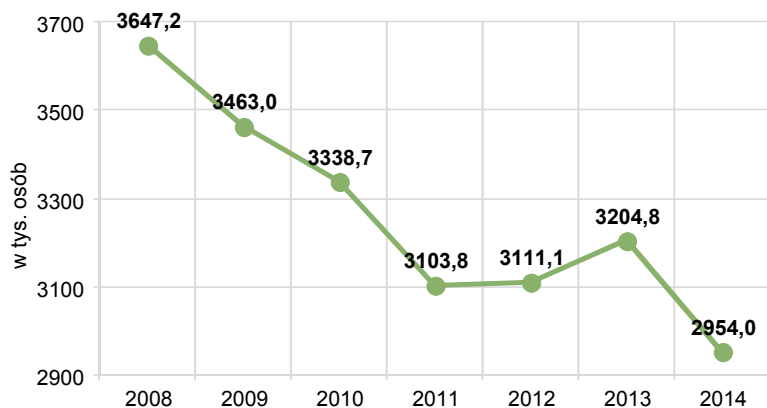
Jak już wspomniano przy omawianiu statusu ubogich beneficjentów pomocy społecznej na rynku pracy, kobiety mają znacznie większe trudności w znalezieniu pracy, natomiast te, które utrzymywały się z dochodów z pracy, znacznie częściej niż mężczyźni miały dochód z pracy najemnej stałej zapewniającej wyższy przeciętny dochód i mającej walor względnie trwałego, systematycznego dochodu. Z kolei mężczyźni częściej utrzymywali się z pracy dorywczej.

Spośród źródeł dochodów beneficjentów pomocy społecznej z ubogich gospodarstw wieloosobowych niektóre noszą znamię względnej trwałości - w odróżnieniu od różnych form pracy dorywczej oraz zasiłków socjalnych. Do takich względnie trwałych i przynoszących przy tym relatywnie wyższe dochody, zaliczamy: pracę najemną stałą, własną działalność gospodarczą oraz świadczenia z ubezpieczenia społecznego, w tym przede wszystkim świadczenia emerytalno-rentowe. Tak wyodrębniona kategoria dochodów, stanowiła źródło utrzymania dla blisko 16% ogółu ubogich beneficjentów z gospodarstw wieloosobowych, a spośród tych, którzy mieli własne źródła ponad 27%. W 2014 r. relatywnie najwyższe dochody analizowani beneficjenci uzyskiwali z pracy najemnej stałej oraz pracy na rachunek własny poza rolnictwem. Stosunkowo wysokie średnie dochody otrzymywali również beneficjenci - emeryci. Grupa beneficjentów uzyskująca dochody o wartości mediany przekraczającej 800 zł stanowiła jednak tylko niespełna 17% wszystkich dorosłych beneficjentów w ubogich gospodarstwach wieloosobowych, uzyskujących jakikolwiek dochód. Blisko 52% tych beneficjentów osiągało dochody, których mediana nie przekraczała 400 zł miesięcznie i były to głównie świadczenia socjalne i alimenty - wykres 59 (pomiędzy str. 68-69).

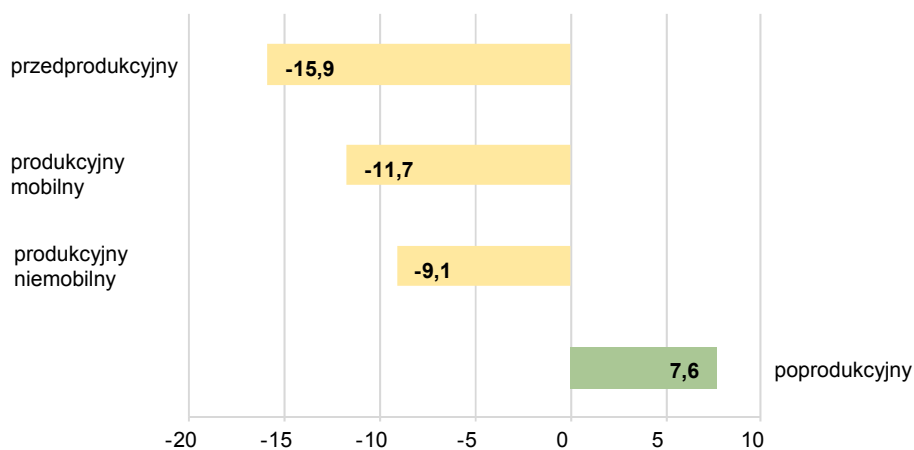
Warto w tym miejscu przypomnieć, że powyższy opis dotyczy tylko tych beneficjentów w wieku 18 lat i więcej w ubogich gospodarstwach wieloosobowych, którzy w wywiadzie środowiskowym wykazali jakikolwiek dochód. Beneficjenci, którzy w 2014 r. nie uzyskali żadnych dochodów stanowili niemal 36% omawianej zbiorowości tj. ponad 336 tys. osób.

Najwyższe przeciętne dochody posiadali beneficjenci w wieku poprodukcyjnym - mediana ich przeciętnego miesięcznego dochodu kształtowała się na poziomie 760 zł, podczas gdy mediana dochodu osób w wieku produkcyjnym wynosiła niespełna 530 zł.

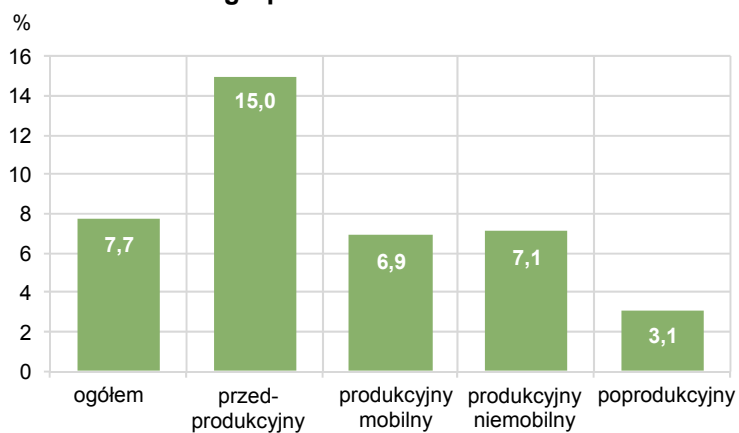
Wykres 37. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej

Wykres 38. Dynamika beneficjentów pomocy społecznej według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.
rok 2008=100

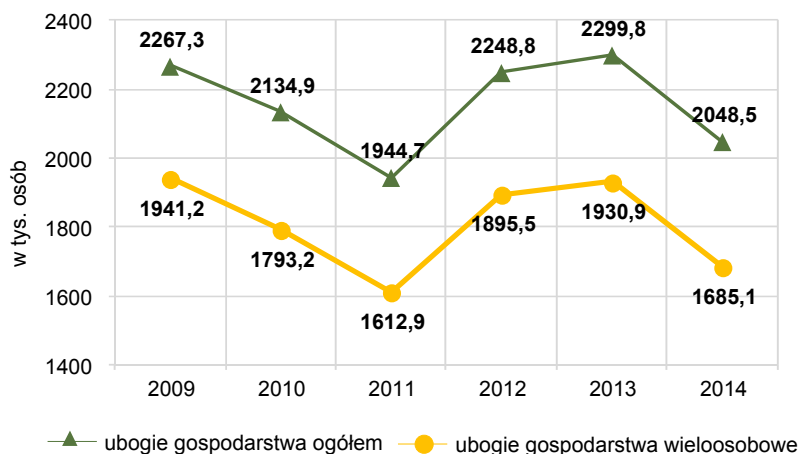

Wykres 39. Udział beneficjentów w ludności ogółem według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.

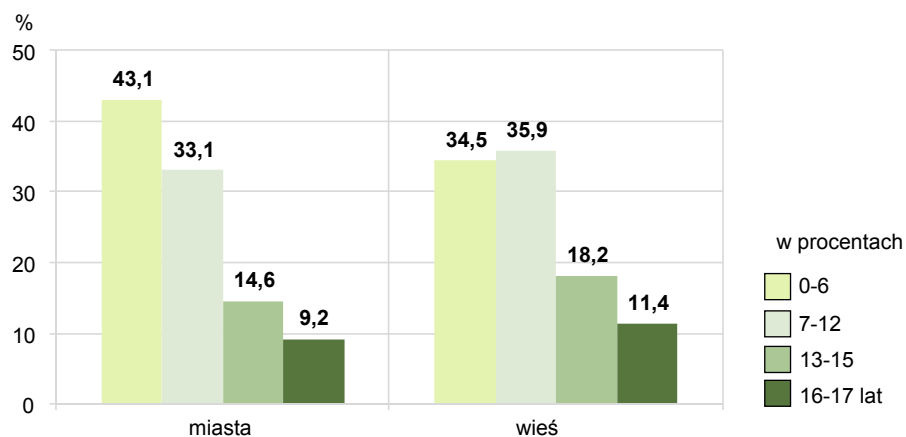

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS oraz GUS.

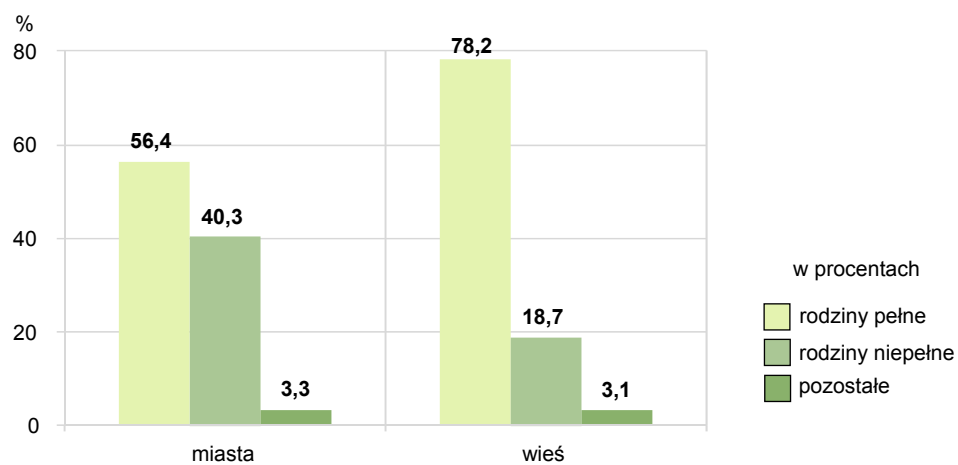
Wykres 40. Ubodzy beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej ogółem i w gospodarstwach wieloosobowych

Wykres 41. Struktura dzieci w wieku poniżej 18 lat na utrzymaniu w ubogich gospodarstwach domowych według grup wieku i miejsca zamieszkania w 2014 r.

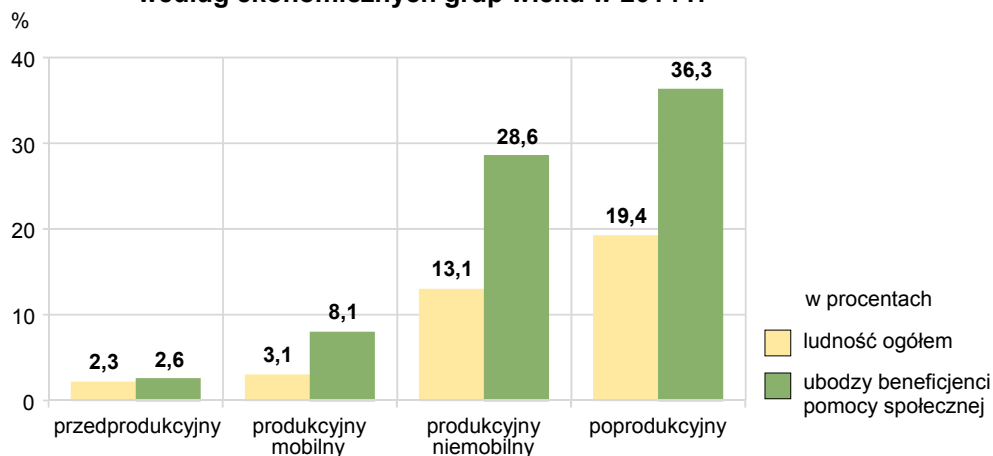

Wykres 42. Dzieci do 18 lat na utrzymaniu w ubogich gospodarstwach domowych według typu gospodarstwa domowego w 2014 r.

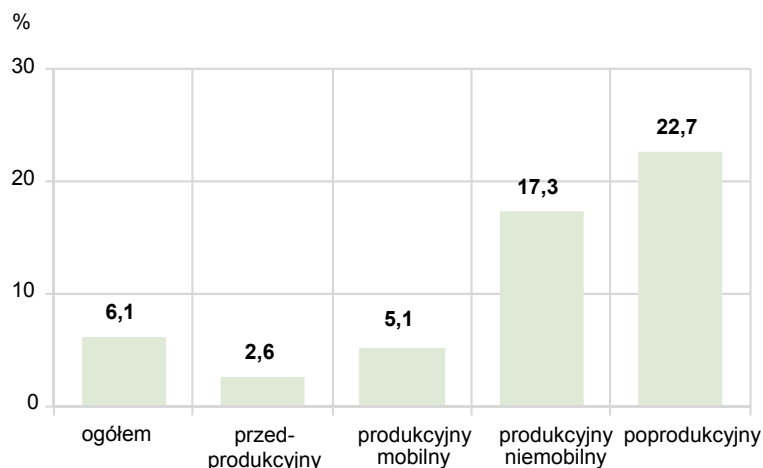

Wykres 43. Udział osób niepełnosprawnych prawnie w ludności ogółem^a oraz w populacji ubogich beneficjentów pomocy społecznej według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.

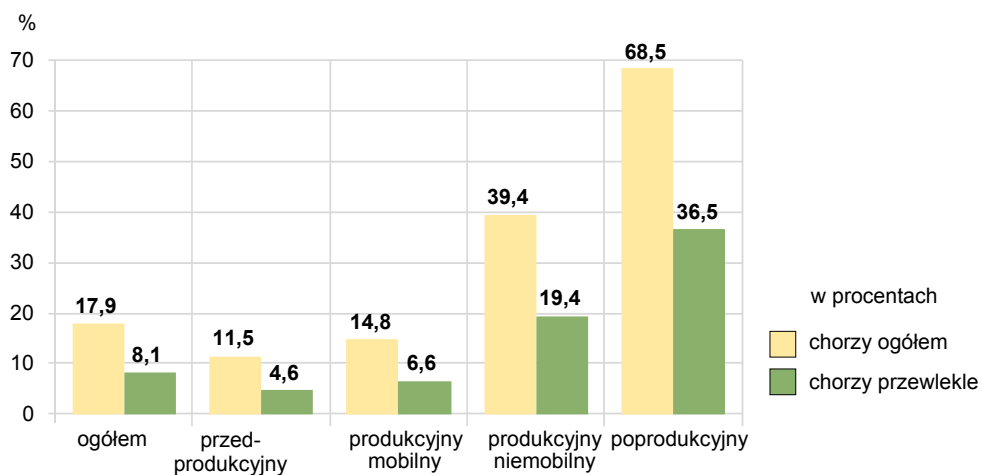

^a Dane NSP 2011.

Wykres 44. Udział osób niepełnosprawnych wśród beneficjentów w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.

Wykres 45. Udział chorych wśród ubogich beneficjentów w gospodarstwach wieloosobowych według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.

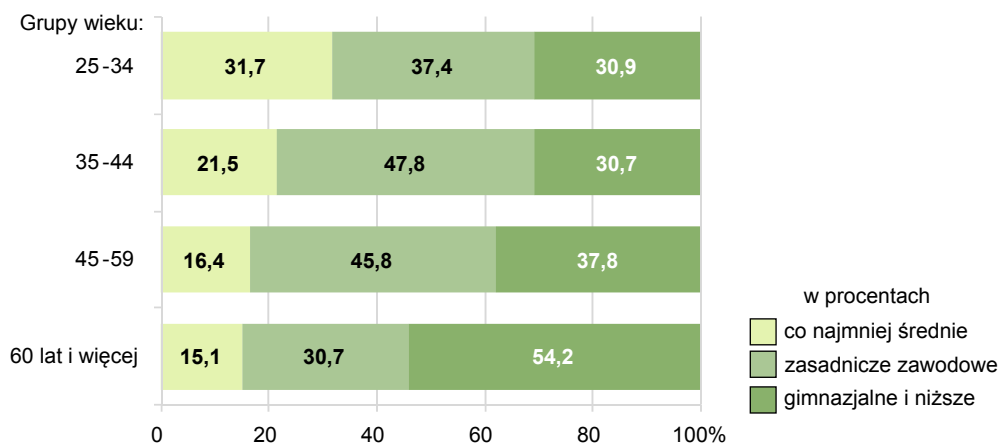
Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

Wykres 46. Struktura ludności ogółem^a oraz ubogich beneficjentów w wieku 25 lat i więcej w 2014 r. według poziomu wykształcenia

^a Dane NSP 2011.

Wykres 47. Struktura ubogich beneficjentów według poziomu wykształcenia w wybranych grupach wieku w 2014 r.

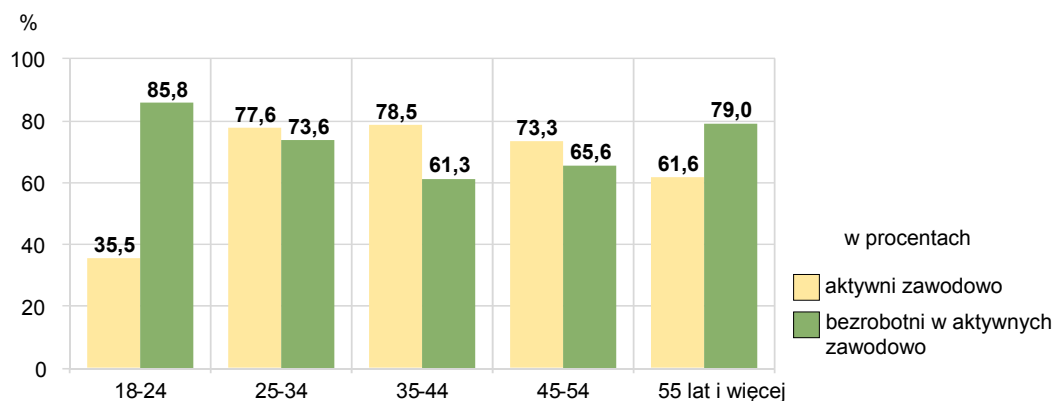

Wykres 48. Struktura ubogich beneficjentów w wieku 25 lat i więcej według płci i poziomu wykształcenia w 2014 r.

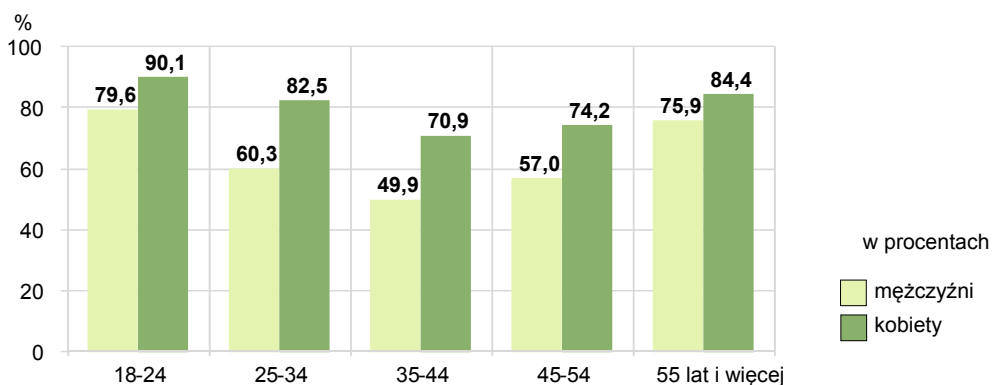

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

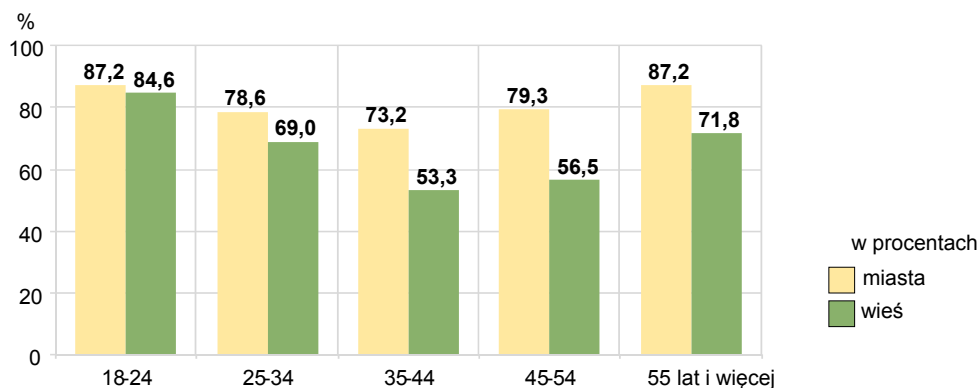
Wykres 49. Udział beneficjentów w wieku produkcyjnym aktywnych zawodowo i udział bezrobotnych w tej grupie w ubogich gospodarstwach wieloosobowych w 2014 r.

Wykres 50. Udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo beneficjentów w wieku produkcyjnym w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według płci i grup wieku w 2014 r.

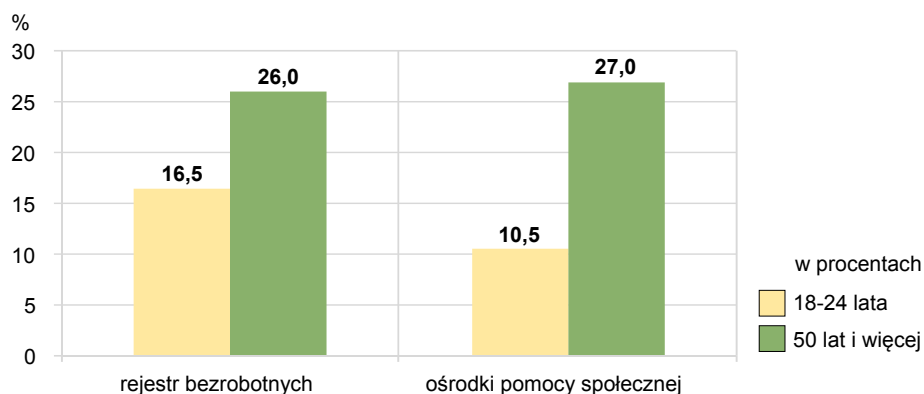

Wykres 51. Udział bezrobotnych beneficjentów w wieku produkcyjnym w liczbie aktywnych zawodowo w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według miejsca zamieszkania i grup wieku w 2014 r.

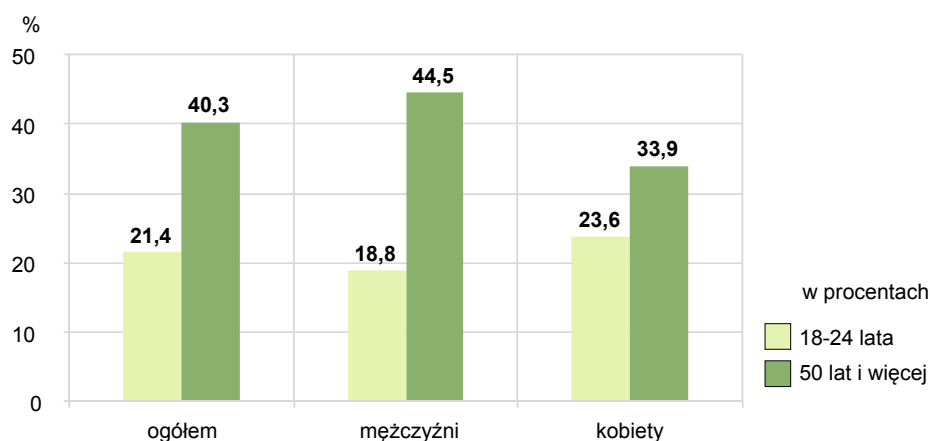

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

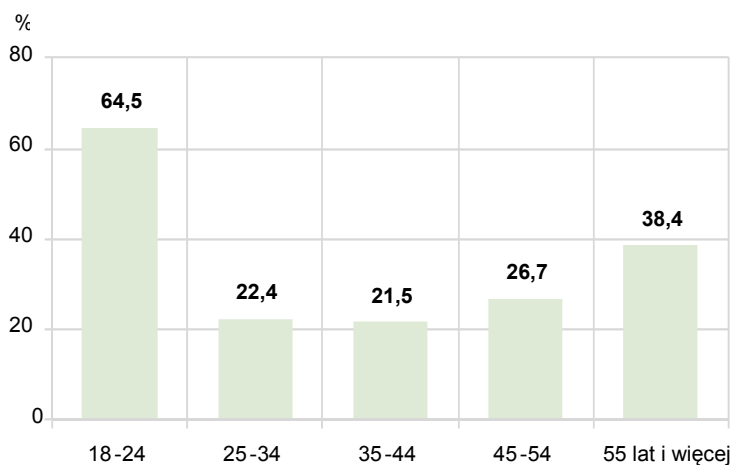
Wykres 52. Bezrobotni w wieku 18-24 lata i 50 lat i więcej w rejestrze bezrobotnych oraz w ośrodkach pomocy społecznej w 2014 r.

Wykres 53. Szacowany udział bezrobotnych beneficjentów pomocy społecznej w liczbie bezrobotnych zarejestrowanych według wybranych grup wieku i płci w 2014 r.

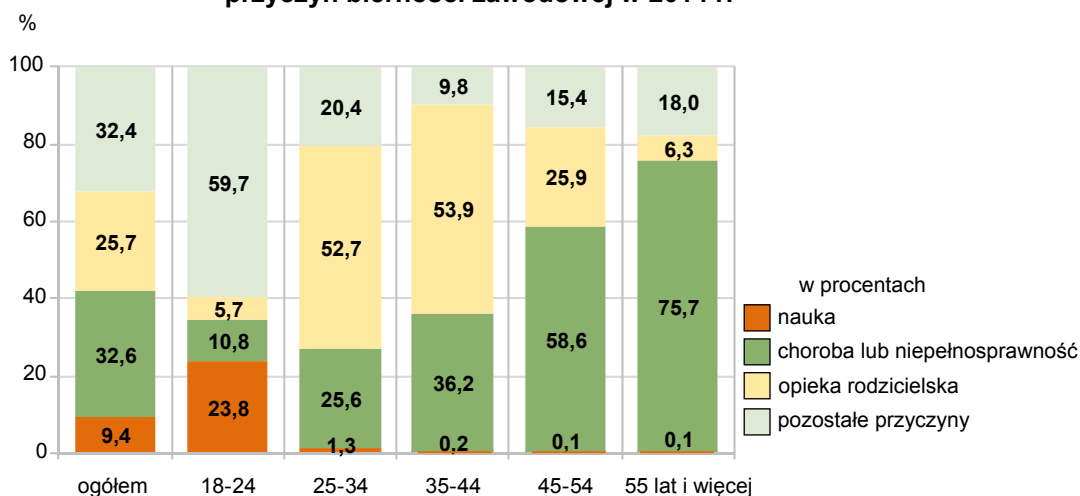

Wykres 54. Udział biernych zawodowo w ogólnej liczbie beneficjentów w grupach wieku produkcyjnego w ubogich gospodarstwach wieloosobowych w 2014 r.

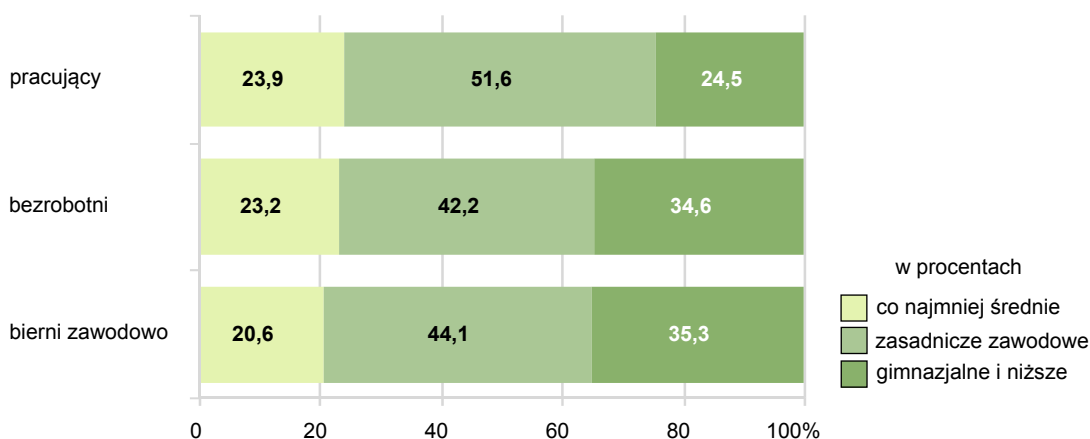

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

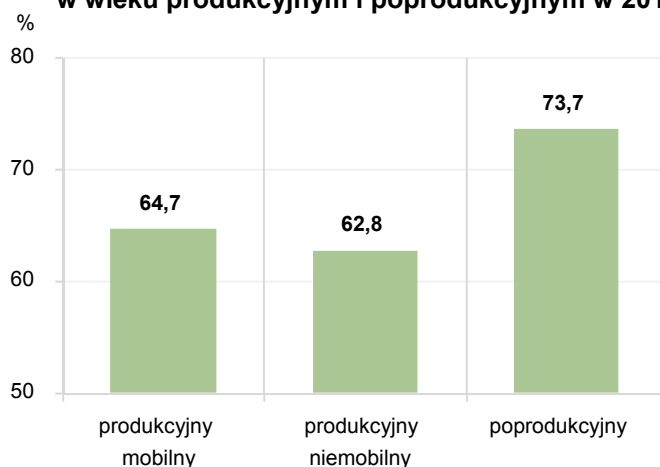
Wykres 55. Struktura beneficjentów w grupach wieku produkcyjnego w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według możliwych przyczyn bierności zawodowej w 2014 r.

Wykres 56. Beneficjenci w grupie wieku produkcyjnego 25 lat i więcej w ubogich gospodarstwach wieloosobowych według poziomu wykształcenia i pozycji na rynku pracy w 2014 r.

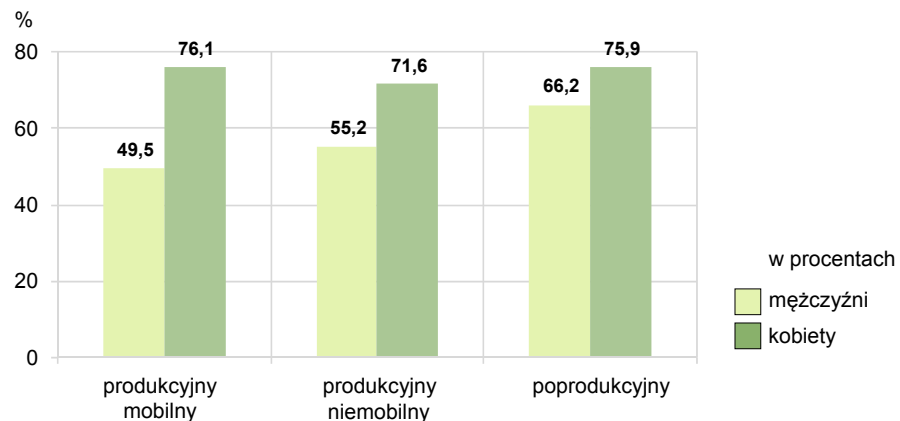

Wykres 57. Udział posiadających własne źródła dochodu wśród ubogich beneficjentów w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym w 2014 r.

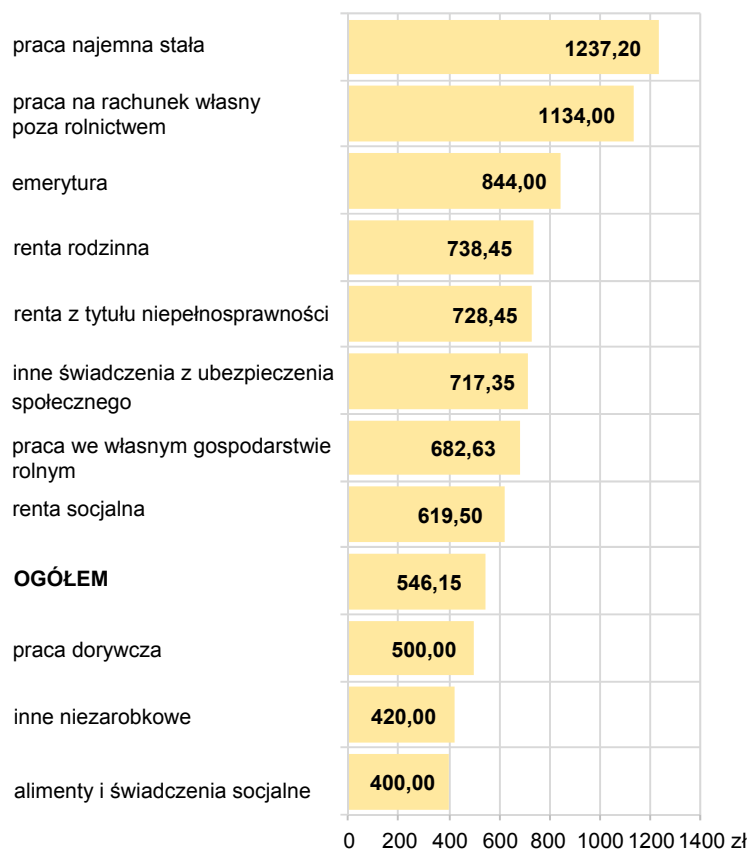

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

Wykres 58. Udział posiadających własne źródła dochodu wśród ubogich beneficjentów według płci i w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym w 2014 r.

Wykres 59. Mediana przeciętnego miesięcznego dochodu indywidualnego netto osiąganego przez ubogich beneficjentów gospodarstw wieloosobowych według źródeł uzyskania w 2014 r.

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS oraz GUS.

2.4. Członkowie gospodarstw z dochodem powyżej kryterium dochodowego

Wśród ponad 2,9 mln osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2014 r., ponad 30%, a w liczbach bezwzględnych ponad 903 tys. osób, to członkowie gospodarstw, które skorzystały z pomocy społecznej mimo dochodów przekraczających kryterium dochodowe. Zbiorowość tych gospodarstw liczyła 361 tys. i została opisana w pkt. 1.2.

2.4.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna beneficjentów

Populacja beneficjentów, członków gospodarstw domowych z dochodem powyżej kryterium w 2014 r. utrzymała się na poziomie z 2013 r. W porównaniu ze stanem wyjściowym w 2009 r. liczba tych beneficjentów zmniejszyła się o blisko 1/4, chociaż w 2010 r. omawiana zbiorowość była jeszcze bardziej liczna niż w 2009 r. Tak znaczący spadek nastąpił przede wszystkim z powodu weryfikacji kwot dochodów na osobę w rodzinie uprawniających do świadczeń pieniężnych w 2012 r. W rezultacie, przy porównywalnej liczbie beneficjentów, więcej osób i ich rodzin mogło być objętych pomocą pieniężną w ramach kryterium dochodowego - wykres 60 (pomiędzy str. 70-71).

Warto zaznaczyć, że w 2014 r. ponad 30% wieloosobowych gospodarstw domowych miało przeciętne dochody na osobę w rodzinie o wysokości przekraczającej próg dochodowy o nie więcej niż 114 zł czyli o 25,0% kwoty uprawniającej do świadczeń pieniężnych. Jedynie w zbiorowości gospodarstw jednoosobowych wyraźnie dominowali beneficjenci o dochodach wyższych o ponad 25% od kwoty progu dochodowego. Blisko 84% omawianej zbiorowości to członkowie wieloosobowych gospodarstw domowych, podobnie jak w populacji beneficjentów ubogich. W strukturze ogółem przeważają osoby w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym mobilnym, natomiast wśród osób samotnie gospodarujących ponad 68% to osoby w wieku poprodukcyjnym, w zdecydowanej większości kobiety. Warto zwrócić uwagę na ponad dwukrotnie większy w porównaniu do zbiorowości beneficjentów ubogich udział osób w wieku poprodukcyjnym - wykres 61 (pomiędzy str. 70-71).

Jednocześnie w gospodarstwach domowych z dochodami powyżej kryterium dochodowego, wzrasta względna liczebność kobiet, zwłaszcza w grupie kobiet w wieku poprodukcyjnym, chociaż ich udział w porównywanych populacjach jest większy niemal we wszystkich (z wyjątkiem osób do lat 17) ekonomicznych grupach wieku - wykres 62 (pomiędzy str. 70-71).

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej, członkowie gospodarstw z dochodem na osobę powyżej kryterium różnią się też od beneficjentów ubogich pod względem poziomu wykształcenia. Udział osób w wieku 25 lat i więcej z wykształceniem co najmniej średnim wyniósł ponad 29%, a więc o 8 p. proc. więcej niż w populacji beneficjentów - członków gospodarstw z dochodem poniżej kryterium. Odpowiednio mniej w porównaniu do beneficjentów ubogich było osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wydaje się jednak, że jest to głównie efekt większego udziału w omawianej zbiorowości kobiet, które rzadziej niż mężczyźni decydują się na kształcenie zasadnicze zawodowe, a częściej kończą edukację na poziomie średnim.

Mediana wieku beneficjentów z gospodarstw domowych o dochodach powyżej kwoty progu dochodowego jest wyższa niż w populacji ubogich beneficjentów, stąd osoby te częściej są w gorszej kondycji zdrowotnej. W 2014 r. udział chorych wyniósł powyżej 40%, i był większy o ponad 14 p. proc. w porównaniu z udziałem chorych wśród ubogich beneficjentów. Niemal dwukrotnie wyższy był też udział chorych przewlekłe - wyniósł ponad 24%. Częstość występowania osób chorych lub chorych przewlekłe była większa w każdej z subpopulacji według ekonomicznych grup wieku,

a w przypadku osób w wieku poprodukcyjnym wyniosła blisko 94% i była większa o niemal 15 p. proc. wobec odpowiedniego udziału wśród beneficjentów ubogich.

W populacji blisko 379 tys. niepełnosprawnych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w 2014 r., osoby w gospodarstwach z dochodami powyżej kryterium stanowiły blisko 38%, niemniej z ogółu niepełnosprawnych w wieku przedprodukcyjnym, żyjący w tych gospodarstwach stanowili ponad 50%, a w przypadku niepełnosprawnych w wieku poprodukcyjnym beneficjenci w gospodarstwach z dochodem powyżej kryterium stanowili blisko 68%. Żyjący w tych gospodarstwach niepełnosprawni w stopniu znacznym stanowili blisko 57% ogółu beneficjentów niepełnosprawnych w stopniu znacznym, przy czym wśród osób w wieku przedprodukcyjnym udział tych niepełnosprawnych wynosił ponad 70%, a wśród osób w wieku poprodukcyjnym - 81,0%.

Udział osób niepełnosprawnych w zbiorowości ogółem beneficjentów o dochodzie powyżej kryterium wyniósł 15,8% i był wyższy o 4 p. proc. w stosunku do udziału niepełnosprawnych w zbiorowości beneficjentów ubogich ogółem. Udziały te były wyższe w niemal wszystkich ekonomicznych grupach wieku z wyjątkiem wieku poprodukcyjnego - wykres 63 (pomiędzy str. 70-71).

Beneficjenci gospodarstw domowych o dochodach na osobę przekraczających próg dochodowy są generalnie mniej aktywni zawodowo od beneficjentów ubogich. W 2014 r. w omawianej zbiorowości w wieku produkcyjnym 45% osób nie pracowało i nie poszukiwało pracy i jest to wskaźnik o ponad 10 p. proc. wyższy od wskaźnika opisującego tę cechę dla beneficjentów ubogich.

Z drugiej jednak strony, w omawianej zbiorowości jest dwukrotnie wyższy udział pracujących i w tej samej proporcji mniejszy udział bezrobotnych - wykres 64 (pomiędzy str. 70-71).

2.4.2. Źródła i poziom własnych dochodów beneficjentów w gospodarstwach wieloosobowych

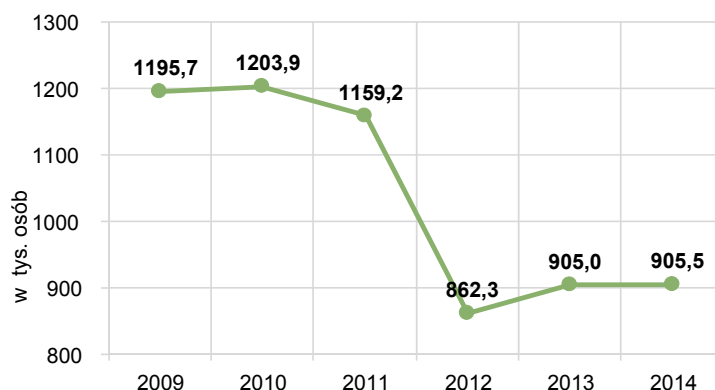
Beneficjenci w wieku 18 lat i więcej w gospodarstwach z dochodem na osobę powyżej progu dochodowego w zdecydowanej większości posiadały własne źródła dochodu. W 2014 r. w całej zbiorowości odsetek osób z własnym dochodem wynosił ponad 82%, a w przypadku osób w wieku poprodukcyjnym - sięgał 97%. Najniższy wskaźnik dotyczył osób w wieku produkcyjnym mobilnym, i wynosił on ponad 74%.

Omawiana cecha odróżnia tę grupę beneficjentów od beneficjentów ubogich, gdzie odsetek posiadających własne środki utrzymania nieznacznie przekraczał 60%, a w przypadku osób w wieku poprodukcyjnym wyniósł niewiele ponad 68%.

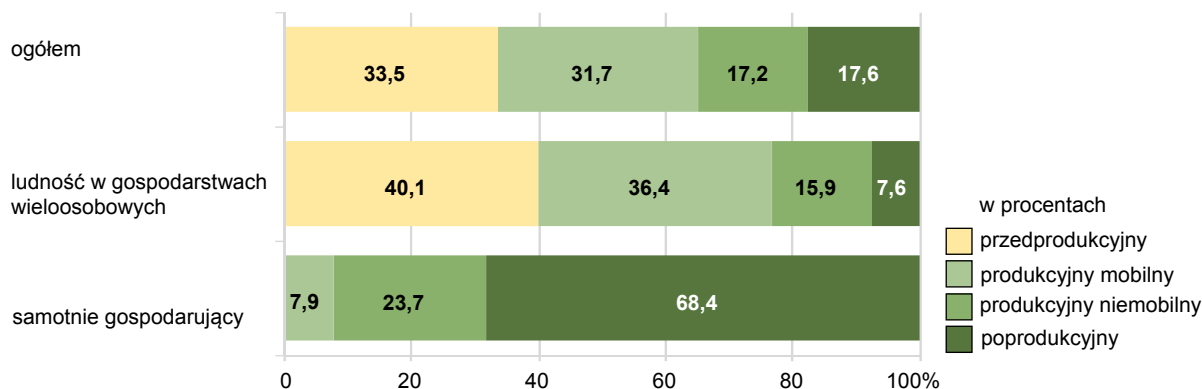
Inną cechą mocno wyróżniającą beneficjentów w gospodarstwach o dochodach wyższych od progu dochodowego był wysoki odsetek osób w wieku produkcyjnym utrzymujących się z pracy, który w 2014 r. wynosił ponad 40%, a więc o około 13 p. proc. więcej niż w przypadku beneficjentów ubogich. W tej grupie beneficjentów prawie 88% utrzymuje się z pracy najemnej stałej lub z pracy na własny rachunek (poza pracą na własnym gospodarstwie rolnym), a więc przynoszącej relatywnie najwyższe dochody. Wśród osób w wieku poprodukcyjnym utrzymujących się głównie ze źródeł niezarobkowych ponad 92% ma stałe źródło dochodu w postaci emerytury, renty rodzinnej, renty inwalidzkiej lub innego świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a odsetek utrzymujących się z emerytur wyniósł prawie 78%. Są to więc wskaźniki zdecydowanie bardziej korzystne w porównaniu z tymi, które opisują zbiorowość beneficjentów ubogich.

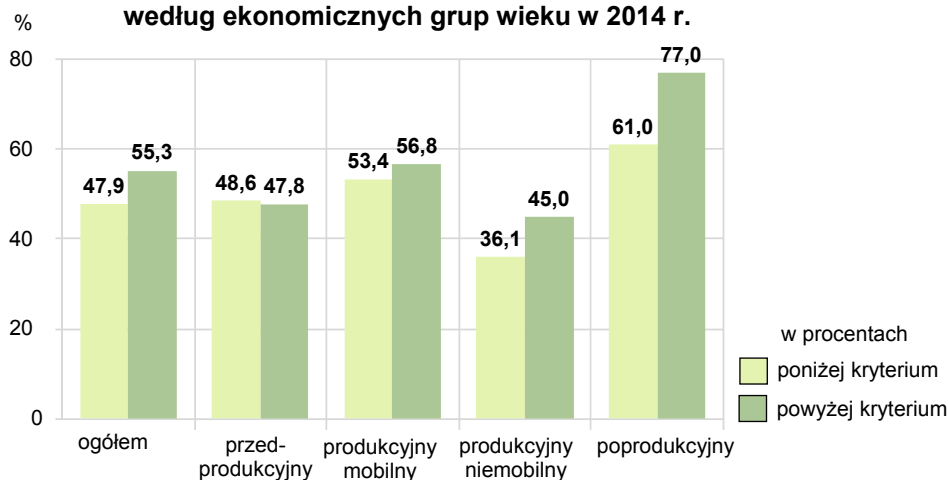
Wykres 60. Członkowie gospodarstw domowych o dochodach na osobę powyżej kryterium dochodowego

Wykres 61. Struktura beneficjentów w gospodarstwach o dochodzie na osobę powyżej kryterium dochodowego według typu gospodarstwa i ekonomicznych grup wieku w 2014 r.

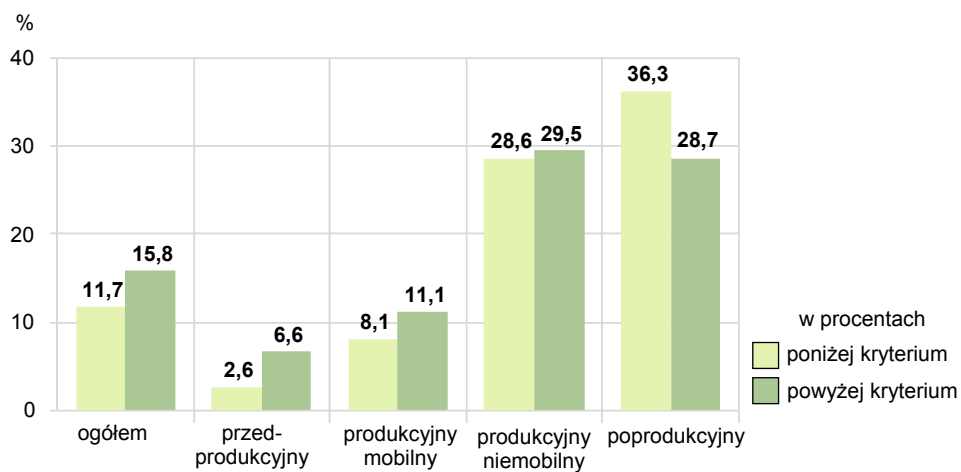

Wykres 62. Udział kobiet w populacji beneficjentów w gospodarstwach domowych o dochodzie poniżej i powyżej kryterium dochodowego według ekonomicznych grup wieku w 2014 r.

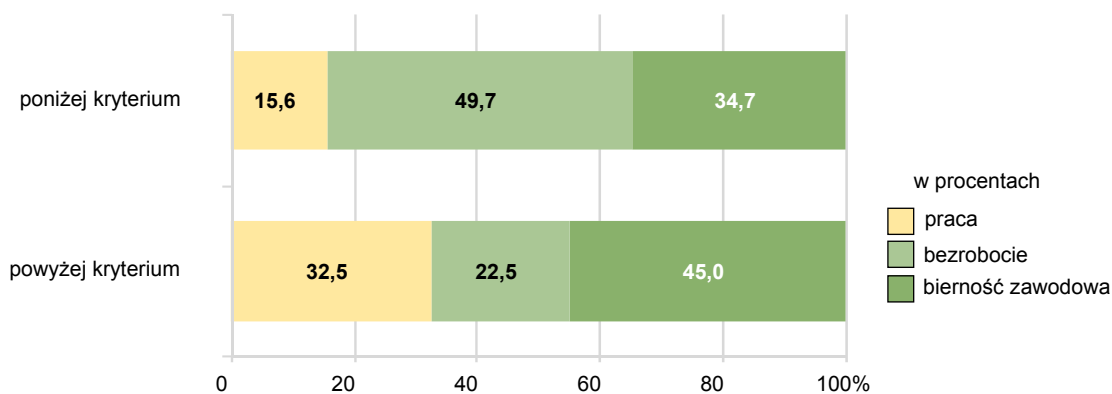

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS oraz GUS.

Wykres 63. Udział osób niepełnosprawnych wśród beneficjentów w gospodarstwach domowych o dochodach na osobę powyżej i poniżej kryterium dochodowego w 2014 r.

Wykres 64. Struktura beneficjentów w wieku 18-64 lata w gospodarstwach domowych o dochodach na osobę powyżej i poniżej kryterium dochodowego według pozycji na rynku pracy w 2014 r.

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

Rozdział III. POMOC DLA CUDZOZIEMCÓW

1. Pomoc socjalna⁵⁷

Pomoc socjalna udzielana jest cudzoziemcom oczekującym na uzyskanie ochrony międzynarodowej na podstawie ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 680 z późn. zmianami). Każdy wniosek cudzoziemca o udzielenie ochrony jest rozpatrywany jako wniosek o nadanie statusu uchodźcy. Procedura uzyskania takiego statusu trwa 6 miesięcy, a do czasu legalizacji pobytu nie ma możliwości podjęcia pracy. W 2014 r. o nadanie statusu uchodźcy ubiegało się w Polsce blisko 8,2 tys. osób⁵⁸.

W końcu 2014 r. Urząd do Spraw Cudzoziemców obejmował pomocą socjalną 3,8 tys. cudzoziemców⁵⁹. W ostatnich 4 latach liczba cudzoziemców objętych pomocą socjalną corocznie wzrastała, co przedstawia wykres 65 (pomiędzy str. 72-73). Największy wzrost zanotowano w 2013 r. wówczas liczba objętych pomocą wzrosła w porównaniu z 2012 r. o blisko 700 osób, czyli o ponad 25%. W ostatnim omawianym roku wystąpiło zwiększenie o ponad 400 osób, czyli o ponad 12% w stosunku do 2013 r.

Znaczna część oczekujących na uzyskanie ochrony międzynarodowej przebywa poza ośrodkami dla cudzoziemców i ich liczba corocznie wzrasta. W 2014 r. udział korzystających z pomocy socjalnej przebywających poza ośrodkami wynosił blisko 64%, a ich liczba wynosiła 2,4 tys. osób, to jest o 1,0 tys. osób więcej niż w latach 2012 i 2013.

W ośrodkach dla cudzoziemców w końcu 2014 r. przebywało 1,4 tys. osób, czyli ponad 36% oczekujących na uzyskanie ochrony międzynarodowej. Te osoby były zgrupowane w 13 ośrodkach zlokalizowanych głównie w województwie lubelskim (6 ośrodków) oraz w województwach: mazowieckim (3 ośrodki); podlaskim (2 ośrodki), a także łódzkim i kujawsko-pomorskim (po 1 ośrodku).

Najwięcej cudzoziemców oczekujących w 2014 r. na ochronę na terytorium RP stanowili obywatele Ukrainy - blisko 46% oraz Rosji (głównie ludność narodowości czeczeńskiej) - ponad 31%. Z Gruzji pochodziło ponad 4% potencjalnych uchodźców, a dalsze blisko 4% z innych krajów powstałych z dawnych republik ZSRR (Białorusi, Kazachstanu, Kirgistanu, Mołdawii i Turkmenistanu). Obywatele Syrii, Iraku, Pakistanu, Afganistanu, Bangladeszu i Egiptu stanowili niespełna 3%, a osoby z nieustalonym obywatelstwem ponad 12% oczekujących na nadanie statusu uchodźcy. Strukturę korzystających z pomocy socjalnej według obywatelstwa przedstawia wykres 66 (pomiędzy str. 72-73).

Pomoc socjalna stanowi zapewnienie pobytu i całodziennego wyżywienia osobom przebywającym w ośrodkach, a osobom przebywającym poza ośrodkami jest wypłacane świadczenie na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu w Polsce. Po uzyskaniu ochrony na terytorium RP i kontynuacji pobytu w naszym kraju cudzoziemcy potrzebujący dalszego wsparcia mogą starać się o pomoc w instytucjach pomocy społecznej.

⁵⁷ Opracowano na podstawie danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców oraz informacji dostępnych na stronie www.udsc.gov.pl

⁵⁸ Według ostatnich (dostępnych przed zamknięciem niniejszej publikacji) danych tj. do 26 listopada 2015 r. wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej złożyło niemal 11,0 tys. osób.

⁵⁹ Według stanu w dniu 2 listopada 2015 r. było to 4,2 tys. osób.

2. Świadczenia pomocy społecznej⁶⁰

Wśród opisanych w Rozdziale II beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej występują osoby nie posiadające obywatelstwa polskiego. Cudzoziemcy przebywający w Polsce mają różny status pobytu. Po opuszczeniu ośrodków dla cudzoziemców (lub innych miejsc oczekiwania na uzyskanie statusu uchodźcy), osoby objęte ochroną międzynarodową, tzn. posiadające status uchodźcy, ochronę uzupełniającą albo zgodę na pobyt tolerowany - mogą uzyskać wsparcie na podstawie ustawy o pomocy społecznej. Jednym z wymienionych w tej ustawie powodów przyznania świadczeń są trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, albo ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na warunkowy pobyt czasowy w Polsce.

Ponadto, o wsparcie z pomocy społecznej (z powodu trudności w integracji), mogą ubiegać się mieszkający w Polsce obywatele państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego⁶¹, a także krajów trzecich. Populację objętych tą pomocą i zmiany jej wielkości od 2008 r. przedstawia wykres 67 (pomiędzy str. 72-73).

W analizowanym okresie 2008-2014, cudzoziemcy korzystający z pomocy społecznej z powodu trudności w integracji, w najliczniejszej grupie - 3,7 tys. osób, występowali w 2009 r. i stanowili wówczas 0,1% ogółu beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej. W 2011 r. ich liczba uległa znaczącemu zmniejszeniu do poziomu powyżej 0,8 tys. osób. W ostatnich trzech latach 2012-2014 (za 2014 r. dane nieostateczne), liczba cudzoziemców korzystających z pomocy społecznej wynosiła od 2,6 do 2,9 tys. osób, czyli około 3,5-krotnie więcej niż w 2011 r. Na zmiany w liczbie beneficjentów pomocy społecznej nie posiadających obywatelstwa polskiego największy wpływ wywiera zbiorowość tych, którzy uzyskali w Polsce ochronę międzynarodową. W omawianym okresie 2008-2014 ich liczba mieściła się w przedziale 2,7 tys. osób (2009 r.) - 0,4 tys. osób (2011 r.). Udział cudzoziemców z ochroną międzynarodową w populacji ogółu cudzoziemców korzystających z pomocy społecznej wynosił od 72% w 2009 r. do 45% w 2011 r.

Łączna liczba cudzoziemców korzystających z pomocy społecznej w 2013 r. wyniosła 2,9 tys. osób, w tym 0,8 tys. kobiet i 1,5 tys. dzieci. W tej zbiorowości osoby objęte ochroną międzynarodową stanowiły blisko 68%, a wśród kobiet i dzieci ten udział wynosił odpowiednio ponad 59% i blisko 73%. Cudzoziemcy z krajów trzecich stanowili blisko 27%, a obywatele Europejskiego Obszaru Gospodarczego blisko 6% ogółu cudzoziemców, beneficjentów pomocy społecznej. Strukturę tej zbiorowości w 2013 r. według statusu pobytu przedstawia wykres 68 (pomiędzy str. 72-73). Blisko 2/5 ogółu cudzoziemców w Polsce korzystających z pomocy społecznej to osoby objęte ochroną uzupełniającą.

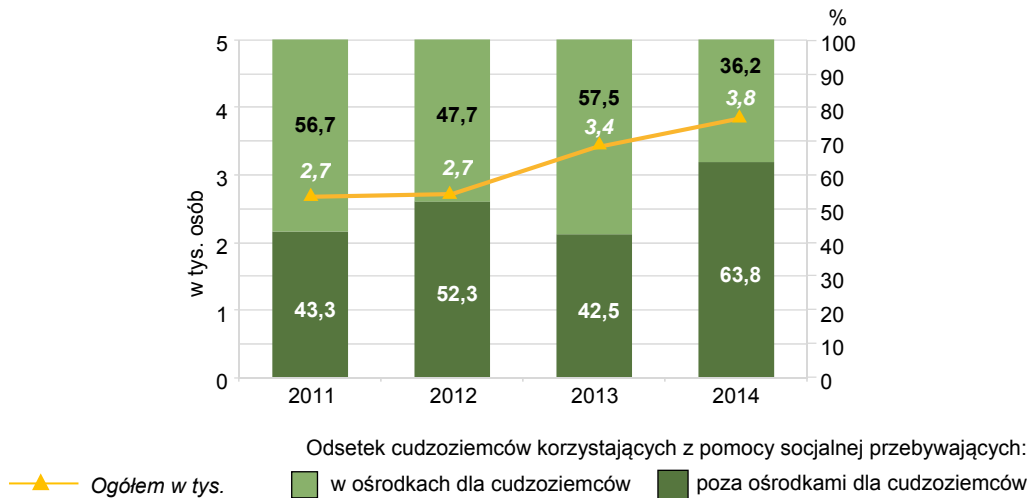
Wśród blisko 2,0 tys. beneficjentów pomocy społecznej w 2013 r. objętych ochroną międzynarodową - czyli posiadających status uchodźcy, ochronę uzupełniającą albo zgodę na pobyt tolerowany - według obywatelstwa, zdecydowaną większość, ponad 77% stanowili Rosjanie (głównie Czeczeni). Obywatele Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Kazachstanu, Kirgistanu, Turkmenistanu, Ukrainy i Uzbekistanu, czyli państw powstałych z dawnych republik Związku Radzieckiego stanowili blisko 16% zbiorowości.

⁶⁰ Opracowano na podstawie informacji <http://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoleczna/integracja-cudzoziemcow/> oraz bazy KSMPS.

⁶¹ Oprócz krajów UE obejmuje także Islandię, Lichtenstein i Norwegię.

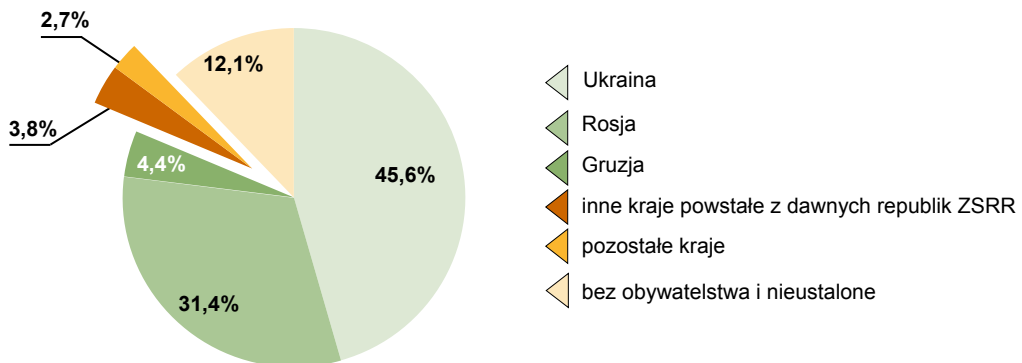
Wykres 65. Cudzoziemcy korzystający z pomocy socjalnej i ich struktura według miejsca przebywania

Stan na koniec roku

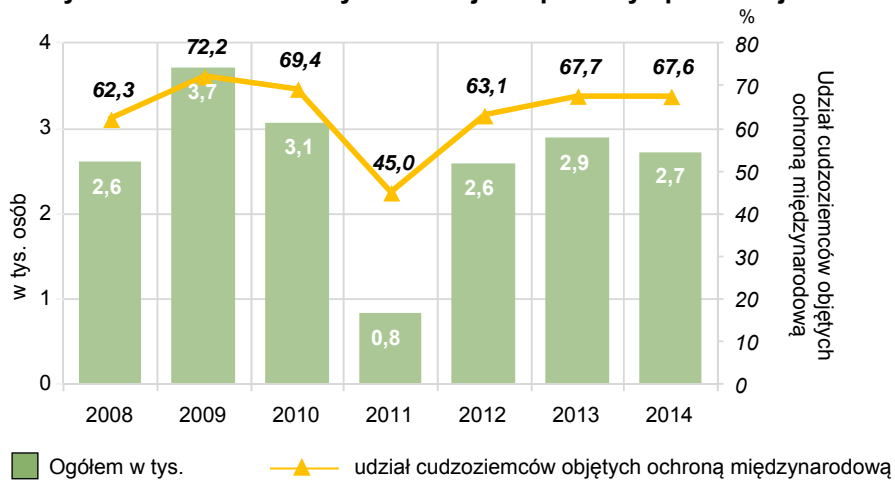

Wykres 66. Struktura cudzoziemców korzystających z pomocy socjalnej w 2014 r. według obywatelstwa

Stan na koniec roku

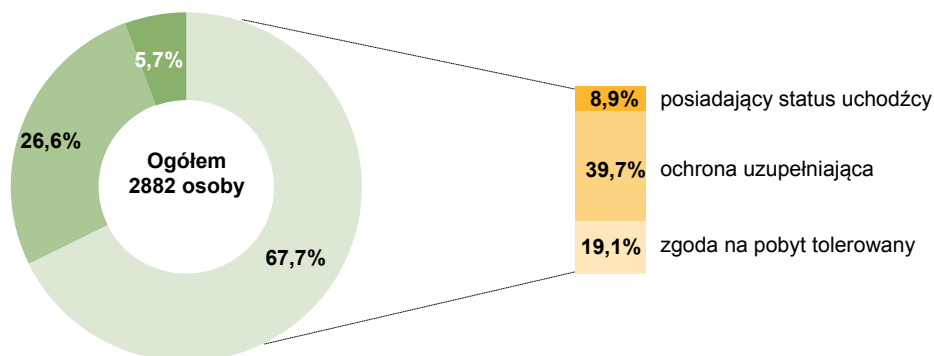

Wykres 67. Cudzoziemcy - beneficjenci pomocy społecznej

Źródło: dane Urzędu do Spraw Cudzoziemców, strony internetowe: www.udsc.gov.pl; <http://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoleczna/integracja-cudzoziemcow/> oraz dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

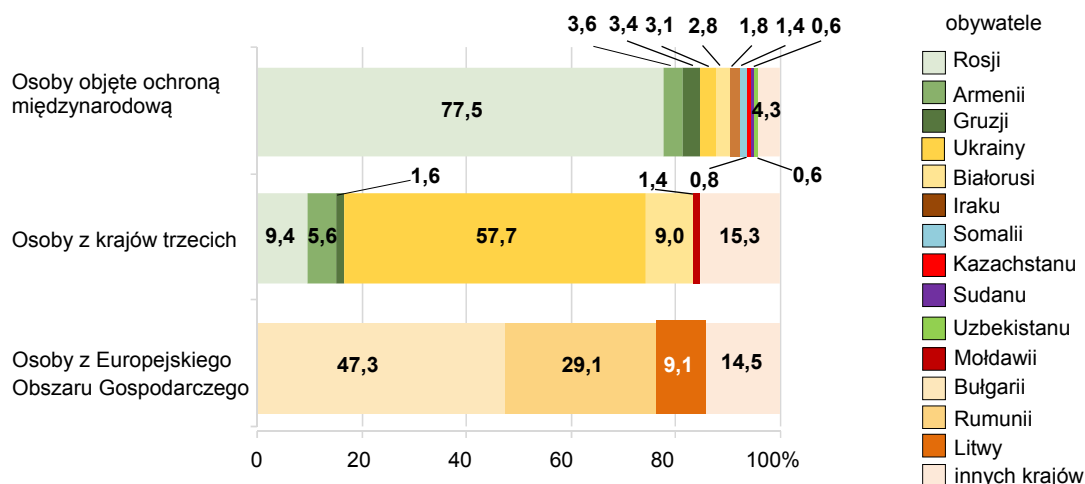
Wykres 68. Struktura cudzoziemców - beneficjentów pomocy społecznej według statusu pobytu w 2013 r.

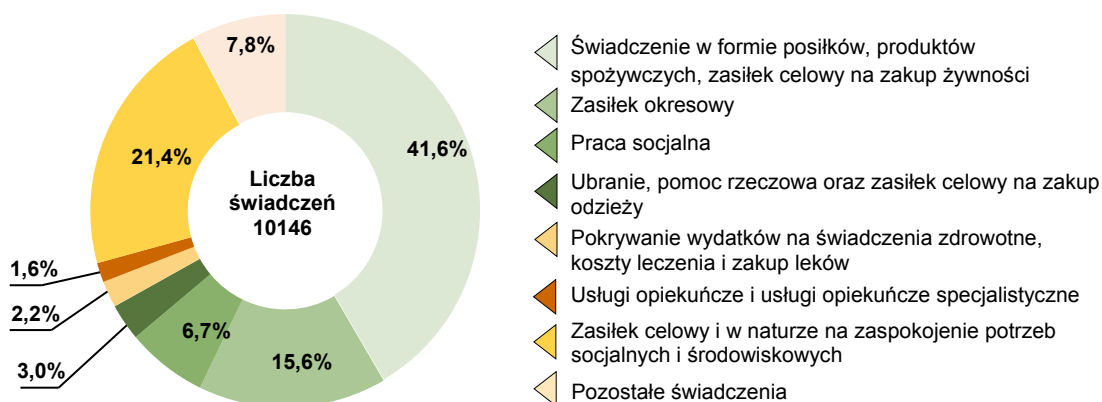
◀ Osoby objęte ochroną międzynarodową   ◀ Osoby z krajów trzecich   ◀ Osoby z Europejskiego Obszaru Gospodarczego^a

^a Oprócz krajów UE obejmuje także Islandię, Lichtenstein i Norwegię.

Wykres 69. Struktura cudzoziemców - beneficjentów pomocy społecznej według statusu pobytu i obywatelstwa w 2013 r.

Wykres 70. Struktura świadczeń pomocy społecznej dla cudzoziemców w 2013 r.

Źródło: strona internetowa: <http://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/integracja-cudzoziemcow/> oraz dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS. .

Z pozostałych około 7% cudzoziemców pochodzących z 18 innych krajów liczniejsze (ponad 10-cio osobowe) grupy stanowili Irakijczycy, Somalijczycy i Sudańczycy. Strukturę cudzoziemców według obywatelstwa w grupach według statusu pobytu przedstawia wykres 69 (pomiędzy str. 72-73).

Wśród blisko 0,8 tys. osób pochodzących z krajów trzecich pobierających świadczenia z pomocy społecznej w 2013 r. największą grupę niemal 58% stanowili Ukraińcy, z Rosji i Białorusi pochodziło po około 9% cudzoziemców, a obywatele Armenii stanowili blisko 6%. Obywatele 28 innych krajów stanowili ponad 18% beneficjentów pomocy społecznej pochodzących z krajów trzecich, w tym liczniejsze (ponad 10-cio osobowe) grupy stanowili Gruzini i Mołdawianie.

W niewielkiej liczbie niespełna 0,2 tys. osób pochodzących z Europejskiego Obszaru Gospodarczego pobierających świadczenia z pomocy społecznej w Polsce w 2013 r. znaleźli się obywatele głównie dwóch krajów Bułgarii i Rumunii, odpowiednio 47% i 29% osób, a znaczący udział ponad 9% mieli także Litwini. Obywatele 9 innych krajów EOG stanowili blisko 15% omawianej zbiorowości w grupach kilkuosobowych lub pojedyncze osoby.

W porównaniu z 2012 r. liczba cudzoziemców - beneficjentów pomocy społecznej w 2013 r. wzrosła o blisko 12%, w tym liczba osób objętych ochroną międzynarodową wzrosła o ponad 19%. W 2014 r. z pomocy społecznej skorzystało o ponad 5% mniej cudzoziemców niż rok wcześniej. Ogółem pomoc otrzymało 2,7 tys. osób, w tym ponad 1,8 tys. osób było objętych ochroną międzynarodową w RP.

Zasadniczą formą pomocy społecznej dla cudzoziemców (w zakresie ilościowym) są posiłki, produkty spożywcze lub zasiłek celowy na zakup żywności. Świadczenia „żywnościowe” stanowiły blisko 42% wszystkich świadczeń, jakie otrzymali cudzoziemcy. Strukturę form pomocy w 2014 r. zebranych w grupy świadczeń zamieszczono na wykresie 70 (pomiędzy str. 72-73).

Relatywnie wysoki, wynoszący ponad 21% udział miały świadczenia w formie zasiłków celowych, w naturze i specjalnych zasiłków celowych na zaspokojenie potrzeb socjalnych i środowiskowych (remont mieszkania, zakup opału, zakup niezbędnych przedmiotów użytku domowego, koszt pobytu dziecka w żłobku lub przedszkolu itp.). Znaczący udział, blisko 16% w liczbie świadczeń dla cudzoziemców ogółem miały zasiłki okresowe, wypłacane głównie z powodu bezrobocia (3/4 wszystkich zasiłków okresowych), oraz z powodu długotrwałej choroby i niepełnosprawności. Przypadki udzielenia pomocy w formie schronienia dla tej grupy beneficjentów były sporadyczne.

Z ponad 175 tys. cudzoziemców posiadających ważne dokumenty potwierdzające prawo pobytu na terytorium RP⁶² z pomocy społecznej w 2014 r. skorzystało 1,6%. W populacji beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej cudzoziemcy stanowili mniej niż 0,1%. Wartość świadczeń udzielonych cudzoziemcom wyniosła 4,3 mln zł⁶³ i stanowiła 0,1% ogólnej kwoty świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w 2013 r.

⁶² Źródło: <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>

⁶³ Dane za 2013 r.

Rozdział IV. BENEFICJENCI ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH

W 2014 r. świadczenia, przewidziane w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1456 z późn. zmianami), otrzymywało średnio miesięcznie blisko 1887,1 tys. świadczeniobiorców, tj. o ponad 5% mniej niż w 2013 r. i o blisko 11% mniej w porównaniu z 2012 r. Beneficjenci świadczeń rodzinnych w ciągu 2014 r. otrzymali świadczenia na łączną kwotę blisko 6,9 mld zł, tj. o 7,5% mniej niż w 2013 r.

1. Beneficjenci świadczeń zależnych od dochodu

Od stycznia 2013 r. w systemie świadczeń rodzinnych nastąpiły istotnie zmiany⁶⁴, które spowodowały, że w zbiorowości beneficjentów świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu oprócz zasiłków rodzinnych znalazły się jeszcze inne świadczenia takie jak: specjalny zasiłek opiekuńczy oraz jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka. W tej części opracowania opisano zbiorowość beneficjentów powyższych świadczeń. Ze względu na zmianę metodologii dane o beneficjentach świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu można porównywać jedynie z danymi za 2013 r.

W 2014 r. świadczenia zależne od dochodu otrzymywało 1114,2 tys. rodzin z dziećmi co stanowiło ponad 59% ogółu pobierających świadczenia rodzinne. Pozostali to osoby pobierające świadczenia indywidualne (na siebie) - zależne i niezależne od dochodu. W porównaniu z 2013 r. liczba beneficjentów tych świadczeń zmniejszyła się o ponad 7%. W Polsce w 2014 r. udział rodzin z dziećmi pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi⁶⁵ wynosił ponad 20%, co oznacza, że co piąta rodzina korzystała z tych świadczeń. Ten współczynnik charakteryzował się znacznym zróżnicowaniem terytorialnym - mapa 8 (pomiędzy str. 78-79).

Najwyższy udział tych rodzin odnotowano w województwach: lubelskim, świętokrzyskim, i podkarpackim, gdzie wskaźnik ten wynosił ponad 26%. W województwach z najmniejszym udziałem omawianych rodzin, wartość wskaźnika była blisko dwukrotnie mniejsza. Województwa o najniższym udziale rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi, to województwa południowo-zachodniej części kraju: śląskie (13,5%), opolskie (14,9%) i dolnośląskie (15,3%). W porównaniu z 2013 r. udział rodzin z dziećmi pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi zmniejszył się w skali kraju o 1,6 p. proc., przy czym największy spadek odnotowano w województwach o wysokim wskaźniku (warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie i podkarpackie), gdzie wynosił on ponad 2,2 p. proc., a najniższy w województwie śląskim około 1 p. proc.

W omawianym roku świadczenia rodzinne zależne od dochodu były wypłacane średnio miesięcznie dla ponad 865 tys. rodzin pełnych. Rodziny te stanowiły blisko 78% ogółu rodzin pobierających te świadczenia. Rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym stanowiły niemal 12% ogółu wszystkich rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu - wykres 71 (pomiędzy str. 78-79).

⁶⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 33.

⁶⁵ Źródło: dane NSP 2011.

W porównaniu z 2013 r. liczba rodzin pełnych pobierających świadczenia rodzinne zmniejszyła się o blisko 4%, a rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym zmniejszyła się o blisko 5%. Struktura rodzin w podziale na pełne i niepełne wykazuje znaczne zróżnicowanie terytorialne, co pokazano na wykresie 72 (pomiędzy str. 78-79).

Najwyższy odsetek rodzin niepełnych odnotowano w 2014 r. w południowo-zachodniej Polsce, tj. w województwach: dolnośląskim, lubuskim i śląskim, gdzie udział tych rodzin w liczbie rodzin pobierających świadczenia rodzinne wynosił ponad 32%. Najniższy odsetek rodzin niepełnych występował w południowo-wschodniej i wschodniej części kraju, w województwach: małopolskim, podkarpackim, lubelskim i podlaskim, gdzie udział ich wynosił od 12,3%, do 18,4% ogółu rodzin otrzymujących świadczenia rodzinne zależne od dochodu.

W 2014 r. w łącznej liczbie 1114,2 tys. rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu, podobnie jak rok wcześniej, dwie największe grupy stanowiły rodziny utrzymujące jedno lub dwoje dzieci, stanowiąc razem ponad 77% rodzin pobierających te świadczenia. Rodziny wielodzietne, czyli z co najmniej trójką dzieci stanowiły blisko 23% omawianej zbiorowości, przy czym rodziny z co najmniej czworgiem dzieci na utrzymaniu stanowiły ponad 7%. Struktura rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu według liczby dzieci została przedstawiona na wykresie 73 (pomiędzy str. 78-79).

Udział rodzin wielodzietnych, czyli rodzin z 3 lub więcej dzieci w ogólnej populacji rodzin pobierających świadczenia rodzinne w układzie przestrzennym według województw charakteryzuje się wyraźnym zróżnicowaniem, co pokazuje wykres 74 (pomiędzy str. 78-79). Największy udział rodzin wielodzietnych w tej populacji odnotowano w województwach: podlaskim, podkarpackim, małopolskim, pomorskim, gdzie udział takich rodzin wynosił ponad 25%. Najniższy udział rodzin wielodzietnych w ogólnej liczbie rodzin pobierających świadczenia rodzinne odnotowano w województwach: łódzkim, świętokrzyskim, gdzie wskaźnik ten nie przekroczył 20%.

W 2014 r. na każde 100 rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych blisko 12 to rodziny z dzieckiem posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności. Wśród rodzin z jednym dzieckiem udział tych z dzieckiem niepełnosprawnym wynosił blisko 9%. W rodzinach z dwójką dzieci udział rodzin z co najmniej jednym dzieckiem niepełnosprawnym był wyższy - wynosił blisko 12%. Największy odsetek rodzin wychowujących co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne (i jednocześnie korzystających ze świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu) był w rodzinach wielodzietnych, wynosił on około 15% w rodzinach z trojgiem dzieci oraz blisko 20% w rodzinach z co najmniej czwórką dzieci.

Sytuację ekonomiczną rodzin - beneficjentów świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu obrazuje struktura rodzin według dochodu w przeliczeniu na 1 osobę przedstawiona na wykresie 75 (pomiędzy str. 78-79). Ponad 130 tys. rodzin (w tym większość to rodziny niepełne), co stanowi blisko 12% ogółu analizowanych rodzin w 2014 r. nie osiągało żadnych dochodów, a ponad 247 tys. rodzin (ponad 22%) osiągało przeciętny dochód na osobę w rodzinie nie większy niż 200 zł. Największą grupę - ponad 34% - stanowiły rodziny, w których dochód zamykał się w granicach 200-400 zł. Grupę o najwyższych dochodach przekraczających próg dochodowy przewidziany dla beneficjentów zasiłku

rodzinnego stanowiły rodziny pobierające dwa nowe, wprowadzone w 2013 r. świadczenia zależne od dochodu⁶⁶, tj. jednorazowy zasiłek z tytułu urodzenia dziecka i specjalny zasiłek opiekuńczy. Mediana przeciętnego miesięcznego dochodu na osobę w rodzinach korzystających ze świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu w 2014 r. kształtowała się na poziomie 294 zł na osobę.

Trudniejsza była sytuacja rodzin niepełnych, gdzie udział rodzin bez dochodu wynosił ponad 17% i był o ponad 7 p. proc. wyższy niż w grupie rodzin pełnych. Mediana przeciętnego dochodu na osobę w rodzinach niepełnych wynosiła 233 zł. W grupie rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, gdzie kryterium dochodowe uprawniające do świadczeń rodzinnych było wyższe, mediana dochodu netto na osobę w rodzinie wynosiła 307 zł, a udział rodzin bez dochodu wynosił niespełna 10%.

Beneficjentami świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu są przede wszystkim biorcy zasiłku rodzinnego na dzieci, dodatków do tych zasiłków oraz osoby pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy. Zbiorowości te zostaną opisane w dalszej części opracowania. Jeszcze jedną grupę beneficjentów świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu stanowią rodziny, które otrzymały jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka, tak zwane „becikowe”. Taka forma pomocy w 2014 r. skierowana została do rodziców 278,9 tys. dzieci, co stanowiło ponad 74% ogółu urodzonych dzieci. W 2014 r. wydatki na wypłatę jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka z budżetu państwa wyniosły 278,9 mln zł i były wyższe o około 2% w porównaniu z 2013 r., zaś w porównaniu z 2012 r. (tj. przed wprowadzeniem nowego progu dochodowego) niższe o ponad 25%. W 2014 r. wypłacono dodatkowo blisko 7 tys. zapomóg z tytułu urodzenia dziecka ze środków własnych gminy. Przeciętna wysokość zapomogi wyniosła 877 zł, czyli o ponad 5% mniej niż w 2013 r. (927 zł). Najniższe świadczenia wypłacono w województwie lubelskim - średnio 478 zł, a najwyższe w województwie łódzkim - średnio 1453 zł.

2. Beneficjenci zasiłku rodzinnego⁶⁷

W 2014 r. zasiłek rodzinny na dzieci pobierało 1105,9 tys. rodzin i ich liczba w porównaniu z 2013 r. zmniejszyła się o ponad 7%. Rodziny otrzymywały świadczenia średnio miesięcznie na 2159,5 tys. dzieci i w porównaniu z 2013 r. i 2012 r. zbiorowość ta zmniejszyła się odpowiednio o 7,6% i 14,4%. Największy udział wśród korzystających z zasiłku rodzinnego miały dzieci w wieku 6-12 lat, czyli uczniowie szkół podstawowych, stanowiąc blisko 38% wszystkich dzieci, na które wypłacano zasiłek rodzinny. Następnie dzieci w wieku poniżej 6 roku życia, które stanowiły ponad 25%. Uczniowie gimnazjum i pierwszych klas szkół ponadgimnazjalnych stanowili odpowiednio: dzieci w wieku 13-15 lat - ponad 16%, a 15-17-latkowie ponad 11%. Młodzież w wieku 18-23 lata stanowiła blisko 9% ogółu dzieci, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny.

Przedstawiona struktura udziału poszczególnych grup wiekowych kształtowała się analogicznie we wszystkich województwach. Stosunkowo największa rozpiętość w wartości wskaźnika dla poszczególnych grup wieku w badanej zbiorowości dotyczy grupy dzieci najmłodszych i wynosi ponad 4 p. proc. pomiędzy najmniejszym udziałem w woj. podlaskim - blisko 24% i największym

⁶⁶ Patrz uwagi metodyczne str. 19.

⁶⁷ Patrz uwagi metodyczne str. 32.

w województwie śląskim - ponad 28%. W pozostałych grupach wiekowych różnice pomiędzy najmniejszym i największym udziałem dzieci nie przekraczają 3 p. proc.

Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny w liczbie dzieci ogółem w tym wieku wynosił ponad 28%. Rok 2014 był kolejnym, w którym odnotowano obserwowany od kilku lat spadek tego wskaźnika, począwszy od 2008, gdy omawiany udział wynosił około 46%. Zmiany w latach 2008-2014 udziału dzieci w wieku poniżej 18 lat na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny w populacji ogółem w tym wieku przedstawia wykres 76 (pomiędzy str. 78-79). Omawiany wskaźnik wykazywał znaczne zróżnicowanie terytorialne - mapa 9 (pomiędzy str. 78-79) osiągając w 2014 r. najniższe wartości, poniżej 20% w województwach: śląskim, opolskim, dolnośląskim, a najwyższe wartości, ponad 36%, w województwach: podkarpackim świętokrzyskim i lubelskim.

Struktura rodzin pod względem liczby dzieci, na które pobierano zasiłek rodzinny jest prawie identyczna jak w przypadku wielkości rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu, przedstawiona na wykresie 73 (pomiędzy str. 78-79). Najwięcej dzieci, które korzystały z zasiłku rodzinnego pochodziło z rodzin z 2 dziećmi na utrzymaniu - ponad 40% dzieci, a następnie z rodzin z 3 dziećmi - ponad 24%. Dzieci w rodzinach z 1 dzieckiem stanowiły blisko 20%, a w rodzinach z 4 i więcej dziećmi ponad 16% ogółu dzieci na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny.

Przedstawiona na wykresie 77 (pomiędzy str. 78-79) struktura dzieci według wielkości rodzin, z których pochodzą odbiegała od struktury dla kraju w województwie zachodniopomorskim, gdzie drugą pod względem liczebności grupę stanowiły dzieci z rodzin z 1 dzieckiem na utrzymaniu, natomiast w województwach: pomorskim, podlaskim, małopolskim i podkarpackim dzieci z rodzin z 4 i więcej dzieci miały większy udział niż te, które pochodziły z rodzin posiadających na utrzymaniu 1 dziecko.

Wskaźnik udziału dzieci korzystających z zasiłku rodzinnego jest nierozłącznie związany z udziałem rodzin o niskich dochodach. Wskaźnik ten w części województw kształtowany jest najczęściej przez grupy miast i otaczających je gmin z relatywnie wyższymi dochodami, co przedstawiono na mapie 10 (pomiędzy str. 78-79). Tak jest w województwach: śląskim, mazowieckim, opolskim oraz małopolskim, gdzie współczynnik zmienności przekracza 34%, osiągając maksymalny poziom dla województwa śląskiego ponad 40%. W województwach tych zróżnicowanie wskaźnika udziału dzieci korzystających z zasiłku rodzinnego jest znaczne, z jednej strony występują skupienia miast i gmin o niskim poziomie wskaźnika, z drugiej strony gminy (najczęściej oddalone od centrów) z wysokim poziomem. Odmienna sytuacja miała miejsce w województwach: świętokrzyskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i kujawsko-pomorskim, gdzie współczynnik zmienności kształtował się na poziomie poniżej 24%. Były to województwa najbardziej jednorodne pod względem udziału dzieci w wieku poniżej 18 lat korzystających z zasiłku rodzinnego w populacji dzieci w tym wieku, równocześnie to województwa o wysokim poziomie tego wskaźnika.

2.1. Świadczeniobiorcy dodatków do zasiłku rodzinnego⁶⁸

W 2014 r. osoby otrzymujące zasiłki rodzinne korzystały z dodatków do tych zasiłków na łączną kwotę blisko 1,3 mld zł.⁶⁹, co stanowiło 19,2% ogólnej kwoty świadczeń rodzinnych. W porównaniu do 2012 r. kwota wypłaconych świadczeń była niższa o 0,3 mln zł.

Średnio miesięcznie w 2014 r. z tych dodatków korzystali rodzice 1003,8 tys. dzieci, tj. o 16,6% mniej niż w 2012 r., w tym z tytułu:

- **Wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej** na trzecie i kolejne dziecko w rodzinie średnio miesięcznie pobierali rodzice blisko 354 tys. dzieci
- **Opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego** otrzymali rodzice ponad 46 tys. dzieci.
- **Samotnego wychowywania dziecka** otrzymało miesięcznie blisko 103 tys. osób.
- **Kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego** w 2014 r. był wypłacony dla średnio miesięcznie ponad 137 tys. dzieci i młodzieży (łącznie z niepełnosprawnymi dziećmi w wieku 18-24 lata), w tym ponad 23 tys. to dzieci w wieku do lat 5. Udział dzieci otrzymujących ten dodatek w ogólnej liczbie dzieci pobierających zasiłek rodzinny wynosił ponad 6%.
- **Rozpoczęcia roku szkolnego** otrzymało jednorazowo blisko 1619 tys. dzieci.
- **Podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania** korzystało blisko 219 tys. rodziców, w tym rodzice ponad 198 tys. dzieci otrzymali świadczenie na pokrycie wydatków związanych z dojazdem do miejscowości, w której znajduje się szkoła, rodzice blisko 21 tys. dzieci otrzymali dodatek, na pokrycie wydatków związanych z zamieszkaniami w miejscowości, w której znajduje się szkoła.
- **Urodzenia dziecka**, w ciągu roku wypłacono blisko 116 tys. takich dodatków.

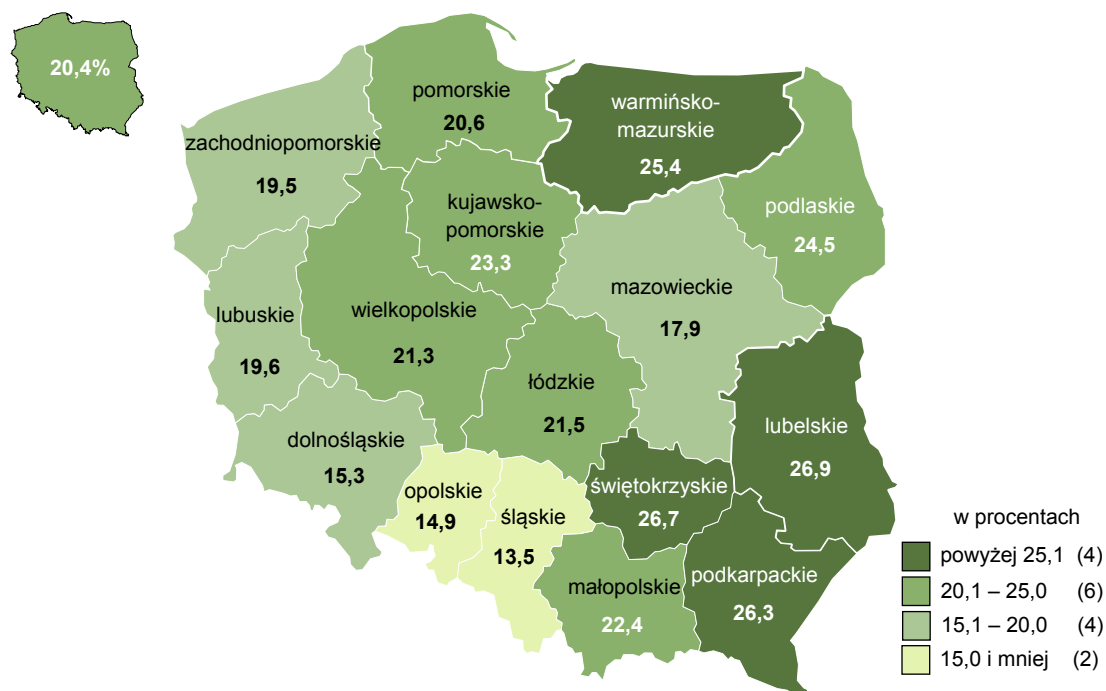
Struktura wydatków na dodatki do zasiłków rodzinnych przedstawiała się odmiennie od ich struktury ilościowej, co pokazuje wykres 78 (pomiędzy str. 78-79). Największą kwotę prawie 340 mln zł, co stanowi blisko 26% ogólnej puli wypłacanej w formie dodatków do zasiłków rodzinnych, stanowiły dodatki z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej. Następną pod względem wysokości to kwota przeznaczona na dodatki z tytułu samotnego wychowywania dziecka wynosząca ponad 216 mln zł. Trzecia pod względem wysokości kwota stanowiąca ponad 16% ogółu wydatków trafiła do beneficjentów jako dodatki z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego.

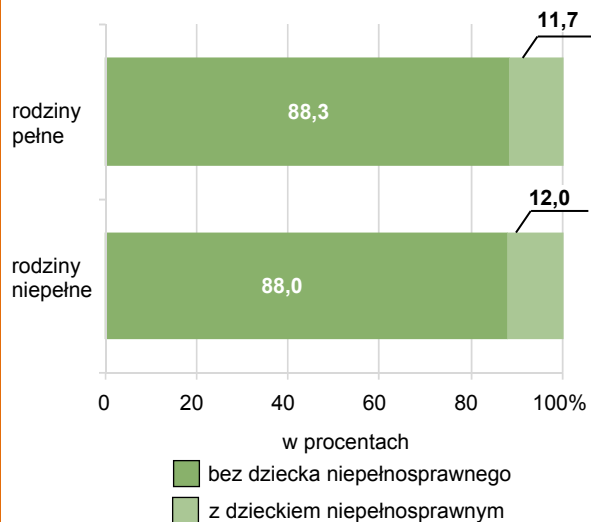
⁶⁸ Patrz uwagi metodyczne str. 32.

⁶⁹ Łącznie z pobierającymi zasiłki rodzinne na siebie.

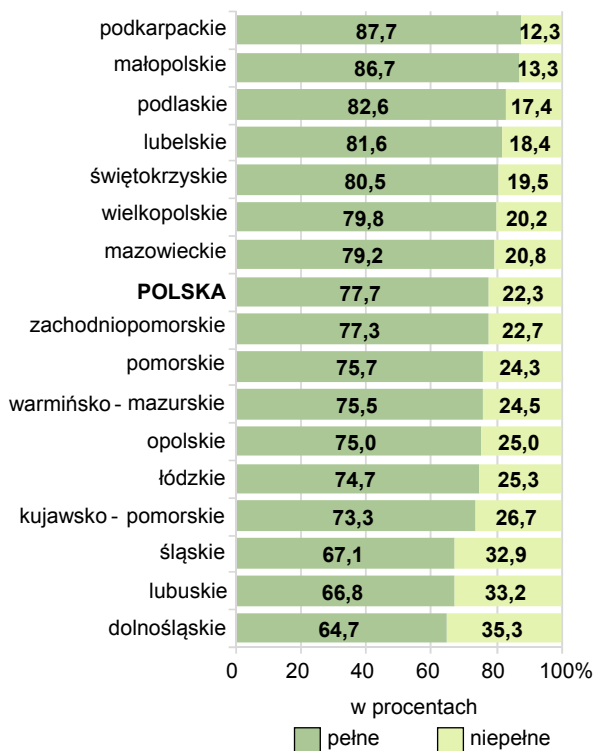
Mapa 8. Udział rodzin z dziećmi pobierających świadczenia rodzinne zależny od dochodu w liczbie rodzin z dziećmi ogółem w 2014 r.

Wykres 71. Struktura rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu w 2014 r.

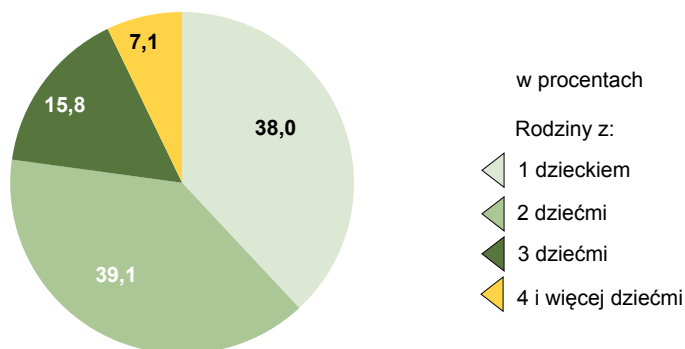

Wykres 72. Struktura rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu według województw w 2014 r.

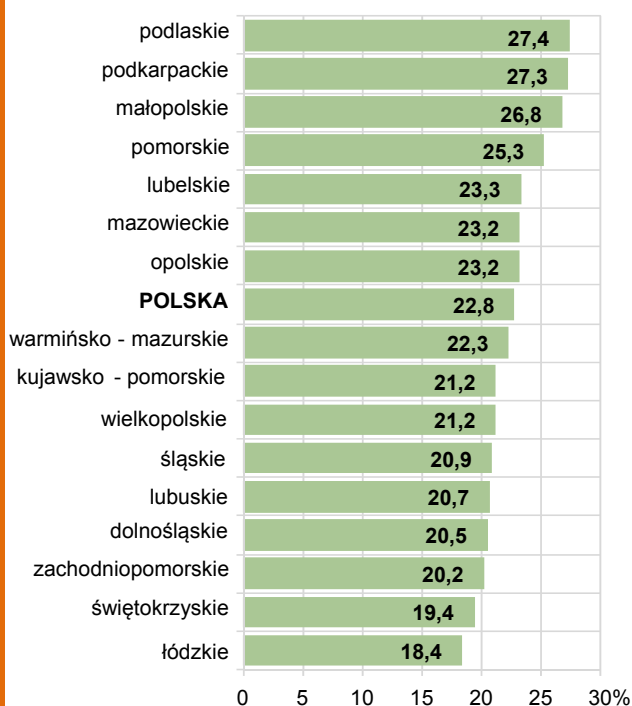

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Świadczeń Rodzinnych MPIPS i GUS.

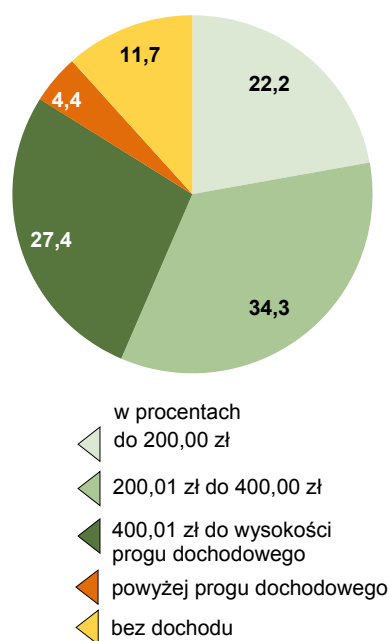
Wykres 73. Struktura rodzin pobierających świadczenia rodzinne zależne od dochodu według liczby dzieci w 2014 r.

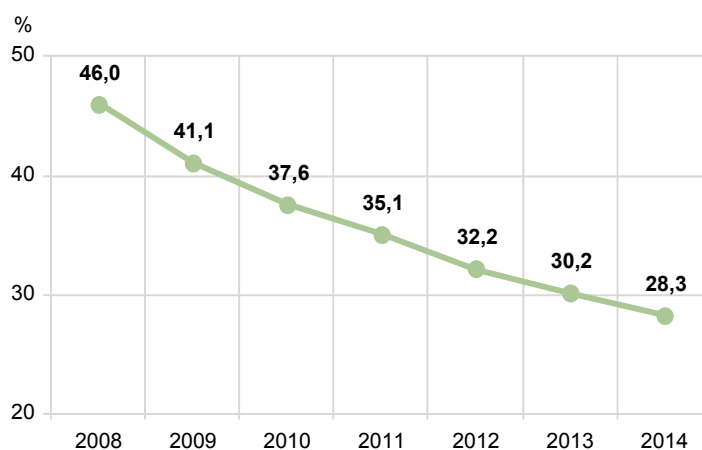
Wykres 74. Udział rodzin wielodzietnych w ogólnej liczbie rodzin pobierających świadczenia rodzinne w 2014 r.

Wykres 75. Struktura rodzin beneficjentów świadczeń rodzinnych zależnych od dochodu według przeciętnego miesięcznego dochodu na osobę w 2014 r.

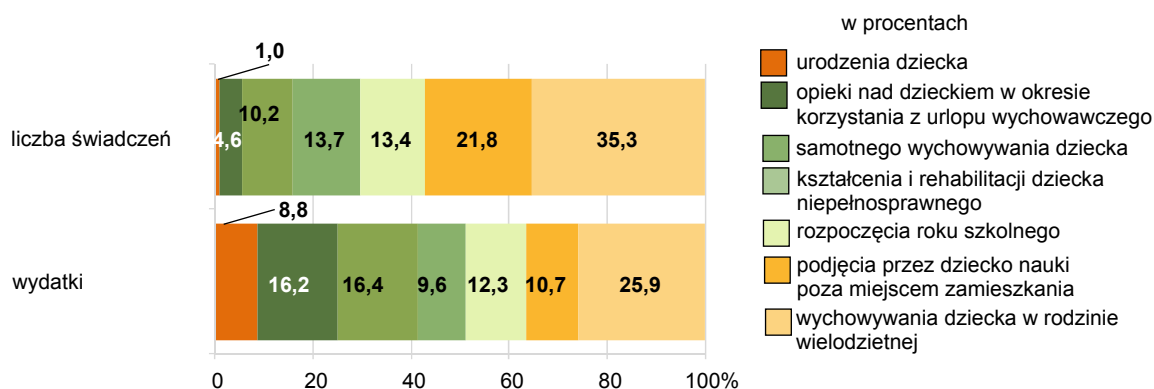
Wykres 76. Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku

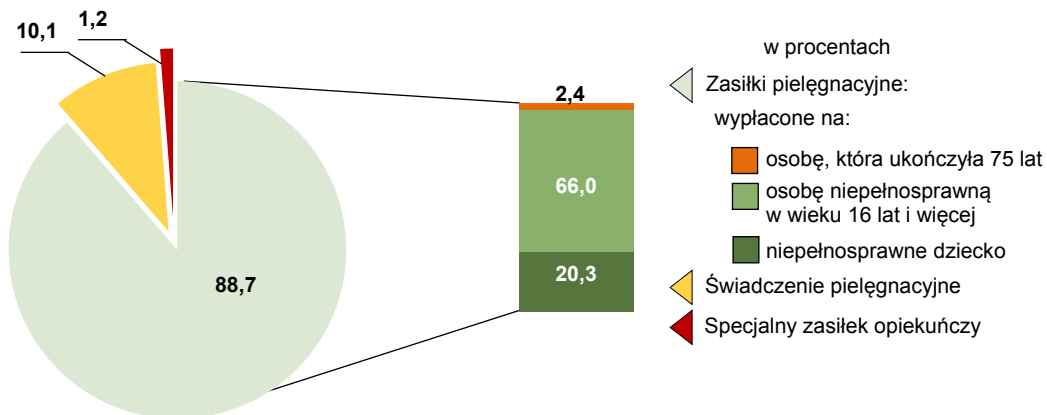
Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Świadczeń Rodzinnych MPiPS i GUS.

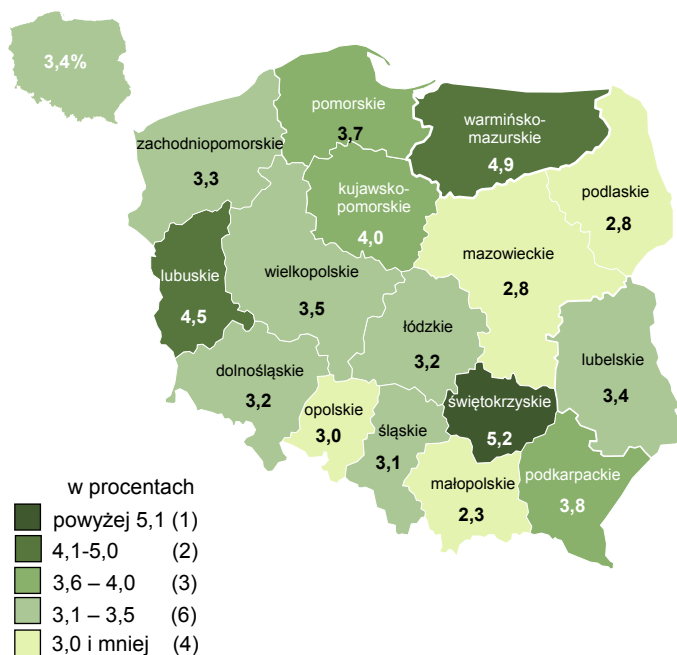
Wykres 78. Struktura dodatków do zasiłku rodzinnego w 2014 r.

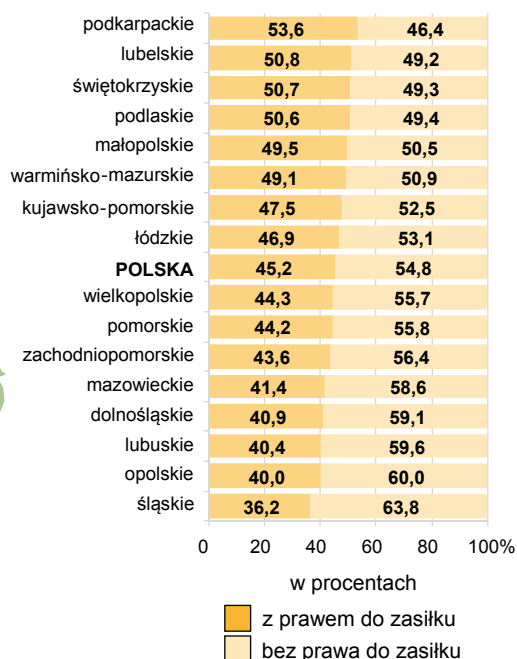
Wykres 79. Struktura liczby świadczeń opiekuńczych w 2014 r.

Mapa 11. Udział dzieci z zasiłkiem pielęgnacyjnym w liczbie dzieci ogółem w 2014 r.

Wykres 80. Struktura dzieci niepełnosprawnych według prawa do zasiłku rodzinnego w 2014 r.

Źródło: dane Krajowego Systemu Monitoringu Świadczeń Rodzinnych MPiPS i GUS.

3. Beneficjenci świadczeń opiekuńczych⁷⁰

Świadczenia opiekuńcze obejmują: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne i wprowadzony od 1 stycznia 2013 r. specjalny zasiłek opiekuńczy. W 2014 r. wypłacano średnio miesięcznie 1045,7 tys. świadczeń opiekuńczych, z czego blisko 89% stanowiły zasiłki pielęgnacyjne, i ponad 10% świadczenia pielęgnacyjne - wykres 79 (pomiędzy str. 78-79).

Liczba wypłacanych średnio miesięcznie w 2014 r. zasiłków pielęgnacyjnych wynosiła 926,9 tys., czyli minimalnie mniej niż w 2013 r. i nieznacznie o 1,0% więcej niż w 2012 r. Ponad 74% zasiłków pielęgnacyjnych wypłacono dla osób niepełnosprawnych w wieku 16-74 lata, blisko 23% dla niepełnosprawnych dzieci i blisko 3% dla osób, które ukończyły 75 lat.

W omawianym roku zasiłek pielęgnacyjny był wypłacany przeciętnie w miesiącu dla ponad 212 tys. dzieci w wieku poniżej lat 16, oraz blisko 22 tys. młodzieży w wieku 16-17 lat. Udział dzieci z zasiłkiem pielęgnacyjnym w populacji dzieci w wieku poniżej 18 lat ogółem wynosił 3,4%, a w układzie według województw wykazywał wyraźne zróżnicowanie, co pokazano na mapce 11 (pomiędzy str. 78-79). Relatywnie najczęściej niepełnosprawność wśród dzieci występowała w województwie świętokrzyskim, gdzie na każde 100 dzieci przypadało ponad pięcioro, które otrzymywały zasiłek pielęgnacyjny. Także stosunkowo wysoki wskaźnik odnotowano w województwach: warmińsko-mazurskim, lubuskim i kujawsko-pomorskim, gdzie wskaźnik ten wynosił ponad 4%. Najniższy wskaźnik 2,3% dzieci niepełnosprawnych w ogólnej zbiorowości dzieci wystąpił w województwie małopolskim. Także relatywnie niski wskaźnik na poziomie 2,8% odnotowano w województwach mazowieckim i podlaskim. Wśród dzieci niepełnosprawnych 45,2% żyje w rodzinach o dochodach uprawniających do pobierania zasiłku rodzinnego na te dzieci. Wskaźnik ten przyjmuje najwyższą wartość w województwach: podkarpackim, lubelskim, świętokrzyskim i podlaskich, gdzie wynosił ponad 50%. Najniższy wskaźnik 36,2% dzieci niepełnosprawnych z prawem do zasiłku rodzinnego wystąpił w województwie śląskim - wykres 80 (pomiędzy str. 78-79).

Nowelizacja ustawy o świadczeniach rodzinnych wprowadziła podział osób uprawnionych do świadczeń pielęgnacyjnych na dwie grupy. Pierwsza z nich to rodzice, opiekunowie i inne osoby, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, którzy rezygnują z zatrudnienia w celu sprawowania opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym lub osobą dorosłą, której niepełnosprawność powstała nie później niż do 18 roku życia lub w trakcie nauki, nie później niż do 25 roku życia. Otrzymują oni świadczenie pielęgnacyjne niezależne od dochodu. Drugą grupę stanowią pozostałe osoby, które otrzymywały wcześniej świadczenia pielęgnacyjne, które otrzymują teraz specjalny zasiłek opiekuńczy zależny od kryterium dochodowego. W 2014 r. średnio miesięcznie było wypłacanych 105,9 tys. świadczeń pielęgnacyjnych, czyli o 35,4% mniej niż w roku poprzednim, a specjalnych zasiłków opiekuńczych 12,8 tys. świadczeń, czyli ponad dwukrotnie więcej niż w 2013 r.

---

⁷⁰ Patrz uwagi metodyczne str. 32-33.

ROZDZIAŁ V. BENEFICJENCI ŚWIADCZEŃ Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO⁷¹

Według stanu na koniec grudnia 2014 r. ze świadczeń Funduszu Alimentacyjnego (FA) korzystało 208,0 tys. świadczeniobiorców. W tej liczbie było 200,3 tys. rodzin, w których wychowywało się 308,3 tys.⁷² uprawnionych do świadczenia dzieci w wieku poniżej 18 lat i starszych, które pozostają na utrzymaniu w związku z nauką lub niepełnosprawnością. Pozostałe 7,7 tys. świadczeniobiorców, to osoby dorosłe - pobierające świadczenia na siebie, głównie uczące się.

W okresie 2008-2014⁷³ zmieniała się liczba beneficjentów świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego, co przedstawia wykres 81 (pomiędzy str. 80-81).

Najwięcej beneficjentów tych świadczeń, blisko 223 tys. było w 2011 r., a od 2012 r. obserwuje się systematyczny spadek. W 2014 r. liczba świadczeniobiorców ogółem zmniejszyła się w porównaniu z 2013 r. o 8,0 tys. czyli o 3,7%, a w porównaniu z 2011 r. spadła o 6,7%.

Z analizy danych za lata 2010-2014 wynika, że zapoczątkowane w 2012 r. zmniejszenie liczby świadczeniobiorców spowodowane było bardzo wysokim spadkiem liczby osób pobierających świadczenie na siebie i w latach 2013 i 2014 ta tendencja się utrzymywała. Liczba dorosłych (głównie uczącej się młodzieży) uprawnionych do świadczenia w 2014 r. w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyła się o ponad 27%, a w porównaniu z 2012 r., o ponad 41%. Wśród rodzin pobierających świadczenia na dzieci spadek ich liczby obserwuje się po 2012 r. W ostatnim analizowanym roku liczba tych rodzin zmniejszyła się w stosunku do 2013 r. o 2,5%, a w stosunku do 2012 r. spadła o 2,3%.

W grudniu 2014 r. rodziny pobierały świadczenie z funduszu alimentacyjnego na 308,3 tys. dzieci. W latach 2010-2013 wzrastała przeciętna miesięczna liczba wypłacanych świadczeń⁷⁴, co wskazuje, że wzrastała również liczba uprawnionych dzieci w rodzinach pobierających świadczenie alimentacyjne. W 2014 r. w porównaniu z grudniem 2013 r. odnotowano niewielki spadek liczby uprawnionych dzieci o 6,0 tys. osób, tj. o 1,9%, a w porównaniu z grudniem 2012 r. - spadek o 0,9%.

1. Rodziny z dziećmi uprawnionymi do świadczenia

W grudniu 2014 r., w Polsce było 200,3 tys. rodzin wychowujących dzieci uprawnione do świadczeń z FA. W zbiorowości tej przeważały rodziny z 1 dzieckiem - 123,0 tys., tj. ponad 61% ogółu - wykres 54 (pomiędzy str. 68-69). Liczną, blisko 28% grupę (55,4 tys.) stanowiły rodziny z dwojgiem dzieci. Rodzin wychowujących troje i więcej dzieci uprawnionych do świadczenia alimentacyjnego było 23,7 tys., a ich udział w omawianej populacji wynosił około 11%. Strukturę omawianych rodzin według liczby dzieci w latach 2010-2014 przedstawia wykres 82 (pomiędzy str. 80-81).

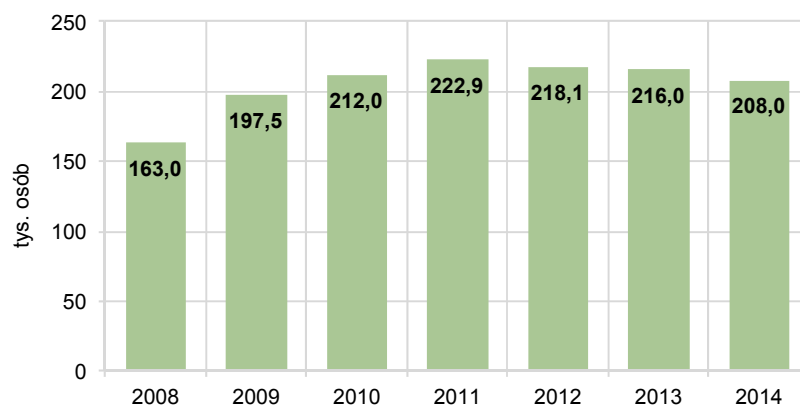
⁷¹ Patrz uwagi metodyczne str. 25. (Tam gdzie to celowe dla przejrzystości stosuje się w tekście skrót świadczenia z FA, lub tylko świadczenia).

⁷² Liczba dzieci wyszacowana.

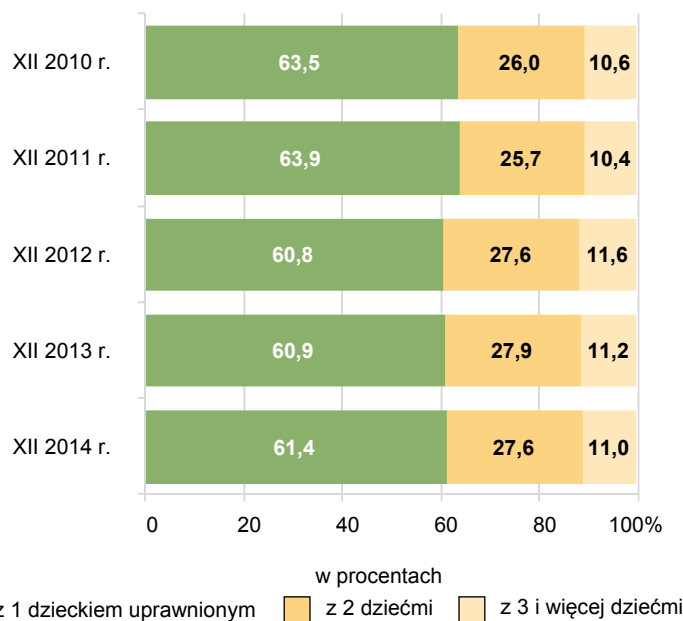
⁷³ Dane dla lat 2008 i 2009 na podst. Informacji z realizacji ustawy o funduszu alimentacyjnym: <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/fundusz-alimentacyjny/informacje-statystyczne/> a dla lat 2010-2014 Sprawozdanie zbiorcze z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za IV kwartał, z systemu administracyjnego MPiPS.

⁷⁴ Źródło j.w.

Wykres 81. Beneficjenci świadczeń z funduszu alimentacyjnego
(stan w grudniu)

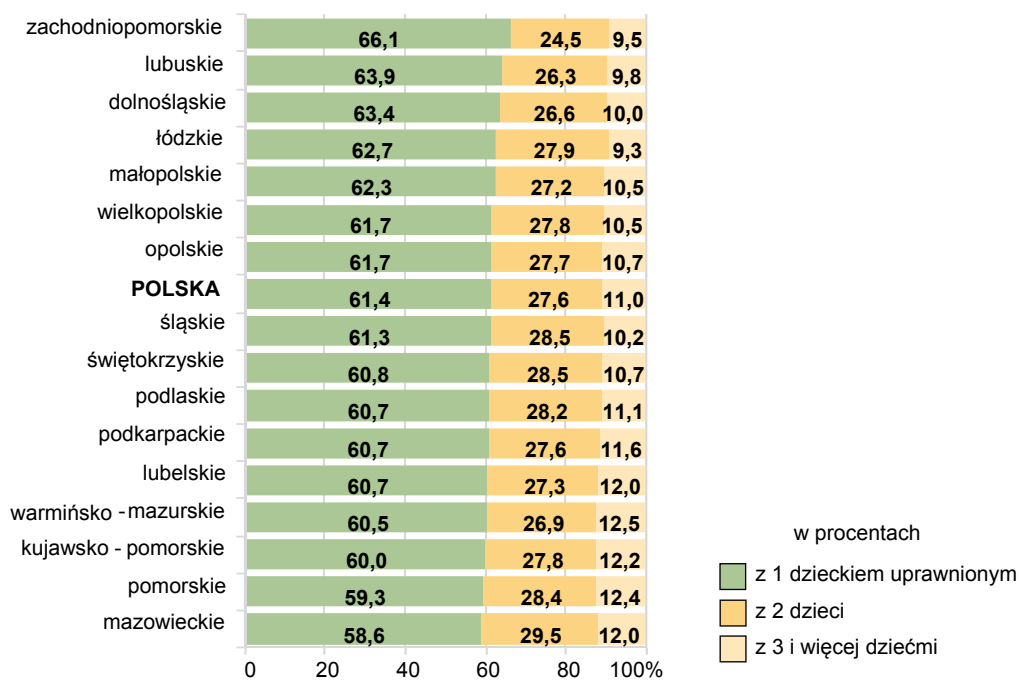
Wykres 82. Struktura rodzin^a według liczby dzieci uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego
(stan w grudniu)

^a Według definicji GUS, patrz uwagi metodyczne str. 26.

Źródło: dane dla lat 2008 i 2009 na podst. informacji z realizacji ustawy o funduszu alimentacyjnym:
<http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/fundusz-alimentacyjny/informacje-statystyczne/>,
 Sprawozdanie zbiorcze z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za IV kwartał,
 z systemu administracyjnego MPiPS.

Wykres 83. Struktura rodzin^a według liczby dzieci uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego według województw w grudniu 2014 r.

^a Według definicji GUS, patrz uwagi metodyczne str. 26.

Mapa 12. Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat uprawnionych do świadczeń z funduszu alimentacyjnego w liczbie dzieci ogółem w tym wieku w grudniu 2014 r.

Źródło: Informacja z realizacji ustawy o funduszu alimentacyjnym: <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/fundusz-alimentacyjny/informacje-statystyczne/>, Sprawozdanie zbiorcze z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za IV kwartał, z systemu administracyjnego MPiPS.

W 2014 r. w porównaniu do roku poprzedniego struktura rodzin uległa niewielkim zmianom. Zwiększył się o 0,5 p. proc. udział rodzin z 1 dzieckiem, natomiast zmniejszył się udział rodzin z dwojgiem dzieci - o 0,3 p. proc. i rodzin z trojgiem i więcej dzieci - o 0,2 p. proc.

Struktura rodzin według liczby dzieci uprawnionych do świadczenia alimentacyjnego w 2014 r. w układzie województw wykazuje duże zróżnicowanie, co obrazuje wykres 83 (pomiędzy str. 80-81). Najwyższy w skali kraju odsetek rodzin z jednym dzieckiem wynoszący ponad 66% ogółu omawianych rodzin odnotowano w województwie zachodniopomorskim. Wysoka wartość tego wskaźnika pozostaje w korelacji ze wskaźnikiem „trwałości małżeństw”⁷⁵. W 2014 r. wartość tego wskaźnika plasowała województwo zachodniopomorskie w grupie województw o najniższej trwałości małżeństw. W strukturze omawianych rodzin najwyższy w skali kraju odsetek rodzin z trojgiem i więcej dzieci - ponad 13% ogółu, wystąpił w województwie warmińsko-mazurskim. Wysoka wartość tego wskaźnika przyczyniła się do uplasowania warmińsko-mazurskiego na najwyższym w kraju poziomie pod względem częstości korzystania z tych świadczeń, przez dzieci w wieku poniżej 18 lat.

2. Dzieci w rodzinach uprawnione do świadczenia według grup wieku

W końcu 2014 r. w opisanych wyżej rodzinach wychowywało się 308,3 tys. dzieci uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego. W tej zbiorowości ponad 84%, a w liczbach bezwzględnych 259,3 tys., to dzieci w wieku poniżej 18 lat. Pozostałe 49,1 tys. to dzieci starsze pozostające na utrzymaniu w związku z nauką lub niepełnosprawnością, w tym około 0,5 tys. to osoby w wieku 25 lat i więcej.

W grudniu 2014 r. udział dzieci w wieku poniżej 18 lat posiadających prawo do świadczenia z FA w ludności ogółem w tym wieku dla Polski ukształtował się na poziomie 3,7%. Wskaźnik ten określający „częstość korzystania” w układzie województw wykazuje duże zróżnicowanie, co przedstawiono na mapie 12 (pomiędzy str. 80-81). Relatywnie najmniej dzieci korzysta z FA w województwach małopolskim i podkarpackim, odpowiednio 2,3% i 2,5% ogółu dzieci w wieku poniżej 18 lat w tych województwach. Najwyższy udział dzieci uprawnionych do świadczenia w populacji dzieci w wieku poniżej 18 lat odnotowano w województwie warmińsko-mazurskie - 5,8% oraz zachodniopomorskim - 5,4%. Równocześnie w obu województwach ukształtował się najwyższy wskaźnik częstości korzystania ze świadczenia alimentacyjnego przez osoby w wieku 18-24 lata pozostające na utrzymaniu rodzin. W województwie warmińsko-mazurskim wynosił 2,1% a w zachodniopomorskim 2,0%, przy wskaźniku dla kraju wynoszącym 1,5%. Najniższa wartość tego wskaźnika wynosząca 1,1% wystąpiła w województwach: małopolskim, opolskim i podkarpackim.

⁷⁵ Wskaźnikiem „trwałości małżeństw” określono iloraz liczby rozwodów i małżeństw nowo zawartych w 2014 r.

PODSUMOWANIE

Skala korzystania z pomocy społecznej w 2014 r. była mniejsza niż w 2013 r. i mniejsza niż w 2012 r., którego dotyczyła poprzednia analiza. Populacja gospodarstw domowych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej zmniejszyła się w porównaniu z 2013 r. o ponad 5%, a liczba członków tych gospodarstw zmalała o blisko 8%. Pomoc społeczna w 2014 r. realizowana na podstawie ustawy o pomocy społecznej została skierowana do 8,4% ogółu gospodarstw domowych, które skupiały 7,7% populacji naszego kraju⁷⁶, a w liczbach bezwzględnych było to blisko 1146 tys. gospodarstw oraz blisko 2954 tys. osób. W tej zbiorowości ponad 1038 tys. osób, to pozostające na utrzymaniu dzieci w wieku poniżej 18 lat, które stanowiły 15,0% ogółu ludności Polski w tym wieku. W populacji beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w 2014 r. cudzoziemcy stanowili mniej niż 0,1%.

Spadkowa tendencja utrzymała się także wśród beneficjentów świadczeń rodzinnych. W 2014 r. ponad 1114 tys. rodzin z dziećmi na utrzymaniu otrzymywało na podstawie ustawy o świadczeniach rodzinnych, świadczenia zależne od dochodu, w tym ponad 1106 tys. pobierało zasiłki rodzinne dla ponad 1 968 tys. dzieci w wieku poniżej 18 lat, czyli dla 28,2% populacji w wieku przedprodukcyjnym.

Niezależnie od wsparcia rodzin i osób z systemów pomocy społecznej oraz świadczeń rodzinnych w 2014 r. ponad 200 tys. rodzin otrzymało świadczenia z funduszu alimentacyjnego, dla ponad 308 tys. osób uprawnionych do tego świadczenia, w tym dla niespełna 260 tys. dzieci w wieku poniżej 18 lat. Także w przypadku świadczeniobiorców świadczeń z funduszu alimentacyjnego obserwowano spadek w porównaniu z 2013 r. i z 2012 r. zarówno wśród rodzin jak i wśród dzieci w tych rodzinach.

W stosunku do 2012 r., dla którego było podobne opracowanie, poziom korzystania ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej zmniejszył się o 0,4 p. proc. zarówno w gospodarstwach domowych jak i w zbiorowości ogółu członków tych gospodarstw. Wśród dzieci w wieku poniżej 18 lat poziom korzystania z pomocy społecznej w stosunku do 2012 r. zmniejszył się o 0,8 p. proc., co nie zmienia faktu, że częstość korzystania z pomocy społecznej jest wśród dzieci ponad 2 razy wyższa niż wśród dorosłych.

Znacząco, bo o 4,0 p. proc. zmniejszył się - w populacji ogółem w wieku przedprodukcyjnym - udział dzieci na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny.

Liczba rodzin z dziećmi uprawnionymi do świadczenia alimentacyjnego i liczba tych dzieci w wieku poniżej 18 lat w 2014 r. zmniejszyły się odpowiednio o 2,5% i o 2,3% w porównaniu z 2012 r.

Z przedstawionej w niniejszym opracowaniu analizy opisywanych populacji wynikają następujące uwagi, w tym potwierdzające uwagi i spostrzeżenia zaznaczone w poprzednich edycjach tej publikacji:

1. Utrzymuje się terytorialne zróżnicowanie częstości korzystania z pomocy społecznej, najwyższe w województwach wschodniej i północno-wschodniej części kraju, a w ramach

⁷⁶ W porównywalnych warunkach z 2012 r. uwzględniono łącznie z osobami bezdomnymi, które w 2014 r. stanowiły niespełna 0,08% populacji ogółem.

województw - w gminach wiejskich oddalonych od centrów urbanizacyjnych, co ma związek z wysoką korelacją stopnia uzależnienia od świadczeń z pomocy społecznej i poziomu bezrobocia. Połowa gospodarstw beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej skorzystała z tej pomocy w 2014 r. z powodu bezrobocia.

2. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej występują na wsi zdecydowanie częściej niż w miastach, a ponad 60% ogółu beneficjentów to mieszkańcy wsi i małych miast, czyli obszarów o najniższym stopniu urbanizacji.
3. W łącznej liczbie gospodarstw korzystających z pomocy społecznej ponad 2/3 to gospodarstwa ubogie, czyli te, w których dochód na osobę nie przekraczał kryterium dochodowego ustalonego w ustawie o pomocy społecznej, a w tym ponad 2/5 stanowiły gospodarstwa jednoosobowe, czyli osoby samotnie gospodarujące.
4. Wśród samotnie gospodarujących w 2014 r., ubogich beneficjentów występowała skrajnie trudna sytuacja, gdyż niemal połowa z nich nie posiadała własnego źródła dochodu. W tej zbiorowości skupiały się wszystkie cechy powodujące stopniowe wykluczanie społeczne: bardzo niski poziom wykształcenia, brak motywacji do poszukiwania pracy, zły stan zdrowia i częstsze niż w innych grupach beneficjentów występowanie niepełnosprawności i długotrwałych chorób.
5. W 2014 r. nie uległy zmianie w porównaniu z 2012 r. bardzo niskie wskaźniki poziomu wykształcenia w niektórych grupach wieku ubogich beneficjentów. Zatem sformułowany w 2012 r. „dalej idący” wniosek, że wielu słabo wykształconych rodziców korzystających z pomocy społecznej wychowuje następne pokolenie beneficjentów tej pomocy, jest nadal zasadny.
6. Struktura rodzin według liczby dzieci, na które są pobierane świadczenia rodzinne zależne od dochodu wskazuje na bardzo niski status ekonomiczny wielu rodzin, nie tylko wielodzietnych. Z ogółu rodzin z dziećmi blisko 2/5 tej zbiorowości to rodziny z jednym dzieckiem. Ponadto, w ponad połowie rodzin pobierających te świadczenia, dochód na osobę w 2014 r. nie przekraczał 400 zł.

Jak zaznaczono w przedmowie, niniejsza publikacja obejmuje beneficjentów świadczeń pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych, funduszu alimentacyjnego oraz cudzoziemców - beneficjentów pomocy socjalnej, zanim uzyskają prawo do pobytu w Polsce. Wartość świadczeń pomocy społecznej w 2014 r. wyniosła blisko 4,7⁷⁷ mld zł, tj. o 2,5% więcej niż w 2013 r. W tej kwocie świadczenia środowiskowej pomocy społecznej stanowiły niemal 78%, wobec ponad 80% w 2013 r. Na świadczenia rodzinne w 2014 r. wydatkowano blisko 6,9 mld zł tj. o 7,5% mniej niż w 2013 r., a świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego zamknęły się kwotą blisko 1,5 mld zł, i było to o 1,1% więcej niż w 2013 r.

Poza wyżej wymienionymi występują inne formy pomocy takie jak: dodatki mieszkaniowe, zasiłek dla bezrobotnych, renta socjalna - które można określić jako pomoc socjalną państwa.

⁷⁷ W tym ponad 1,0 mld zł, to odpłatność gmin za pobyt ich mieszkańców w domach pomocy społecznej.

W 2014 r. gminy wypłaciły ponad 4,7 mln dodatków mieszkaniowych na łączną kwotę blisko 971 mln zł. W porównaniu z 2013 r. zmniejszyły się zarówno liczba dodatków - o 2,8%, jak i kwota wypłat - o 1,1%, natomiast w 2013 r. w relacji do 2012 r. liczba tych dodatków zmniejszyła się minimalnie, a kwota wypłat z tego tytułu była wyższa o 5,6%.

Powiatowe Urzędy Pracy wypłaciły przeciętnie w 2013 r. ponad 333 tys. zasiłków dla bezrobotnych w łącznej kwocie ponad 2875 mln zł. W stosunku do 2012 r. liczba tych zasiłków wzrosła o 2,7%, a kwota wypłat o 7,4%.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w 2013 r. wypłacił przeciętnie ponad 265 tys. świadczeń w formie renty socjalnej na łączną kwotę blisko 2200 mln zł. Podobnie jak w zasiłkach dla bezrobotnych, także w tym przypadku zarówno liczba jak i kwota wypłaconych świadczeń były wyższe niż w 2012 r. odpowiednio o 2,0% i o 5,7%.

Wszystkie opisane wcześniej i wspomniane wyżej formy i rodzaje pomocy stanowią segment szeroko rozumianej pomocy państwa. Ponadto istnieje wiele organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji i innych form instytucjonalnych lub powoływanych doraźnie dla realizacji konkretnych zadań mających na celu pomoc potrzebującym.

Wyniki cyklicznego badania SOF-1 „Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych za 2012 r.” wskazują, że blisko 12 tys., tj. niemal 15% z ogólnej liczby tych podmiotów w swojej działalności statutowej miało zadania z zakresu pomocy społecznej i socjalnej, w tym ponad 10,7 tys. działało bezpośrednio na rzecz osób fizycznych.

W łącznej liczbie blisko 12 tys. tych podmiotów dla niemal 2,9 tys., czyli ponad 24%, działalność w zakresie pomocy społecznej i socjalnej była najważniejsza, a dla dalszych 1,8 tys. podmiotów, czyli blisko 15% ta działalność była następną po najważniejszej. Omawiane 12 tys. podmiotów gospodarki społecznej uzyskało w 2012 r. przychód ogółem na łączną wartość blisko 1150 mln zł, w tym niemal 854 mln zł pochodziło ze źródeł publicznych. Wiele tych podmiotów ma status organizacji pożytku publicznego i na ich działalność corocznie coraz większa liczba podatników przekazuje 1% podatku dochodowego. W wykazanej wyżej kwocie blisko 1150 mln, przychód z 1% tego podatku stanowił 3,3%, i wynosił ponad 38,2 mln zł. W porównaniu z 2010 r. kwota ta była wyższa o ponad 13%.

Znaczący udział w opisanych wyżej podmiotach mają organizacje Kościoła Katolickiego. Według raportu z pierwszego ogólnopolskiego badania kościelnych instytucji oraz organizacji charytatywnych⁷⁸ wynika, że w 2014 r. działało 835 instytucji charytatywnych, które prowadziły ponad 5 tys. dzieł (zadań i akcji) charytatywnych. Z działalności instytucji charytatywnych Kościoła w 2014 r. korzystało łącznie około 2,9 mln beneficjentów (liczonych tyle razy z ilu dzieł skorzystali). W ogólnej liczbie prowadzonych dzieł, najwięcej, niemal 1,4 tys. było skierowane przede wszystkim do dzieci i młodzieży.

---

⁷⁸ Raport będzie dostępny na stronie internetowej Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego (ISKK) <http://www.iskk.pl/>, w zakładce „Kościół w Polsce”.

TABL. 1. GOSPODARSTWA DOMOWE I ICH CZŁONKOWIE ORAZ OSOBY BEZDOMNE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW, PODREGIONÓW W 2014 R.

Regiony Województwa Podregiony	Gospodarstwa domowe w tys.			Członkowie gospodarstw domowych i osoby bezdomne				Osoby bezdomne ogółem w tys.
	ogółem	jedno- osobowe	wielo- osobowe	ogółem w tys.	w % ogółu ludności	z ogółem w gospodarstwach wielooosobowych		
						razem w tys.	w % ogółu beneficjentów pomocy społecznej	
P O L S K A	1145,8	484,5	661,3	2954,0	7,7	2439,5	82,6	30,0
Miasta	635,1	324,6	310,5	1387,5	6,0	1038,3	74,8	24,6
Wieś	510,7	159,8	350,8	1566,4	10,3	1401,2	89,5	5,4
Region centralny	218,0	99,1	119,0	536,9	6,9	433,7	80,8	4,2
Województwo łódzkie	82,4	39,6	42,8	190,9	7,6	149,9	78,5	1,5
podregiony:								
łódzki	11,5	5,5	6,0	25,8	6,7	20,1	77,8	0,2
piotrkowski	23,0	10,1	13,0	57,4	9,7	47,0	81,8	0,4
sieradzki	12,9	4,6	8,3	36,7	8,1	31,9	86,9	0,2
skierniewicki	11,5	4,8	6,8	29,1	7,9	24,1	82,9	0,2
m. Łódź	23,4	14,6	8,8	41,8	5,9	26,7	63,9	0,5
Województwo mazowieckie	135,6	59,5	76,1	346,0	6,5	283,8	82,0	2,7
podregiony:								
ciechanowsko-płocki	22,4	8,6	13,8	61,7	9,8	52,6	85,4	0,4
ostrołęcko-siedlecki	26,9	8,5	18,4	82,5	10,9	73,7	89,4	0,3
radomski	22,5	9,0	13,6	61,8	10,0	52,6	85,0	0,3
warszawski wschodni	19,8	8,5	11,3	50,7	6,3	41,8	82,6	0,3
warszawski zachodni	15,8	7,6	8,3	37,3	4,7	29,4	78,7	0,4
m.st. Warszawa	28,2	17,4	10,8	52,0	3,0	33,7	64,7	1,0

TABL. 1. GOSPODARSTWA DOMOWE I ICH CZŁONKOWIE ORAZ OSOBY BEZDOMNE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW, PODREGIONÓW W 2014 R. (cd.)

Regiony Województwa Podregiony	Gospodarstwa domowe w tys.			Członkowie gospodarstw domowych i osoby bezdomne				Osoby bezdomne ogółem w tys.
	ogółem	jedno- osobowe	wielo- osobowe	ogółem w tys.	w % ogółu ludności	z ogółem w gospodarstwach wielooosobowych		
						razem w tys.	w % ogółu beneficjentów pomocy społecznej	
Region południowy	174,9	73,7	101,2	457,1	5,7	376,8	82,4	6,7
Województwo małopolskie	76,1	29,8	46,4	215,4	6,4	183,8	85,3	1,9
podregiony:								
krakowski	14,2	5,7	8,5	39,2	5,5	33,4	85,1	0,2
nowosądecki	22,6	6,3	16,3	76,9	9,7	70,3	91,5	0,2
oświęcimski	14,0	6,0	7,9	35,7	5,6	29,3	82,0	0,4
tarnowski	12,5	4,1	8,4	38,6	8,3	34,3	88,8	0,2
m. Kraków	12,9	7,6	5,2	25,1	3,3	16,6	66,2	0,8
Województwo śląskie	98,8	43,9	54,9	241,7	5,3	193,0	79,8	4,8
podregiony:								
bielski	12,5	4,9	7,7	33,5	5,0	28,4	84,6	0,3
bytomski	11,5	5,0	6,5	28,3	6,4	22,9	80,8	0,4
częstochoowski	13,2	6,1	7,1	31,5	6,0	24,9	79,1	0,5
gliwicki	10,6	4,5	6,0	27,0	5,6	22,0	81,5	0,5
katowicki	19,7	9,3	10,5	46,3	6,2	36,0	77,7	1,0
rybnicki	9,3	3,9	5,3	23,6	3,7	18,9	80,3	0,7
sosnowiecki.....	15,7	7,4	8,3	35,6	5,1	27,2	76,4	1,0
tyski.....	6,3	2,8	3,5	15,9	4,1	12,7	79,9	0,4

TABL. 1. GOSPODARSTWA DOMOWE I ICH CZŁONKOWIE ORAZ OSOBY BEZDOMNE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW, PODREGIONÓW W 2014 R. (cd.)

Regiony Województwa Podregiony	Gospodarstwa domowe w tys.			Członkowie gospodarstw domowych i osoby bezdomne				Osoby bezdomne ogółem w tys.
	ogółem	jedno- osobowe	wielo- osobowe	ogółem w tys.	w % ogółu ludności	z ogółem w gospodarstwach wielosobowych		
						razem w tys.	w % ogółu beneficjentów pomocy społecznej	
Region wschodni	232,4	84,7	147,7	663,7	9,8	575,7	86,7	3,2
Województwo lubelskie	67,4	23,6	43,8	197,3	9,2	172,7	87,5	1,0
podregiony:								
białski	11,6	3,2	8,5	38,0	12,4	34,7	91,4	0,1
chełmsko-zamojski	22,1	7,1	15,0	66,6	10,4	59,3	89,0	0,2
lubelski	19,1	8,4	10,7	48,7	6,8	39,8	81,8	0,5
puławski	14,6	4,9	9,7	44,0	9,0	38,8	88,4	0,2
Województwo podkarpackie	72,1	22,8	49,3	222,4	10,5	198,8	89,4	0,8
podregiony:								
krośnieński	18,1	5,9	12,2	54,0	11,1	47,9	88,7	0,2
przemyski	15,6	4,1	11,5	51,4	13,0	47,2	91,8	0,1
rzeszowski	18,8	6,5	12,3	56,1	8,9	49,5	88,2	0,1
tarnobrzeski	19,7	6,3	13,4	60,9	9,8	54,2	89,1	0,3
Województwo podlaskie	43,1	17,9	25,2	114,9	9,6	96,4	83,9	0,6
podregiony:								
białostocki	17,9	8,7	9,2	42,3	8,3	33,4	78,9	0,3
łomżyński	13,8	5,4	8,4	38,7	9,5	33,2	85,8	0,1
suwalski	11,4	3,9	7,5	34,0	12,3	29,8	87,9	0,2

TABL. 1. GOSPODARSTWA DOMOWE I ICH CZŁONKOWIE ORAZ OSOBY BEZDOMNE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW, PODREGIONÓW W 2014 R. (cd.)

Regiony Województwa Podregiony	Gospodarstwa domowe w tys.			Członkowie gospodarstw domowych i osoby bezdomne				Osoby bezdomne ogółem w tys.
	ogółem	jedno- osobowe	wielo- osobowe	ogółem w tys.	w % ogółu ludności	z ogółem w gospodarstwach wielosobowych		
						razem w tys.	w % ogółu beneficjentów pomocy społecznej	
Region wschodni (dok.)								
Województwo świętokrzyskie	49,8	20,4	29,4	129,0	10,2	107,8	83,6	0,8
podregiony:								
kielecki	31,7	14,4	17,2	75,7	9,8	60,7	80,1	0,6
sandomiersko-jędrzejowski	18,1	6,0	12,2	53,3	10,9	47,2	88,4	0,2
Region północno-zachodni	191,4	82,5	108,9	478,8	7,7	390,3	81,5	5,9
Województwo lubuskie	38,2	17,8	20,4	90,1	8,8	71,3	79,1	1,0
podregiony:								
gorzowski	15,9	7,6	8,4	37,0	9,6	29,0	78,5	0,4
zielonogórski	22,2	10,2	12,0	53,1	8,4	42,3	79,6	0,6
Województwo wielkopolskie	92,9	37,2	55,8	242,8	7,0	203,1	83,7	2,5
podregiony:								
kaliski	19,5	7,9	11,6	51,6	7,7	43,3	83,9	0,3
koniński	21,1	7,7	13,4	57,3	8,7	49,1	85,7	0,4
leszczyński	13,6	5,0	8,6	37,6	6,8	32,2	85,6	0,4
pilski	13,8	4,8	9,0	38,7	9,4	33,5	86,5	0,5
poznański	12,1	4,3	7,8	33,2	5,3	28,5	85,7	0,4
m. Poznań	12,7	7,4	5,3	24,4	4,5	16,5	67,8	0,5

TABL. 1. GOSPODARSTWA DOMOWE I ICH CZŁONKOWIE ORAZ OSOBY BEZDOMNE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW, PODREGIONÓW W 2014 R. (cd.)

Regiony Województwa Podregiony	Gospodarstwa domowe w tys.			Członkowie gospodarstw domowych i osoby bezdomne				Osoby bezdomne ogółem w tys.
	ogółem	jedno- osobowe	wielo- osobowe	ogółem w tys.	w % ogółu ludności	z ogółem w gospodarstwach wielooosobowych		
						razem w tys.	w % ogółu beneficjentów pomocy społecznej	
Region północno-zachodni (dok.)								
Województwo zachodnio-pomorskie	60,3	27,6	32,7	145,9	8,5	115,9	79,5	2,4
podregiony:								
koszaliński	24,7	10,4	14,3	63,2	10,5	52,2	82,6	0,7
starogardzki	15,9	6,7	9,1	39,9	10,6	32,7	81,9	0,5
szczeciński	10,4	4,5	5,8	25,4	7,7	20,4	80,4	0,4
m. Szczecin	9,4	5,9	3,5	17,5	4,3	10,7	61,3	0,8
Region południowo-zachodni	102,0	51,6	50,4	228,5	5,8	173,4	75,9	3,5
Województwo dolnośląskie	75,8	39,0	36,8	167,5	5,8	126,0	75,2	2,5
podregiony:								
jeleniogórski	18,5	9,9	8,6	39,7	6,9	29,2	73,6	0,5
legnicko-głogowski	13,5	6,8	6,7	30,7	6,8	23,6	76,8	0,3
wałbrzyski	22,8	11,4	11,4	50,5	7,5	38,3	75,9	0,8
wrocławski	12,5	5,4	7,1	31,9	5,5	26,3	82,2	0,3
m. Wrocław	8,5	5,5	3,0	14,7	2,3	8,6	58,7	0,5
Województwo opolskie	26,2	12,6	13,7	61,0	6,1	47,5	77,8	1,0
podregiony:								
nyski	12,4	5,8	6,7	29,5	7,4	23,3	79,1	0,4
opolski	13,8	6,8	7,0	31,6	5,2	24,1	76,5	0,7

TABL. 1. GOSPODARSTWA DOMOWE I ICH CZŁONKOWIE ORAZ OSOBY BEZDOMNE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW, PODREGIONÓW W 2014 R. (dok.)

Regiony Województwa Podregiony	Gospodarstwa domowe w tys.			Członkowie gospodarstw domowych i osoby bezdomne				Osoby bezdomne ogółem w tys.
	ogółem	jedno- osobowe	wielo- osobowe	ogółem w tys.	w % ogółu ludności	z ogółem w gospodarstwach wieloosobowych		
						razem w tys.	w % ogółu beneficjentów pomocy społecznej	
Region północny	227,0	92,9	134,1	588,9	10,1	489,6	83,1	6,5
Województwo kujawsko-pomorskie	85,0	33,4	51,5	220,4	10,5	185,1	84,0	1,9
podregiony:								
bydgosko-toruński	19,3	8,5	10,8	46,7	6,0	37,6	80,5	0,7
grudziądzki	24,5	8,2	16,2	69,1	12,8	60,5	87,4	0,5
włocławski	41,2	16,8	24,5	104,6	13,4	87,1	83,3	0,7
Województwo pomorskie	69,3	29,0	40,2	183,7	8,0	151,4	82,4	3,2
podregiony:								
gdański	15,9	5,6	10,3	47,2	8,5	41,1	87,0	0,6
słupski	20,8	8,3	12,5	55,6	11,4	46,6	83,9	0,6
starogardzki	20,7	7,6	13,1	57,8	11,5	49,5	85,6	0,7
trójmiejski	11,9	7,6	4,4	23,0	3,1	14,2	61,5	1,3
Województwo warmińsko-mazurskie	72,8	30,4	42,3	184,9	12,8	153,1	82,8	1,4
podregiony:								
elbląski	28,2	11,6	16,6	72,5	13,6	60,4	83,3	0,5
ełcki	13,9	5,1	8,8	37,9	13,0	32,4	85,7	0,3
olsztyński	30,7	13,7	17,0	74,6	12,0	60,3	80,9	0,6

TABL. 2. GOSPODARSTWA DOMOWE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG WIELKOŚCI I ICH UDZIAŁ W POPULACJI GOSPODARSTW OGÓŁEM W 2014 R.

Wyszczególnienie	Ogółem	Liczba osób w gospodarstwie				
		1	2	3	4	5 i więcej
W tysiącach						
Ogółem	1145,8	484,5	171,5	156,7	165,1	168,0
Miasta	635,1	324,6	104,0	83,5	68,6	54,4
Wieś	510,7	159,8	67,5	73,2	96,5	113,6
W odsetkach						
Ogółem	100,0	42,3	15,0	13,7	14,4	14,7
Miasta	100,0	51,1	16,4	13,1	10,8	8,6
o liczbie:						
poniżej 20,0 tys. mieszkańców	100,0	45,3	16,2	14,4	13,2	10,9
20,0 – 49,9	100,0	48,9	16,6	13,7	11,5	9,2
50,0 – 99,9	100,0	49,1	16,7	14,1	11,4	8,7
100,0 – 199,9	100,0	54,0	16,6	12,4	9,3	7,7
200,0 – 500,0	100,0	55,1	16,1	12,3	9,5	7,0
powyżej 500,0 tys.	100,0	61,3	16,2	10,5	7,0	5,0
Wieś	100,0	31,3	13,2	14,3	18,9	22,2
w % ogółu gospodarstw^a						
Ogółem	8,4	14,9	4,9	5,7	7,5	8,9
Miasta	6,9	13,0	4,0	4,3	5,0	7,1
Wieś	11,6	20,8	7,6	9,1	11,5	10,2

a NSP 2011.

TABL. 3. GOSPODARSTWA DOMOWE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG WIELKOŚCI I WEDŁUG WYSOKOŚCI MIESIĘCZNEGO DOCHODU NA OSOBĘ W GOSPODARSTWIE W 2014 R.

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym z dochodem na osobę powyżej kryterium ^a	Ogółem	Gospodarstwa bez dochodu	Gospodarstwa posiadające przeciętny miesięczny dochód na osobę w zł						
					200 i mniej	201-300	301-400	401-500	501-750	751-1000	powyżej 1000
					w tys.		w odsetkach				
Gospodarstwa ogółem	1145,8	360,9	100,0	16,6	14,6	11,5	13,2	10,5	18,9	5,6	9,0
Jednoosobowe	484,5	149,1	100,0	33,9	13,8	4,9	2,3	1,6	18,3	8,0	17,1
Dwuosobowe	171,5	61,1	100,0	9,8	15,7	15,8	15,6	11,5	16,2	7,3	8,1
Trzyosobowe	156,7	50,1	100,0	3,2	17,4	16,6	18,3	18,1	19,6	4,3	2,4
Czterooosobowe	165,1	51,5	100,0	1,7	15,2	15,2	24,2	19,2	21,0	2,5	1,1
Pięćoosobowe i większe	168,0	49,1	100,0	1,1	12,3	17,9	26,6	19,7	20,5	1,4	0,5
Miasta razem	635,1	211,3	100,0	17,6	14,6	10,6	11,1	9,0	19,0	5,8	12,3
Jednoosobowe	324,6	107,2	100,0	30,3	14,1	5,4	2,6	1,6	18,8	7,1	20,0
Dwuosobowe	104,0	37,5	100,0	8,7	16,1	15,9	15,7	11,5	16,3	6,8	9,1
Trzyosobowe	83,5	27,7	100,0	2,9	16,5	16,0	19,2	18,0	20,0	4,5	2,8
Czterooosobowe	68,6	22,3	100,0	1,6	14,7	15,1	22,8	20,0	21,5	2,9	1,3
Pięćoosobowe i większe	54,4	16,6	100,0	1,1	11,7	16,9	26,0	20,6	21,0	2,0	0,6
Wieś razem	510,7	149,6	100,0	15,5	14,5	12,7	15,8	12,5	18,7	5,4	4,9
Jednoosobowe	159,8	41,9	100,0	41,2	13,2	3,7	1,8	1,6	17,3	10,0	11,3
Dwuosobowe	67,5	23,6	100,0	11,4	15,2	15,6	15,3	11,6	16,2	8,1	6,5
Trzyosobowe	73,2	22,4	100,0	3,6	18,5	17,2	17,3	18,3	19,1	3,9	2,0
Czterooosobowe	96,5	29,2	100,0	1,7	15,6	15,2	25,1	18,6	20,7	2,1	0,9
Pięćoosobowe i większe	113,6	32,5	100,0	1,1	12,5	18,4	26,9	19,3	20,2	1,1	0,4

^a W 2014 r. kryterium dochodowe wynosiło: 456 zł na osobę w rodzinie (gospodarstwa wieloosobowe), 542 zł na osobę samotnie gospodarującą (gospodarstwa jednoosobowe).

**TABL. 4. GOSPODARSTWA DOMOWE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ
Z DOCHODEM NA OSOBĘ PONIŻEJ KRYTERIUM^a WEDŁUG LICZBY POKOLEŃ^b
I WIELKOŚCI W 2014 R.**

Wyszczególnienie	Ogółem		Z ogółem o liczbie osób				
			1	2	3	4	5 i więcej
	w tys.		w odsetkach				
Gospodarstwa ogółem	784,9	100,0	42,7	14,1	13,6	14,5	15,1
Jednopokoleniowe	382,2	100,0	87,8	12,1	0,1	0,0	0,0
w tym pokolenie:							
osób w średnim wieku	256,8	100,0	88,9	11,0	0,1	0,0	0,0
osób starszych	82,0	100,0	94,2	5,8	0,0	0,0	0,0
Dwupokoleniowe.....	380,7	100,0	-	16,8	27,0	28,4	27,8
w tym pokolenia:							
dzieci do lat 17 z rodzicami	330,9	100,0	-	13,5	24,8	30,4	31,3
dzieci do lat 17 z dziadkami	1,1	100,0	-	42,5	39,9	11,4	6,2
osób w średnim wieku z osobami starszymi	6,3	100,0	-	50,4	40,9	7,1	1,5
Trzypokoleniowe	21,1	100,0	-	-	14,9	25,2	59,9
w tym pokolenia:							
dzieci do lat 17 z rodzicami i dziadkami	20,0	100,0	-	-	13,9	24,7	61,4
osób w średnim wieku z osobami starszymi	0,1	100,0	-	-	52,9	32,3	14,7

a W 2014 r. kryterium dochodowe wynosiło: 456 zł na osobę w rodzinie, 542 zł na osobę samotnie gospodarującą.

b Patrz uwagi metodyczne str. 29.

TABL. 5. STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH Z DOCHODEM NA OSOBĘ PONIŻEJ KRYTERIUM^a WEDŁUG GŁÓWNEJ PRZYCZYNY PRYZNANIA ŚWIADCZEŃ W 2014 R.

Wyszczególnienie	Ogółem	Grupy głównych przyczyn				
		ekono- miczne	zdrowotne	rodzinne	społeczne	pozostałe
Gospodarstwa ogółem	100,0	49,6	33,7	15,0	1,4	0,3
Jednoosobowe	100,0	46,2	49,6	1,4	2,5	0,3
w tym osob starszych	100,0	30,1	67,4	1,3	1,0	0,2
Dwuosobowe	100,0	52,6	25,5	20,7	1,0	0,3
jednopokoleniowe	100,0	60,4	36,2	1,9	1,3	0,2
dwupokoleniowe	100,0	47,0	17,8	34,2	0,7	0,3
Trzyosobowe	100,0	57,7	20,1	21,3	0,7	0,3
w tym:						
dwupokoleniowe	100,0	57,9	19,9	21,3	0,7	0,3
trypokoleniowe	100,0	51,0	25,0	22,9	0,9	0,2
Czteroosobowe i większe	100,0	49,4	20,9	29,0	0,4	0,3
w tym:						
dwupokoleniowe	100,0	49,5	20,5	29,3	0,4	0,3
trypokoleniowe	100,0	48,5	25,5	25,3	0,4	0,3
Z ogółem gospodarstwa z dziećmi do lat 17 na utrzymaniu	100,0	50,3	18,5	30,5	0,5	0,3

^a W 2014 r. kryterium dochodowe wynosiło: 456 zł na osobę w rodzinie, 542 zł na osobę samotnie gospodarującą.

TABL. 6. STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z DOCHODEM NA OSOBĘ PONIŻEJ KRYTERIUM^a WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA W 2014 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Główne źródło utrzymania:									Na utrzymaniu
		dochody z pracy			źródła niezarobkowe						
		razem	poza rolnictwem indywidualnym	w rolnictwie indywidualnym	razem	emerytura pracownicza	emerytura rolnicza	renta rodzinna	renta z tytułu niezdolności do pracy	inne niezarobkowe	
Gospodarstwa ogółem	100,0	21,6	19,9	1,7	54,1	1,2	0,3	0,7	1,9	49,9	24,3
Jednoosobowe	100,0	6,7	6,3	0,4	44,4	0,2	0,0	0,1	0,4	43,6	49,0
Dwuosobowe	100,0	12,3	11,5	0,8	72,5	3,3	0,6	1,1	4,0	63,5	15,2
Trzyosobowe	100,0	26,6	25,0	1,5	68,7	2,2	0,4	1,6	3,6	61,0	4,7
Czterooosobowe	100,0	44,9	41,7	3,3	52,6	1,1	0,3	1,1	2,6	47,5	2,4
Pięćoosobowe i większe	100,0	45,6	40,6	5,0	52,8	1,5	0,7	1,0	2,1	47,5	1,6
Miasta razem	100,0	14,7	14,5	0,2	59,0	1,0	0,0	0,5	1,5	56,0	26,3
Jednoosobowe	100,0	5,7	5,6	0,1	49,1	0,2	0,0	0,1	0,4	48,4	45,2
Dwuosobowe	100,0	11,2	11,1	0,1	75,2	2,6	0,1	0,9	3,4	68,3	13,6
Trzyosobowe	100,0	21,8	21,6	0,2	73,8	2,0	0,1	1,2	2,8	67,8	4,4
Czterooosobowe	100,0	35,9	35,4	0,4	61,8	1,2	0,0	1,0	2,1	57,5	2,4
Pięćoosobowe i większe	100,0	35,8	35,3	0,5	62,6	1,4	0,1	1,0	1,6	58,5	1,6
Wieś razem	100,0	29,8	26,2	3,5	48,3	1,5	0,6	1,0	2,5	42,8	21,9
Jednoosobowe	100,0	8,5	7,5	1,0	35,6	0,3	0,1	0,2	0,5	34,5	55,9
Dwuosobowe	100,0	14,0	12,2	1,7	68,5	4,4	1,3	1,4	5,0	56,3	17,6
Trzyosobowe	100,0	31,8	28,8	3,0	63,1	2,3	0,8	2,0	4,4	53,5	5,2
Czterooosobowe	100,0	51,2	45,9	5,3	46,3	1,1	0,5	1,2	3,0	40,6	2,5
Pięćoosobowe i większe	100,0	50,2	43,1	7,1	48,2	1,5	0,9	1,0	2,4	42,4	1,6

^a W 2014 r. kryterium dochodowe wynosiło: 456 zł na osobę w rodzinie, 542 zł na osobę samotnie gospodarującą.

TABL. 7. OSOBY W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH I BEZDOMNI KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG PŁCI I GRUP WIEKU W 2014 R.

Wyszczególnienie	Ogółem		W tym miasta		Z ogółem głowy gospodarstw domowych			
	Ogółem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	jednoosobowych		wieloosobowych z dziećmi do lat 17	
					razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
Ogółem w tys.								
Ogółem	2954,0	1470,6	1387,5	701,8	484,5	189,8	498,9	440,9
w wieku:								
0 - 2 lata	127,6	62,3	64,1	31,3	-	-	-	-
3 - 6	244,4	118,5	111,1	53,8	-	-	-	-
7 - 12	370,0	179,3	150,2	72,5	-	-	-	-
13 - 15	182,6	87,5	68,4	32,7	-	-	-	-
16 - 18	168,6	81,4	63,3	30,7	1,0	0,5	0,7	0,6
19 - 24	208,8	110,5	89,7	48,8	15,5	5,9	33,2	31,2
25 - 34	363,7	208,6	180,2	102,6	37,1	9,5	175,8	162,0
35 - 44	427,8	223,6	189,3	99,2	52,8	12,6	193,3	171,6
45 - 54	347,2	154,9	166,2	76,7	99,7	30,1	76,9	62,5
55 - 64	331,8	125,6	189,8	75,5	160,5	50,3	17,1	11,5
65 - 74	86,0	44,0	51,3	27,0	50,4	25,1	1,5	1,0
75 - 84	59,2	43,9	38,1	29,0	39,0	30,8	0,4	0,3
85 lat i więcej	36,2	30,5	25,9	22,1	28,6	25,2	0,1	0,1
Ekonomiczne grupy wieku:								
Przedprodukcyjny	1038,4	502,1	436,3	210,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Produkcyjny	1692,4	808,3	810,4	387,5	347,7	90,0	495,0	437,5
mobilny	1055,2	569,6	480,0	260,9	106,3	28,5	403,0	365,5
niemobilny	637,2	238,7	330,4	126,6	241,4	61,5	92,0	72,0
Poprodukcyjny	223,2	160,2	140,9	103,7	136,8	99,9	4,0	3,4

TABL. 7. OSOBY W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH I BEZDOMNI KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG PŁCI I GRUP WIEKU W 2014 R. (dok.)

Wyszczególnienie	Ogółem		W tym miasta		Z ogółem głowy gospodarstw domowych			
	Ogółem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	jednoosobowych		wieloosobowych z dziećmi do lat 17	
					razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
W tym w gospodarstwach z dochodem na osobę poniżej kryterium^a w tys.								
Razem	2020,4	967,6	916,7	439,1	335,4	88,6	351,3	311,0
w wieku:								
0 - 2 lata	102,1	49,9	51,3	25,1	-	-	-	-
3 - 6	178,1	86,8	79,4	38,7	-	-	-	-
7 - 12	255,8	124,6	100,4	48,8	-	-	-	-
13 - 15	122,8	59,2	44,1	21,3	-	-	-	-
16 - 18	114,8	55,6	41,8	20,4	0,8	0,4	0,6	0,6
19 - 24	154,7	83,3	66,4	36,8	14,0	5,2	28,4	26,7
25 - 34	270,9	153,1	133,1	74,5	33,0	7,9	130,0	119,5
35 - 44	297,1	150,9	130,3	65,6	46,8	10,3	128,8	114,3
45 - 54	252,4	109,5	120,5	54,4	86,9	24,2	51,9	42,3
55 - 64	231,1	77,7	128,1	45,2	127,9	32,2	10,8	7,1
65 - 74	31,1	10,5	17,1	5,6	20,6	4,9	0,6	0,4
75 - 84	7,0	4,4	3,2	1,8	4,0	2,2	0,1	0,1
85 lat i więcej	2,4	2,0	1,0	0,8	1,4	1,2	0,0	0,0
Ekonomiczne grupy wieku:								
Przedprodukcyjny	736,0	357,7	303,1	147,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Produkcyjny	1223,9	573,1	581,2	272,2	300,6	71,6	349,7	309,6
mobilny	760,3	405,7	343,7	183,9	94,6	23,9	287,9	261,1
niemobilny	463,6	167,3	237,4	88,4	206,0	47,7	61,7	48,4
Poprodukcyjny	60,5	36,9	32,5	19,5	34,8	17,0	1,7	1,5

^a W 2014 r. kryterium dochodowe wynosiło: 456 zł na osobę w rodzinie, 542 zł na osobę samotnie gospodarującą.

TABL. 8. OSOBY W WIEKU 25 LAT I WIĘCEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z DOCHODEM NA OSOBĘ PONIŻEJ KRYTERIUM^a WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA W 2014 R.

Wyszczególnienie	Ogółem	Z ogółem posiadający wykształcenie						
		wyższe	średnie zawodowe i policealne	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone i gimnazjalne	podstawowe niepełne i bez wykształcenia	nie ustalony
Ogółem w tys. osób								
Ogółem	1092,1	25,6	130,0	63,7	433,3	350,8	15,9	72,8
Mężczyźni	583,9	8,7	57,2	18,5	261,6	188,8	8,7	40,4
Kobiety	508,2	17,0	72,8	45,1	171,7	162,0	7,2	32,4
Miasta	533,3	15,6	69,4	40,5	204,6	166,2	7,5	29,6
Mężczyźni	285,3	5,8	33,0	12,9	126,3	87,0	3,9	16,4
Kobiety	248,0	9,7	36,5	27,6	78,2	79,2	3,5	13,2
Wieś	558,8	10,1	60,6	23,2	228,7	184,6	8,4	43,3
Mężczyźni	298,6	2,8	24,3	5,6	135,2	101,8	4,8	24,0
Kobiety	260,2	7,2	36,3	17,5	93,4	82,8	3,7	19,2
W tym głowy gospodarstw domowych z dziećmi do lat 17								
Razem	322,3	11,5	50,7	29,1	121,1	88,4	3,0	18,6
Mężczyźni	38,6	0,8	4,8	1,6	18,0	10,4	0,4	2,6
Kobiety	283,7	10,7	45,9	27,5	103,1	78,0	2,6	16,0
Miasta	138,5	5,9	21,9	16,0	47,4	39,8	1,5	6,1
Mężczyźni	14,5	0,4	2,0	0,9	6,4	4,0	0,2	0,7
Kobiety	124,0	5,5	19,9	15,1	40,9	35,8	1,3	5,5
Wieś	183,8	5,6	28,8	13,1	73,7	48,6	1,5	12,4
Mężczyźni	24,1	0,4	2,8	0,7	11,6	6,4	0,2	1,9
Kobiety	159,8	5,2	26,0	12,4	62,2	42,2	1,3	10,5

^a W 2014 r. kryterium dochodowe wynosiło: 456 zł na osobę w rodzinie, 542 zł na osobę samotnie gospodarującą.

TABL. 8. OSOBY W WIEKU 25 LAT I WIĘCEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z DOCHODEM NA OSOBĘ PONIŻEJ KRYTERIUM^a WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA W 2014 R. (dok.)

Wyszczególnienie	Ogółem	Z ogółem posiadający wykształcenie						
		wyższe	średnie zawodowe i policealne	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone i gimnazjalne	podstawowe niepełne i bez wykształcenia	nie ustalony
Ogółem w odsetkach								
Razem	100,0	2,3	11,9	5,8	39,7	32,1	1,5	6,7
Mężczyźni	100,0	1,5	9,8	3,2	44,8	32,3	1,5	6,9
Kobiety	100,0	3,3	14,3	8,9	33,8	31,9	1,4	6,4
Miasta	100,0	2,9	13,0	7,6	38,4	31,2	1,4	5,5
Mężczyźni	100,0	2,0	11,6	4,5	44,3	30,5	1,4	5,7
Kobiety	100,0	3,9	14,7	11,1	31,6	31,9	1,4	5,3
Wieś	100,0	1,8	10,8	4,1	40,9	33,0	1,5	7,7
Mężczyźni	100,0	0,9	8,1	1,9	45,3	34,1	1,6	8,0
Kobiety	100,0	2,8	14,0	6,7	35,9	31,8	1,4	7,4
W tym głowy gospodarstw domowych z dziećmi do lat 17								
Razem	100,0	3,6	15,7	9,0	37,6	27,4	0,9	5,8
Mężczyźni	100,0	2,1	12,5	4,0	46,6	27,0	1,1	6,7
Kobiety	100,0	3,8	16,2	9,7	36,3	27,5	0,9	5,6
Miasta	100,0	4,3	15,8	11,5	34,2	28,7	1,1	4,4
Mężczyźni	100,0	3,0	13,7	6,0	44,1	27,4	1,3	4,5
Kobiety	100,0	4,4	16,0	12,2	33,0	28,9	1,1	4,4
Wieś	100,0	3,0	15,7	7,1	40,1	26,5	0,8	6,8
Mężczyźni	100,0	1,6	11,8	2,8	48,0	26,7	1,0	8,0
Kobiety	100,0	3,3	16,3	7,8	38,9	26,4	0,8	6,6

^a W 2014 r. kryterium dochodowe wynosiło: 456 zł na osobę w rodzinie, 542 zł na osobę samotnie gospodarującą.

TABL. 9. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM, CZŁONKÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z DOCHODEM NA OSOBĘ PONIŻEJ KRYTERIUM^a W 2014 R.

Wyszczególnienie	Ogółem	Aktywni zawodowo		Bierni zawodowo
		pracujący	bezrobotni	
Ogółem	1223,9	191,5	607,9	424,5
Mężczyźni	650,9	116,9	303,8	230,1
Kobiety	573,1	74,6	304,0	194,4
Miasta	581,2	59,8	328,6	192,7
Mężczyźni	308,9	33,8	165,7	109,4
Kobiety	272,2	25,9	163,0	83,3
Wieś	642,8	131,7	279,2	231,8
Mężczyźni	341,9	83,1	138,2	120,7
Kobiety	300,8	48,6	141,1	111,1

W tym głowy gospodarstw domowych z dziećmi do lat 17

Razem	349,7	65,6	200,8	83,2
Mężczyźni	40,1	12,9	18,1	9,1
Kobiety	309,6	52,8	182,7	74,1
Miasta	154,1	20,3	101,7	32,0
Mężczyźni	15,2	2,9	8,8	3,5
Kobiety	138,8	17,4	92,9	28,5
Wieś	195,6	45,3	99,0	51,2
Mężczyźni	24,8	10,0	9,3	5,6
Kobiety	170,7	35,3	89,8	45,6

Z ogółem - samotnie gospodarujący

Razem	300,6	4,2	172,9	123,5
Mężczyźni	229,0	2,6	132,2	94,2
Kobiety	71,6	1,6	40,7	29,3
Miasta	195,6	2,3	113,2	80,1
Mężczyźni	144,7	1,2	83,8	59,7
Kobiety	50,9	1,1	29,4	20,4
Wieś	105,0	1,9	59,7	43,4
Mężczyźni	84,3	1,4	48,4	34,5
Kobiety	20,7	0,5	11,3	8,9

^a W 2014 r. kryterium dochodowe wynosiło: 456 zł na osobę w rodzinie, 542 zł na osobę samotnie gospodarującą .

TABL. 10. RODZINY Z DZIEĆMI POBIERAJĄCE ŚWIADCZENIA RODZINNE WEDŁUG LICZBY DZIECI W RODZINIE ORAZ RODZINY NIEPEŁNE I Z DZIECKIEM NIEPEŁNOSPRAWNYM WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW I PODREGIONÓW W 2014 R.

Regiony Województwa Podregiony	Ogółem	Z liczbą dzieci				Z ogółem - rodziny	
		1	2	3	4 i więcej	niepełne	z dzieckiem niepełno- sprawnym
w tysiącach							
Region centralny	208,4	79,6	84,1	31,9	12,8	46,9	21,0
Województwo łódzkie	75,9	30,9	31,0	10,4	3,6	19,2	7,3
podregiony:							
łódzki	10,7	4,4	4,7	1,3	0,4	2,7	1,1
piotrkowski	22,8	8,7	9,5	3,5	1,2	4,6	2,5
sieradzki	18,6	7,4	7,7	2,6	0,9	3,5	1,3
skierniewicki	11,7	4,5	4,7	1,8	0,7	2,8	1,0
m. Łódź	12,1	6,0	4,4	1,3	0,4	5,6	1,4
Województwo mazowieckie	132,5	48,7	53,1	21,5	9,2	27,6	13,8
podregiony:							
ciechanowsko-płocki	24,1	9,4	9,4	3,6	1,7	5,0	2,2
ostrołęcko-siedlecki	33,2	11,3	13,3	6,0	2,7	5,1	3,6
radomski	27,5	10,1	11,3	4,4	1,7	4,8	2,4
warszawski wschodni	21,2	7,3	8,8	3,6	1,5	3,7	2,3
warszawski zachodni	14,6	5,2	6,1	2,3	0,9	3,6	1,7
m.st. Warszawa	11,8	5,4	4,2	1,6	0,7	5,3	1,6

TABL. 10. RODZINY Z DZIEĆMI POBIERAJĄCE ŚWIADCZENIA RODZINNE WEDŁUG LICZBY DZIECI W RODZINIE ORAZ RODZINY NIEPEŁNE I Z DZIECKIEM NIEPEŁNOSPRAWNYM WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW I PODREGIONÓW W 2014 R. (cd.)

Regiony Województwa Podregiony	Ogółem	Z liczbą dzieci				Z ogółem - rodziny	
		1	2	3	4 i więcej	niepełne	z dzieckiem niepełno- sprawnym
w tysiącach							
Region południowy	193,0	69,9	76,3	31,8	15,1	42,7	20,0
Województwo małopolskie	106,6	35,3	42,3	19,3	9,6	14,2	9,9
podregiony:							
krakowski	23,2	7,3	9,8	4,1	1,8	2,2	2,3
nowosądecki	39,9	12,5	15,1	7,9	4,4	4,5	3,3
oświęcimski	17,2	6,2	6,8	2,9	1,3	2,3	1,7
tarnowski	17,0	5,6	6,7	3,1	1,6	2,2	1,6
m. Kraków	9,3	3,7	3,8	1,3	0,5	3,1	0,9
Województwo śląskie	86,4	34,5	33,9	12,5	5,5	28,5	10,1
podregiony:							
bielski	14,3	4,9	5,7	2,5	1,2	3,0	1,6
bytomski	9,5	3,7	3,7	1,4	0,7	3,6	1,3
częstochowski	15,7	6,8	6,6	1,7	0,5	3,0	1,7
gliwicki	7,5	2,9	2,8	1,2	0,6	3,8	0,8
katowicki	12,8	5,5	4,6	1,9	0,8	6,0	1,7
rybnicki	9,6	3,7	3,8	1,4	0,6	3,5	1,1
sosnowiecki.....	11,7	5,1	4,6	1,4	0,6	3,9	1,4
tyski.....	5,3	1,9	2,1	0,9	0,4	1,7	0,6

TABL. 10. RODZINY Z DZIEĆMI POBIERAJĄCE ŚWIADCZENIA RODZINNE WEDŁUG LICZBY DZIECI W RODZINIE ORAZ RODZINY NIEPEŁNE I Z DZIECKIEM NIEPEŁNOSPRAWNYM WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW I PODREGIONÓW W 2014 R. (cd.)

Regiony Województwa Podregiony	Ogółem	Z liczbą dzieci				Z ogółem - rodziny	
		1	2	3	4 i więcej	niepełne	z dzieckiem niepełno- sprawnym
w tysiącach							
Region wschodni	254,1	92,2	99,2	42,4	20,3	41,8	32,3
Województwo lubelskie	83,4	31,9	32,0	13,3	6,3	15,4	8,4
podregiony:							
białski	14,9	5,2	5,7	2,6	1,4	2,3	1,3
chełmsko-zamojski	26,7	11,0	10,0	4,0	1,8	5,2	2,6
lubelski	20,6	8,2	7,9	3,1	1,4	4,6	2,3
puławski	21,2	7,5	8,4	3,6	1,6	3,3	2,2
Województwo podkarpackie	81,5	27,1	32,1	14,9	7,5	10,0	13,0
podregiony:							
krośnieński	19,5	6,6	7,8	3,5	1,7	2,3	3,4
przemyski	16,8	6,0	6,4	2,9	1,4	2,6	2,6
rzeszowski	22,8	7,1	9,1	4,4	2,2	2,5	3,4
tarnobrzeski	22,4	7,3	8,8	4,1	2,2	2,6	3,6
Województwo podlaskie	40,9	13,9	15,8	7,4	3,8	7,1	4,1
podregiony:							
białostocki	13,3	4,9	5,2	2,2	0,9	3,1	1,4
łomżyński	15,8	5,1	6,1	3,0	1,7	2,1	1,5
suwalski	11,8	3,8	4,5	2,2	1,2	1,9	1,2

TABL. 10. RODZINY Z DZIEĆMI POBIERAJĄCE ŚWIADCZENIA RODZINNE WEDŁUG LICZBY DZIECI W RODZINIE ORAZ RODZINY NIEPEŁNE I Z DZIECKIEM NIEPEŁNOSPRAWNYM WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW I PODREGIONÓW W 2014 R. (cd.)

Regiony Województwa Podregiony	Ogółem	Z liczbą dzieci				Z ogółem - rodziny	
		1	2	3	4 i więcej	niepełne	z dzieckiem niepełno- sprawnym
w tysiącach							
Region wschodni (dok.)							
Województwo świętokrzyskie	48,3	19,4	19,3	6,8	2,7	9,4	6,8
podregiony:							
kielecki	26,9	11,2	10,8	3,7	1,3	6,5	3,6
sandomiersko-jędrzejowski	21,4	8,3	8,6	3,1	1,4	2,8	3,2
Region północno-zachodni	185,4	73,8	72,6	27,4	11,6	42,5	23,0
Województwo lubuskie	29,2	12,1	11,0	4,2	1,9	9,7	4,3
podregiony:							
gorzowski	11,0	4,7	4,1	1,6	0,7	3,7	1,4
zielonogórski	18,1	7,4	6,8	2,6	1,3	6,0	2,9
Województwo wielkopolskie	108,1	41,1	44,1	16,6	6,5	21,9	13,1
podregiony:							
kaliski	26,0	9,9	10,7	3,9	1,4	5,6	2,7
koniński	25,4	10,2	10,3	3,6	1,3	5,0	3,0
leszczyński	19,3	6,6	8,2	3,2	1,3	3,2	2,4
pilski	14,6	5,5	5,7	2,3	1,1	3,6	1,9
poznański	15,8	5,6	6,6	2,6	1,0	2,8	2,1
m. Poznań	7,0	3,2	2,5	0,9	0,4	1,6	1,0

TABL. 10. RODZINY Z DZIEĆMI POBIERAJĄCE ŚWIADCZENIA RODZINNE WEDŁUG LICZBY DZIECI W RODZINIE ORAZ RODZINY NIEPEŁNE I Z DZIECKIEM NIEPEŁNOSPRAWNYM WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW I PODREGIONÓW W 2014 R. (cd.)

Regiony Województwa Podregiony	Ogółem	Z liczbą dzieci				Z ogółem - rodziny	
		1	2	3	4 i więcej	niepełne	z dzieckiem niepełno- sprawnym
w tysiącach							
Region północno-zachodni (dok.)							
Województwo zachodnio-pomorskie	48,1	20,7	17,6	6,7	3,2	10,9	5,6
podregiony:							
koszaliński	19,2	8,2	7,0	2,7	1,3	2,2	2,2
stargardzki	14,0	6,2	5,0	2,0	0,9	3,8	1,8
szczeciński	8,8	3,7	3,2	1,2	0,6	2,3	1,0
m. Szczecin	6,2	2,7	2,3	0,8	0,3	2,6	0,7
Region południowo-zachodni	80,6	33,2	30,3	11,7	5,3	26,3	9,9
Województwo dolnośląskie	60,6	25,5	22,7	8,6	3,8	21,4	7,3
podregiony:							
jeleniogórski	15,1	6,7	5,5	2,0	0,9	5,9	1,7
legnicko-głogowski	9,7	4,0	3,6	1,5	0,7	4,0	1,3
wałbrzyski	16,4	7,1	6,1	2,2	0,9	5,2	2,1
wrocławski	13,9	5,1	5,6	2,3	1,0	3,5	1,7
m. Wrocław	5,4	2,6	1,9	0,7	0,3	2,8	0,5
Województwo opolskie	20,0	7,7	7,6	3,1	1,5	5,0	2,5
podregiony:							
nyski	10,3	4,2	3,9	1,5	0,7	2,7	1,4
opolski	9,6	3,5	3,7	1,5	0,8	2,3	1,2

TABL. 10. RODZINY Z DZIEĆMI POBIERAJĄCE ŚWIADCZENIA RODZINNE WEDŁUG LICZBY DZIECI W RODZINIE ORAZ RODZINY NIEPEŁNE I Z DZIECKIEM NIEPEŁNOSPRAWNYM WEDŁUG REGIONÓW, WOJEWÓDZTW I PODREGIONÓW W 2014 R. (dok.)

Regiony Województwa Podregiony	Ogółem	Z liczbą dzieci				Z ogółem - rodziny	
		1	2	3	4 i więcej	niepełne	z dzieckiem niepełno- sprawnym
w tysiącach							
Region północny	192,7	74,8	73,1	30,5	14,3	48,6	24,8
Województwo kujawsko-pomorskie	70,5	27,9	27,2	10,5	4,9	18,8	8,6
podregiony:							
bydgosko-toruński	17,1	6,4	6,9	2,6	1,2	5,6	2,0
grudziądzki	21,7	8,4	8,3	3,4	1,6	5,3	3,0
włocławski	31,7	13,1	12,0	4,5	2,1	7,9	3,5
Województwo pomorskie	68,3	25,2	25,9	11,7	5,5	16,6	8,6
podregiony:							
gdański	21,7	7,2	8,4	4,1	2,0	3,4	2,4
słupski	18,4	6,9	7,0	3,1	1,5	4,8	2,8
starogardzki	19,9	7,4	7,5	3,4	1,7	4,8	2,2
trójmiejski	8,3	3,6	3,0	1,1	0,5	3,7	1,2
Województwo warmińsko-mazurskie	53,9	21,7	20,0	8,3	3,9	13,2	7,5
podregiony:							
elbląski	20,7	8,1	7,8	3,3	1,6	5,2	3,2
ełcki	11,8	4,6	4,3	1,9	0,9	2,9	1,3
olsztyński	21,4	8,9	7,9	3,1	1,4	5,1	3,1